

Umræður um aðild að NATO

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Alþingistíðindi 1948

D-deild Umræður

Bls 93-237

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Till. vísað til síðari umr. með 28 shlj. atkv. og
til allshn. með 27 shlj. atkv.

Á 31. fundi í Sp., 25. jan., var till. tekin til
síðari umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 42. fundi í Sp., 23. febr., var till. aftur tekin
til síðari umr. (A. 53, n. 216).

Frsm. (Jón Gíslason): Herra forseti. Allshn.
hefur athugað þessa þáttill. og leitað álits Nátt-
úrufraeðisfélagsins og þjóðminjavarðar. Af svari
Náttúrufraeðisfélagsins og bréfi frá menntmrn.
kemur í ljós, að þegar mun hafinn undirbún-
ingur að endurskoðun umræðra laga í sam-
bandi við alþjóðasamband um fuglavernd, sem
við Íslendingar erum aðilar að. En af þessu er
ljóst, að fyrr hluti till. er þegar kominn til
framkvæmda. Um síðari hluta till. segir þjóð-
minjavarður, að l. um verndun nátturuverðmæta
séu mjög aðkallandi, og hefur nefndin því orðið
sammála um, að till. verði breytt í samræmi við
það, að fyrr hluti hennar er kominn til fram-
kvæmda.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 44. fundi í Sp., 25. febr., var fram haldið
síðari umr. um till.

ATKVGR.

Britt. 216 samþ. með 30 shlj. atkv.

Till., svo breytt, samþ. með 30 shlj. atkv. og
afgr. sem ályktun Alþings, með fyrirsögninni:
Þá. um undirbúning laga um náttúrufriðun
og verndun sögustaða (A. 406).

7. Norður-Atlantshafssamningur.

Á 55. fundi í Sp., 28. marz, var útbýtt:

Till. til þá. um þátttöku Íslands í Norður-
Atlantshafssamningi [177. mál] (A. 499).

Á 56. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til með-
ferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta voru ákveðnar tvær umr.

Á 58. fundi í Sp., 29. marz, áður en gengið væri
til dagskrár, mælti

Lúðvík Jósefsson: Herra forseti. Það er sýni-
legt af öllum þeim viðbúnaði, sem hér er hafður,
að hér er um óvenjulega tíma að ræða, og
vegna þeirra atburða, sem gerðust hér í morgun
í sambandi við mig, þá langar mig til að beina
þeirri fyrirsögn til hæstv. forseta, hvaða vernd
við þingmenn höfum.

Hér eru öll skot full af lögregluþjónum, og
það er hart að gengið, að svo skuli vera. Þegar
ég kom hingað kl. 9 í morgun, — ég er vanur að
koma hingað um það leyti, — þá voru aðaldrnr-
ar, móti allri venju, lokaðar. Þar var ekki hægt

að komast inn. Ég hafvar þá að því ráði að leita
til bakdyranna. Ég ætlaði að reyna að komast
inn þeim megin, eins og ég hef stundum gert
áður. Þar var tekið á móti mér af nokkrum
lögregluþjónum og ég var fangaður. Mér var
neitað um inngöngu, nema ég gæti sýnt eitt-
hvert aðgöngukort, og mér var sagt, að án þess
færi ég ekki inn í húsið. Ég spurði þá, hvaðan sú
fyrirskipun kæmi, sem heimtaði, að ég sýndi að-
göngukort, til þess að fá að fara inn í húsið. Ég
sagðist ekkert kort hafa, en krafðist þess að
fá á því skýringu, hvaðan sú fyrirskipun kæmi,
sem heimilaði slíkt. En það fór allt eins og
áður. Ég fékk ekki svari við spurningu minni,
nema það, að það væru ströng fyrirmæli um að
hleypa mér ekki inn í húsið, nema ég sýndi að-
göngukort. En það leynir sér ekki, hvers konar
fyrirskipanir hér hefur verið um að ræða.

Nú vildi ég leyfa mér að spyrja hæstv. forseta,
hvaða afstöðu hann tekur gagnvart þessu og
hvaða ráðstafanir hann hefur í hyggju að gera
til tryggingar því, að við þm. getum, eins og
venjulegt er, fengið að ganga út og inn í al-
þingishúsið án þess að þurfa að eiga von á því
að verða teknir af lögreglu — kannske fang-
elsaðir. Eða ætlast hann til þess að við göngum
með tilheyrandi merki á bak og fyrir til þess að
fá að komast inn í húsið?

Ég verð að segja það, að ef það á að hafa
hérna þéttar raðir lögregluhlúð, meðan á af-
greiðslu þessa máls [þ. e. Atlantshafssamnings-
ins] stendur, þá verður að gera þær minnstu
kröfur, sem hægt er að gera til þeirra, sem
ráða eiga húsum, að þeir þekki hv. þm., svo að
þeir geti fengið að ganga óáreittir út og inn.
En eins og stundum áður, þá kemur það einnig
fyrir nú, að hér er um mjög óvenjuleg vinnu-
brögð að ræða, og það eru ekki nema vissir
menn, sem fá að ganga óáreittir. Ég krefst þess,
að forseti geri þær ráðstafanir, að ég geti gengið
hér inn og út úr þinghúsinu eins og vant er, og
það án þess að vera merktur, og hindrunarlaust
af hálfu lögregluvarnara. Ef einhverjir eru skelk-
aðir hér, þá geta þeir látið lögregluana vernda
sig, en ég hef ekki óskað eftir neinni slíkri
vernd. (ÓTh: Þeim hefur sýnt þú vera hrædd-
ur.) Ég býst við, að þessi hv. þm. óski eftir
lögregluvernd bæði bak og fyrir, því að allar
þessar ráðstafanir benda til þess, að hann sé
hræddur, en ég geri kröfu til þess að fá að
gangast út og inn án þess að vera fangelsaður af
lögregluhlúð.

Forseti (JPálm): Út af kærur hv. 2. þm. S-M.,
þá er það augljóst, að hér hefur átt sér stað
mjög leiðinlegur misskilningur. En eins og öll-
um er kunnugt, þá var ákveðið, að hver þing-
maður skyldi fá 3 aðgöngumiða að áhorfenda-
pöllumun, til þess að forðast þrengsl, því að
vitað var, að mikil aðsókn yrði að þeim þessa
daga. Nú hefur skeð þá leiðinlega atvik, að
þessi hv. þm. hefur verið af misgáningi hindr-
aður í að komast inn í húsið, þar sem varð-
menn þekktu hann ekki og hafa haldið, að hann
væri einn hinna mörgu, sem sóttu eftir að komast
á áhorfendapallana, en ekki höfðu miða, og
bið ég hann afsökunar á þessum misskilningi.
Því að sjálfsögu þar ekki meiningin, að þing-

menn né starfsfólk þingsins þyrftu að hafa neitt aðgöngukort venju fremur.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Ég vil taka undir þau mót-mæli, sem fram hafa verið borin af hv. 2. þm. S-M. Það er auðséð, að það er verið að taka hús á þingmönnum, og ríkisstj. gefur fyrirskipanir um, að lagðar séu hendur á þingmenn, þegar þeir ætla að ganga ótruflaðir að starfi sínu í þinghúsið. Ég vil mótmæla því hneyksli, — því að þetta er meira en „leislinlegur misskilningur“, þetta er yfirgangur ríkisstj. með lögregluvaldi gagnvart alþingismönnum og rétti þeirra. Þetta er smárleg árás á friðhelgi Alþingis. Það er út af fyrir sig verið að sýna frekju gagnvart Alþingi með því að fylla hérna allt af lögregluþjónum, og það er sannarlega árás ríkisstj. á friðhelgi Alþingis. (Bst: Það hefur komið fyrir áður, og það í tíð nýsköpunarstjórnarinnar.) En þó tekur út yfir, þegar þm. eru hindraðir í að komast inn í húsið. Og ég vil enn mótmæla slíki ósöfnu og vona, að hæstv. forseti sjái um, að við þm. getum gengið óhindraðir að afgreiðslu þessa máls.

Ólafur Thors: Herra forseti. Ég veit ekki, hvað þessi skripaleikur á að þýða eða hvers vegna forseti er að biðja þessa menn afsökunar. Ég talaði við þennan hv. þm., 2. þm. Reykv., formann kommúnistaflokksins, í gær, og ég vissi ekki betur en að það hefði orðið samkomulag um það milli okkar, hans fyrir hönd flokks síns og forseta og mín fyrir hönd þeirra flokka, sem að ríkisstj. standa, að útbýtt yrði miðum til þingmanna, sem þeir gætu úthlutað sem aðgöngumiðum að áhorfendapöllumunum, til þess að halda þar uppi reglu og forðast troðning. Og honum, þessum venjulega góða og greinda manni, fannst þetta sjálfsgætt. En hvers vegna á forseti að fara að biðja afsökunar á því, þótt lögreglumenn geti ekki séð það á útliti hv. 2. þm. S-M., að hann sé alþingismaður? (Ljós: Þm. G-K. má ekki halda, að allir beri það utan á sér, að þeir séu þm., þó að hann haldi, að hann geri það.) Eða var þessi þm. nokkuð af góður til þess að segja til sín, gat hann ekki sagt: „Afsakið, lögregluþjónum, en ég er fulltrúi á Alþingi Íslendinga“, og ég sé ekki neitt sérstakt í fari þessa þm., sem hefði getað gefið lögregluþjónum ástæðu til að rengja það? Og þess vegna sé ég ekki neina ástæðu til þess að vera með neinn skripaleik hér.

Forseti (JPálm): Ég hef eingöngu beðið afsökunar á, að hér hafa mistök átt sér stað, og vona, að slíkt komi ekki fyrir aftur.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Það er ekki hægt að sjá, að þm. G-K. hafi verið forsrh. Hann kemur hér og gripur fram í og talar um skripalæti, án þess að hafa hugmynd um, hvað verið er að tala um, — eða kallar hann það aðeins skripalæti, þegar þm. er hindraður af lögregluþjónum og því að komast inn í alþingishúsið? Og svo ræðst hann á forseta fyrir að biðja afsökunar á slíku hneyksli og gefa loforð um að tryggja, að slíkt komi ekki fyrir aftur. Ef hv. þm. G-K. skilur ekki, að þetta er stórhneyksli,

þá er hann orðinn sljónvagaður af því, sem er að gerast á Keflavíkurflugvælinum. Nei, það er sannarlega ástæða til þess að kalla lögregluna burt héðan, svo að hv. þm. geti verið í friði fyrir henni. Ég skil ekki, hvaða þýðing það hefur að vera að þéttskipa hér allt af lögregluþjónum, ég veit ekki, hvort það er meiningin, að þeir taki mig líka. Það er ekki til neins fyrir þm. G-K. að vera að tala um skripalæti. Hér er ekki um nein skripalæti að ræða, heldur er þetta yfirgangur, — hneyksli.

Það er lögreglustjóra að biðja okkur afsökunar á þessu, og það er hans að tryggja það, að þetta komi ekki fyrir.

Lúðvík Jósefsson: Herra forseti. Ég þykist sannarlega hafa tilfinni til þess að standa hér upp og svara nokkuð hv. þm. G-K. Hann geysist hér fram í fundarsalinn og fer að tala um það, sem hann hefur ekki neitt vit á. Hann kom ekki fyrr en of seint, svo að hann heyrði ekki það, sem hér hefur gerzt. Það er því mesti misskilningur af honum að vera að finna að við forseta og skipta sér af því, þó að hann bæði afsökunar á því, sem komið hefur fyrir mig, og lofaði því að sjá til þess, að slíkt kæmi ekki fyrir aftur.

En af því að hv. þm. heyrði ekki, hvað ég sagði hér í upphafi, þá get ég vel endurtekið það fyrir hann, svo að hann viti, um hvað verið er að tala. Ég var að kvarta undan því, að þegar ég kom hingað í morgun, þá var ég stöðvaður af lögregluþjónum, og mér var neitað um að fá að fara inn í húsið. Það var svo ekki fyrr en eftir nokkurn tíma, að einn af starfsmönnum hússins kom á vettvang og þekkti mig, að hægt var að kippa þessu í lag. (ÓTh: Gaztu ekki sagt, hver þú værir?) Það stóð ekki á mér að segja, hver ég var. Ég sagði það. En ég vil bæta því við, að þegar svona atvik eiga sér stað, þá er ekkert öryggi fyrir því, að lögreglan stöðvi ekki fleiri þm. og neiti þeim um innngöngu. En ef það er meiningin að passa ákveðna menn, þá verður að gera þær kröfur til þeirra, sem eiga að passa þá, að þeir þekki þá. En ég fyrir mína parta hef ekki beðið um að verða passaður, og ég verð að segja það, að mér þykir það hart aðgöngu í svona máli að geta ekki farið ferða minna í friði fyrir þessum mönnum.

Sigurður Kristjánsson: Herra forseti. Ég ætla ekki að fara að tefja umr. hér utan dagskrár frekar en orðið er. Ég verð þó að segja það, að ég kann því afar illa, þegar 2. þm. Reykv. er hér með belging, þó að þetta atvik hafi komið fyrir, því að það er vitað, að hans flokkur og flokksmenn hafa gengið eins og grenjandi ljón um allan bæinn til þess að reyna að safna liði saman til þess að veitast að Alþingi, og þetta lið stendur saman af versta og síðlausasta hluta íbúa þessa bæjar, sem hafa látið ginnast til fylgilagsins. Svo stendur þessi hv. þm. upp og krefst öryggis, þegar gerðar eru ráðstafanir til þess að reyna að koma í veg fyrir aðsög að þinginu. Ég verð að segja það, að ég kann þessu afar illa.

Ólafur Thors: Þetta liggur þá klárt fyrir, og ég get upplýst það að gefnu tilefni, að það varð að samkomulagi milli hv. 2. þm. Reykv., Einaris Olgeirssonar, fyrir hönd stjórnarandstöðunnar og mín fyrir hönd þeirra flokka, sem að ríkisstj. standa, að gefnir væru út aðgöngumiðar að þinghúsinu, þannig að hver þm. fengi 3 miða til ráðstöfunar. Á þetta féllst Einar Olgeirsson, enda var það líka sjálfsgætt og réttlátt. — Svo kemur einn hv. þm. hér í morgun, og lögregluþjónn þekkir ekki manninn. Hann segir, að sé einn, sem aðgöngumiða hafi, fái að komast inn, — „eða hefur þú aðgöngumiða?“ Hann sagði, að hann hefði hann ekki, en hann sagði ekki: Ég er einn af alþingismönnum Íslandga, og ég þarf því ekki neinn aðgöngumiða. Ég trú þvi ekki, ef hann hefði sagt þetta við lögregluþjóninn, að hann hefði haldið að hv. þm. væri að ljúga, heldur þvert á móti hefði hann trúð honum og hleypt honum inn undir eins. En eins og lá í ræðu hv. þm., þá hefur hann ekki sagt þetta, og afleiðingin af því hefur svo orðið sú, sem okkur er kunn. Ég ætla svo ekki að orðlengja þetta frekar.

Forseti (JPÁlm): Umræðum utan dagskrár er lokið. (EOL: Ég neita því, að umr. sé slitið. Það hafa verið bornar á mig sakir af hv. 5. þm. Reykv., og ég krefst þess að fá að svara þeim.) Jája, hv. þm. getur fengið 2 mínútur til umræða. (EOL: Ég kann ekki við að standa upp til að tala, meðan forseti stendur, eða gaf hann mér ekki orðið?).

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Hv. 5. þm. Reykv. sagði, að við sósiálistar hefðum gengið eins og grenjandi ljón um allan þæ til þess að safna saman líði til þess að beita Alþingi ofbeldi. Þetta eru tilhafufalusa ósannindi. Það hefur hins vegar komið í ljós, hverjir það eru, sem hafa hugsað sér að beita Alþingi ofbeldi. Það þarf ekki annað en að athuga það, sem er að gerast hér í kringum okkur. Það er ríkisstj., sem er að beita ofbeldi. Það er ríkisstj., sem er að svíkjast aftan að alþingismönnum og Alþingi með því að hindra einstaka þm. í að komast inn í alþingishúsið. — Það er rangt hjá hv. þm. G-K., að það hafi verið samkomulag á milli okkar um að gera ráðstafanir til þess, að þingmenn fengu ekki að fara um húsið. Og það er óhæft með öllu, að þm. G-K. hafi hér lengri tíma til umræða, en þm. fái aftur á móti ekki tíma til þess að mótmæla ofbeldi, sem þeir eru beittir. (Forseti: Þessi tími er nú búinn.) Ég heyri það, að hæstv. forseti var að segja, að tíminn væri búinn.

Hv. þm. G-K. sagði, að ef hv. 2. þm. S-M. hefði sagt það, að hann væri alþingismaður Íslandga, þá hefði honum óðar verið hleypt inn. En það var einmitt það, sem hann sagði, en honum var samt ekki hleypt inn. Og ég mótmæli þessu. Ég mótmæli þessu ofbeldi, sem verið er að sýna fulltrúum þjóðarinnar.

Dómsmrh. (Bjarni Benediktsson): Herra forseti. Það þarf ekki að halda hér langa ræðu um þetta góða mál, vegna þess að það var rætt um það ýtarlega í gærkvöldi við umr. þá í áheyryn alþjóðar. Þar komu fram öll rök í málinu, með og móti. Og eftir þær umr. blandast engum hugur um, að það er ekki aðeins rétt, heldur líka sjálfsgætt að gerast aðili að samningi þeim, sem hér er um að ræða.

Ísland þarf, ekki síður en önnur lönd og ríki, á öryggi að halda. Fyrr á tímum, meðan samgöngutæknin var ekki komin á eins hátt stig og nú, þá var landið úr leið, og þess vegna var það ekki heimsótt af fjandsamlegum herjum eða fjandsamlegum öflum. Á síðustu áratugum hefur þetta breytt. Það kom á daginn, að eftir að fjarlægðir milli landa skiptu minna máli en áður var, þá stöðuð hlutleysisfyrirlýsingar ekki neitt. Það kom einnig í ljós varðandi okkur. Fyrst þegar reyndi á hlutleysisfyrirlýsinguna frá 1918, árið 1940, þá stöðaði hún ekkert, enda hafði sérstakur flokkur hér, sem annars hefur ekki verið sérstaklega glöggkyggn á málin, aldrei þessu vant skilið, að hlutleysið er ekki mikils virði, og bent á hvernig mundi fara, og reyndust þeir spádómar réttir hjá honum. En úr því að svo fór, að bæði fjarlægðin hætti að hafa þessa þýðingu og hlutleysisfyrirlýsing stöðaði ekki neitt, þá urðu Íslendingar að leita annarra ráða til þess að sjá öryggi landsins borgið, og gengu þeir þess vegna inn í Sameinuðu þjóðirnar. Það var gert með samþykki Alp. á árinu 1946. En svo hörmulega hefur tekizt til, að starfsemi Sameinuðu þjóðanna hefur ekki fullnægt þeim vonum, sem menn gerðu til hennar. Og afleiðing þessa hefur ekki aðeins orðið Íslandungum ljós, heldur öllum frelsiselskandi þjóðum. Þess vegna hafa hinar fríelskandi lýðræðisþjóðir í vestrhluta Evrópu og Norður-Ameríku bundizt samtökum og efnt til bandalags sín á milli, sem ráðgert er að stofna nú innan stundar. Það er Norður-Atlantshafsbandalagið. Íslandungum hefur verið boðin þátttaka í því bandalagi, og þess vegna höfum við fengið samning þennan, eins og hann liggur hér fyrir. Við höfum kynnt okkur samninginn ýtarlega og aðstæður allar og gert okkur ljósa grein fyrir því, hvaða réttindi og hvaða skyldur eru í þessu fölgnar. Og það er augljóst, að Íslendingar fá þarna mikil öryggi frá því, sem nú er, en á þá leggjast hins vegar engar óþægilegar skyldur, þvert á móti er samningurinn svo rúmur, að sérstæða Íslands í einu og öllu samrýmist honum til hlítar. Þess vegna, þegar tekiz er tillit til þess, að við Íslendingar getum komið fram öllum þeim sérstaklegum málum, sem okkur eru nauðsynleg sem íbúum lítillar, vopnlausrar og fríðsamrar þjóðar, og þar sem í samningnum felst mikil öryggi frá því, sem verið hefur, þá er það ekki álitamál, að frá Íslands stjórnarmíði er rétt að gerast aðili að þessum samningi. Til viðbótar er svo það, að segja má, að fríðarvonir mannkynsins séu nú tengdar við þennan samning. Það er áreiðanlegt, að það er engin ein ráðstöfun, sem mannkynið getur gert nú, sem líklegri er til að koma í veg fyrir stríð og miklar hörmungar, heldur en að þessi samningur sé gerður. Og þó að það muni ekki sérstaklega mikið um

hluta Íslands, þá er engu að síður rétt fyrir Íslendinga að láta ekki sitt eftir liggja, og einkanalega þegar ekki er annars af þeim krafizt í þessu sambandi en að þeir taki upp frjálsa samvinnu við aðrar frjálsar lýðræðisþjóðir, en annað og meira en það felst ekki í þeim samningi, sem hér liggur fyrir.

Vegna þess að ég gerði ýtarlega grein fyrir samningnum, aðdraganda hans og einstökum ákvæðum, í ræðu minni hér í gær, sé ég ekki ástæðu til þess að lengja mál mitt. Það yrði einungis endurteknung, og ég legg heldur málið fyrir hv. þm. og vonast til, að það fái góðar undirtektir, svo sem vert er.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Ég verð að segja það, að í 6 ár hef ég kvíðið þeirri stundu, að það mundi koma fyrir, að þess yrði krafizt af Íslendingum, sem nú er verið að gera. Og ég hef á þessum tíma reynt að gera það, sem ég hef getað, til þess að vara mína þjóð við því, sem nú er ætlað til af henni. Ég vil vona það, að hver einasti alþm., sem greiðir þessari till., sem hæstv. ríkisstj. hefur lagt hér fyrir, atkv., hann geri það í meðvitund þess, að hann geti lagt líf sitt og æru við, að það sé rétt gert, sem hann gerir, og að hann hafi grandskoðað gagnvart samvizku sífni það verk, sem hann þar með fremur. Þegar líf og öryggi okkar þjóðar er í veði, þá er áreiðanlega ekki til of mikils mælt af okkur alþingismönnum, að við reynum að gera okkur ljóst, hvað það er, sem um er að ræða, og að við séum, hver og einn, vissir um, að það sé ekki hafðar í frammi í þessu máli neinar blekkingar, að það sé ekki verið að leynd okkur upplýsingum og heldur ekki verið að segja okkur rangt til um það. Ég ált, að það sé á ábyrgð hvers einasta okkar þm. að upplýsa þetta mál, sem hér liggur fyrir, aðdraganda þess og hugsanlegar afleiðingar, þannig til hins ýtrasta, að enginn maður, sem samþ. sáttmálan, hafi á eftir þá afsökun gegn þjóðinni, að hann hafi ekki vitað, hvað hann gerði, þegar atkv. voru greidd. Ég fyrir mitt leyti mun leggja fram það lítið, sem ég get, til þess að sjá um, að það þurfi enginn sá þm., sem vill athuga báðar hliðar á þessu máli, að hafa þá afsökun eftir á, að hann hafi ekki vitað, hvað hann gerði.

Mér kom það satt að segja á óvart, að ríkisstj. skyldi ekki, strax og hún kom frá Ameríku, kalla saman Alþ. og gefa skýrslu um málið. Það hefði hver einasta ríkisstj. önnur gert undir sömu kringumstæðum. Mér kemur það enn þá meir á óvart, að hæstv. utanrrh. skuli nú hafa haldið hér 10 mínútna framsöguræðu og hafa sagt við alþm., að á 4 klst., þar sem stjórnarandstaðan hafði $\frac{1}{4}$ tímans til þess að ræða vantroast og stj. hafði $\frac{1}{4}$ tímans til þess að ræða þetta mál, þá hafi þetta mál verið upplýst til fullnustu fyrir þjóðinni. Og mig furðar það ábyrgðarleysi, að nokkur ríkisstj. skuli koma fram fyrir Alþ. og ætlað til þess, að það afgreiði málið á slíkan hátt.

Hér er um mál að ræða, sem í raun og veru gerbreytir stjórnarháttum okkar Íslendinga, ekki bara eins og þeir hafa verið síðustu 5 árin. Síðan við stofnuðum lýðveldið, heldur eins og þeir hafa verið frá því, að við stofnuðum þjóð-

riki hér á þessari eyju. Við Íslendingar höfum verið friðarþjóð, aldrei farið með stríð á hendur annarra þjóða og aldrei skuldbundið okkur til þess samkvæmt samningum að gera slíkt eða látið okkar land fyrir fram til slíkra hernaðar-afnota. Nú er lagt til í einni svipan að gera hér algera breytingu á, að breyta okkur úr því að vera hlutlaust friðarríki í það að vera þátttakendur í hernaðarbandalagi, í það að verða raunverulegt herríki, hvort sem við sjálfir getum víggirt okkar land og hertygjað okkar þjóð eða aðrir flytja inn menn til þess. Það er verið að gera hér stærri breytingu á okkar þjóðlífi en nokkur tíma hefur verið gert á þeim þúsdum árum, sem landið hefur verið byggt. Ég mun nú reyna af veikum mætti að færa fram nokkur rök fyrir því, að þetta mál þurfi að athuga alvarlega og frá fleiri en einni hlið, áður en nokkur ákvörðun verður um það tekin.

Það hefur komið til okkar kasta á Alþ. áður að taka ákvörðun í öðru máli og segja til um það, hvort við ætluðum með fúsium vilja Alþ. að stofna til þess fyrir fram, að Íslendingar yrðu þátttakendur í hernaðarbandalagi. Þegar við Íslendingar gengum í Sameinuðu þjóðirnar, lá það fyrir, hvort við Íslendingar mundum vilja veita Sameinuðu þjóðunum herstöðvar hér á öfriðartímum. Í 1. Sameinuðu þjóðanna er ákvæðið, að svo framarlega sem stríð sé eða stríðshætta að álitu öryggisráðsins, þá skuli öryggisráðið fara fram á, að þjóðirnar, sem Sameinuðu þjóðunum tilheyra, skuli taka þátt í hernaðaraðgerðum og leyfa sín lönd til slíks. Til þess að Sameinuðu þjóðirnar geti lýst því yfir, að um stríðshættu sé að ræða, þarf öryggisráðið og öll stórveldin að vera sammála um það, og í öðru lagi þarf að vera upplýst, að þjóðirnar séu sammála gagnvart einum friðarbrjóti, og þá er um það að ræða að beita hann hernaðaraðgerðum. Við vissum, þegar við ræddum þetta mál þá, að það gat aðeins komið til mála, að öll stórveldin og meiri hluti öryggisráðsins yrðu sammála um, að einhver þjóð gerðist brotleg við Sameinuðu þjóðirnar. Hvað ákváðum við engu síður hér á Alþ.? Við samþ. með sameiginlegri yfirlýsingu allra flokka í utanrrm. eftirfarandi ályktun, sem prentuð er í nál. utanrrm. um till. til þál. um inntökubeiðni Íslands í Bandalag hinna sameinuðu þjóða.

„Einna þýðingarmest ákvæðanna um skyldur og kvaðir er 43. gr. sáttmálans. Sú grein áskilur meðlimum samningsrétt við öryggisráðið um kvaðir skv. greininni, og leggur n. þann skilning á ákvæðið, að engar slíkar kvaðir sé unnt að leggja á íslenska ríkið, nema að fengnu samþykki þess sjálf. Íslendingar eru eindregið andvígir herstöðvum í landi sínu og munu beita sér gegn því, að þær verði veittar.“

Við hvað átti þetta? Þetta átti við það, að svo framarlega sem Sameinuðu þjóðirnar og öll stórveldin lýstu yfir styrkjöld við einn friðbrjóti og að þá yrði farið fram á það við okkur, að við létum okkar land fyrir herstöðvar, þá tilkynntum við Íslendingar, að við neituðum að láta slíkar herstöðvar í té á öfriðartímum. Þetta var afstaða Alþingis 1946, og þetta er í samræmi við afstöðu þjóðarinnar. Við Íslendingar höfum neit- að því og tilkynnt Sameinuðu þjóðunum það

fyrir fram, að það kæmi ekki til mála, að landið yrði lóð á ófriðartímum móti neinu ríki, sem bryti friðinn. Hvað er farið fram á nú? Það er farið fram á það, að við lýsum því yfir, að við viljum lána herstöðvar á stríðstímum og veita aðstoð á friðartímum, svo að vægt sé tekið til orða. Að við viljum gera þetta, þó að öryggisráðið sé á móti slíku og þó að það sé gert á móti vilja Sameinuðu þjóðanna. Að við viljum gera slíkt, þótt árásarrikið, sem þarna ætti hlut að máli, væri bandalagsríki Íslands, og að við vildum gera slíkt, þó að af því leiddi, að törtiming vofði yfir þjóðinni. M. ö. o., það á með þeirri till., sem ríkisstj. nú hefur lagt fyrir Alp., að kúvenda algerlega frá því, sem Alp. sjálft ákvað í júlí 1946. Það á að gerbreyta þeirri stefnu, sem hefur verið stefna Íslands fram til þessa dags. Það á að veita ákveðnu bandalagi og ákveðnu ríki, sem býr sig undir árás, aðstöðu á Íslandi, sem við Íslendingar mundum neita Sameinuðu þjóðunum um, það er vert, að menn geri sér það alveg ljóst, hversu gifurleg stefnubreyting það er, sem hér er um að ræða, og að slíkt stefnubreyting á ekki að verða tekin í neinu landi, án þess að menn hafi fyrir fram gert sér það ljóst, hvaða afleiðingar mundu af því hljótast. Við skulum athuga, hvaða afleiðingar mundu hljótast af samþykkt sáttmálsins, eins og þetta liggur fyrir nú, í friði og í stríði, og við skulum athuga, hvað sú stefnubreyting, sem nú í einu vefangi á að knýja fram, mundi þýða fyrir okkar þjóð. Við skulum athuga, hvað það þýðir fyrir Ísland að breytast úr því að vera yfirlyst friðarríki og eina ríkið í heiminum, sem byggir sína tilveru og sitt traust á virðingu mannanna fyrir rétti hvers annars til frelsis, og ætla svo að fara að byggja sína tilveru á vopnvaldi og fallvaltleika þess. Við skulum fyrst athuga það, hverjar afleiðingar þetta, sem hér er lagt til að gera, mundi hafa fyrir okkur meðan friður héldist. Hvað mundi þetta þýða, í fyrsta lagi fyrir menningu og þjóðerni okkar Íslendinga? Við höfum áður gert samning við eitt stórveldi, Bandaríki Norður-Ameríku, samning, sem átti að þýða það að veita því ríki vissa aðstoð og réttindi hér á friðartímum. Hvað sjáum við í sambandi við framkvæmd þessa samnings? Við sjáum spill-inguna, sem er að skapast kringum þau áhrif og yfirráð, sem Bandaríkin eru að sölsa undir sig hér á Íslandi, og sem í krafti þessa samnings er að gegnsýra okkar þjóðlíf og spilla þjóðinni. Við höfum fengið reynsluna fyrir því, að Bandaríkin hafa fært sig upp á skaftið í sambandi við framkvæmd þess samnings, og nú liggur fyrir okkur að dæma um þetta. Það þýðir m. ö. o., að takist að fá þennan sáttmála samþ., sem liggur fyrir hér í dag, verður sótt á í framkvæmd samningsins, eins og sótt hefur verið á rétt og lög Íslands við framkvæmd Keflavíkursamningsins. Þessi sáttmáli, sem er hér lagt til að samþykkja, verður eftir órskamma stund orðinn pappírslað, þar sem framkvæmdirnar sjálfar á samningnum eru orðnar aðalatriðið, en samningurinn ekki neitt, eins og Keflavíkursamningurinn er í dag, Keflavíkursamningurinn, sem átti að tryggja það, að Bandaríkjamenn færu burt héðan og Íslendingar fengu alger yfirráð

yfir þessu landi. Þetta þýðir það, að það valdi, sem hefur fengið hér ítök, mundi margfalda þau, og við það mundu skapast fleiri og meiri möguleikar á að gegnsýra og spilla okkar þjóðlífi og þjóðerni. Fyrir okkur Íslendinga mundi þetta þýða það, að okkur væri stofnað í háska. Nú þegar er auðséð, hvert stefnir með slíkt, og séu til þeir Íslendingar, sem enn loka augnum fyrir, hvert stefnir, þá fæ ég ekki skilið, hvernig þeir hugsa um framtíð okkar. Í öðru lagi, hvernig er útlitið með okkar viðskiptamál og fjárhagslegt sjálfstæði okkar? Hvernig er útlitið með þá hluti í friði, með áframhaldi þeirrar pólitíkur, sem undanfarir hefur verið rekin, og auðsjáanlega mundi koma til með að kreppest gifurlega við samþykkt þessa sáttmála? Það, sem hefur gerzt undanfarin 2 ár, með þeirri pólitík, sem ríkisstj. hefur rekið, er það, að það er verið að beygja Ísland aftur undir það arðrán einokunarhringanna engilsaxnesku, sem við vorum undirorpnir milli síðustu styrjaldar. Aðstaða okkar Íslendinga eftir stríðið, sem skapaði okkur betri efnahagsleg kjör en við höfðum áður, fólst í því, að við gátum verlað til austurs og vesturs. Við gátum unnið stórkostlegri markaði en við höfðum nokkurn tíma haft áður, með viðskiptum við Austur-Evrópu. Hvað er það, sem nú hefur gerzt á þessum tveimur árum, undir stj. þeirrar ríkisstj., sem nú situr? Viðskiptasamningur hefur verið slitið. Ég veit ekki, hvort allir hv. þm. hafa gert sér það ljóst, hvernig komið var í árslok 1945 við-víkjandi dollarrainnstæðing okkar. Þá voru engir dollara til, til frjálsra viðskipta á Íslandi, nema á nýbyggingarreikningi, engir aðrir en þar voru settir til hlíðar, til þess að kaupa fyrir nýsköpunartæki. Þeir dollara, sem Íslendingar fyrst og fremst höfðu á árunum 1946—47, stófuðu að mjög miklu leyti frá viðskiptunum við Austur-Evrópu. Á árunum 1946—47 seldu Íslendingar vörur aðeins til Sovétríkjanna fyrir yfir undir 110 millj. dollara og keyptu sjálfir vörur þaðan fyrir 14—15 millj. dollara. Það voru hagstæðustu viðskipti, sem Íslendingar höfðu haft. Þetta voru heiðarleg viðskipti. Þarna vorum við sjálfir að vinna fyrir okkur með því að framleiða góða vöru og selja hana við góðu verði, og þarna voru möguleikar til þess að halda áfram þessum viðskiptum. Hvað hefur svo gerzt í okkar viðskiptamálum upp á síðkastið? Það hefur gerzt, að núverandi ríkisstj. þiggur dollargjafir frá Bandaríkjunum. Það er farið að múta Íslendingum með dollurum, sem þeir fá ekki aðstöðu til að vinna sér inn á heiðarlegan hátt. Það er farið að sletta í Ísland gjöfum, eins og til þess að hafa það gott. Við erum settir úr þeirri aðstöðu, að við framleiðum vöru og seljum á frjálsum markaði, og settir í þá aðstöðu að þurfa að vera fátækir og markaðalausir aumingjar, sem verða að biðja Bandaríkjamann um dollara til þess að geta framfleitt okkur. Hver hveitipoki, sem kemur á hafnarbakkann hér, er merktur með Marshallmerki, til að sýna, að þessi matar eru Marshallgjafir frá Ameríku. Hv. þm. S-P. lagði einu sinni til, hér á Íslandi, að styrkþegar í Reykjavík veru látnir bera sérstakan buning, til þess að hægt væri að sjá á því, að þessir menn yrðu að þiggja styrk hjá því opinbera, til

þess að hver maður sæl, að þeir væru fátækir og gætu ekki framfleytt sér sjálfir. Nú er verið að klæða Íslendinga í slíkan þurfaingabúning og merkja gjafir handa okkur, svo að allur heimurinn sjál, að við getum ekki lengur framfleytt okkur sjálfir. Þetta eru verk ríkisstj., sem í tvö ár hefur unnið markvisst að því að koma atvinnulífi okkar í öngþveiti, eyðileggja viðskipta-möguleika okkar og fjárhag okkar. Þegar búið er að koma okkur í svona ástand með skemmdarverkum, er okkur sagt að biðja Bandaríkinn um dollara, svo að við getum lifað. Svona á að eyðileggja hið stjórnmalalega frelsi Íslands, eftir að stj. er búin að eyðileggja okkar efnahagslega frelsi. Samtímis fáum við tilkynningu frá þeim ríkjum, sem sagt er, að við eigum að vera í bandalagi við, hvernig þau ætli að fara með okkur viðskiptalega. Bretland segist ætla að minnka fiskinnflutninginn úr 300 þús. tonnnum niður í 110 þús. á árinu 1952. Þannig ætla þau að skera niður meginhl. af fiskútflutningi okkar til Bretlands. Þetta eru tilkynningar, sem hæstv. stj. veit um á sama tíma og reynt er að telja Íslendingum trú um, að okkar efnahagslega öryggi sé tryggt með því að ganga í bandalag við þessar þjóðir. Þarna er verið að búa okkur undir að hverka okkur efnahagslega, setja okkur í sömu aðstöðu og þegar hæstv. núverandi menntmrh. var að fara betliferðir til Englands og lofa því og skrifa það í vasabókina sína, að íslenska ríkið skyldi ekki ganga í neinar nýjar ábyrgðir. Hann varð að lofa því, að brezkir bankar skyldu hafa eftirlit með fjármálum Íslands og íslenzkum samningum út á við. Það er verið að koma okkur í þessa aðstöðu með samstarfi við ríkisstjórnir þessara landa, sem við eigum nú að ganga í hernaðarsamband við. Við Íslendingar höfum verið nýlendubjóð. Við höfum verið undir Dönum. Við vorum ekki spurðir, hvað við okkur ætti að gera. Við höfum verið hræddir af aðhringum Bretlands. Við höfum orðið að búa við það, að þeir hafa sópað til sín ágóðanum af erfiðri íslenzkra sjómanna og brezkir bankar hafa látið okkur greiða okur-vesti. Nú á að setja öll þessi höft á okkur aftur. Við Íslendingar vorum árið 1944 og næstu ár á eftir efnahagslega og stjórnmalalega sjálfstæð bjóð. Það eina, sem okkur vantaði, var að fá burt þann útlenda her, sem hér var. Nú er það fangaráð þeirra manna, sem eru umbjóðendur Bandaríkjastjórnar, en ekki íslenzku þjóðarinnar, að leiða okkur inn í hernaðarbandalag. Í tvö ár hefur verið unnið markvisst að því að koma okkur í þá aðstöðu, að við yrðum hrædd nýlendubjóð, sem lifði á sveitarframfæri frá Wall Street.

Við skulum gera okkur alveg ljóst, hvað það er, sem um er að ræða á þessum svo kölluðu friðartímum, sem nú eru, og hvað biður okkur. Það er talað um kalt stríð nú sem stendur. Mér sýnist, að það kalda stríð sé ekki það kalda stríð milli Bandaríkjanna og Sovétríkjanna, það er stríð aðhringa Bandaríkjanna móti verkalýðshreyfingu verkalýðsins í Evrópu. Þetta kalda stríð er það, að bandaríska auðvaldið er efnahagslega, stjórnarfragslega og hernaðarlega að leggja undir sig löndin í Vestur-Evrópu. Þessi lönd eru illa farin eftir síðasta stríð, þó að langt

sé frá því, að þau séu eins illa farin og Mið- og Austur-Evrópa. Þau eru hins vegar illa farin í samanburði við Bandaríkin, sem komu með stórgróða út úr stríðinu. Hvernig haga Bandaríkin sér gagnvart þessum bandamönnum sínum, sem færðu svo miklar efnahagslegar fórnir og mannfórnir? Bandaríkin lögðu ekki meira á sig hlutfallslega en við Íslendingar. Það er lærdómsríkt fyrir okkur Íslendinga, þegar við erum að reyna að gera bandalag við Bandaríkin, að athuga, hvernig fara á með þá, sem fórnirnar færðu: Englinga, Frakka, Hollendinga og Belgumenn. Þessar þjóðir færðu fórnir. Þessar þjóðir töpuðu. Bandaríkjamenn græddu 50 þús. millj. á stríðinu. Bandaríkjamenn hafa farið þannig að við þessar þjóðir, að þeir hafa notað sér neyð þeirra til að ná á þeim tókum efnahagslega. Bandaríkin, sem komu aðbug út úr stríðinu, hafa niðzt á Englandi, Frakklandi og Vestur-Þýskalandi. Aðhringarnir bandaríska hafa náð valdi yfir framleiðslutækjum í þessum löndum og eru að eyðileggja þau efnahagslega. Þeir hafa náð undir sig atvinnulífina í Vestur-Þýskalandi. Bandaríska aðhringarnir stjórna nú og ráða yfir öllum útflutningi frá belgíska Kóngó, sem er mesta úraníumútflutningsland heimsins, en það efni er notað í atómsprenginguna, svo að jafnvel Belgumenn sjálfir geta ekkert úraníum fengið til rannsóknna handa sjálfum sér frá eigin nýlendum. M. ö. o., auðvaldið bandaríska hefur notað sér neyð bandalagsþjóðanna til þess með þessu kalda stríði að leggja efnahagslega undir sig þessar þjóðir og ná efnahagslega tókum á þeim. Eftir þessi efnahagslegu yfirráð, sem bandaríska auðvaldið er að ná, eiga svo að koma hernaðarleg itök og yfirráð. Bandaríska stjórnin er að ná tókum yfir öllum þessum ríkjum og ætla sér að ráða, hvað þessi ríki gera. Við þekkjum svona kalt stríð frá tímum síðasta stríðs. Þær aðferðir, sem Bandaríkjastjórn er að nota til að leggja þannig lönd og þjóðir undir sig, eru samsvarandi aðferðir og þær, sem Hitler notaði til að leggja hvert land Evrópu á fætur öðru undir sig. Hitler notaði sér aðstöðu auðmannastéttanna í viðkomandi löndum. Þýzka auðvaldið náði bandalagi við hverja auðmannastétt í hverju landi Mið- og Vestur-Evrópu á fætur öðru. Það er sú aðferð, sem nú endurtekur sig hjá Bandaríkjunum. Þau eru með þessu móti að ná efnahagslegum og hernaðarlegum yfirráðum yfir hverju landi Evrópu á fætur öðru. Ísland er eitt herfangið í þessum landvinningahernaði Ameríkaauðvaldsins. Þau brögð, sem við Íslendingar höfum verið beittir af hálfu Bandaríkjastjórnar, Marshallssamningurinn, sem núverandi ríkisstj. gerði og nú er að koma efnahag Íslands á vonarvöl, er að gera okkur að betilíukum gagnvart bandaríska auðvaldinu. Hernaðarsamningur sá, sem hér liggur fyrir, er áfangi að sama marki. Að gera þetta land eins og önnur lönd, sem Bandaríkin ná tókum á, að undirlægjum Bandaríkjaauðvaldsins. Þannig á, meðan svo kallaður friður helzt, með köldu stríði að leggja undir ameríska auðvaldið hvert landið á fætur öðru til að geta undirbúið sig efnahagslega, stjórnarfragslega og hernaðarlega undir þá styrkjöld, sem aðhringarnir í Wall Street nú heimita.

Þá skulum við í öðru lagi athuga: Hvað þýðir þetta fyrir okkur, ef sú styrjöld hefst, sem auðhringarnir í Bandaríkjunum tala nú um og heimta og virðast líta á sem næstum því betra en frið, því að þeir virðast óttast friðinn meira en stríð, sem ef til vill er skiljanlegt, því að þessir auðhringar hafa grætt á styrjöld? Þessir auðhringar, sem eru stærstu vopnasalar heimsins, hafa grætt á styrjöld. Þetta hefur sýnt sig í því, að þegar friður hefur verið, þá hafa þeir ekki getað stjórnað þessu ríkasta landi veraldar eins og Ameríku án þess að leggja það í bönd kúgunar og kreppu eins og þeirrar, er byrjaði 1929. Hvað mundi það þýða fyrir okkur, ef þessum auðhringum Bandaríkjanna, þessum kaupmönnum dauðans, tækist að koma á því stríði, sem þeir vilja? Við Íslendingar erum ekki vanir að hugsa um stríð út frá því sjónarmiði, að slíkt stríð kæmi raunverulega við okkur. Það eru varla nema sjómennirnir okkar, sem vita, hvað stríð er, og þeir, sem hafa búð þar, sem þeir hafa nótt eftir nótt heyrt sprengjurnar falla allt í kringum sig og vita af eigin raun, hvað það er að liggja undir sprengjuárásum. Enginn Íslendingur hefur þó kynnt þeim, eins og þær mundu verða nú með þeirri fullkomnustu tækni Bandaríkjanna. Við erum ekki vanir því Íslendingar að hugsa um stríð út frá því sjónarmiði, að það sé Ísland, sem sé í miðju stríðsins, eða Ísland sé þátttakandi í stríði. Og fyrir okkur alþm., sem stj. heimtar nú af, að við tökum ákvörðun um þetta mál, að því er virðist án þess að spyrja þjóðina, má það ekki vera dullið, hvað stríð þýðir, ef það nú ætti að verða það sorglega hlutskipti þessa þings að draga Íslensku þjóðina vitandi vits inn í fyrstu heimsstyrjöldina, sem háð hefur verið um Ísland og yfir Íslandi. Við skulum gera okkur ljóst, — því að með það hefur ekki verið farið neitt leynt af hálfu þeirra, sem hafa talað fyrir þessu máli, sem hér liggur fyrir, að sú styrjöld, sem þeir tala um, væri styrjöld milli Bandaríkjanna og Sovétríkjanna, tveggja mestu hervelda heimsins, fyrst og fremst, — við skulum gera okkur ljóst, hvað slík styrjöld mundi þýða fyrir okkur. Það hefur mikið verið skrifað um slíkt stríð, ekki síst af hálfu Bandaríkjanna, og enginn dregið dul á, að ef slíkt stríð kæmi, mundu herir Ameríku og Evrópu standa við Atlantshaf, báðum megin, áður en margar vikur væru liðnar. Bandaríska herstjórnin mun gera allar sínar ráðstafanir út frá því, að þær stöðvar, sem helzt getu haldizt í Evrópu, þegar nokkrar vikur væru liðnar, væru Ísland, England og Pýreneaskaginn. Ég var nýlega að lesa bók eftir tvo ameríska menn, sem er skrifuð frá sjónarmiði Ameríku. Þeir gera ráð fyrir, að það muni koma til stríðs milli Bandaríkjanna og Sovétríkjanna, eins og þeir kalla það. Þeir lýsa því, að þegar fimm ár eru liðin af styrjöldinni, þá muni Bandaríkjastjórn gera sínar ráðstafanir til að koma á algeru stríði og búa út plan fyrir næstu fimm ár styrjaldarinnar. Þeir ganga út frá því, að styrjöldin muni getað staðið áratugum saman. Þar eru dregnar upp nokkrar myndir, hvernig þeir hugsa sér gang styrjaldarinnar þessi fyrstu fimm ár. Þeir lýsa því, hvernig Bretland á þriðja ári tapar og brekka þjóðin yrði að gefast upp vegna

sprengjuárása frá meginlandinu, Þarna er lýst með amerísku raunsæi, hvað væri í vendum, ef til stríðs kæmi, og við getum séð í hendi okkar, hvernig staða Íslands væri, þegar þannig væri komið í styrjöld, hvernig Ísland væri þá orðin aðalherstöð bandaríska hervaldsins til árása á meginland Evrópu. Við skulum þess vegna gera okkur alveg ljóst, að Bandaríkjastjórn er með þeim samningi, sem hún er nú að fara fram á og beitr sínum eftirtektarverðu aðferðum til að fá fram, — með þeim samningi, sem Bandaríkjastjórn fer fram á, að Alþingi samþykki og ríkisstj. Íslands undirskrifti, að reyna að tryggja sér fyrir fram það, sem hún ætla sér, að gera Ísland að árársstöð á Evrópu í komandi stríði, þar sem eigi að fljúga frá með alla þá drepani farma, sem á að hella yfir þjóðirnar í Evrópu, Kaupmannahöfn, París, Berlín, Moskvu, Varsjá og allar aðrar borgir, sem hægt er að ná til frá Íslandi, og leika þar eins og Nagasaki og Hiroshima. Við skulum gera okkur ljóst, að þetta er það, sem Ísland verður notað til í næsta stríði, ef Bandaríkjaherstjórnin fær yfirráð hér.

Sú spurning, sem við verðum að svara hér, er því sú, hvort við Íslendingar ætlum að gerast þátttakendur í þessum leik, hvort við ætlum að ljá okkar land til þessara aðgerða, hvort það á að vera hægt að draga okkur til reikningsskapar fyrir þau morð, sem framin verða frá Íslandi, eða hvort við eigum að vera saklausir af því, hvort það á að vera hægt að krefja okkur reikningsskapar fyrir slíkt. Það er það, sem við nú eigum að taka ákvörðun um.

Það mun engin þjóð í veröldinni geta ætlat til þess, að við getum varið Ísland fyrir Bandaríkjunum. Þess getur engin þjóð krafizt með nokkurri sanngírni, að við getum hindrað Bandaríkin í að taka þetta land. Við getum ekki hindrað, að Bandaríkjamenn taki landið og geri það að árársstöð eða vigvelli. En við getum ráðið því, hvort við gefum samþykki okkar til þess. Það veit líka hver einasti maður í allri sinni samúð með Bandaríkjunum, að Bandaríkin taka þetta land eins og að drekka vatn, ef til styrjaldar kemur. Það getum við alþm. gengið úr skugga um með því að spyrja utanríkisráðherra Bandaríkjanna. Það skyldi ég treysta mér til að fá yfirlýsingu um frá utanríkisnefnd Bandaríkjanna, ef send væri sendinefnd til að spyrja um það. Það þarf því enginn að koma með þá afstöku, að hernaðaraðstöðu Bandaríkjanna sé stefnt í neina hættu með því að neita þessum samningi nú. Nei, það er samsektin, sem er verið að sækjast eftir. Það er verið að fara fram á, að við verðum meðábyrgir, Alþingi og Ísland, að Norðurlandabúar og Vestur-Evrópa og Austur-Evrópa verði myrt frá Íslandi. Það er þessi samsekt, sem Bandaríkjastjórn vill fá. Þeir vilja geta þvegið hendur sínar frammi fyrir veröldinni og sagt sem svo: Íslendingar báðu okkur um að gera þetta. Við lögðum ekki að þeim. Þeir máttu ráða þessu sjálfir. Íslendingar báðu um þetta. Íslendingar gerðu það sjálfviljugir. — Þannig á frammi fyrir öllum heiminum að vera hægt að leggja á okkur ábyrgðina á því, sem verður gert. Þetta er það, sem á að gera. Og meðan ég get nokkuð, vil ég reyna að koma hv.

samþm. mínum í skilning um, hvað sé hér verið að gera. Við getum rifizt hér og deilt um flokksmál, utanríkismál og heims málin og allt saman slíkt, og við getum haft mismunandi skoðanir um það allt saman. En ef ætlazt er til þess af okkur, að við tökum ábyrgð á þeim hlutum, sem varðar líf okkar Íslendinga og eru okkar Íslendinga og um það er spurt, hvort við Íslendingar ætlum að gerast meðábyrgir að þeim ægilegustu athöfnum, sem gerzt hafi í veröldinni, þá vil ég á m. k. vinna mitt til þess, að við vitum, hvað við séum að gera.

Það er sagt í þessu sambandi, að við Íslendingar værum ekki öruggir, þó að við værum hlutlausir. Það er rétt, því fer fjarri. Það er ekkert öryggi til í þessum heimi, eins og hann er. Við erum, þó að við værum hlutlausir, svo að segja hundrað prósent vissir um að verða herteknir af Bandaríkjunum, ef til styrjaldar kemur. En við höfum í fyrsta lagi þá velku von, ef við neitum að gerast aðilar að þessum samningi, að við fengjum, meðan friður væri, að hafa landið í friði fyrir Keflavíkurstefnunni, og ef til styrjaldar kæmi, þá værum það ekki við, sem tækjum ábyrgðina á okkur með Bandaríkjunum á því, sem gerðist.

Svo skulum við athuga ofur lítið, hvað það er, sem við tækjum ábyrgð á, ef til styrjaldar kæmi. Ef til styrjaldar kemur samkvæmt þeim fyrirætlunum, sem þetta Atlantshafsbandalag er byggt af, þá yrðum við Íslendingar þátttakendur. Við skulum ekki fara í neinar grafstötur með það, að Bandaríkin, sem eru búin að ná svona sterkum tökum á okkur, mundu, þegar til slíks kæmi, vera búin að tryggja sér, að sú ríkisstj., sem þá væri á Íslandi, væri búin að gera slíkan samning við þá, að Íslendingar væru þátttakendur í þessu stríði. Þau væru búin að koma upp vörnum. Mundu þær þjóða upp á öryggi mannslífa og eigna? Nei, því sterkari og harðvítugri varnir, það þýðir því fleiri flugvélar, skipalægi og árásarstöðvar og því meiri árásir á okkur. Ísland hefur stundum verið kallað Malta Atlantshafsins. Malta var sú eyja, sem mestar árásir voru gerðar á í síðustu heimsstyrjöld af öllum blettum á jörðinni. Hvað þýðir þá svona stríð fyrir okkur Íslendinga? Við skulum í fyrsta lagi athuga það, sem snertir eignir og verðmæti. Í síðasta stríði voru Íslendingar herteknir sem hlutlaus þjóð. Þá var um það samið, að allt, sem ekkemndist hér eða eyðilegðist af völdum ófriðarins, skyldi verða bætt. Það voru gefin út sérstök l. frá Alþingi um slíkar bætur. Í komanda stríði mundi, þegar Ísland væri þátttakandi með Bandaríkjunum, — þá mundu allar þær ægilegu eyðileggingar, sem viðbúð væri, að hér yrðu, verða taldar sem framlag Íslendinga til slíks strífs. Þó að öllu þessu litla, sem við höfum verið að reyna að byggja hér upp síðustu tvær kynslóðirnar, yrði kastað í rústin, þá eru líkur til, að það yrði aðeins skoðað sem framlag til þátttöku í styrjöldinni, framlag Íslands. Hvernig nefur verið farið með þær þjóðir, sem mest hafa lagt fram af slíkum fórnnum, bæði eignum og mannslífum í síðustu styrjöld, af hálfu Bandaríkjanna? Einmitt þær þjóðir, sem mest hefur verið eyðilagt hjá, hafa verið svivirðilegast leiknar af ríkisstjórn Bandaríkjanna. Það er eins

og við fáum þar fyrirheit um þær aðgerðir, sem biðu okkar, Íslendinga. Ef það lenti á okkur að færa einhverjar þær mestu fórnir í styrjöldinni með því að gerast þátttakendur, þá tekur Alþingi á sig ábyrgð á því, á öllum þeim eyðileggingum, sem yrðu framlag Íslendinga til slíkrar styrjaldar. Og við skulum ekki loka augunum fyrir því, að innganga Íslendinga í þetta hernaðarbandalag kostar okkur þessa fórn, ef til styrjaldar kemur.

Í öðru lagi er svo líf okkar þjóðar, sjálf tilvera hennar, ef slíkt stríð brýst út. Og með því að ganga í þetta bandalag nú og heita Bandaríkjunum þannig herstöðvum á Íslandi, veita Íslendingar þeim aðstöðu til þess að útbúa slíkar herstöðvar á friðartímum og verða þess valdandi, að þetta stríð nálgist. Því fleiri herstöðvar sem Bandaríkin fá út um allan heim, því fyrr velta þau heiminum út í styrjöld. Með því að veita Bandaríkjunum þau réttindi, sem þessi sáttmáli felur í sér, er Alþingi Íslendinga að valda því, að stríð færist nær. Með því að neita Bandaríkjunum um slíkt, eins og við neitum Hitler um flugvallaraðstöðu 1939, erum við að reyna á m. k. af okkar hálfu að draga það á langinn, að styrjöld skelli yfir mannkynið. Við skulum svo einnig gera okkur hitt ljóst, því að við höfum aldrei þurft að hugsa um það fyrr, að ef við Íslendingar gerumst þátttakendur í stríði og ætlum að glata þessari litlu og lélegu vernd, sem hlutleysið er, erum við að gera okkur síðferðislega undirþorna stríðsóhámingunni og kynnum að verða sigruð þjóð, sem af fúsum og frjálsum vilja hefði undirbúið hér stríð með Bandaríkjunum og látið þeim í té herstöðvar af fúsum og frjálsum vilja. Við kynnum að verða sigruð þjóð og meðhöndlaðir sem sigruð þjóð. Og það er munur á því, hvort landið er hlutlaus land, sem hertekið er af einu voldugasta herveldinu gegn vilja þings og þjóðar, eða hvort við erum þjóð, sem veitir Bandaríkjunum þessa aðstöðu. Og það er sá munur, sem í lok slíkrar styrjaldar, ef hún skyldi skella yfir mannkynið, getur þýtt allt fyrir okkur Íslendinga, fyrir þá menn, sem eiga sæti hér á Alþingi og eiga að ráða málum þjóðarinnar. Við, sem kosnir vorum á Alþingi 1946 og eigum bráðum að leggja umboð okkar fyrir kjósendur á ný, höfum ekki umboð til þess að binda þessa þjóð í 20 ár um það, hvað gera skuli í þessu máli. Í friði sem í stríði þýðir þess vegna þátttaka í þessu bandalagi það að leiða yfir þjóð okkar og land okkar það, sem við alþm. erum engan veginn menn til þess að bera ábyrgð á frammi fyrir þjóðinni og höfum ekki leyfi til að framkvæma gagnavert henni.

Þá skulum við svo athuga, hverjir það eru, sem ætlazt er til, að við Íslendingar göngum í bandalag við. Í þessum sáttmála, sem hér liggur fyrir, er tjrjað með ákaflega fallegum lýsingum og farið um það mörgum fögnum orðum, sem þessi dæmalaust göfugur tilgangurinn sé, sem þessi sáttmáli eigi að vinna að. Við skulum nú athuga, hvaða þjóðir það eru, sem ætlazt er til, að við Íslendingar göngum í bandalag við. Utanríll var að sleppa orðinu um það áðan, að þetta væri friðelskandi lýðræðisþjóðir, og ég veit eiginlega ekki, hvað hæstv. ráðh. og þm. G-K. (OTh)

ætlðu sér að komast hátt í losforðuna í útvarpinu í gær, þegar þeir voru að lýsa þessum friðelskandi þjóðum, þeirri réttlætis- og kærleikstilfinningu, þjóðréttartilfinningu, mannleikla og manngöfgi o. fl. o. fl., sem þær hefðu til að bera. Við skulum því athuga, hvaða þjóðir þetta eru. Það eru Bandaríkjamenn, Hollendingar, Belgir, Frakkar, Bretar og fleiri þjóðir. Við höfum ýmislegt gott af þessum þjóðum að segja. En það eru mjög svo tvær hlíðar á þessum þjóðum, og við höfum stundum fengið að kynast þeim báðum. Það er talað um, að okkur Íslendingum ætti að vera óhætt að ganga í bandalag, sem Danir væru með í. Jú, Danir eru mjög elskuleg þjóð heim að sækja, að tala við þá, en sumar þjóðir hafa reynslu af því, hvornig Danir eru sem nýlendþjóð. Þá snýr önnur hlíð út. Við Íslendingar höfum þá reynslu af elskulegheitunum, að við þökkum fyrir að hafa sloppið lifandi úr greipum þeirrar elskulegu þjóðar. Englendingar hafa líka oft sýnt okkur á sér góðar hlíðar, þegar þeir hafa ekki verið að rýja okkur inn að skyrturni, taka land okkar eða brjóta stjkr. okkar. En það er önnur hlíð, sem hefur snúið af þeim fjórða hluta heimsins, sem þekkir Breta sem dýrlegustu nýlendukúgara veraldarinnar og í dag sem ríki, sem stendur í árásarstýrjöld gegn friðelskandi þjóðum, sem Bretar eru að reyna að hnappa í þrælafjöttra, þjóðir eins og Malajalandabúa og aðrar slíkar, sem eiga sama rétt til frelsis og Íslendingar og Englendingar. Það er Bretland, sem í dag stendur í blóðugri árásarstýrjöld, og við Íslendingar eigum að ganga í bandalag við þetta ríki. — Það er sagt við okkur, að við getum óhræddir gengið í bandalag, þar sem Hollendingar eru hins vegar, ríki eins og Holland, svona friðelskandi garðyrkjumenn! Þyrfti vist ekki að óttast, að þjóð, sem hefði verið varðveitari friðar og frelsis, færi í árásarstýrjöld. En hvað er að gerast þessa dagana? Það, að þessir friðsömu Hollendingar, auðhringir Hollands, sem eiga auðlindir 100 milljón manna í Austur-Asíu, hafa þyrjað árásarstríð, sem sjálfar Sameinuðu þjóðirnar hafa víðurkennt, að væri árásarstríð. Við stöndum frammi fyrir þeirri staðreynd, að Holland er af Sameinuðu þjóðunum brennimærkt sem ríki, sem niðist á þjóð, er barðist á móti fasistum í síðustu stýrjöld, — sem ríki, er tekur menn, er vilja hafa frelsi, og lokar þá inni í járnbrautarvögnum, kærir þá og myrdar með því að svelta þá í hel, ríki, sem gerir sér lítið fyrir og ræðst með flugvélu sínum og her á sjálfstætt lýðveldi, sem skapad er í krafti sömu mannréttinda og við Íslendingar sköpuðum okkar lýðveldi, lýðveldi Indónesíu. Hollendingar eru sannir að sök að hafa ráðizt á þetta land og rænt allri ríkisstjórn þess. Svo er komið og sagt í útvarpi hér á Alþingi af hæstv. menntmrh. (EystJ), að það séu engir nema bandóðir vitleysingar, sem láti sér detta í hug, að Hollendingar fari í árásarstríð! Ég veit ekki, hvort menntmrh., með sína þekkingu, sína menntun og sitt vit á stjórnmálum, er nokkurs staðar nærverandi, eða hvort hann er flúinn. Hann sagði í útvarpinu í gær, að engum nema bandóðum vitleysingum dytti í hug, að Hollendingar færu í árásarstríð. Þorir ekki hæstv. menntm-

rh. að standa fyrir sínu máli? Er þetta uppfræðslan, sem þessi hæstv. menntmrh. er að gefa þjóðinni? Er hann bandóður vitleysingi sjálfur? Á grundvelli svona lýga, sem stangast við einfaldar staðreyndir, leyfir ríkisstj. sér að koma fram og segja við Alþingi Íslendinga: Það þarf ekki að segja meira við ykkur. Ég sagði ykkur allan sannleikann í gærkvöld. — Þessi víðsýni menntaði maður tilkynnti í gærkvöld, að engum nema bandóðum vitleysingum dytti í hug, að Hollendingar færu í árásarstríð. Eftir þessar upplýsingar á að vera óhætt fyrir Íslendinga að fara í árásarstríð! Ég get skilið, að ráðh., sem svona hagar sér, þori ekki að standa fyrir máli sínu. Þessi vitleysa er svo fyrir neðan allar hellur, að ráðh., sem hefur svona í frammí, ætti að segja af sér. Það er þessi sami menntmrh., sem hefur þann tíma, sem hann hefur settið að völdum, bannað ríkisútvarpinu að flytja fréttir nema frá London. Í tvö ár er hann búinn að láta ritskoða þær fréttir, sem Íslenska þjóðin fær. Í tvö ár er hann búinn að hindra, að Íslenska þjóðin og þar með meginíð af alm. fái að heyrja annað en það, sem Lundúnaútvarpið hefur látið menn heyrja. Hann hefur vafalaust eftir tilmælum frá Bretum og Bandaríkjamönnum bannað ríkisútvarpinu að flytja aðrar fréttir en þær, sem Bretum þóknast að láta koma fram. Í tvö ár er hann búinn að hafa ritskoðun á Íslenska útvarpinu, til þess að flytja einhliða málflytning til Íslenzku þjóðarinnar, til þess að ljúga að henni, til þess að villa hana og blekkja, svo að hún viti ekki, hvornig ástandið er í veröldinni, þegar hún tekur sínar ólagaríkustu ákvarðanir. Ég get ekki trúað, að menntmrh. sé það fífl, að hann viti ekki betur en þetta og trúi öllum ósannindunum, sem hann lætur berast til Íslenzku þjóðarinnar gegnum ritskoðun Breta og Bandaríkjamanna. En meira að segja þrátt fyrir þessa ritskoðun menntmrh. hefur hann samt ekki getað komizt hjá því að láta koma fram í Íslenska útvarpinu, að Hollendingar væru í árásarstríð, en þó er óskammfeilinn slík, að hann segir: Engum nema bandóðum vitleysingum dytti í hug, að Hollendingar fari í árásarstríð. — Þetta er undirbúningurinn og þetta eru upplýsingarnar, sem Alþingi á að byggja á, þegar það tekur afstöðu til þessa máls.

Nokkuð svipað er ástátt um hin ríkin, sem við eigum að gera bandalag við. Belgía er eitt af nýlenduríkjum heimsins, eins og við vitum. Frakkland er búið að standa í tvö ár í stríði við Indókína, sem barðist móti Japönun í síðustu stýrjöld, en Frakkar hafa síðan ráðizt á þessa þjóð til þess að brjóta hana undir sig að nýju. Við eigum að ganga í bandalag við franska ríkið, sem stendur í árásarstríði við þjóð, sem hefur verið nýlendþjóð í margar aldir. Og svo eru það Bandaríkin sjálf, sem ekki eru aðeins voldugasta nýlenduríkið, heldur eru búinir að gera sjálf nýlenduríkin voldug og eru nú að byggja upp kerfi, þar sem annars vegar eiga að vera gömlu nýlenduríkin í Vestur-Evrópu, en hins vegar nýlendubrætlarnir í Asíu og Afríku, sem eiga að vera í lægstu tröppunni í þeim þjóðfélagsstiga, sem auðvaldið bandaríska reynir að skapa í heiminum. Þetta bandaríska auðvald er það, sem við nú eigum að ganga í bandalag við, — það

vald, sem er að búa sig undir að undiroka meginni af heiminum, verða yfirnýlenduríki allra þeirra gömlu, sem nú eiga að afdankast. Við Íslendingar höfum í 7 aldir verið lýðræðisþjóð og erum nýslopinnir úr greipunum á nýlendukúgúrum. Nú er ætlað til þess af okkur, að við göngum í bandalag til þess að hjálpa til þess að kúga allar þær aðrar þjóðir í veröldinni, sem eru að berjast fyrir sínu frelsi, við þau völdugustu nýlenduríki heimsins, sem mynda þetta árásarbandalag, sem hér er um að ræða. Annars vegar nýlenduríkin í Evrópu, sem á síðustu fimm öldum hafa brotið undir sig tvær heimsálfur, og hins vegar Bandaríkin, sem frá því að vera nýlendubjóð sjálf og heyja sína frelsisstyrjöld móti Bretum, eru nú að búa sig undir að skapa sér 16 nýlendur á vesturströnd Evrópu í staðinn fyrir þær 13 nýlendur, sem Bretar einu sinni áttu á austurströnd Ameríku. Bandaríkin og Vestur-Evrópuríkin, helztu nýlenduríki veraldarinnar, sem nú eru að undiroka allar heimsálfur og standa í árásarstyrjöld við þjóðir, sem nú eru að berjast fyrir frelsi sínu, með sama rétti og Íslendingar hafa gert, — þessi ríki segja nú við okkur: Þið eigið að ganga í bandalag við okkur, því að þið elskið frelsið og þjóðarréttinn eins og við. — Ég er hræddur um, að okkur væri nær að segja við þessar þjóðir. Sleppið þið fyrst tókunum á þeim nýlendum, sem þið nú undirokið. Lítið þær þjóðir, sem þið nú kúgið, fá frelsi, þá skulum við fara að tala við ykkur í alvöru, þá hafið þið sýnt það, að þið virðið þjóðfrelsi og mannréttindi. — Við skulum segja við Acheson: Lítið Bretar, Hollendingar, Frakka og aðrar nýlendubjóðir sleppa tókunum á Asíu og Afríku, og gefið þessum þjóðum frelsi, eins og við Íslendingar höfum fengið frelsi, þá skulum við tala við þig í alvöru og trúa þér. — En hver getur ætlað til þess, að við trúum þessum mönnum, þegar þeir koma til okkar gráir fyrir járnum og segja: Viljið þið ekki vera með okkur í því að vernda frelsi þjóðanna, sem eru að berjast fyrir frelsi sínu?

Það er þess vegna greinilegt mál, hvað bandamennina snertir, að fyrir okkur Íslendinga er hér um það að ræða að ganga í hernaðarbandalag með harðsvirðustu nýlendukúgúrum veraldarinnar. Ég álit, að við Íslendingar mundum brjóta í bága við allt það, sem hefur einkennt þjóð okkar, ef við gerðum slíkt, og værum að hjálpa helztu nýlendukúgúrum veraldarinnar, til þess að þeir settu hægara með að viðhalda valdi sínu yfir öðrum nýlendubjóðum og kúga þær.

Þá skulum við athuga þetta í sambandi við Bandaríkin sjálf og allt það tal, sem hér hefur verið haft í frammi viðvíkjandi því, að þau væru alveg sérstaklega að hugsa um lýðræðið. Hæstvatmhr. flutti ofur litla mannkynssögu í útvarpið hér í gærkvöld. Það væri nú í raun og veru dálítið gaman að taka hæstv. atvmhr. í tíma í mannkynssögu; ég held honum veitti ekki af því, því að það var svo undarlegt, sem hann leyfði sér að halda fram í ræðu sinni. Það er þess vegna bezt fyrir okkur að athuga nú ofur lítið, hvernig þær aðferðir eru, sem Bandaríkjamenn og Bretar og þessar þjóðir hafa tekið viðvíkjandi lýðræðinu. Bandaríkin hafa nú undanfarið öðru

hvoru verið að gera smábýltingar og hafa með vopnvaldi verið að breyta um stjórn í Mið- og Suður-Ameríku, og í hvert skipti hefur ekki heyrzt neitt hljóð úr horni hér heima. Það hefur verið gengið út frá því sem sjálfssögðu, að ef það væru Bandaríkin sjálf eða bandarískar undirlægjur, sem gerðu uppreisn til þess að bylta við löglegum stjórnun, þá væri allt í lagi. Hér hefur verið talað um það, að Bandaríkin væru framrskarandi lýðræðisríki. Sannleikurinn er sá, að Bandaríkin eru nú sem stendur eitt harðsvirðasta einræðisríki auðhringanna í heiminum, ríki, þar sem fjórar völdugustu auðhringasamsteypurnar hafa sölsað undir sig meginíð af þjóðarauð Bandaríkjana. Samkvæmt bandarískum hagskýrslum eru það fjórar helztu auðhringasamsteypurnar, sem eiga 60% af þjóðaraufi Bandaríkjana.

Þegar Matthías Jochumsson skáld var í Bandaríkjunum, þá skrifaði hann um dvöl sína þar, og hann kallaði Bandaríkin „mammónsríki Ameríku“. Honum bótti auðsætt, að það væri auðurinn, auðvaldið, sem þar réði lögum og lofum, ætti blöðin, skapaði almenningsálitíð og mótaði alla pólitík þess ríkis. En síðan Matthías Jochumsson var í Bandaríkjunum hefur vald auðhringanna margfaldað, og hafi það verið rétt hjá Matthíasi að kalla Bandaríkin mammónsríki, þá er það ekki aðeins Mammón, heldur og Marz, svo að maður haldi guðanófnunum, sem drottinn þar í dag. Í bókmenntum okkar Íslendinga hefur myndin af Bandaríkjunum verið mynd þess ríkis, þar sem auðhringarnir drottna, þar sem vald auðsins er jafnvel svo mikið, að kosningar fara nákvæmlega eftir því, hvað mikið af peningum hvor auðflokkurinn um sig leggur í þær, og lýðræðið í Bandaríkjunum birtist stundum í því, að þær, sem leyfa sér að hagnýta sér kosningarétt sinn öðruvísi en drottarnarnir vilja, eru blátt áfram skotnir niður. Þeir fjórir auðhringar, sem nú stjórna Bandaríkjunum, eru: Morgan með sína bankastarfsemi og stálhringinn, Rockefeller með olíuna, Du Pont, sem ræður yfir kemiska iðnaðinum, og Mellon með olíu. Allir þessir auðhringar eru stærstu vopnaframleiðendur í heimi. Þessir hringar ráða og yfir atómtilraunastöðum Bandaríkjana og eiga flest tækin þar. Þessir hringar hafa gróða af stríðsöfta og aukinni vopnaframleiðslu og af stríðum. Þess vegna er það auðhringavaldið í Bandaríkjunum, sem beitr sér fyrir núverandi stefnu Bandaríkjana, að koma á æðisgengnum stríðsöfta, beita sér fyrir vopnaburði og hertyngju og stríðspáttóku þjóðanna. Þær árásarstyrjaldir, sem þjóðirnar, sem nú setla að stofna Atlantshafsbandalagið, heyja, skapa Bandaríkjaauðhringunum gróða og eru fyrst og fremst vatn á þeirra myllu. Auðvald Bandaríkjana óttast ekkert eins mikið og frið. Í blöðum bandaríska auðvaldsins er talað um það sem eitt það ægilegasta, sem fyrir gæti komið, að kalda stríðið hætti og eðlilegt jafnvægi skapaðist milli þjóðanna, því að það býddi ægilegustu kreppu, sem nokkur sinni hefur dunið yfir í Bandaríkjunum. Þetta skrifa sérfræðingar auðvaldsblaðanna, því að styrjaldir þjóða gróða fyrir vopnahringana, og það er business hjá þeim að lengja styrjaldir, og það hafa þeir gert bæði 1914—18 og í síðasta stríði vegna

þess, að þeirra grófi verður því meiri, því lengur og meira sem drepið er. Þetta er rétt, og ef einhver þer brigrður á þetta, þá skal ég sanna það, en þetta er svo hryllilegt, að mig undrar ekki, þótt menn ói við því, að undir lýðræðisgriminni skuli vera svo vægðarlaust verzlunarlald.

Hver eru svo skipti okkar við þetta land? Hver eru skipti Bandaríkjanna Norður-Ameríku við okkur, og hvaða fyrirheit gefa þau um skipti þeirra við okkur framvegis? Eg vil minna á eftirfarandi: 1. Bandaríkin byrjuðu afskipti sín af okkur með því árið 1941 að setja ríkisstj., í samráði við Breta, úrslitakosti um það, að innan 24 klst. bæði Íslendingar Bandaríkin um hververnd. Þann 24. júní bárust ríkisstj., slíkir úrslitakostir, og að þeim varð að ganga, án þess að tækifæri gæfist til að leggja málið fyrir Alþingi. Afskipti Bandaríkjanna byrja sem sagt með því, að þau setja Íslendingum úrslitakosti, og Alþingi fékk fyrst um þennan samning að fjalla sem gerða staðreynd. Þetta er rétt að muna, hvað snertir lögfræðilega aðstöðu okkar, sem við komum til með að leggja fyrir aðrar þjóðir um sök okkar eða sakleysi í millríkjaviðskiptum.

Eg skal geta þess, ef forseti hyggst að veita matarhlé, að ég á nokkuð eftir af minni ræðu, en ef matarhlé verður ekki veitt, þá verð ég lengur að ljúka máli mínu. Því að þá tala ég hægar, ef ég fæ ekki einhverja hvíld, og því spyr ég forseta, þar sem ég á eftir að tala í 1—2 klst., hvort hann vilji nú veita matarhlé. Hins vegar er ég reiðubúinn að halda áfram eins lengi og verða vill, ef hæstv. forseta þætti betra. (Forseti: Eg vil spyrja hv. þm., hvað mikið hann munni eiga eftir af sinni ræðu.) Líklega svona 1—2 klst., en ef Alþingi ætlar nú ekki að veita matarhlé og ætlar nú að vinna vel, aldrei þessu vant, þá stendur ekki á mér, en ef ég fæ ekkert hlé, verð ég eðlilega þurrari í hverknum og tala þá hægar, þegar fram í sækir, en ég vil stúla að því, að allt fari hér fram samkvæmt þingsköpum, en ef sleppa á matarhlé, þá er það nú ekki beint í samræmi við þingsköp, svo að ég kann betur við, að nú verði veitt matarhlé. (Forseti: Eg mun halda áfram umræðum um stund.) Eg skal þá halda áfram og tek þá fyrir, þar sem frá var horfið, um afskipti Bandaríkjanna af okkur Íslendingum.

Nauðungarsamningurinn 1941 var þannig, að Bandaríkjamenn skuldbundu sig til að fara héðan strax, er styrjöldinni lyki. Hvernig stóðu þeir við það? Þannig, að þeir svíku á okkur samninginn. Þeir neituðu að fara burt. Það er sem sé fyrsta reynsla okkar af Bandaríkjunum, að þeir svíkja á okkur gerða samninga. Hvað gera þau svo? Þau gera það, að meðan þau sitja hér með her, með settur var niður án þess, að réttindi væru til, þá neita þau að fara burt og fara fram á þrjár herstöðvar til 99 ára. Hvað þýðir þetta? Þetta þýðir það, að meðan þeir höfðu hér her, þá ætluðu þeir að nota sér samningsrof og hervald til þess að neyða Íslendinga til að afsala þrem stöðum af landi sínu undan íslenskum yfirráðum. Þetta jafngildir innrás. Þetta jafngildir vopnaðri árás til að taka sem herstöðvar þrjú hluta af landinu til 99 ára. Það er auðséð, að Bandaríkin hafa búizt við, að Íslendingar svöruðu játandi. Þeir hefðu varla gert Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

þá kröfu í 1. okt., að þeir fengu sem herstöðvar Keflavík, Skerjafjörð og Hvalfjörð til 99 ára, nema af því, að þeir fengu út frá því, að við værum of amur til að neita kröfum þeirra. Það sýndi sig, að Bandaríkin ætluðu sér að beita Íslendinga nauðung. Í krafti samningsins frá 1941 ætluðu þeir að knýja okkur til að láta af hendi þrjú hluta lands vors. Þegar þessu var svarað neitandi, þá fóru þeir fram á að fá Keflavíkurlugvöllinn til afnota. Hvað var þá látið í veðri vaka? Það var látið í veðri vaka, að svo framarlega sem ekki yrði inn á það gengið, þá mundu Bandaríkjamenn halda áfram að vera hér með sinn her. Það þýðir, að Bandaríkin hötuðu Íslendingum því að halda hér áfram hernámi, ef þau fengu ekki mikilsverð hernaðarleg fríðindi. Bandaríkjamenn hötuðu að brjóta á okkur samninga, og þeir gerðu það líka til þess að tryggja valdaaðstöðu sína hér. Þeir höfðu þá hervald hér, og í krafti þess knúðu þeir fram Keflavíkursamninginn. Hver hefur þá afstaða Bandaríkjanna til okkar Íslendinga verið? Röð af ofbeldiságerðum. Berum þetta svo saman við það ríki, sem hæstv. ráðh. voru að ljúga upp á í gær, að okkur stafaði ógn af, og athugum afstöðu þess stórveldis til Norðurlanda. Sovétríkin höfðu her í Norður-Noregi, af því að þeir ráku nazistana þaðan, og Sovétríkin höfðu her á Borgundarhólmi, af því að þeir ráku nazistana þaðan líka. Sovétríkin fóru burt úr Norður-Noregi, og Sovétríkin fóru burt af Borgundarhólmi, þrátt fyrir það þótt hv. þm. S.-Þ. skrifaði heila bók um, að þau ætluðu ekki að fara, en Bandaríkin voru kyrr á Íslandi. Þau svíku samninga á eina vopnlausu ríki veraldar og notuðu hervald sitt til þess að niðasta á Íslendingum. Þannig hafa þeir skapað sér aðstöðu, sem þeir hafa í dag, með nauðungarsamningi, með herseftu, með áframhaldandi tilraunum til landráns og með því að knýja fram Keflavíkursamninginn. Síðan er okkur sagt, að við þessa stjórn, sem þannig hefur hagað sér, ættum við að semja um þátttöku í hernaðarbandalagi í fullu trausti þess, að hún virði lög, rétt og þjóðfrelsi.

Eg mun þá næst koma að því, sem snertir alveg sérstaklega tilganginn með stofnun Atlantshafsbandalagsins, og vildi af því, að forseti er farninn að gá á klukkuna og flestir þingmenn farnir í mat, geta þess, að ég mun þurfa að endurtaka mikið af því, sem ég nú segi, þegar þingmenn koma aftur, því að þótt ég hafi gaman af því að ræða við hæstv. forseta, hef ég enn þá meiri löngun til að ræða málið við þingmenn yfirleitt. Því spyr ég hæstv. forseta, hvort hann hugsi sér að halda umr. áfram, eða hvort hann ætlar að taka matarhlé. (Forseti: Eg hefði hugsað mér að halda áfram fundi til kl. 12,30 og gefa þá klukkustundar matarhlé.) — Þá kem ég að því, hvað snertir aðild okkar að Norður-Atlantshafsbandalagi, og skulum við þá athuga, hver afstaða Íslendinga verður, eftir að þeir hafa gerzt aðilar að bandalaginu, gagnavart þeim aðilum, sem Atlantshafsbandalaginu er beint gegn. Vitanlega er því fyrst og fremst beint gegn Sovétríkjunum, og er ekki nýtt, að slík bandalög séu sköpuð, og ekki nýtt, að það sé gert undir því formi, að um sé að ræða mótspyrnu gegn kommúnistum. Við heyrðum áróðurinn gegn

kommúnismanum milli síðustu heimsstyrjaldar, bæði í blöðum auðvaldsins úti um heim og Morgunblaðinu hér heima á Íslandi, alveg eins og nú. Áður var það Hitler, sem hafði forustuna gegn kommúnismanum. Baráttu hans og hans fylgifiska var beint gegn lýðræði, þjóðfrelsi og sósíalísmi. Þá voru látilaust barðar bumburnar á sama hátt og nú gegn þessu þrennu. — Ég sagði, að bandalagsstofnanir gegn Sovétríkjunum væru ekki nýtt fyrirbrigði. Þegar er alþýðustjórnin tók völdin í Rússlandi 1917, þá skelfaði borgarastéttin um gervallan heim, en þótt hún væri óttaslegin, gerði hún sér vonir um, að slá mætti niður hina fátæku og langhráðu alþýðu. 14 auðvaldsríki mynduðu samtök sín á milli og háðu stóðugar árásr á Rússland frá 1918—21. Á þeim tíma voru bumburnar barðar látilaust af hálfu Morgunblaðsins og auðvaldsblöðunum um allan heim. Það var talað um, að þessi alþýðulýðveldi stofnuðu öllum heimi í hættu, og þá var logið ekki síður en nú. Sem dæmi um málflutning Morgunblaðsins skal ég geta þess, að fróðum manni, sem athugað hefur blaðið frá þeim tíma, telst svo til, að það hafi þá verið búið að þrýðra hvern einasta Rússa úr hungri. En hvaða afstöðu tóku þá beztu menn íslensku þjóðarinnar, þeir menn, sem haldið hafa uppi málstað þeirra hugsjóna, sem við erum stoltastir af? Þöldu þeir, að þessar 14 þjóðir væru fulltrúar lýðræðisins gegn einræðinu? Nei. Beztu menn íslensku þjóðarinnar litu þannig á, að þetta væri herferð auðvaldsins gegn alþýðunni og lýðræðinu. Sá maður, sem af íslensku kynstofni er talinn hafa náð einna hæst í öllu því, sem við erum stoltastir af, Stephan G. Stephansson, skrifaði þá um þessar herferðir og árásr 2. júní 1920 í bréfi til Jóns frá Sleðbrjót. Hann er að tala um bændaforingja hjá Vestur-Íslendingum, og segir svo með leyfi hæstv. forseta:

„Þetta er nú aðalbjarminn í sovjetstjórn svo-nefndri, „democrasíð“, sem á er stagazt, en hvergi er til nema í Rússlandi, þó Woods hafi þetta frá sjálfum sér. Í minni ímyndun hlýtur líkt þessu að ske — eða heimurinn fer til andsk.... á þessari öld. Svo er nú komið fyrir almennigum alls heims, að þetta þolir litla bið. Taflíð aðeins um — fæst þetta með lögum, eða aðeins með bardaga? Rússastjórnið æskir einskis nema friðar til að fullkomna hjá sér þetta fyrirkomulag, sem hún trúir á, en fær ekki frið. Öll „hervöld helvítanna“, auður og stjórnarvöld allra ríkja, sem nú eru uppi, siga á hana öllum hennar nágrönnum með mútum, undirróðri, líðstyrk, herbúnaði og hótunum. Þetta síðasta veit ég, því að það gerist nú samtíða mér.“

Þetta eru orð Stephans G. Stephanssonar, líklega vitrasta og a. m. k. mesta mannsins í okkar skáldahóp. Ég veit ekki, hvort þeir menn, sem nú tala djarflegast í skjóli Bandaríkjavaldsins, mundu stimpla hann látinn svipað og þá, sem nú taka sömu afstöðu, en þau völd, sem nú vilja stofna Atlantshafsbandalagið, vildu þennan mann í fangelsi fyrir sína skoðun og sín kvæði árið 1918. Þannig var af okkar beztu mönnum litið á sams konar viðburði og eru að gerast nú. — [Fundarhlé.]

Herra forseti. Þegar ég frestaði ræðu minni, hafði ég getið um fyrstu herferðina, sem farin

var fyrir 30 árum síðan gegn alþýðuríkinu í austri. Í sambandi við aðgerðir auðvaldsríkjanna þá gegn sósíalísmannum og nýlendum hafði ég rakið, hvernig okkar beztu menn sáu gegnum blekkingarmoldviðrið. Stephan G. Stephansson talaði þá um herför helvítanna. Við vitum, hvernig fór. Þrátt fyrir allt hrundu alþýðuríkin af sér þessari árás. En síðan var hafizt handa á ný af hálfu auðvaldsríkjanna og ægileg herferð undirbúin. Sú herferð er fyrst og fremst kennd við fasímann, en undirrot þessa samsæris var, að auðstéttir Þýzkalands, Ítalíu, Frakklands og Englands reyndu að brjóta lýðræði þessara landa á bak aftur og tygja sig til hernaðar gegn Sovétríkjunum. Mér datt í hug í sambandi við það ágrip af mannkynssögu, sem hæstv. atvrmhr. var með hér í ger, að ekki væri vanþorf á því, að ráðh. lærðu mannkynssöguna upp aftur. Þeir ættu að reyna að athuga þá atburði, sem nú gerast, í ljósi þess, sem gerðist fyrir stríðið. Hvers vegna komst Hitler til valda? Undirrotin var, að þýzka auðvaldið, stóriðjuhöldarinn í Ruhr, stálhringurinn I. G. F., kemiskí hringurinn og aðrir slíkir ákváðu að brjóta lýðveldið þýzka á bak aftur. Og hjá hverjum fengu þeir stuðning? Hjá brezka auðvaldinu. Hitler var komið til valda með stuðningi brezku auðmannastéttarinnar. Það var samsæri þessara auðmannastétta, sem olli því, að þýzki fasímínn náði völdum og lagði undir ok sitt hverja þjóðina á fætur annarri. Það var brezka auðmannastéttin, sem gerði samning við Hitler 1938 um kafbátabyggingar, sem gaf honum jafnrétti við Breta, og það var fyrir hennar tilverknað, að þriðjungur af þeim skipamíðastöðvum, sem Bretar áttu, voru eyðilagðar. Það voru enska og þýzka auðmannastéttin, sem sameiginlega komu Hitler til valda og hjálpuðu honum að brjóta undir sig Austurríki og Tékkóslóvakíu. Það, sem um var að ræða, var samsæri þessara auðkónga móti Evrópu, og Sovétríkjunum sérstaklega. Og undir hvaða grímu var þetta gert? Það var gert undir grímu andkommúnísmans. Hitler veifaði stóðugt Rússagrýlunni. Í skjóli hennar tryllir hann þýzku þjóðina, kveikir í ríkisþinghúsinu og kennir kommúnístum um. Og Morgunblaðið tekur undir þessar ásakanir, og blaðið hefur aldrei afturkallað þær. Æsingar Morgunblaðsins gegn kommúnísmannum byrjuðu fyrir alvöru, þegar Hitler hafði gefið merkið með ríkisþinghúsbruninum. Íhaldsmenn trúðu lygum fasíttanna eins og nýju neti, og síðar, í marz 1933, er Hitler lét til skarar skrifa, þá fagnaði Morgunblaðið og talaði um Göring sem dugandi mann. Enn er hugur Morgunblaðsins hinn sami. Enn boðar Morgunblaðið ríkisþinghúsbruna. Enn er ofbeldi undirbúið með hjálp gamalla nazista, sem m. a. hafa orðið alræmdir fyrir að brenna ketti lifandi, og enn eru óspekir undirbúnar að dæmi þýzku nazistanna. Við sáum í Þýzkalandi, hvaða afleiðingar það hefur, ef fólk er tryllt með kommúnístagrýlunni. Þýzka þjóðin hefur orðið að þola æglegar hörmungar fyrir það, að hún lét blekkjast. Hún hefur orðið að ganga gegnum slíkar skelfingar, að þess eru fá dæmi. Hlutskipti þýzku þjóðarinnar, er leit á sig sem þjóð skálda og hugsuða, mætti vera Íslendingum, sem ætíð hafa metið þýzku þjóðina mikils, til varnaðar,

svo að við látum ekki brjála okkur á sama hátt. Það er sami áróðurinn, sem nú hefur verið hafinn. Sömu mennirnir sem gengu í broddi fylkingar 1933 og 1934 með nazistamerki í barminum eru beztu trúnaðarmenn núverandi hæstv. utanrhr., og þeir eru hafðir í sendiferðum fyrir núverandi stj. Ritstjórar „Íslands“ eru helzti „omgangskreds“ núverandi hæstv. utanrhr. Þræðinum hefur ekki verið sleppt, heidur er haldið áfram. Spurningin er, hvort íslenska þjóðin þer gæfu til að hindra, að hennar hlutskipti verði hið sama og Þjóðverja, sem brjálaðir voru með Rússagryllunni 1933. En þessi grylla er eina „röksemdin“, innan gæsalappa, sem stj. flytur nú fram og treystrir á, eins og Hitler, sem varð svo sterkur, að honum tókst að koma brezka heimsveldinu á heljarþróm með því að blekkja karla eins og Chamberlain með þessari gryllu. Hæstv. atvnrh. var að rekja söguna fyrir stríðið, en hann sleppti úr því, sem mestu skipti. Hvað gerðist 1938? Þá var gerður samningur í München milli Þýskalands, Ítalíu, Englands og Frakklands um stríð í austur á hendur Tékkóslóvakíu og Sovétríkjunum. Múchensamningurinn var samningur auðveldna Evrópu um stríð. Morgunblaðið minnst stundum á Tékkóslóvakíu nú í sambandi við annað, en hvað sagði Morgunblaðið 1938, þegar Tékkóslóvakía var ofurseld fasismanum, og England og Frakkland sviku Tékkóslóvakíu í München? Hvað sagði Morgunblaðið, þegar Chamberlain og Daladier unnu eitthvert versta Júdasarverk, sem unnið hefur verið, fyrir auðstéttir Vestur-Evrópu, svo að þær gætu sameinast gegn alþýðuríkjunum? Morgunblaðið fagnaði og likti Chamberlain við Jesú Krist! Svo fegið var blaðið, þegar Tékkóslóvakía var ofurseld fasismanum. Engin lofsyrði voru nógu sterk til þess að lofa svikarana. En nú orgar Morgunblaðið yfir því, að Tékkóslóvakía sé komin undir vald kommúnista. Einhvern mun virðist blaðið þrátt fyrir allt gera á kommúnisma og fasisma. Eitt ríki í veröldinni stóð með Tékkóslóvakíu, Sovétríkin. Og af hverju þorði Benes ekki að taka hjálp Sovétríkjanna? Foringjar bændaflökkssins hótuðu að opna landið fyrir Hitler, ef hann gerði það. Í München fengu Sovétríkin að vita, hvað þeirra biði, ef þetta bandalag héldist áfram. Það er á grundvelli þessa, sem við verðum að athuga það, sem gerðist næstu árin á eftir. Það er kannske rétt að minnst á það. Sovétríkin reyndu að sprengrja Münchenbandalagið, en England og Frakkland sviku Pólland og létu það eiga sig, enda var samkomulag um það milli þýzku og frönsku auðhringanna að eyðileggja ekki hver fyrir öðrum, með því að varpa sprengrjum. Og hvers vegna? Vegna þess að þeir vonuðu enn þá, að Þýzkaland og Sovétríkin lentu í stríði. Sú von réttist ekki. Hitler réðst á Vesturveldin, og franska auðmannastéttin sveik Frakkland í hendur honum. Ef svo hefði ekki verið, hefði franska þjóðin barizt. Það veit allur heimurinn. Sama stétt sem sveik Tékkóslóvakíu var hér að verki. Petain og fylgildi hans vilid heldur Hitler en að alþýðan tæki völdin. Grundvallarátökinn voru milli þýzka auðvaldsins og Sovétríkjanna. Í raun og veru byrjaði styrjöldin fyrst 1941, er stríðið hófst milli Sovétríkjanna og Þýzkalands.

Þá var barizt og ekki svikið. Allt, sem þurfti að yfirgefa, var lagt í rústir, svo að það kæmi ekki óvininum að neinu gagni. Það var annað en að taka við öllum olíu- og benzínbirgðum franska hersins, sem námu meiru en Þjóðverjar notuðu til þess að sigra Frakkland. Þá fyrst var barizt upp á líf og dauða. Þá var ekki lengur um „sjónarspil“ eða skripaleik að ræða. Og hvað gerðu Vesturveldin? Pólitik þeirra var sú að láta Þjóðverja og Rússa berjast, þar til þeim bláddi út. Þá stóð England sterkt eftir. Þeir ráðh., sem sögðu þetta 1941, voru að visu settir af: þetta segir maður ekki, þetta gerir maður. Churchill var það ljóst, að menn, sem ljóstruðu slíku upp, yrðu að fara, en þessi pólitik var framkvæmd. Og Truman, núverandi forseti Bandaríkjanna, sagði í júní 1941, að Bandaríkin ættu að veita þeim líð, er útlit væri á, að yrði undir, og bíða og sjá. Þessi ummæli eru prentuð í New York Times og öðrum bandarískum blöðum í júní 1941. Þetta var líka pólitik Englands. Um það geta allir sannfærst, sem lesa það, sem sonur Roosevelts og Cordeil Hull hafa skrifað um þessi mál og sömuleiðis Eisenhower. Þar kemur það fram, hvornig Bretar börðust gegn árás á Vestur-Evrópu. Enska stj. gegnumferði þá pólitik að láta Þjóðverja og Rússa berjast þar til þeim bláddi út. Sprengrjárásirnar á Þýzkaland voru til þess gerðar að „terrorisera“ þýzku alþýðuna. Á verksmíðjur Fords og General Motors var aldreí varpað sprengrjum, og heldur ekki á verksmíðjur I.G.F., sem Ameríkumenn áttu í. Þannig var samsæri auðhringanna. Meiningin var, að Hitler fengi tækifæri til þess að ráða niðurlögum Sovétríkjanna. Það var það „menningarsögulega afrek“, svo að notuð séu orð Alþýðublaðsins, sem hann átti að leysa af handi. Hvað eftir annað ofbauð hósefarlegum stjórnmálamönnum, eins og t. d. Roosevelt, sú vægðarlausu hagsmunapólitik, sem nýlendukúgararnir brezku beittu. En svo kemur hæstv. atvnrh. og þykist vita betur, þó að hann í þekkingarleysi sínu rangfæri allt, sem gerzt hefur. Hann virðist ekki hafa lesið annað en Morgunblaðið og ætlar að prédika þann fróðleik, sem hann hefur fengið þar, sem heilagan sannleika fyrir þjóðinni. Núna, eftir að styrjöldinni er lokið — eftir að þessi herferð auðvaldsríkjanna gegn Sovétríkjunum hafði mistekizt og Sovétríkin sigrað þýzku herina við Stalingrad og þannig var auðséð, hver endanleg úrslit mundu verða, — þá loks gripu Englísaaxar inn í. Það var sem sé hætta á, að rauði herinn einn mundi frelsa alla Evrópu. Hver, sem les viðræður Churchills og Roosevelts frá stríðsárunum, sér, um hvað barizt var. En önnur herferð auðvaldsríkjanna gegn Sovétríkjunum hafði sem sagt mistekizt. Nú er verið að undirbúa þriðju herferðina af hinum sömu auðhringum, sem jusu fé í nazistana þýzku á sínum tíma, hafa haldið hlífiskildi yfir þýzku auðhringinum og starfa nú í nánu sambandi við þá. Og það var jafnvel svo sterkt og öfrofið í síðasta stríði, að Bandaríkjastjórn fékk ekki við neitt ráðið. Nú eru auðmannastéttirnar í Japan, Þýzkalandi og Bandaríkjunum komnar í bandalag við auðvald Englands og Frakklands og búa sig undir nýja heimsstyrjöld gegn Sovétríkjunum. Það er ráð-

synlegt, að við islenzkir alþm. gerum okkur þetta ljóst, ekki sítz þar sem verið er að blekkja með því, að þarizt sé fyrir helgustu hugsjónum mannkynsins um frið, frelsi og öryggi. Mig langar til, vegna þeirra Alþf.-manna, sem hér eru á þingi fyrst og fremst, og þá einkum hæstv. forsrh., að minna á það, hver verið hefur stefna Alþf. í þessum málum. Í stefnuskrá flokksins frá 1938, sem enn er í gildi, segir m. a. svo — með leyfi hæstv. forseta:

„Þar sem ósigur Sovétríkjanna mundi vera ósigur fyrir verkalyðinn um allan heim, berst hann (flokkurinn) á móti hvers konar einangrunartilraunum, árasarherferðum og spellvirkjum auðvaldsins gegn hinu nýja þjóðfélagi.“

M. ö. o. — hæstv. forsrh. hefur með stefnuskrá Alþf., sem hann er formaður fyrir, skuldbundið sig til að berjast gegn því, að Sovétríkin verði einangruð, og gegn hvers konar tilraunum auðvaldsríkjanna, er að því stefna að vinna þeim tjón. Eg býst nú raunar við, að hæstv. forsrh. verði ekki mikli fyrir að kvingja þessu stefnuskráratríði flokks síns fremur en öðrum. Honum hefur reyntz svuð auðvelt að svíkja öll hugsjónamáf síns flokks í öllu því, sem hann hefur framkvæmt í sinni stjórnartíð. Og þótt ég hafi nú farið um þetta nokkrum orðum, að gefnu til efni hæstv. atvrmrh. í gær, þá er ég ekki þar með að biðja Alþf. eða hæstv. forsrh. að taka afstöðu í þessu máli með alþýðuríkjnum gegn auðvaldsríkjnum. Eg er aðeins að upplýsa, að það eru tvær hliðar á þessu máli, sem nauðsynlegt er að þekkja báðar. Efalaut skiptumst við Íslendingar eins og hver önnur þjóð um þessi stórmál. Þau hafa eðlilega þau áhrif, að stéttirnar skiptast um þau hvað samúð snertir. Engum þýðir að þreðika mönnum andlegt hlutleysi um þessi mál; andlegt hlutleysi er ekki til í þessum efnum. En því má ekki blanda saman við hernaðarlegt hlutleysi. Það, sem okkur Íslendingum ber að hugsa um, er það, hvernig okkur muni vegna í átökunum milli hinna tveggja jótna, sem þarna eigast við. Alþýðuríki heimsins eru ekki lengur neitt lítið þeð, þau eru sterkt vald nú orðið og vald, sem styrkist með degi hverjum. Og okkar litlu þjóð ber vegna smæcar sinnar og sérstöðu að hugsa um það eitt, hvernig hún megi forða því, að hún verði troðin undir í átökum þessara jótna. Það er sama, hvernig við skiptumst í samúð okkar; við verðum að vera einhuga um að gera allt, sem í okkar valdi stendur til þess að forða þjóð okkar frá tortímingu í þessum geigvænlegu átökum.

Hvað Sovétríkin snertir, þá á okkar þjóð ekkert sökótt við þau. Þau hafa ekki sýnt okkur neinn ágang. Þvert á móti. Við höfum aðeins gott af þeim að segja. Þau hafa gert hagstæða viðskiptasamninga við okkur og beinlínis hjálpað okkur til að losna úr arðránsfjöturum þreksauðmagns, sem höfðu hert svo á hálsi okkar fyrir styrjöldina, að minnstu munaði, að sjálfstæði okkar ríði að fullu. En Bandaríkin hafa niðzt á Íslandi, sýnt okkur ágenngi og reynt að ná tökum á landi okkar. Þeim hefur orðið vel ágengt. Og okkar krafna hlýtur að vera þessi: Burt með þau ítök, sem Bandaríkin hafa hér nú.

Eg hef reynt að gefa hér réttari mynd af átökunum í heiminum en hinir „bandóðu vit-

leysingar“ í ráðherrastólunum (eins og einn þeirra komst að orði) gáfu í gærkvöld, og reynt að leiðrétta nokkuð þá afskrämdu mynd, sem þeir bruguð upp er ætluðu sér að blekkja þjóðina með dæmi hr. Hitlers.

Ég vil þá fara nokkrum orðum um þá „röksemd“ ráðherranna, að við gætum ekki haldið virðingu okkar meðal þeirra þjóða, er að Atlantshafsbandalaginu standa, ef við gerðumst ekki aðilar. Hæstv. menntmrh. sagði meira að segja, að það mundi vekja tortryggngi, ef við drægjum einn dag að samþykkinga fyrirskipanir Bandaríkjanna. — Jú! Það vantar ekki, að þeir ímyndi sér, að þeir skapi sér virðingu yfirboðaranna með framferði sínu. Og hverjng hefur framferði þeirra verið? Jú, þegar yfirboðararnir kalla, flýgur hálf ríkisstjórnin í aðra heimsálfu. Og sama daginn auglýsir Bandaríkjastjórn, að hún gefi Íslendingum 2½ milljón dollara — 2½ milljón er gjaldið, sem 2½ ráðherra krjúpa fyrir. Ísland er svo sem ekki sérlega dýrt land; það þarf ekki meira til þess en 2½ milljón, að 2½ ráðherra komi skrifaðandi að fótum hinna bandarísku yfirboðara sinna. Þetta fær allur heimur að heyrna. Og þetta halda þeir að skapi þeim virðingu! Nei, þeir skapa Íslendingum fyrirlitngingu umheimsins; og þeir ættu sjálfir að heyrna það, hvernig Bandaríkjamenn á Íslandi tala um þá á bak, þótt fagurt mæli í eyru þeim. — Nei, það, sem verið er að gera, er þetta: Það er verið að stimpla okkur smánarstimpli betilúkanna og mútuþeganna. Það er virðingin, sem hæstv. ráðh. halda, að þeir séu að skapa þjóð sinni.

Þá tala þeir enn um það, að vináttá Bandaríkjanna sé í veði. Ég hef nú ekki trú á því. Ég hef meira að segja þá trú á Bandaríkjamönnum, að þeir mundu fremur vilja tengjast vinnátuböndum við okkur, ef þeir vissu, að hér væru menn, sem þýrðu að hugsa sjálfstætt og standa á rétti sínum gegn hverjum sem væri. Þegar Vilhjálmur Þór hafði þau orð vestur í Ameríku 1944, að Íslendingar mundu aldrei þola, að erlendar þjóðir hefðu hersetu í landi þeirra, þá voru ummæli blaðanna á þessa lund: „Svona eiga frjálsar þjóðir að tala.“ — En það er e. t. v. nokkuð annað, sem liggur að baki þessu tali um vinnátub. Það er máské eitthvað svipað og hjá Bevin er hann hótandi því 1946, að Bretar mundu ekki líta á það vinsamlega, ef við gengjum ekki að kröfum Bandaríkjanna um herstöð í Keflavík; eða það er eitthvað svipað og við heyrðum frá fulltrúum Breta 1942, er við vorum að hugsa um að stofna lýðveldið. E. t. v. felst hótun í vinnátubjalinu. En hæstv. ráðh. ættu þá að skýra frá því, ef svo er ekki, og segja: Við höfum ekki trú á, að okkur sé á neinn hátt hótá af Bandaríkjunum. — En á ganga í bandalagið á grundvelli röksemdar eins og þessarar, væri ekkert annað en undirlægjuháttur og dæmlaus glópska.

Næst er þá að athuga, hvað koma mundi á daginn, ef við gerðum nú þennan samning. Samkv. 9. gr. er gert ráð fyrir, að sett sé á stofn herringjanefnd og ráð fyrir allt bandalagið, sem geri ráðstafanir t. d. til hræfnáðflunar, um staðsetnginu herstöðva og annað, sem tilheyrir styrjaldaundirbúningi. Og þessi ráð verða það

raunverulega vald yfir þeim herstöðvum, sem Bandaríkin kunna að hafa í næsta stríði. Þau fara ekki dult með það, að Ísland hafi mjög mikla þýðingu sem árásarstöð, en ekki varnarstöð. Herforingjaráð Bandaríkjanna hefur ekki farið í felur með það. Og samkv. 5. gr. samningsins mundum við Íslendingar vera neyddir til að taka þátt í árásarstríði, ef þetta ráð ákvæði að hefja slíkt stríð af einhverju því tilefni, sem nota mætti til að réttleita nafnið „varnarstríð“ og láta gera þær ráðstafanir í landi okkar, sem því ráði sýndist og það teldi nauðsynlegar.

16. gr. samningsins segir, að ákvæði 5. gr. um vopnaða árás á einn eða fleiri samningsaðila skuli taka til vopnaðrar árárar á lönd hvaða aðila sem vera skal í Evrópu eða Norður-Ameríku, á hin frönsku héruð í Algier, á hernámslið hvers aðila sem vera skal í Evrópu, á eyjar undir lögsögu hvers aðila sem vera skal í Norður-Atlantshafi norðan hvarfbaugs krabbans eða á skip eða loftför hvers aðila sem vera skal á þessu svæði. — Þetta þýðir t. d., að ef ráðið væri á flugvél yfir Berlin eða bandarískt skip á N.-Atlantshafi og ef Bandaríkin vildu láta það kosta stríð, þá erum við þar með í stríði. Fyrir tveimur árum voru tvær brezkar flugvélar skotnar niður yfir Jügoslavíu. Heðfum við þá verið bundnir þessum sáttmála, og Bretar hefðu viljað stríð þá, þá hefðum við orðið að vera með. Og spursmálið er aðeins um stríðsþviljann. Tilefni er auðvelt að fá. Það sýnir sagan. Frægt er dæmið frá 1898; þá vildu Bandaríkin stríð við Spán, sem þá átti Kúbu og var um þær mundir orðinn mjög lémgagna. Og hvað gerðist? Einn góðan veðurdag sprakk ameríska herskipið Main í loft upp í höfn í Kúbu. Þá hefur aldrei verið upplýst, hver ástæðan var. En Bandaríkin fóru í stríð við Spán og tóku Kúbu og hafa ráðið henni síðan. — Ekkert er auðveldara en fá þannig tilefni til að fara í stríð, og af hinu minnsta tilefni yrðum við Íslendingar að dansa dansinn með, ef í það færi. Og hvað sem líður yfirlysingunni í 7. gr., þá erum við Íslendingar með því að binda okkur þessum sáttmála, að skuldbinda okkur til að brjóta lög Sameinuðu þjóðanna og ganga fram hjá öryggisráðinu, ef í það færi, og hlíta heldur úrskurðum og ákvörðunum þeirrar herforingjanefndar, sem þetta bandalag setur á stofn. Hæstv. ráðh. hafa haldið því hér fram í umræðum, að við Íslendingar mundum ráða öllu um það, hve mikill okkar þáttur yrði í þessu bandalagi í framtíðinni, hve mikið við legðum fram og hvaða bækiðstóvar yrðu í landi okkar. „Allt verður gert, sem Ísland vill“, hafa þeir látið það heita. En má ég spyrja hæstv. ráðh. — Við gerðum samning um það, að aðeins yrði gert það, sem Ísland vill í Keflavík. Og hefur það verið gert? Nei, — og svo langt frá því. Bandaríkjamenn hafa ekki haldið þar í heiðri ein einustu lög né reglugerð, allt hefur verið þverbrotið, og það reginhneyksli er á allra vitorði. Og halda menn nú, að þetta breytist, eftir að við höfum gengið í N.-Atlantshafsbandalagið? Halda menn, að herforingjar þess, kaldfríjaðir og klókir menn, sem fengið er það hlutverk að undirbúa þær aðstæður, sem bestar kynnu að þykja í styrjöld, — halda menn, að þeir færu að spyrja okkur Íslendinga um það,

hvað okkur litist nú um eitt eða annað? Nei, þeir mundu aðeins lita á land okkar sem herstöð, en um þjóðina stæði þeim á sama. Ef forstjór bandarískra auðfélaga á Keflavíkurflugvelli fara ekki einu sinni eftir því, sem Íslendingar vilja, þá þarf engin að halda, að herforingjar þessara járngráa ríkja muni fremur fara eftir vilja og tillögum Íslendinga. Eða trúa menn því, að sú ríkisstj., sem hefur haft framkvæmd Keflavíkursamningsins með höndum og farizt það svo sem raun er á, mundi þegar að þessu kæmi. standa betur í staðinu gagnvart hinu erlenda valdi? Ætli það yrði ekki svipuð saga og viðbárurnar líkar og 1947, þegar hæstv. utanrrh. var yfirheyrður hér á Alp. í hálfan mánuð um framkvæmd Keflavíkursamningsins og sagði ýmist, að ekki hefði náðst samkomulag um þetta eða hitt, eða að Bandaríkin mundu mögast, ef lögin væru framkvæmd? Þar hefur hins vegar viðgengist smygl, þjófnauður, skattsvik, tollsvik og hvers konar lögbrot í skjóli ríkisstj. Nei, eftir að við Íslendingar værum orðnir aðilar að herbandalagi, yrði Ísland eins og Keflavík er í dag: amerísk herstöð — land, sem bandarískir herforingjar réðu.

Ég veit, að þessi barátta, sem háð er hér í dag, verður ekki sú síðasta, sem háð verður hér á Alp. vegna árárar Bandaríkjanna og tilrauna í þá átt að leggja undir sig land okkar. En þessi barátta skiptir sköpum. Undanfarið hafa Bandaríkin verið að reyna að taka landið í aföngum. Hvað var okkur sagt, þegar Keflavíkursamningurinn var gerður? Það, að herinn færi burt. Og í dag lýsir ríkisstj. Bandaríkjanna því yfir, að Keflavíkurflugvællinum, sem sagt var, að verið engin herstöð, yrði eigi haldið áfram, nema Ísland taki þátt í hernaðarbandalagi og það verði þar með herstöð. Og í krafti þess hafa nú verið veittar 64 millj. kr. til stækkunar á vællinum, hinum stærsta í heimi. Eru Bandaríkjamenn nú þegar byrjaðir að undirbúa framkvæmdir. Okkur var sagt, þegar Keflavíkursamningurinn var gerður, að við værum að losna við herinn úr landinu og hér yrðu engar herstöðvar. En hvað er það núna? Nú er ekki um neina dulbúna herstöð að ræða, því að nú hefur því verið lýst yfir, að Ísland verði í bandalaginu. Þegar það er sagt í dag, þá vitum við, hvað verður gert á morgun. Það var sagt í októbermánuði 1947, að við værum ventendur varðandi Keflavíkursamninginn. Ári síðar var sagt, að við hefðum orðið fyrstir allra til að taka lán hjá Bandaríkjunum — taka við gjafafé, því að hæstv. ríkisstj. sagði, að við lifðum ekki án gjafa. Nei, við vitum líka í dag, m. a. frá þeim manni, sem lengst og harðast hefur barizt fyrir herstöðvum á Íslandi, hv. þm. S.-P., en hann fer ekki dult með það, að á friðartímum sé nauðsynlegt að hafa bæði herstöðvar og herskyldu í landinu. Við sjáum, hvað fram undan er, ef það verður samþ., að Ísland verði þá fyrst og fremst herstöð fyrir Ameríkumenn. Það virðist athugandi, að athyglin mun beinast að vestrinu, og vofir sú hætta yfir vorri þjóð.

Nú mun hæstv. ríkisstj. knýja fram, að þetta verði samþ. Þegar hæstv. ríkisstj. hefur undirritað það hvað eftir annað, að þinginu muni gefast nægur tími til að ræða málið, svo að ekki

eingöngu fái það að vita um málið í heild, heldur og þjóðin, — eftir þessar yfirlýsingar um allan undirbúning málsins, eru hæstv. ráðherrar staðnir að ósannindum um málið, sem þeir flytja hv. þm. og þjóðinni. En það er ekki aðeins svona, heldur lýsa þeir hver annan ósannindamann. Hæstv. utanrrh. lýsti hæstv. forsrh. ósannindamann að vissum ummæli. Samningurinn hefur verið undirbúinn með blekkingum við þjóðina. Og nú hefur hann einnig verið undirbúinn með ósannindum á þingi. Nú er reynt að knýja hann í gegn með ofbeldi, — eftir að búið er í tvö ár að ritskoða Íslenzka útlarpíð og valla þjóðina. Og nú á að blekkja menn til að samþykkja hann. Meðan við vorum hernumdir, gátum við hlustað á fréttir frá London og Berlín. Við gátum heyrð andstæðurnar og myndað okkur eigin skoðun. Nú er hið harðvítugasta hernám á útlarpínu, framkvæmt af lepp Bandaríkjanna, sbr. ritskoðun Hitlers í Þýskalandi, til að valla þjóðina og ljúga að henni, þegar veltur á lífi hennar og öryggi. Síðan er hvítlíði stefnt út og nazistar og sadistar dregnir fram úr fylgnum sínum, gamlir vinir hæstv. utanrrh. og nánastir frændur hæstv. utanrrh. úr Noregi frá hernámsárunum þar. Þetta er lýðurinn, sem á að sjá um, að Alp. samþykki samninginn. Síðan lýsa fylgismenn samningsins því yfir, að þeir hafi yfirgnæfandi meiri hluta þjóðarinnar að baki sér. Eg skora á hæstv. ríkisstj. að sýna þennan fjölda. Eg skora á hana að boða til almenns borgarafundar um málið. Eg skora á hana að sýna samþykktir frá almennum mannfundum, er samþykki sáttmálann. Eg skora á hæstv. ríkisstj. að láta tugþúsundirnar í Reykjavík greiða atkv. um, hvort Ísland eigi að ganga í Norður-Atlantshafsbandalagi. Hvi ekki að fara að eins og í grísku borgríkjunum: láta fólkið greiða atkv. með handauppréttingu? Eg vænti þess, að þeir, sem stýða samninginn, óttist ekki lýðræðið. Hvers vegna þórir hæstv. ríkisstj. ekki að gera þetta, láta þjóðina dæma? Hægt er að ganga úr skugga um álit fólksins. Hvaða ástæða er til hjá hæstv. ríkisstj. að heimita, að málinu sé hraðað? Af hverju er hvítlíði og lögreglu stefnt út? Ætlar Rússland að ráðast á Ísland, ef við samþykkjum samninginn? Ekki segir Acheson. Hvað liggur á? Hvi má ekki leyfa þjóðinni að þaulrannsaka málið, eins og hæstv. forsrh. hefur lofað henni? Það situr sízt á hæstv. ríkisstj., sem kemur sér ekki saman um einföldustu smáatriði eða sjálfa stefnuskrá stjórnarsamvinnunnar, að „melda“ Ísland inn í hernaðarbandalag, hæstv. ríkisstj., sem er svo veik, að hún býst við því að riðlast þegar eftir samþykkt samningsins. Hvaða aðfarir eru hafðar hér í frammi? Það er ekki hægt að nota hæstv. ríkisstj. til að stjórna Íslandi. Hér ríkir óstjórn og óngþveiti. Að kalla má hver einastí hv. þm. stjórnarílokkanna víðurkennir, að hér ríki stjórnleysi. Þessi hæstv. ríkisstj. ætlar að knýja sáttmálann í gegn og sundrast á eftir. Hvers konar ábyrgðartilfinning er það að láta slíka stj. fá heimild frá Alp. til að samþykkja þennan sáttmála? Hv. alm. vita, að hæstv. ríkisstj. er gersamlega óþær til að stjórna landinu. Þeir geta ekki bent á eitt mál, þar sem hún hafi látið gott af sér leiða. Hún hefur ekki látið nema blövnun af sér leiða. Svó segir hæstv.

ríkisstj., að verði samningurinn ekki samþykktur nú, þá verði áhuginn farinn út um þúfur. Hvar er sá áhugi, sem hæstv. ríkisstj. hefur tekið upp hjá sjálfri sér? Það er Bandaríkstjórn, sem hefur farið fram á þetta. Er það ætlunin, að hæstv. ríkisstj. líðist í sundur, þegar Ísland er komið inn í bandalagið? Ef því er þannig farið, þá væri samþykkt samningsins meira ógæfuverk en ég trúi, að hv. þm. láti hafa sig til að vinna. Hæstv. stj. hefur ekkert gert fyrir sína þjóð. Hún er að gera þetta fyrir erlent vald. Hæstv. utanrrh. lét svo um mælt, að einhverjir menn væru gerðir út af ærnum kostnaði erlends stórveldis. Eg þekki ekki nema hæstv. ráðh., sem það megi hafa um. Þeir hafa þegið mútur opinberlega og á svo ósvifinn hátt, að Bandaríkin auglýsa það. Þessi stj. væri fallin vegna efnahagsöngþveitis, ef Bandaríkstjórn hefði ekki látið hana fá peninga og þar með haldið henni gangandi. Íslenzku ríkisstj. er haldið uppi með amerísku fé. Þannig er samningurinn til kominn. Hæstv. ríkisstj. hefur m. ö. o. tekið að tóra, því að hún hefur dollaramilljónirnar á milli handanna, ella væri hún komin á hausinn. Hún er leppstj., sem í skjóli erlends auðvalds helzt við, en er fyrirílitin af bæði þjóð og þingi. Og núna ætlar hún að kúsa Alp. til að svíkja þjóðina í hendurnar á erlendu herveldi. Þessir hæstv. ráðh. eru að vinna fyrir Júdasarpeningunum með því að reyna að koma Íslandi inn í herðaðarbandalag. Eg held, að hv. þm. ættu ekki að láta hafa sig til þessa verks. Engum dettur í hug, að ráðizt verði á Ísland. Það er engin ástæða til annars en annaðhvort að rjúfa Alp. þegar í stað og efna til nýrra kosninga eða láta fara fram þjóðararkvgr. Það er enginn réttur fyrir hendi að binda þjóðina til 20 ára í hernaðarbandalagi. Og þessi hæstv. ríkisstj. hefur ekki staðið sig svo vel, að hún verðskuldi, að henni sé trúað fyrir að gera þennan samning. Eg álit því, að þingið ætti að fella samninginn eða að öðrum kosti skjóta honum undir þjóðararkvgr. Allt annað er gersamlega óverjandi, úr því sem komið er, og allt of mikið í veði.

Gylfi Þ. Gíslason: Hinn 4. apríl n. k. verður undirritaður í Washington milliríkissamningur um varnir Norður-Atlantshafssvæðisins, Norður-Atlantshafssáttmáli, og hefur Íslandinum verið boðið að gerast aðilar að sáttmála þessum. Undirbúningur þessarar samningsgerðar hefur tekið langan tíma, eða allt að því ár. Ástæðan til samningsgerðarinnar er sú, að forustumönnum vestrænna lýðræðisríkja mun nú þykja enginn vafi á því lengur, að vonlaust sé að tryggja frið í heiminum með fólksvalausri alþjóðasamvinnu innan sameinuðu þjóðanna, gera verði ráð fyrir því, að aftur kunni að draga til ófriðar, sem þá yrði fyrst og fremst milli Sovétríkjanna annars vegar og Bandaríkjanna og Bretlands hins vegar, það sé líklegt til þess að draga úr ófriðarhættunni, að Bandaríkin, Bretland og þau lönd, sem fylgja mundu þeim að málum, myndi varnarbandalag, svo að gagnagöllum viti, hverjum hann ætti að mæta, ef hann stofnaði til árasar, og þessi lönd yrðu þá heldur ekki óviðbúin, ef ófriður brytist út.

Það hefði auðvitað verið vandalið fyrir forustumenn hinna vestrænu lýðræðisþjóða að semja yfirlýsingu um sameiginlega lýðræðisbúnaði stefnu í utanríkisráðgjafi og á allar lýðræðisþjóðir Evrópu og Ameríku til þess að skrifa undir hana. En þeim þótti það ekki nægileg aðvörðun til þeirra þjóða, sem þeir töldu sig geta búið við áráð af. Þeir töldu varnarbandalag eitt nægilega aðvörðun. En þá kom jafnframt upp það vandamál, hvornig skipuleggja skyldi slíkt bandalag, þ. e. hversu ríkar hinar gagnkvæmu varnarskuldbindingar skyldu vera. Bandaríkin yrðu langsterkasti aðilinn í slíku bandalagi, en jafnframt sá, sem væri í minnstri beinni áráðarhættu. Það var því mjög eðlilegt, að löndin í Vestur-Evrópu, sem eru í mestri áráðarhættu í ófriði milli austurs og vesturs, vildu fá sem mestar skuldbindingar af hálfu Bandaríkjanna um aðstoð, ef ófriður brytist út. Það er hins vegar andstætt hefðbundinni utanríkisstefnu Bandaríkjanna að skuldbinda sig fyrir fram til slíkrar aðstoðar, auk þess sem það er erfitt vegna stjórnskrárákvæða. Þennan mikilvæga vanda varð því að leysa, áður en hægt yrði að mynda varnarbandalagið, og það tók tíma. Samningaumleitnir um myndun bandalagsins munu hafa byrjað í júní síðastliðnum, og þeim lauk ekki fyrr en nú fyrir skemmstu. Það var vandalið um gagnkvæmar skuldbindingar, sem þurfi að leysa, og jafnframt urðu bandalagsríkin auðvitað að gera sér grein fyrir því, hvornig haga ætti vörnum, ef til styrjaldar kæmi, þ. e. hvaða víglínu ætti að verja, og hvornig haga skyldi gagnsókn, og það hlaut líka að taka tíma að koma sér saman um slíkar hernaðaráætlanir, því að hagsmunir væntanlega bandalagsþjóða voru þar andstæðir í ýmsum atriðum.

Samkvæmt ummælum erlendra blaða virtist svo á síðustu mánuðum síðastliðins árs, að Bretar og Frakkar mundu fá þeim kröfum sínum framgengt, að bandalag þetta yrði náð, hvernir landanna efdar mjög og samræmdar og um allmiklar gagnkvæmar skuldbindingar að ræða. Í ljósi þessara staðreynda verður að skoða umræður þær, sem fram fóru hér á landi um áramótin síðustu. Íslenzkir valdamenn hljóta að hafa vitað, hvornig þessi mál stöðu, þótt ekki væri af öðru en lestri erlendra blaða og tímarita. Samt sem áður virtist tal þeirra hníga að því, að sjálfsagt væri, að Ísland yrði aðili að þessu bandalagi. Niðurstaða samningaumleitnanna varð þó önnur. Bandaríkin tóku þá endanlegu ákvörðun að gangast ekki undir neinar formlegar skuldbindingar gagnvart hinum bandalagsríkjum og munu ekki hafa talið sér fært að gefa ákveðin fyrirheit um varnir ýmissa landsvæða, sem vitað var, að aðrir óskuðu, að varin yrðu skilyrðislaus. Þetta olli t. d. Bretum og Frökkum miklum vonbrigðum, svo sem greinilega hefur komið fram í heimsblöðunum, þótt þeir á hinn bóginn töldu sér mikils virði að fá þau fyrirheit, sem Bandaríkin þá voru reiðubún að veita. Þau voru ekki í bindandi formi, heldur nánast þannig, að áráð á bandalagsríki skyldi einnig skoðast sem áráð á Bandaríkin, þótt þau, þ. e. Bandaríkin, áskildu sér að visu rétt til þess að ákveða sjálf, til hvaða ráðstaf-

ana þau gripu. Norrænu konungsríkin þrjú höfðu gert miklar tilraunir til að leysa öryggismál sín sameiginlega á þann hátt, að þau mynduðu norrænt varnarbandalag, er stæði utan Atlantshafsbandalagsins, en slíkt bandalag reyndist ekki eiga sama kost á bandarískum vopnum og ríki innan Atlantshafsbandalagsins, og þótti því Norgegi fyrst og fremst öryggi sitt ekki nægilega tryggt í slíku bandalagi, svo af því varð ekki. Noregur og Danmörk verða því í Atlantshafsbandalaginu, en Svíþjóð ekki.

Umræður um þetta mál hófust miklu seinna hér á landi en í nokkru öðru landi, sem rætt var um, að yrði þátttakandi væntanlegs Atlantshafsbandalags. Málið hafði verið rétt rækilega í blöðum annarra landa í 5–6 mánuði áður en minnst var á það hér. Og þegar svo loks var á það minnst hér, þótti sumum það hin mesta hvatvis og fljótærni. Allar umræður voru algerlega ótímabærar. En strax og umræurnar hófust, kom samt í ljós, að mikili hafði verið um málið hugsað, og virtust sumir valdamenn hafa ráðið við sig, hvaða tillögur þeir mundu gera.

Upphaf hinna opinberu umræðna hér á landi var það, að séra Sigurbjörn Einarsson dósent flutti fullveldisræðu á vegum háskólustudenta 1. des. s. l. Varaði hann þar Íslendinga við inngöngu í hernaðarbandalag og taldi þeim henta best hin hefðbundna stefna hlutleysis í hernaðaráttökum, sökum smæðar, vopnleysis og andúðar á styrjöldum. Þegar þessi rödd hljómaði, var sem komið hefði verið við kviku fjölmargra stjórnmálamanna og stjórnmálaráðgjafa. Það stóð ekki á svörum, og þau voru ekki ávallt mælt af stillingu, þau voru hrópuð, og þau voru æpt í ofsa og vandlætning innan um ókvæðisörð og fúkyrði. „Það er ekkert öryggi lengur í hinu úrelta hlutleysi,“ var hrópað. Það skipti engu máli, þótt enginn hafi nokkru sinni haldið fram hér, að í hlutleysi fælist eitthvert öryggi. Og það var hrópað: Hlutleysi er ekki aðeins flónska. Það er að þora ekki að velja milli góðs og ills. Það er síðleysi. Það er stuðningur við ofbeldið. Það er kommúnismi. — Það skipti engu máli, þótt hlutleysi sé þjóðréttarhugtak um afstöðu í styrjöld, — það skyldi tákna skoðanaleyfi, kjarkleysi, kommúnismi. Og á eftir öpunum um hlutleysið kom svo aðalatriðið: Öryggi landsins er í hættu. Landið má ekki vera varnarlaust. Það má ekki vera einangrað. Það verður að treysta varnir þess og öryggi. Þótt því væri andmælt, að utanríkisstefna landsins ætti framvegis að grundvallast á hlutleysi, og jafnvel þótt það væri gert með óhefluðu orðalagi, þá var það út af fyrir sig ekki sérstaklega athyglisvert. Hugtakið hlutleysi er engan veginn óumdeilnlegt sem þjóðréttarhugtak. Um það er deilt, hvort við Íslendingar höfum verið hlutlausir í síðustu styrjöld, og andmæli gegn hlutleysi þurftu því ekki að tákna mikilvæga stefnubreytingu. En þúndir manna í öllum stjórnmálaflokkum hrukku við, er þeir heyrðu, að öryggi landsins væri í hættu og landið mætti ekki vera varnarlaust. Þeir spurðu og hlutu að spyrja: Er áráð yfirvofandi? Og hvornig á að verja landið? Eigum við að koma hér upp víggirðingum? Eða á önnur þjóð að gera það? Eigum við að stofna

hér her til þess að verja landið? Eða á að fá hingað erlendan her til þess að verja það? — Þessar spurningar brunnu á vörum manna um land allt. Og þær höfðu verið lagðar á varir þeirra af þeim stjórnámálönnum og stjórn-málaristjórum, sem allt í einu og í tilefni af því einu, að varað hafði verið við þátttöku í hernaðarbandalagi og mælt með hlutleysi í hernaðarátökum, höfðu tekið að tala um það, að öryggi landsins væri ekki nógu tryggt og landið mætti ekki vera varnarlaust.

Ég var einn þeirra, sem fylltist skelfingu, þegar ég heyrði talið og las skrifin um öryggis-leysið og nauðsynina á sterkum landvörnum. Og ég spurði sjálfan mig: Getur það verið, að menn telji landið í yfirvofandi hættu af árás og hernámi af hálfu Rússa, ef styrjöld brytist út? Getur það verið, að menn séu reiðubúnir að leggja í kostnað við að koma hér upp viggirðingum og innlendum her til þess að koma í veg fyrir slíkt? Eða getur það verið, að menn vilji láta aðrar þjóðir koma hér upp viggirðingum og senda hingað erlendan her, er verði til taks, ef til slíks kynni að koma? Ég spurði marga menn þessum spurningum, ræddi þær við menn úr öllum stjórnámálaflokkum. Tilefni hafði gefið, því að Atlantshafssáttmálinn var í undirbúningi og vitað, að Íslandi yrði boðin aðild. Og ég varð undrandi yfir þeim svörum, sem ég fékk hjá ýmsum mönnum, mörgum mönnum. Þeir virtust telja Rússa geta hernumið landið, þegar þeim sýndist, og haldið því, það væri auðvitað óbærileg tilhugun, þess vegna yrði hér að vera hervirki og lið til varnar. Sárafáir vildu að visu, að við byggðum viggirðingar og stofnuðum her, en sumir töldu nauðsynlegt, að hingað kæmi þegar í stað erlendir her og upp yrði komið viggirðingum fyrir erlent fé, og margir töldu slíkt engna frágangssök, ef það þyrfti að vera liður í samningum við aðrar þjóðir um öryggis-mál landsins.

Ég var og er þeirrar skoðunar, að Ísland sé ekki í beinni hættu af hernámi Rússa, þótt styrjöld brytist út milli þeirra og Bandaríkjanna. Ég taldi því og tel enga ástæðu til hervarna hér á landi, sem betur fer, því að sjálfir höfum við engin tök á að koma þeim upp og engu getu til að stofna þann her, er gæti verið landið árás, en af setu erlends hers í landinu á friðartímum mundi stafa stórkostlegur þjóðernisháski. Íslenzkri tungu og íslenzkri menningu hlyti að verða stefnt í voða, ef hér yrði erlendir her að staðalri, og sjálfstæði landsins yrði nafnið eitt, ef aðrar þjóðir kæmu hér upp viggirðingum og gættu þeirra.

Var nú nokkur furða, þótt mönnum, sem aðhyllast slíkar skoðanir, brygði í brún, þegar þeir heyrðu skyndilega talað um hættur, öryggisleysi og nauðsyn hervarna. Valdamaenn og blöð sögðu að visu ekki, að þau vildu láta viggirða landið og fá hingað erlendan her. En þau fengust lengi vel heldur ekki til að staðhæfa, að þau vildu ekki láta viggirða landið og ekki fá hingað erlendan her. Þess vegna urðu menn óttaslegnir. Þess vegna vissu menn ekki, hvað menn áttu að halda. Þess vegna voru menn kviðafullir og væntu hins versta.

Nú er að visu komið í ljós, sem betur fer, að

ótti, sem margir ólu í brjósti — og hafði verið veitt tilefni til að ala í brjósti — um, að aðild að Atlantshafsbandalagi mundi leggja Ísland- ingum algerlega óbærilegar skyldur á herðar, var ástæðulaus. Það hefur komið í ljós, að í kjölfar aðildar að bandalaginu þarf ekki að sigla her- seta í landinu á friðartímum og ekki viggirðing landsins. Þjóðréttarlegar skuldbindingar sam- ningins eru mjög litlar. Enginn samningsaðili af- salar sér formlega sjálfsákvörðunarrétti í neinu verulegu atvæði. Eðli samningsins og þýðing hans er ekki fólgið í þeim þjóðréttarskuldbind- ingum, sem í honum felast. Þær eru litlar, og þá væri þýðing hans litil. En hún er hvarvetna talin mjög mikil. Hvað veldur? Í hverju er mikil- vægi samningsins fólgið?

Eðli þessa samnings er í því fólgið, að honum er ætlað að vera síðferðilega bindandi, þótt hann sé ekki lagalega bindandi. Honum er ætlað að vera stefnuyfirlýsing, og meira, honum er ætlað að vera fóstbræðralag. Í þessu er fólgið mikil- vægi hans. Bandaríkin hafa hingað til ekki viljað taka á sig neinar síðferðilegar skuldbind- ingar í hermálum gagnvart Vestur-Evrópuþjóð- unum á friðartímum, þau hafa ekkert fóst- bræðralag við þær viljað í friði, ekki af því að ekki sé um gagnkvæma vináttu, sömu utanríkis- stefnu og sameiginlega hagsmuni að ræða, heldur af hinu, að þau gera sér ljóst, að í slíku bræðra- lagi felst skuldbinding, þótt ekki sé hún lagaleg. En nú hafa þau viljað ganga undir slíka síðferð- ilega skuldbindingu. Þess vegna er samningurinn mikilvægur. En ef hann er mikilvægur vegna þess, að í honum felst síðferðileg skuldbinding af hálfu Bandaríkjanna, felst líka í honum síð- ferðileg skuldbinding af hálfu hinna samnings- aðilanna. Það er ekki hægt að gera hvort tveggja, að telja samninginn mikilvægum vegna þess, að með honum hafi Bandaríkin tekið á sig síðferðilegar skuldbindingar, og segja svo, að aðrar þjóðir geti ekkert haft við hann að at- huga, vegna þess að í honum felist alls engar skuldbindingar. Ef í samningnum felust engar skuldbindingar, væri hann markleysa, varla virði pappírins, sem hann verður skráður á, og hlægilegur með tilliti til þeirrar miklu vinnu, sem lögð hefur verið í undirbúning hans. En auð- vitað felast skuldbindingar í samningnum. Þess vegna er hann mikilvægur. Skuldbindingarnar hafa ekki á sér lagaform. Það er mikils virði fyrir þá, sem óttast afleiðingar slíkra skuldbind- inga. En um síðferðisskyldu er þó að ræða, og hún á jafnt við um stærsta samningsaðilann sem hinn smæsta.

Þar með er auðvitað engan veginn sagt, að samningurinn sé óaðgengilegur fyrir Íslandina. Íslandingar geta ekki haft það að meginreglu að gangast aðrei undir neinar skuldbindingar í alþjóðamálum, enda hafa þeir gert það. Þess vegna geta Íslandingar ekki hafnað slíkum sam- ningi á þeim grundvelli einum, að í honum felist skuldbindingar. Spurningin er um, hvort þessar skuldbindingar séu samrýmanlegar þeirri utan- ríkisstefnu, sem Íslandingar vilja fylgja, og hvort innan bandalagsins yrði nægilegt tillit tekið til sérstöðu Íslands, ef af aðild þess yrði.

Það er hægt að taka afstöðu með eða móti slíku bandalagi út frá ýmsum sjónarmiðum. Það

er í fyrsta lagi hægt að taka afstöðu til þess sem ráðstöfunar í alþjóðamállum, þ. e. út frá því sjónarmiði, hvort það dragi úr stríðshættu eða auki hana. Í öðru lagi er hægt að taka afstöðu til þess út frá því sjónarmiði, hvort það efla eða veiki þann deiluaðila í alþjóðamállum, sem maður hefur samúð með. Í þriðja lagi er hægt að taka afstöðu til þess út frá því sjónarmiði, hvort það sé í samræmi við utanríkisstefnu hlutaðeigandi þjóða að gerast aðili að slíku bandalagi og hvort innan bandalagsins yrði fullt tillit tekið til þeirrar sérstöðu, sem um kynni að vera að ræða.

Ég mun nú gera grein fyrir afstöðu minni til Atlantshafssáttmálans út frá þessum sjónarmiðum.

Ég álit sáttmálan ekki varhugaverða ráðstöfun frá alþjóðsjónarmiði og álit hann ekki auka ófriðarhættu. Eins og komið er í alþjóðamállum, álit ég samninginn eðlilega og sjálf-sagða ráðstöfun. Ég las í gær þau ummæli í vikuriti brezkra jafnaðarmanna, að þessi sáttmáli væri hvorki gerður í Wall Street né Vatikaninu, Washington né London. Hann væri svar vestrænu ríkjanna gegn utanríkisstefnu Sovétríkjanna síðan stríði lauk. Hann væri svar við neitun Sovétríkjarnarinnar á því, að tekið væri upp alþjóðæftirlit með kjarnorkuframleiðslu. Hann væri svar við misnotkun Rússa á neitunarvaldinu í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna. Hann væri svar við þeirri stjórnarstefnu, sem fylgt væri í Austur-Evrópuþöndunum að fyrirlagi eða með stuðningi Sovétríkjarnarinnar og svipti alþjóðu alla stjórnamálafrælsi og réttaröryggi. Hann væri svar við tilraunum Sovétríkjarnarinnar til þess að hindra framkvæmd Marshalláætlunarinnar, sem stuðlar svo mjög að víðeigin Evrópu. Ég hygg, að þetta séu allt saman orð að sönnu. Ég efast ekki um það eitt augnablik, að fyllsta ástæða sé til þess fyrir hin vestrænu veldi að bindast samtökum til þess að sporna við frekari úþpenslu af hálfu Rússa, þótt ekki sé annað hægt en að minna á, hversu mikið af því, sem Rússar sölsuðu ranglega undir sig í stríðinu og eftir stríðið, þeir sösluðu undir sig með samþykki þessara sömu vestrænu stórvelda. Ég hef því ekkert við sáttmálan að athuga sem ráðstöfun í alþjóðamállum, og ég álit hann ekki auka stríðshættu. Kommúnistar, bæði hér og annars staðar, leggja hins vegar mikið upp úr þessu atriði, og raunar fleiri en kommúnistar, bæði hér og annars staðar. Hefur það komið greinilega fram í ræðu og riti hér, að andstaða ýmissa annarra en kommúnista við bandalagið byggist á þessu atriði. — Ég gat þess svo í öðru lagi, að afstaða manna til bandalagsins gæti mótast af því, hvort menn teldu það efla eða veikja aðstöðu þess höfuðdeiluaðilans í heimsstjórnállum, sem menn hefðu samúð með. Ég held, að óhætt sé að fullyrða, að andstaða kommúnista um allan heim gegn þessu bandalagi byggist fyrst og fremst á því, að þeir telja það veikja aðstöðu Sovétríkjanna og bandamanna þeirra á vettvangi alþjóðamála, og ég held, að afstaða íslenskra kommúnista byggist nákvæmlega á þessu sama. Þeir miða afstöðu sína til þessa bandalags við aðstöðu og hagsmuni Sovétríkjanna, rétt eins og afstöðu sína til Marshalláætlunarinnar og fleiri mála á alþjóða-Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

vettvangi. Ég er þess fullviss, að þessi samningur styrkir aðstöðu Vesturveldanna í átökum heimsstjórnállum. Í því hafa kommúnistar um heim allan rétt fyrir sér. Þess vegna bannsyngja þeir samninginn. Ég fyrir mitt leyti tek hins vegar málstað Vesturveldanna langt fram yfir málstað Sovétríkjanna og sé því ekki ástæðu til annars en fagna öllu því í sjálfu sér, sem styrkir þennan málstað. Hér ber því að sama brunni og áður um afstöðu mína. Ég hef ekkert að athuga við sáttmálan út frá því sjónarmiði, að hann efla málstað Vesturveldanna í heimsstjórnállum. Ég tel gott og réttmæt, að sá málstaður sé eflður, og því í sjálfu sér gott og réttmæt, að þessi sáttmáli sé gerður.

Þá gat ég þess í þriðja lagi, að hægt væri að taka afstöðu til sáttmálans út frá því sjónarmiði, hvort aðild að honum væri talin samrýmstast utanríkisstefnu og sérstöðu hvers lands. Til þess að geta tekið hér afstöðu út frá íslensku sjónarmiði, verður að gera sér grein fyrir, hver utanríkisstefna Íslands á að vera og í hverju sérstaða Íslands yrði fólgin, ef til aðildar kæmi. Ég tel, að íslensk utanríkisstefna eigi að grundvallast á eftirfarandi meginatriðum:

1) Íslendingar eigi að kappkosta að hafa sem nánasta samvinnu við hin Norðurlöndin og hin vestrænu lýðræðisríki sökum sameiginlegra viðskiptahagsmuna, ætternis og menningartengsla, skyldra stjórnarháttanna og samúðar með málstað lýðræðis og pólitískis frelsis.

2) Íslendingar eigi að halda fast við algert vopnleysi sitt, bæði í friði og ófriði. Þeir eigi aldrei að segja nokkurri þjóð stríð á hendur, aldrei heyja styrjöld gegn nokkurri þjóð.

3) Íslendingar eigi og aldrei að leyfa erlendum her dvöl í landinu á friðartímum og aldrei þola þar neinar erlendar herstöðvar, enda er landfræðileglega landsins þannig, að á slíku er sem betur fer ekki þörf til varnar landinu gegn árásum úr þeirri átt, sem Ísland mundi fyrst og fremst óttast. Hið aukna öryggi, sem af því leiddi, mundi og hvergi nærri vegna gegn þeirri gífurlegu hættu, sem slíkt hefði í för með sér fyrir sjálfstæði og þjóðerni Íslendinga, tungu þeirra og menningu.

4) Í ófriði eigi Íslendingar að hafa samvinnu við þær þjóðir, sem hafa sömu hagsmuni og þeir sjálfir af því, að siglingaleiðunum í höfunum kringum Ísland sé haldið opnum, og einkum og sér í lagi, ef þeir berjast jafnframt fyrir þeim málstað, sem getur jafnframt talizt málstaður Íslendinga. Í ófriði eigi Íslendingar að láta slíku þjóðum í té þá aðstöðu í landinu, sem nauðsynleg er til þess, að siglingaleiðunum verði haldið opnum á höfunum umhverfis landið, þar eð þar er um brýna hagsmuni Íslands að ræða, en þeir eigi ekki að leyfa, að land sitt verði notað til árásum á önnur lönd, þar eð það mundi bjóða heim gagnárásur, sem væru Íslendingum hættulegri en nokkurri annarri þjóð sökum fámennis og þess, að nær helmingur þjóðarinnar býr í einum smábæ, mikli hafnar og flugvallar og skammt frá einum stærsta flugvelli veraldar.

Þetta eru þau meginatriði, sem ég tel, að íslensk utanríkisstefna eigi að byggjast á. Er nú sáttmálin um Norður-Atlantshafsbanda-

lagið, eins og hann liggur fyrir, samrýmanlegur þessari stefnu eða ekki?

Ef miðað er við hina lögformlegu hlið sáttmálanans, álit ég hann ekki ósamrýmanlegan þessum grundvallaratriðum, en hitt er augljóst, að sé miðað við þær siðferðisskuldbindingar, sem í sáttmálanum felast, hlýtur hann að teljast andstæður nokkrum atriðum þeirra. Eg álit hann ekki ósamrýmanlegan því grundvallaratriði, að Íslendingar eigi að hafa samvinnu við hin Norðurlöndin og hin vestrænu lýðræðisríki. Eg álit, að í honum felist hvorki lagaleg né siðferðileg skuldbinding til þess að leyfa hér erlendan her á friðartímum, þar eð slíkt verða ekki taldir brýnir hagsmunir hinna samningsaðilanna. Hins vegar felst í honum siðferðileg skuldbinding til þess að veita bandalagsríkjunum aðstöðu hér í öfriði. Sú aðstaða er ekki ósamrýmanleg þeirri utanríkisstefnu, sem ég lýsti, nema landið verði þá notað til árárs, en Íslendingar munu ekki geta vænzt þess að hafa á það nokkur áhrif, hvornig landið yrði notað, ef til öfriðar drægi, þótt þeir geti ráðið því, hvað þeir samþykkja og hvað ekki. Eg álit og, að í samningnum felist ekki formleg skylda til beinnar stríðsyrirlýsingar, ef öfriður brýzt út, en ég álit, að gerist Íslendingar aðillar að samningnum, þá mundi þeim þó ekki verða fært að skorast undan að lýsa yfir stríði, ef fram á það yrði farið, a. m. k. ef ekki yrði gerður um það skýr og ótvíræður fyrirvari við undirskriftina. Ástæðan er sú, að allar hinar bandalagsþjóðirnar mundu vafalaust lýsa yfir stríði strax og öfriður brýzt út. Við yrðum eina þjóðin, sem ekki vildi gera það, og er hætt við, að sá vilji okkar yrði lítilsvirtur, þar eð hinar þjóðirnar mundu halda því fram, að það gætu Íslendingar gert sér að kostnaðarlausu. Það hefur verið farið fram á það við okkur, að við lýstum yfir stríði gegn möndulveldunum, og einmitt á hálfu Sovétríkjanna, Bandaríkjanna og Bretlands. Það syndi, að stórveldin hafa ekki skilning á algærri sérstöðu okkar í þessum efnum. Alþingi vildi ekki fallast á stríðsyrirlýsingu. Það vildi ekki einu sinni vinna það til í því skyni að fá inngöngu í sameinuðu þjóðirnar. Það, sem hefur gerzt, getur gerzt aftur. En það þarf að vera fullkomlega tryggt, að til stríðsaðilar verði aldrei ætlaft af Íslendingum, og ég tel ekki, að það geti talizt fullkomlega tryggt, nema gerður sé um það skýr og ótvíræður fyrirvari við undirskrift samningsins.

Nú þarf ekki einungis að athuga samninginn með tilliti til þeirrar utanríkisstefnu, sem fylgja á, heldur einnig með tilliti til þess, hvort um geti verið að ræða einhverja sérstöðu Íslands, sem þurfi að taka tillit til, áður en af aðild ætti að geta orðið. Eg álit, að Ísland hafi sem hugsanlegt bandalagsríki sérstöðu, sem taka yrði fullt tillit til, áður en rétt gæti verið að gerast aðili að þessu bandalagi. Ísland hefur algera sérstöðu að einu leyti, auk þeirrar sérstöku utanríkisstefnu, sem ég tel, að Ísland eigi að fylgja, og ég hef lýst. Ísland hefur nú sérsmning við völdvegna bandalagsríkið um sérstaka aðstöðu því til handa í landinu sjálfu. Allir vita, að aðildar okkar Íslendinga að þessu bandalagi er fyrst og fremst óskað vegna Keflavíkurflugvallarins,

vegna þess að hann þarf að vera tiltækur, ef öfriður brýzt út. Samkvæmt samningnum eiga allir aðilar að vera jafnréttáir. Þær þjóðir, sem ráða landi sínu algerlega sjálfar, hafa öll formleg skilyrði til þess að gagnýta þetta formlega jafnrétti. Við Íslendingar ráðum landi okkar ekki sjálfir. Við höfum með samningi, Keflavíkursamningnum, veitt stjórn Bandaríkjanna sérstaka aðstöðu á Keflavíkurflugvelli, heimilað henni að annast starfrækslu þar og að hafa þar eigið starfslið. Við Íslendingar ráðum ekki sjálfir þeim bletti landsins, sem veldur því fyrst og fremst, að aðildar okkar að bandalaginu er óskað. Við höfum því ekki einu sinni formleg skilyrði til þess að gagnýta jafnréttisaðstöðu þá, sem samningurinn veitir samningsaðilum. Um efnislegu skilyrðin ræði ég ekki. Vegna smæðar okkar er auðséð, að aðstaða okkar hlýtur ávallt að vera veik. Þetta á ekki við um neina samningsþjóðina nema okkur. Það stoðar ekki að vitna til bandarísku herstöðvanna á Grænlandi, því að auðvitað skiptir meginmáli fyrir Dani, hvort herstöðvarnar væru í heimalandi þeirra eða í nýlendu fjarri heimalandinu, eins og þar á sér stað. Hér er því um algera sérstöðu Íslendinga meðal væntanlegra bandalagsríkja að ræða. Þeir hafa samið við eitt bandalagsríkið um afnot af íslenzku landi, þeir ráða landi sínu ekki sjálfir að öllu leyti. Meðan svo er, geta Íslendingar ekki orðið formlega jafnréttáir aðili öðrum í slíku bandalagi. Þessi sérsmningur þarf því að falla úr gildi samhlíða því, að Íslendingar gerist aðili að slíku bandalagi, eða það þarf að minnsta kosti að vera víst, að samningnum verði sagt upp strax og ákveðið hans heimila. Þessu skilyrði þarf að minni skoðun ófrávikjanlega að fullnægja, ef um aðild af Íslands hálfu á að vera að ræða, engu síður en því, að aðildin sé í samræmi við íslenzka utanríkisstefnu. Íslendingar þurfa að ráða landi sínu algerlega sjálfir, ef þeir eiga að geta talizt fullgildir aðilar í slíku bandalagi, og þá ekki sízt þeim bletti landsins, sem mikilvægastur er frá sjónarmiði bandalagsins. Þess vegna höfum við 5 þingmenn flutt þálitil, um uppsögð Keflavíkursamningsins. Við álitum samþykkt þeirrar till. eða annarrar jafngilðrar henni algert skilyrði fyrir því, að rétt sé að gerast aðili að bandalaginu, og við sjáum ekkert því til fyrirstöðu, að slík till. sé samþykkt. Það er algerlega á valdi Alþingis að gera þær ráðstafanir, sem þar er farið fram á, og það er jafnvel ástæða til að halda, að gagnaðili samningsins telji slíka breytingu enga frágangssök. En hvað veldur, að því er jafnilla tekið og raun ber vitni, að slík till. sé samþykkt? Er það svo, að íslenzkir ráðamenn vilji í raun og veru ekki fá Keflavíkurflugvöll undir alger íslenzk yfirráð? Ef svo er, þá er nauðsynlegt, að það komi skýrt fram. Ef skoðanir íslenzkra ráðamanna og meiri hluta Alþingis eru raunverulega þannig, þá er vissulega varhugavert að ganga í bandalag, sem leggur Íslendingum siðferðilega skuldbindingu á herðar. Þá er ástandið líka varhugavert, þótt við stæðum utan slíks bandalags. Þá er ástandið alvarlegt í sjálfu sér, beinlínis hættulegt.

Af því, sem nú hefur verið sagt, má það vera ljóst, að afstaða mín til þessarar samningsgerð-

ar er ekki hin sama og afstaða hv. 2. þm. Reykv., hún er í rauninni gerólik afstöðu hans. Hann er andvígur þessum sáttmála í sjálfum sér, hann er andvígur honum sem ráðstöfun í heimsmálum, af því að hann aukði á ófriðarhættu, — og ég efast ekki um, að hann er líkar andvígur honum vegna þess, að hann telur hann veikja afstöðu Sovétríkjanna á alþjóðavettvangi, þótt hann segi það ekki berum orðum. Eg hef ekkert við sáttmálann að athuga frá þessum sjónarmiðum. Mér skilst, að hv. 2. þm. Reykv. telji og ekki koma til mála, að Íslendingar taki þátt í neinni mikilvægri milliríkjasamvinnu utan Sameinuðu þjóðanna, þ. e. milliríkjasamvinnu, sem Sovétríkin standa utan við, sbr. afstöðu hans til Marshalláætlunarinnar. Eg er honum algerlega ósamála um þetta. Hv. 2. þm. Reykv. virðist vara andstæður aðild að slíkri samningssgerð, hvernig sem hún væri. Eg er slíki samningssgerð ekki andvígur í sjálfri sér. Eg er henni ekki „prinsipielt“ andvígur, ef hún er í fullu samræmi við þá utanríkisstefnu, sem ég tel, að eigi að fylgja, og fullt tillit er tekið til sérstöðu Íslands. En ég tel, að Ísland þurfi að búa betur um hnútana og vera betur á verði en nokkur hinna þjóðanna sökum smæðar sinnar og algers vopnleysis í stóru en hernaðarlega mikilvægu landi.

Eg vil taka það skýrt fram, að ég væri reiðubúinn að fylgja aðild Íslands að þessum sáttmála, ef ég yrði sannfærður um, að hann bryti að engu leyti í bága við þá utanríkisstefnu, sem ég hef lýst, og gerðar yrðu ótrúgar ráðstafanir í samræmi við þá sérstöðu landsins í sambandi við Keflavíkurvöllinn, sem ég hef rætt. Um þetta hef ég ekki verið sannfærður. Ásamt hv. 3. landsk. þm., Hannibal Valdimarssyni, einum elzta og reyndasta frambjóðanda Alþfl., Kjartani Ólafssyni, og form. Alþýðuflokkssfélags Reykjavíkur, Arngrími Kristjánssyni, flutti ég innan Alþfl. þá till., að flokkurinn féllist á að mæla með inngöngu í Atlantshafsbandalagið með tveimur skilyrðum. Hið fyrra var, að sú sérstaða Íslands yrði viðurkennd sem samningsatriði, að Íslendingar þyrftu aldrei að segja öðrum þjóðum stríð á hendur og aldrei heytja styrjöld. Hið síðara var, að Alþfl. lýsti yfir þeim vilja sínum, að Keflavíkursamningnum yrði sagt upp, strax og ákvæði hans leyfa eða fyrr, ef þess er kostur. Um þetta fengust ekki samþ. nógu glögg fyrirheit, og greiddum við því ásamt einum miðstjórnarmanni að auki atkvæði gegn aðildinni. Afstaða okkar hv. 3. landsk. þm. (HV) hér á Alþingi mun verða hin sama. Við munum setja þessi sömu skilyrði fyrir fylgi okkar við aðildina, vara reiðubúin að samþykka hana að þeim samþykkingum, en verðum andvígur henni að þeim fellendum. Það þarf skýr rök og alveg ótvíræðar yfirlýsingar til þess að sannfæra mig um þessi atriði. Eg skal játa, að afstaða mín mótast verulega af því, að ég tel Ísland hafa ástæðu til að gæta fyllstu varúðar í samskiptum sínum við Bandaríkin. Ekki af því, að ég beri nokkur óvildarhug til Bandaríkjanna eða málstaðar þeirra á alþjóðavettvangi. Nei, ástæðan er sú ein, að þau hafa farið fram á herstöðvar hér til 99 ára og telja sig hafa hér mikilvægra hernaðarhagsmuna að gæta og hafa

hér sérstaka aðstöðu, sbr. samninginn um afnot af Keflavíkurlugvællinum. Eg skal líka játa, að þegar höfð er í huga afstaðan til Keflavíkurmálsins og framkvæmd Keflavíkursamningsins af hálfu íslenskra stjórnarvalda, er vissulega ekki sérstök ástæða til að bera takmarkalaust traust til stjórnar íslenskra utanríkismála. Af öllum þessum ástæðum þurfum við að gæta okkar betur en ýmsar hinna þjóðanna, og við höfum fyllstu ástæðu til að vilja hafa meira svart á hvítu en nokkur hinna.

Katrín Thoroddsen: Þingsályktunartillöguna á þskj. 499, um þátttöku Íslands í Norður-Atlantshafssamningi, má ekki samþykka, er ekki hægt að samþykka. Þetta virðulega Alþingi, þessi samkomu 52 háttvirtra þingmanna hefur hvorki nokkra heimild né hið minnsta vald til þess að veita fullgild, samþykki svör við tilboði því, sem hér liggur fyrir. Til þess skortir Alþingi bæði lagalegan og siðferðilegan rétt. Hvorki sú kynslóð Íslendinga, sem nú er uppi, né nokkur önnur er þess umkomin að veita slíkt vald, slíkan rétt. Ísland hefur verið, og verður ávallt ævarandi eign hins íslenska ættbálks, ættaróðal, sem ekki er hægt að farga, ekki er hægt að ráðstafa undan íslenskum yfirráðum, íslensku valdi í hendur og umsjá annarra kynkvísla, annarra þjóða, annarra ríkisstjórna. Það er staðreynd, sem enginn og ekkert fær um þokað, meðan íslensk þjóð er enn í tölu lífenda og byggir þetta land; og íslenska þjóðin er enn á lífi og hefur ekki í hyggju að yfirgefa Ísland né láta af hendur eða afsala sér neinum af réttindum sínum undir vald erlendra þjóða.

Lagasamþykktir og samningar, gerðir af hálfu Alþingis, er í þá átt ganga að skerða landsréttindi Íslendinga, geta því aldrei orðið bindandi fyrir hina íslensku þjóð, hversu rammlega sem frá þeim er gengið, en þær geta, ef illa tekst til, fjóttað þjóðina um ófyrirsjáanlega framtíð, meitt hana og jafnvel myrt. Og því hvílir svo þung ábyrgð á þingismönnum nú, aldrei meiri og aldrei þyngri en einmitt nú, og því verður aldrei of brýnt fyrir íslenskum þingismönnum að sjást vel fyrir og gæta þess vandlega að játa ekki á þjóðina, á þroskaða og óþroskaða þjóðfélagsþegna, á ókomanar kynslóðir, já einmitt allra sít þær, neitt það, er skerði réttindi landsins og frelsi Íslendinga. Aðgæzlan er öllum hent og alltaf hent, en þó riður engum öðrum meir á henni en órlitilli smáþjóð, sem á land sitt, fjör og frelsi að verja fyrir áselni og á-gengni eins óflugasta og ósvífasta auðvaldsríkis heimsins. Kjörnum fulltrúum þjóðar, sem aðeins fyrir skómmu síðan hefur losnað úr margra alda ánaug og nú er í slíkum vanda stödd, er vissulega skylt að vaka á verðinum og viðhafa fyllstu gætni í gerðum sínum öllum. Það ætti að vera með öllu óþarfi að hvetja Alþingi Íslendinga, að hvetja ríkisstjórn Íslands til gætni og varúðar, þegar svo mikið er í húfi og raun ber vitni um: Ættjörðin sjálf í yfirvofandi hættu, meiri hættu en nokkru sinni fyrr, fullveldi landsins stefnt í voða og landsréttindi, tunga, menning, frelsi og jafnvel líf þjóðarinnar í veði, ef ógæfusamlega tekst til. Og svo er það fullyrði ég, ef svo hörmulega fer, að sáttmáli

sá, sem hér liggur fyrir, er gerður, — sáttmáli, er lýst hefur verið sem vita meinlausu og að því er manni skilast marklausu samúðarskeyti til vinveittra þjóða.

Atlantshafssáttmálinn og hinar geigvænlegu afleiðingar, sem gerð hans mundi hafa fyrir land og þjóð, verður ekki að fullu skilið nema í ljósi þess, sem liðið er, nema í ljósi nokkurra staðreynda, og vil ég mega rifja upp ofur lítið af því, sem á undan er gengið, og get farið fljótt yfir sögu, því að aðrir ræðumenn hafa þegar að því vikið. Það er óhrækanleg söguleg staðreynd, að í skiptum og samningsgerðum, sem auðvaldsríki standa að, gætit siðgæðis alls ekki og hrein-skilni þaðan af síður, hún er óþekkt hugtak. Þar þykir kurteis að segja eitt og meina annað. Auðvaldsríkjóðir, eða öllu heldur ríkisstjórnir hlutaðeigandi þjóða, reyna hver um sig að koma sínum áformum fram, að ná því marki, sem þær hafa sett sér, með hvaða hætti sem er. Og markið er ávallt fólgið í hagsmunum þeirrar klíku eða þess hóps manna, sem að stjórninni stendur, önnur sjónarmið komast ekki að. Það eru hagsmunir þessarar klíku eða þessara manna, sem stefnu stjórnanna ráða, og á hópur ræður einnig, hvaða aðferðum skuli beitt til að koma áhugamálunum fram, og þær aðfarir eru næsta ófagar, svo ljótar sem unnt er að gera sér í hugarlund, og eitt er það, sem aldrei kemst að, aldrei verður vart, og það er tillitssemi við aðra. Enginn glæpur er svo auvirðilegur, ekkert það illvirki til svo illt, að klíku, sem að stjórn auðvaldsríkis stendur, bresti geð til að framkvæma það sér og sínum áhugamálum til framdráttar. Hvers konar brögðum og klækjum er beitt til hins ýtrasta, en bregðist lævisin, þá eru ógnanir, einkum viðskiptalegs eðlis og á sviði atvinnumála, kúgun, lygar, skipulagður ófyrirleitinn áróður, mútur, svik, fangelsun, launmorð, réttarmorð og manndráp, vopnin, sem beitt er, og að lokum er alltaf hægt að stofna til styrjalda, koma á stað innanlands-óeirðum, borgarastyrjöldum, eða stríði landa í millum, og til slíks þarf augsýnilega oft að grípa.

Það, sem af er þessari öld, hefur alltaf verið einhvers staðar stríð í helminum og er það enn, mannskætt, stóðugt stríð í Kína, Indókinna, Indónesíu, Madagaskar, Burma og Grikklandi, en miklu vísar er það þó. — Og stríð er reyndar ekkert neðarúrræði, því að mikið má upp úr því hafa, selja vopn, olíu o. fl., sem til slíkra hluta telst nauðsynlegt, og stríð er betra en kreppa að dómi auðvaldsríkjanna, eins og einn þingmaður Bandaríkjanna orðaði það nýlega. en um annað en þetta tvennt er ekki að ræða, þar sem hagkerfi auðvaldsins ræður. En til þess að heyja stríð, jafnt heitt sem kalt, þarf að stöðu til söknar og varnar, og einmitt af þeim sökum og þeim einum er ágrind Bandaríkjanna á Íslandi sprottin.

Ágrind Bandaríkjastjórnar á Íslandi er ekki gömul að árum, en hefur vaxið og magnast því örar. Áhuga hennar á Íslandi verður fyrst vart svo vitað sé, er Roosevelt forseti lýsir því yfir í sept. 1940, eftir að hafa setið á ráðstefnu með herforingjaráði sínu, að öryggisliða Bandaríkjanna sé austan Íslands. Í ævisögu sinni segir

Cordell Hull frá því á bls. 946, að á aðfangadag jóla 1940 hafi honum borizt fyrirspurn frá þáverandi utanríkisráðherra (núverandi forsætisráðherra, Stefáni Jóhanni Stefánssyni) um það, hvornig Bandaríkjastjórn mundi snúast við, ef Alþingi Íslandinga bæði Bandaríkin um vernd gegn Þjóðverjum. Hvort hér var um að ræða framtak einstaklingsins eða hvort öll ríkisstjóð að fyrirspurninni, hermír ekki saga, og þá ekki heldur hitt, hvort fyrirspurnin var fram komin að undirlagi Breta, sem hertekið höfðu Íslandinga þann 10. maí 1940, eða hvort hér var á ferðinni hin fyrsta fyrirskipun til Íslenzkra stjórnarvalda frá bandarísku stjórninni, sem þau hlýðuðu aðgæzlulaust án þess að yfirvega í minnsta máta, hvað af slíki málaleitan kynni að leiða fyrir Ísland í framtíðinni. Og auðvitað fékk Alþingi, fengu Íslandingar sjálfir ekkert um slíkt að vita, það var viðkvæmt utanríkismál, sem ekki mátti nefna, og því var haldið fram, að sósíalistar, sem voruðu við, hvað í ráði væri, færðu með gaspur, og þeim saggt að þegja, hvað þeir auðvitað ekki gerðu.

Hull svaraði mjög kurteislega málaleitan hins Íslenzkra utanrrh. 18. jan. 1941 og kvað Bandaríkjastjórn vilja hafa frjálsar hendur til að verja eigin hagsmuni og engar skuldbindingar takast á hendur. „En,“ heldur Cordell Hull áfram í ævisögunni, „flotastjórninni var þegar falið að athuga aðstæður allar.“ Þessi afstaða Bandaríkjastjórnar er ofur skiljanleg og eðlileg, en hún sýnir glögg þáð, sem fyrr var vitað og enn er vitað, að auðvaldsríkjastjórnir stórveldanna hugsa alltaf fyrst og fremst um sjálfar sig og sína eigin hagsmuni og aðeins þá, en eru ekki að hendast á stað til að hjálpa litla bróður, sem í vanda er staddur. Þær láta tröllin taka hann, nema það borgi sig betur að gæta hans, að gleypa hann sjálfur, og á jólunum 1940 vissu Bandaríkin ekki glögg, hve vel hann færi í maga. En herstöjrn Bandaríkjanna athugaði vel og vandlega, hvornig hernaðaraðstaða Íslands væri og hvert gildi hún hefði fyrir Bandaríkin, og árangur þeirrar athugunar var, að Ísland væri kjörstaður sem útvörður til árasa og varna, herstöð, sem að vísu yrði dýr í rekstri, því að Ísland útheimti mikið lið og mikinn vígbúnað, á landi, í lofti og á sjó. Þessum athugunum var lokið um vorið, og síðan hefur Bandaríkjastjórn og herráð hennar aldrei gleymt mikilvægi Íslands sem virki til árasar og söknar, virkis í fremstu vöglinu árasarkerfis Bandaríkjanna.

Hinn 7. júlí 1941 steig bandarískur her á land til að vernda Ísland, samkvæmt bráðabirgðasamningi við ríkisstj. Alþingi áréttaði síðan gerðir ríkisstj. í nýjum og nánari sáttmála, þar sem Bandaríkjunum var falið hververnd Íslands til stríðsloka, en þá skuldbundu þau sig til að verða á brott með allt sitt lið. Það var í almæli haft þá, að Bandaríkjastjórn hefði fylgt eftir kröfunni um hernaðarstöðuna með hótun um hungurmorð þjóðarinnar, ef ekki væri að gengið, og ekki var veittur langur umhugsunarfrestur þá fremur en síðar. Hvernig svo sem það hefur verið, er hitt víst, að nokkrir þeirra 39 þingmanna, sem sáttmálanum greiddu atkvæði, létu þess getið, að þeir litu á hann sem nauðungarsamning. Aðeins þrír þm. Sósfl. greiddu atkv. á

móti; einn af þm. flokksins var sem kunnugt er erlendis í haldi hjá Bretum fyrir að halda uppi málstað Íslands og íslenzks verkalyðs og brottfluttur samkvæmt áeggjun Íslenzkra manna.

Um sjálfa hververnd úrvalsljóðsins skal ég ekki fjölýrða, hún hefur sjálfsgagt ekki orðið áreksframrei er við mátti búast: rák, gripeldir, nauðganir, spilling unglinga af báðum kynjum, mann-dráp, og yfirleitt hvers konar siðspilling, sem ávallt fylgir hernámi og hersetu, einnig þó á friðartímum sé. Nokkur hundruð íslenzkra kvenna hurfu Íslandi, fluttu til Bandaríkjanna sem eiginkonur og unnustur Bandaríkjamanna, og var það allmikil blóðtaka okkar fámennu þjóð. Að visu hafa allmargar þeirra skilað sér aftur, ekki unað hag sínum hjá hinni vinveittu vestrænu lýðræðisþjóð. En illa hefur þeim gengið að fá innheimt meðlög sín, og ekki hefur þess orðið vart, að íslenzk stjórnarvöld stýddu hinar fráskildu konur til að reka réttar síns.

I hververndarsamningnum hét Bandaríkjastjórn því, eins og kunnugt er, að hverfa þegar á brott með allt sitt lið að stríðinu loknu. Þau loforð sviku Bandaríkin, eins og líka er kunnugt, en í þess stað fór Bandaríkjastjórn fram á að fá herstöðvar á þrem tilteknum stöðum til 99 ára. Slíka kröfu hefðu Bandaríkin aldrei af hagsýnum ástæðum sent Alþingi Íslendinga, ef þau hefðu ekki áður talið sér tryggt, að að þeim yrði gengið, og er engum vafa undirorpið, að þáverandi utanríkis- og forsætisráðherra (ÓTh) hafði léd máls á því við Bandaríkin að láta þeim herstöðvarn í t.é. Það er svo sennilegt, að telja má fulla vissu, að hann, Ólafur Thors, hafi í yfirleitisfullu ábyrgðarleysi heitið Bandaríkjastjórn herstöðvum. Í þann mund að þetta gerðist, hausti 1945, var andrúmsloftið hér á Alþingi þannig, að ekki fékk dulizt, að þar átti Ísland formælendur fáa, en Bandaríkin það margt handgenginna manna, að kröfurnar hefðu getað náð samþykki Alþingis. En þá kom babb í bátinn. Þjóðin reis upp undir forustu Söfll, og annarra þjóðhollra manna og andmælti kröfum Bandaríkjastjórnar af slíkum þunga, að hinir handgengnu sáu sitt óvænna og treystust ekki til að fylgja þeim fram, með því líka að kosningar fóru í hönd. Því varð úr, að herstöðva-beiðninni var hafnað, en ekki af þeirri einbeita sem skyldi, enda mun Bandaríkjastjórn hafa verið með í ráðum. Og nú skyldi brögðum beitt.

Bandaríkjastjórn gerði út sérstakan útsendara, Cumming að nafni, til að segja fyrir verkum, hvaða aðferðir skyldu viðhafðar og hvernig framkvæmdum skyldi hagað. Bandaríkin skyldu setta sig við að fá herstöðvarnar í áföngum í stað einnar lotu, en að því þó tilskildu, að ekki yrði á Íslandi þjóðholl stjórn, þ. e. a. s. engir sósíalistar í stjórn. Seinna var svo fyrsta stjórn Alþf. á Íslandi mynduð.

Fyrir kosningarnar 1946 hétu allir framþjóðendur trúnaði við íslenzkan málstað, að undanskildum Jónasi Jónssyni og Birni Ólafssyni, en hann hafði verið svo opináskrá í blaði sínu, Vísí, að ekki þótti tiltekilegt að skipa honum í vonarsæti á lista íhaldsmanna, en þeim málalokum undi Björn Ólafsson illa og mun hafa haft í heitingum um að kljufa flokkinn, og þá var það,

sem hæstv. dómsmrh., Bjarni Benediktsson, beitti hann drengskaparbragðinu góða, sem ógleymt mun. En þessa get ég hér til að nefna ofurlitið dæmi um það, með þvíllikum fláttskap til kosninga var gengið. Að þessum tveimur þingmönnum undanskildum lofuðu aðrir framþjóðendur, sem kosningu náðu, að standa vörð um frelsi landsins. Að kosningum loknum kom á daginn, að þar var af litlum heildinum mælt. Fjórráð þeirra Ólafs Thors og ameríska útsendara birtust fyrst í Keflavíkursamningnum, sem Ólafur Thors lagði fram með þeim skila-boðum, að Bandaríkjastjórn gerði það að skilyrði fyrir að standa við orð sín í hververndarsáttmálanum, að þau fengu herstöð í Keflavík, að visu ekki þannig orðað, en þó þannig meint. Herstöðinni var lýst sem eins konar sæluhúsi fyrir lofthrakta menn. En þótt íslenzk alþýða sé öllum þjóðum orlátari og hjálplúsari, gat hún ekki sýnt þá raun að lána öræktarmela til þessarar mannuðarstarfsemi, og enn reis hún upp til öflugra andmæla. En nú voru kosningar afstaðnar, og nú rufu 32 þingmenn trúnað sinn við land og þjóð og eigin drengskaparheit og samþykktu flugvallarsamninginn alræmda, illu heilli.

Á samningsuppkastinu fengust gerðar hér á Alþingi ofurlitlar breytingar til hins betra, og það þrátt fyrir margendurteknar fullyrðingar Ólafs Thors um hið gagnstæða, en fum hans var svo mikið í fjálgleikanum að sýna Bandaríkjastjórn hollustu sína, harðfylgi og völd, að ekki hafði hann gefið sér tíma til að láta þýða þlaggið á skamlaust íslenzk mál og þaðan af síður sælað nokkurn tíma til, að það yrði at-hugað og rætt eða borið undir þjóðaratkvæðagreiðslu. Þjóðaratkvæðagreiðsla fékkst auðvitað ekki, það fór ekki meira fyrir lýðræðinu þá en nú. Samningnum var flaustrað af í flýti, og framkvæmd hans hefur verið með þeim hætti, að hagar Íslendinga og réttur hefur verið látlaust fyrir borð borinn, íslenzk lög margbrotin og þverbrotin, og það allt saman ótatalið af núverandi dómsmrh. (EBen). Eftirlitið af hans hálfu hefur verið slíkt, að jafnvel hér á Alþingi, sem þó er skipað skaplitlum mönnum, sem honum eru eftirláti og auðsveipir svo um munar, þorði hann ekki að láta þáttill. Sem Áki Jakobs-son flutti hér á þingi í fyrrahaust, fá þinglega meðferð og athugasí og nefnd, og enn hefur ekki verið svarað á þinglegan hátt fyrirspurnum, er fyrir þessu þingi liggja, um lögbrotin á Keflavíkurfugvelli.

Það er ekki að undra, þótt Bandaríkjastjórn fari sínu fram á Keflavíkurfugvelli. Bandaríkjastjórn hefur alltaf litið á flugvöllinn sem herstöð sína, og því nafni hefur hann óhikað verið nefndur í bandarískum blöðum. En sjálfsgagt hefur framkoma utanrrh. og dómsmrh. (EBen) komið á óvart mörgum Íslendingum, sem höfðu trúnað, að hér væri aðeins um sæluhús að ræða, og auðvitað yrði íslenzkum lögum framfylgt þar, jafnvel þótt það kynni að kosta eitthvert nudd og erfiði að halda í við Bandaríkjamenn. Við öðru hefur líklega enginn búzt en að þeir sýndu yfirgang allmikinn og ágengni. Íslendingar hafa reyntslu af því frá skiptum sínum við erlend stjórnarvöld, norsk og dönsk, á

blöðum áður, að ekki tjáir að láta hlut sinn með öllu afskiptalaus, og þeir gerðu það heldur aldrei og fengu því haldið í við konunga um réttindi sín og sjálfstæði að verulegu leyti. Landsmenn voru þá minnugir á sögu sína og lögmenn kunnur þá íslenzk lög og gátu vitnað í forna sáttmála máli sínu til stuðnings og gerðu það óspart og óhikað, hver sem í hlut átti, og það jafnvel á hinum mesta niðurlægingartíma seytjándu aldar til dæmis.

Núverandi utanrrh. og dómsmrh. (BBen) er mjög gjarn á að miklast af því í reðum sínum hér á þingi, hve lögrfóður hann sé og einkum taginn að skýra lög, en þess verður ekki vart, að hann hafi hina nýrri sáttmála, er gerðir hafa verið við Bandaríkjaþjóðir, ávallt handbæra eða hugfasta, og fylgja þeir þó í prentuðum eintökum embætti hans, en ekki á þvældum skrifuðum blöðum eins og gamla sáttmáli fylgdi lögmannsembættinu til forna. En þar sem ástæðu-kaust er að draga í efa lagakunnáttu hæstv. dómsmrh., getur ekki verið öðru til að dreifa en að viljann skorti og duginn til að fylgja eftir, að íslenzkum lögum sé framfylgt, þegar Bandaríkjamenn eiga í hlut. Það er óhamingja Íslands, að á þessum örlagaríku tímum er það verr á vegi statt að því er mannav áhræðir í ábyrgðarmiklum stöðum en nokkru sinni fyrr í öllum sínum hörmungum og nauð á fyrri öldum. Með stjórn landsins fara á örlagatímum ótrúir menn og dyggðasnaufir, lítillsigldir og illviljaðir, hugdeigir og hæfileikasnaufir erindrekar erlends valds, ef dæma skal eftir afleiðingum gerða þeirra og afrekum öllum á sviði stjórnmalanna, bæði innanlands og utan, og þótt líl sé óstjórnin í innanlandsmálum, er þó hitt miklu örlagaríkara, hvernig haldið hefur verið á utanríkisárum, sjálfstæðismálum, á undanförmum árum og er enn.

Þremur síðustu hæstv. ráðherrum, er með utanríkismálin hafa farið, hefur verið ærið samt, er Íslendingar vildu sjálfir fylgjast með og reða stjórnarfarlesg viðskipti við önnur ríki, að skjóta sér bak við þann talshátt, að hér væri um svo viðkvæm utanríkismál að reða, að ekki væri óvarlegt orð um þau falla í ótíma og nauðsýn væri slíkar varfærni, að einungis væri ábyrgðarmiklum og aðgætnum mönnum sem sjálfum þeim þar nærri komandi. Vissulega eru öll utanríkismál viðkvæm, en þó eru þau fyrst og fremst vandasöm og viðsjál, og hvernig hefur varfærni og aðgæslan verið hjá þessum ábyrgu og aðgætnu mönnum? Hún hefur verið slík, að með mikilvægustu mál hefur verið farið sem hégóma einberan. Aðgætnin hefur verið miklu minni en venja er að viðhafa í einföldum viðskiptum manna á meðal. Hvort sem í hlut eiga ástingjar eða óskyldir einstaklingar, félög eða fyrirtæki þykir sjálfsagt að gæta ávallt trústru aðgæzlu í samningagerðum öllum, og því meira sem í húfi er, því meiri alúð er sýnd við samningsgerðina. Og enda þótt mótaðillinn sé valinkunnur sæmdarmaður, þekktur að orðheldni og heiðarleik í hvívetna, þykir samt alltaf rétt að athuga allar aðstæður vel og vandlega, áður en frá gerðinni er gengið, og það eins þótt ekki sé það sérlega veigamikil, sem um er samið. En sérstaklega þykir þó alltaf ástæða

vera til varkárni, ef í hlut á sá samningsaðili, sem gruna má um græsku eða þekktur er að óheiðarleik, ágengni og ofbeldi og reyndur er að því frá fyrri skiptum að ganga á gerða samninga, hafa að engu hátiðleg loforð, virða eignir og rétt annarra að engu. Flestum mönnum og öllum sömamönnum er svo farið, að þeim er óljúft að eiga skipti við þá, sem þannig haga sér, og kjósa þó allra sízt að eiga nokkurn hlut undir þá að sækja. En neyðist menn allt um það af óviðráðanlegum atvikum að semja einhver máli öðri slíka menn, mun vandfundinn sá maður, sem einhverra hagsmuna á að gæta og óbrjáláða greind hefur, að hann reyni ekki af fremsta megni að búa svo um hnútana, að réttur hans sé að fullu tryggður, svo að öruggt sé að hlutur hans verði ekki enn á ný fyrir borð borinn, og hann gengur ekki til nýrra samninga við blendinn mann í barnslegri einföldni og með trúnaðartrauði, heldur með tortryggni, aðgæzlu og varúð, og vitanlega setur hann það sem ófrávikjanlegt skilyrði fyrir því, að samningar geti hafizt, að fyrri gerðir verði haldnar, því að samningar eiga að verða gagnkvæmir, að bætt verði fyrir brotin. Og heiðarlegur maður byrjar ekki samningagerð á því að taka á móti fjárfólgu, mútum, enda þótt þær væru nefndar ölmusur og vinargjöf og enda þótt hann hafi aldrei vikið að því einu orði áður, að slíkt lítil-læti mundi síg aldrei henda. Og hagsýnn maður hefur ekki samningsfundinn á því að lýsa yfir fyrir fram í eyru mótaðilans, í blaðaviðtölum og útvarpi, að hann ætli hiklaust að ganga að samningstillboðinu eins og það liggur fyrir, enda þótt það hafi að geyma alls konar fyrirmæli, sem háskasamleg eru hagsmunum sjálfs hans, veraldarvanur maður veit, að eftir slíkt gaspur er ekki að vænta einnna sérstakra kostakjara eða vilnana, og sízt tekur gættinn maður sér slík ummæli í munn áður en hann veit með vissu, hvað í samningsákvæðunum felst, áður en hann fær að vita, hvaða kvaðir og skyldur sáttmálinn leggur honum á herðar.

Nei, þannig hegðar sér enginn heiðarlegur maður, sem semja á um sjálfs sín kjör, enginn, sem fer með eða telur sig fara með umboð annarra. Þannig hegðar sér aðeins sá, sem algerlega er á valdi mótaðilans, í hans brauði og á mála hjá honum, og er lítillsíkt hindilmenni í þokkabót. En einmitt á þessa leið hefur framkoma hæstv. utanrrh. (BBen) verið og eins fyrirrennara hans í starfanum, hv. þm. G-K. (ÓTh), og hæstv. forshr. (StJSt), í hinum viðkvæmu utanríkismálum. Aðgæslan engin og hagsmunir erlends valds settir hagsmunum Íslands ofar. Framkoma þeirra verður ekki skýrð með því, að þeir viti ekki, hvað þeir eru að gera. Þeir vita það mætafel og allt of vel. Þetta er gamla sagan um samvizkulefna menn, menn, sem ekkert er heilagt, sem öllu vilja fórna til þess eins að öðlast völd, til þess að halda völdum og þeirri aðstöðu, sem völdin veita, og þeir vita vel, allt of vel, að þeirri aðstöðu fá þeir aðeins haldið undir verndarvang Bandaríkja-hers. En menn undir aga hafa ekki mikil völd, menn undir heraga engin, en hlýðnisrúskylda því meiri, og þess vegna er nú slíkt ofurkapp lagt á annan áfangann í herleiðingu Íslands, þann

áfanga, er þeir hétu Bandaríkjustjórn að skyldi nást, þegar um haustið 1945, fresturinn, sem þá var gefinn, er á enda líðinn og órlagastund Íslands upp runnin.

En var Atlantshafsbandalagið þá þegar ákveðið? Nei, um aðferðina var ekkert ákveðið að sinni, aðeins áformið, markmiðið. Þessi leið var valin af Bandaríkjustjórn, og auðvitað hlýða kvíslingarnir kalli: Their's not to reason why, their's but to do and knigh, og þeir hneigðu sig og koma nú fyrir Alþingi Íslendinga með tillögu til þingsályktunar um þátttöku Íslands í Norður-Atlantshafsbandalagi, tillögu um, að gengið verði að Atlantshafssáttmálanum viðstöðulaust, án þess að alþingismenn fái tórn til að ræða hann í ró og næði, án þess að þjóðin fái að athuga samninginn. Þó fullyrða þeir, að engri þvingun sé beitt til að knýja Ísland að gerast aðili að samningi, sem þeir viðurkenna, að vel mætti bíða með, vegna þess að engin áráð sé yfirvofandi, en þó má ekki draga í nokkra mánuði að gerast aðili að honum, að því er hæstv. menntmrh. (EystJ) tók fram í gær, svo mikili lægi á að gera ráðstafanir, líklega til varnar Íslandi, sem þó að þeirra eigin sögn á ekki að vígbúa á friðartímum. Þeir fagna samningnum ýmist sem friðarboða eða þeir lýsa honum sem meinlausri viljayfirlýsingu um óvirka samúð með þjóðum þeim, er að sáttmálanum standa, eða þeir ögra með samningnum sem ávisun á hin óflugusta morðtöl og vígvélar, ávisun, sem þó á aldrei að innleysast, eftir því sem þeir fullyrða í næsta orði.

Íslendingar eru fríðsöm þjóð og hafa tjáð friðarvilja sinn með því að leggja fyrstir manna niður vopn og lýsa yfir ávarandi hlutleysi sínu, hlutleysi, sem er jafnhagað fyrir yfirlýsingum Stefáns Jóh. Stefánssonar, hæstv. forsrh., og lögskýringum dómsmrh. hæstvirts (EBen). Það er víst, að íslenska þjóðin vildi fús eitthvað á sig leggja til að friður mætti komast á í heiminum, en við vitum það, að þá fyrst lögdust niður vígafæri hér á landi, er landsmenn héttu að bera vopn, og við treystum því lítt á friðarvilja þeirra, sem gráir eru fyrir vopnum, hervæðast í óða önn og heimta af okkur herstöðvar. Til þess að tryggja frið er afvopnun eina leiðin, en ekki þessi sáttmáli, og því ber að fella hann.

En sáttmálinn á, að því er segir í 2. málgr. formálans, að tryggja frelsi, sameiginlega arfleifð og menningu þjóðarinnar og það eftir meginreglum lýðræðis og laga. Þetta er gott, og víst væri hæstv. ríkisstj. hollt að leggja sér þau orð á minnið og væri af þeim sökum ef til vill ráðlegt að athuga afstöðu sína til samningsins nánar, en við nánari athugun á þjóðunum, sem að sáttmálanum standa, hlýtur sú spurning að vakna: Er það lýðræðið í Bandaríkjunum, sem átt er við, þar sem tíundi hluti þjóðarinnar er dæmdur úrhrak og sætir af þeim sökum ekki mannameðferð, aðeins vegna litarháttar, þar sem réttaröryggi fátæks manns er ekki til, hvort sem hann er hvítur, rauður eða svartur? Er það lýðræðið, sem Bandaríkjamenn hafa verið að hjálpa Grikklandsstjórn að koma á hjá sér á undanförunum árum, eða er það lýðræðið, sem Frakkar eru að koma á í Indókína og Hollendingar í Indónesíu? Það er áreiðanlega einhver

önnur tegund af lýðræði en íslenska þjóðin á við með því orði og því ekkert undir því eiginandi að vera í slíkum félagsskap og af þeim sökum ráðlegast að fella sáttmálan. En biðum við. Í 3. málgr. er lofað að leitast við að auka öryggi og velmegun á Norður-Atlantshafssvæðinu, — en það er sama saga, manni dettur í hug, hvort flytja eigi t. d. öryggi Burmabúa norður í Atlantskála, — og fyllost skelfing. Formálinn er fagur, en félagskapurinn flár. Þó mætti ekki láta slíkt fæla sig frá sáttmálanum sjálfum, ef hann hefði eitthvað gott að þjóða. Og 1. gr. er afbragð. Þar er því lofað að leysa hvers konar milliríkjadelumál, sem þeir kunna að lenda í, á fríðsamlegan hátt, þannig að alþjóðafriði, öryggi og réttlæti sé ekki stofnað í hættu, og að beita ekki hótunum né valdi í milliríkjavíðskiptum á nokkurn þann hátt, sem ósamrýmanlegur er markmiðum Sameinuðu þjóðanna. Með öðrum orðum, við mundum aldrei framfar eiga von á nótu eins og Bretastjórn sendi okkur haustið 1946, þar sem sagt var, að Bretar mundu líta á það með vanþökun, ef við gengjum ekki að afarokostum Keflavíkursamningsins. Bandaríkjustjórn mundi aldrei framfar ógna okkur til samninga, ekki einu sinni á þann einfalda hátt að neita að efnu fyrir loforði, nema ný fríðindi væru veitt. Bretar semdu með sangirnir um kaup á sjávarafurðum, og við gætum þá selt lýsið fullu verði, og fleira mætti til telja. Það er aðeins trúnaðartraustið, sem vantar, og að fenginni reyslu tel ég ráðlegra að láta samningsgreinar ekki ginna sig til neins. Alveg það sama er að segja um 2. gr., það er traustið, sem skilur. En í formálanum og 1. og 2. gr. felst það, sem til hlunninda mætti telja fyrir okkur Íslendinga, og það er að minnstað hyggju ekki svo veigamikili, að rétt sé að farga sér fyrir slíki fyrirheit.

En svo koma skyldurnar. Þær hefjast þegar í 3. gr., en þar er öllum bandalagsríkjum gert að skyldu að halda við hervörnum sínum og efla þær og hervörnum alls bandalagsins, Íslandi ekki síður en öðrum. Það er viðurkennt, að Íslandi er ekki heimilt að gera neinn fyrirvara við undirskrift samningsins, enda slíks ekki að vænta, eftir framkomnu hæstv. utanrrh. og reynslu Bandaríkjustjórnar af talhljóði íslenskra stjórnarvalda. Íslendingar verða, úr því sem komið er, að gera annað tveggja, ganga að samningnum eða hafna honum. Að visu er því haldið fram, að heitið muni að taka tillit til sérstöðu Íslands sem vopnlausar þjóðar, er sökum mannfæðar og féleysis sé þess ekki megnug að uppfylla slíkar kvaðir og vilji engar herstöðvar eða hér á friðartímum. Íslendingar hafa áður lýst því yfir, að þeir vilji heldur ekki herstöðvar á öfriðartímum, en eftir slíku virðist nú enginn muna, þótt ekki sé lengra síðan en 1946, að það var gert. Og Íslendingar hafa enn fremur lýst yfir ávarandi hlutleysi. Hvers vegna þá að skuldbinda sig til að efla hér hervarnir og halda þeim við vegna þess eins, að Bandaríkjustjórn, að herstjórn Bandaríkjanna hentar það og hernaðaráætlun Barnaríkjustjórnar krefst slíks? Og Bandaríkjustjórn fer sínu fram, ef hún fær aðstöðu til, hvað sem samningur segja, það þekkjum við Íslendingar af eigin raun, hún

hefur rofið á okkur samninga of oft til þess, að við treystum þeim um hársbreidd, og ætíð að vera óþarft að minna hv. þm. á, að þrátt fyrir ákvæði Keflavíkursamningsins hafa Bandaríkin komið þar upp herstöð, einum stærsta hernaðarflugvelli heimsins, og eru þegar að undirbúa hann sem öfluga kjarnorkustöð. Að taka mark á ósamningsbundnum fyrirheitum og loforðum frá þeim, sem reyndir eru að samningsrofum, er ekki einungis ófyrirgefanlegt aðgæzluleysi, það er ófyrirgefanleg afglöb. Og þegar einnig er höfð í huga auðsveipni þeirra manna, sem enn eru við völd hér á landi, gagnvart ágangni Bandaríkjastjórnar, þá væri þá gælpur. Verði gengið að þessari grein samningsins, verður Íslandi breytt í útvirkri Bandaríkjahers, Bandaríkin fá hér ekki aðeins herstöðvar á þrem tilteknum stöðum, þau taka allt landið til herstöðva. Það væru að visu svik við gefin fyrirheit, en ef að líkum lætur, yrðu þau svik framin með fullu samþykki íslenskra stjórnarvalda, ef núverandi ríkisstj. er þá enn við völd. Alþingi Íslandinga hefur engan rétt, enga heimild til að leiða slíkan voða yfir þjóðina, engan rétt til að stofna landsréttingum í slíka hættu. Þessa grein er ekki hægt að samþykkja.

4. gr. er geysivarhugaverð; samkvæmt henni er erlendum ríkisstjórnunum gefinn kostur á ekki einungis afskiptum af innanríkisráðum, t. d. hvaða stjórn fer hér með völd, og er t. d. hætt við, að Bandaríkjastjórn yndi því illa, að hér væri þjóðholl stjórn við völd, og freistaði að gera víðeigandi ráðstafanir til að koma á eða viðhalda leppstjórn sinni eins og nú, en það er ekki þar með nóg, heldur er erlendum ríkisstjórnunum líka veittur réttur til að kveða á um, hvað beri að telja ógnun við öryggi Íslands, og auðvitað þá einnig til að gera víðeigandi ráðstafanir. Slíkur ákvæðum er ekki hægt að ganga að, og því ber að fella þessa grein.

Af 5. gr. er ljóst, að gerist Ísland aðili að sáttmála þessum, hefur það tekið á sig þá skyldu að fara í stríð og heyrja stríð. Ísland hefur lýst yfir ævarandi hlutleysi sínu, og því er ekki hægt að samþykkja þessa grein, jafnvel þótt ekkert tillit væri tekið til hins, að Íslandungum er það ekki unnt vegna fæðar, vegna fámennis. Og Íslandingar vilja fríð við allar þjóðir, Íslandingar hafa viðbjóð á manndrápum, Íslandingar eru á móti stríði og láta ekki etja sér út í stríð. Utanríkisráðherra hefur sagt frá því, að tekið mundi tillit til mannfæðarinnar og Íslandingar undanþægnir herskyldu. En enga undanþágu eða fyrirvara er leyft að gera, ef að samningnum er gengið á annað borð, og loforð gefin af þeim, sem reyndir eru að brigmælum, hafa ekkert gildi. — Þessa grein verður því að fella.

Sama er að segja um 6. gr. Íslandingar geta ekki tekið á sig kvaðir um að heyrja stríð, ekki heldur þó að skotin yrðu niður loftför suður í Berlin eða Algier. Að þessari grein er ekki hægt að ganga.

Um 7. og 8. gr. sé ég ekki ástæðu til að orðlengja, og hið sama er að segja um 10., 11., 12. og 13. gr., en læt þess aðeins getið, að skárna er en ekki að hafa ákvæði um endurskoðun samningsins eftir tíu ár og uppsögn eftir tuttugu ár. En um 9. gr. vil ég segja þetta: Þar er svo

kveðið á, að ráð Atlantshafsbandalagsins skuli þegar í stað stofnsetja varnarnefnd, er geri tillögur um ráðstafanir til framkvæmdar 3. og 5. gr. Í ræðum þeirra ráðherra kom hvað eftir annað fram sú skoðun, að eina tryggung friðarins væru varnir, geysiflugar, svo öflugar að enginn þyrði á þær að ráðast, jafnframt því sem þeir héldu hinu fram, að hér yrðu engar herstöðvar á friðartímum. Er nú ekki hætt við, að ráðinu, sem gera á tillögur um ráðstafanir til framkvæmda sem ráðgerðar eru í 3. og 5. gr., þyki varnirnar hér ekki nægar, jafnvel þótt þægingdin á Keflavíkurlugvelli og Hvalfjörður séu reišubúin? Á því getur enginn vafi leikið, að Bandaríkjastjórn má sín nokkurs í því ráði, og hitt jafnvit, að hún vilji þá gera meiri og viðtækari víggirðingar hér á landi og hafa hér meiri og öflugri árásartæki en nú og er raunar farin að framkvæma það á Keflavíkurlugvelli. Og ekki má gleyma því, að „facilitas“ þýðir ekki aðeins þægingdin, heldur líka ráðþægni. Og efar nokkur ráðþægni ríkisstj. hestvirtrar? Hún veit, hvað hún ætlast fyrir, og því er hún hrædd, ofsahrædd. Þess vegna hefur hestvirtur utanrhr. um sig lífvörð, og þess vegna er alþingishúsið nú víggirt og fullt af lögregluhöfði og hvítliðum. Það er af því, að ríkisstj. er hrædd, lafhrædd, og þá hræðslu losnar hún aldrei framur við, aldrei á ævinni framar. Hræðslan hverfur ekki þótt verkinu sé lokið, niðingsverkinu sem ríkisstj. er að fremja. Háttvirtir alþingismenn, látið ekki þau föðurlandssvik viðgangast. Fellið þingsályktunartillöguna um þátttöku Íslands í Atlantshafsbandalagi.

Forseti (JPálm): Þessi umræða hefur nú staðið allengi, og þar að auki hefur allýtarlega verið rætt um þetta mál í útvarpsumr. Og það er lögð á það mikil áherzla að hraða a. m. k. þessari fyrri umr. málsins. Ég vil því ákveða fyrst um sinn, að ræðutími þingmanna verði takmarkaður við 15 mínútur.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Ég vil eindregið mótmæla því, að ræðutími verði stuttur í þessu máli, og ég álit, að það bókstaflega nái ekki nokkurri átt. Þetta eru hinar þýðingarmestu umr., sem fram hafa farið á Alp. í mörg ár og e. t. v. nokkurn tíma í sögu landsins. Og hvort sem stjórnarflokkarnir eða hestvir. ríkisstj. óska eftir að taka þátt í slíkum umr. eða ekki, þá nær ekki nokkurri átt annað en að hv. þm. hafi fullt málfrelsi. Ég álit, að ekki sé rétt af hestvir. forseta að stytta strax ræðutímann. Ég vil eindregið mælast til þess, að hestvir. forseti frestaði þessari ákvörðun.

Hannibal Valdimarsson: Herra forseti. Ég vil segja það í tilefni af þessum úrskurði hestvir. forseta, sem hann hefur boðað, að mér finnst það ótilhlýðilegt að taka til þessara ráðstafana nú. Alp. eru ekki búinir að þreyta sig svo á löngum umr. um þetta stórmál, að þeir megi ekki vel við því að ræða það fram á kvöld, og kannafr. fram á nótt, ef því er að skipta. Mér þykir ákaflega ógefðell, að tilraun er gerð strax í dag á miðdegi til þess að beita þvingun á óviðkunnanlegan hátt til þess að taka mál-

frélsi af hv. þm. Mér er alveg sama, hvort kommúnistar eiga í hlut eða ekki. Kommúnistar hafa fullan þingrétt, og þann rétt má ekki brjóta á heim. Þeir voru meira að segja samvinnuhæfir í ríkisstjórn fyrir skömmu síðan. Það var hér um miðjan dag gerð tilraun til þess, að ræðumaður stýtti ræðutíma sinn, með því að hafa ekki matartíma. — Ég lýsi andúð minni á því, að ræðutími sé nú skorinn niður um þetta máli.

Forseti (JPálm): Það er síður en svo, að mér detti í hug að taka málfrelsi af hv. þm. eða sýna þeim óréttlæti, og það án tillits til þess. hvaða flokkur á í hlut. En hér hafði hv. form. þess flokks, sem er hér í andstöðu, flutt ræðu í fjóra klukkutíma, og ég geri ráð fyrir, að þar hafi komið fram öll þau helstu rök, sem fram koma móti þessu máli. Og auk þess hefur hver hv. þm. rétt til sinna tveggja ræða, og með 15 mínútna ræðutíma er síður en svo, að neinni harðdrægni sé beitt í þessu efni.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Ég vil mælast til þess af hæstv. forseta, að hann afturkalli þá ákvörðun sína að stytta ræðutímann. Því var lýst yfir af hæstv. ríkisstj., þegar hún lagði frv. þetta fyrir þingið, að nægur tími mundi gefast til að athuga það frá öllum hliðum, og hér er um það að ræða, að þm. hafi málfrelsi í þýðingarmiklu máli. Um þetta hefur hæstv. ríkisstj. ekkert vald, heldur aðeins forseti, og er það því ofbeldi við Alp., ef ríkisstj. reynir að hafa áhrif á hæstv. forseta um að skera niður umr. Og þó að ég hafi haldið ræðu í rúma 3 tíma, fer því fjarri, að ég hafi á þeim tíma tæmt öll rök í málinu, og hæstv. forseti getur ekki dæmt um það, hvort ekki séu enn eftir rök, sem geta breytt skoðun manna á málinu. Ég bykist sjá, að hæstv. forseti hafi mikinn áhuga á að ljúka afgreiðslu málsins sem fyrst, þar sem hann heldur fundi áfram í matartímanum. Vil ég að lokum mælast til þess, að hann láti ekki þessa ákvörðun sína um styttingu ræðutíma koma til framkvæmda.

Forseti (JPálm): Það má nú mikið segja á korterli, og auk þess má hver þm. flytja tvær ræður.

Sigfús Sigurhjártarson: Ég vil spyrja hæstv. forseta, hvort hann hafi ekki hugsað sér að gefa kaffihlé, en sá tími er nú kominn, eins og sjá má af því að bekkir eru nú ekki skipaðir. *(Forseti:* Ég hef ekki hugsað mér það.) Ég vil segja hæstv. forseta, að Alp. er nú að ræða mikilvægasta málið, sem yfirleitt hefur komið fyrir Alp., og þá er umr. svo háttað, að reynt er að halda áfram bæði í matar- og kaffítíum, og um skeið var aðeins einn þm. stjórnarfl. auk forseta í salnum. Það er þó nokkur bót, að þegar hæstv. ríkisstj. ásamt stuðningsmönnum sínum er horfin úr salnum, þá sitja fulltrúar bandarísku sendiráðsins þeim mun fastar í hlöðarherbergjunum. Ég vil spyrja, hvort þetta sé að halda uppi þinglegri meðferð, og vil mælast til, að þm. verði gefið kaffihlé. *(Forseti:* Ég er áður búinn að svara þessu.) Ég skil þetta Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

vel. Ég var viðstaddur í morgun, þegar forseti á sinn venjulega þróðmannlega hátt var að afsaka leiðinleg mistök, sem urðu hér í þinginu, en þá stóð form. Sjálfstfl., hv. þm. G-K., upp og ávitaði hann fyrir að gæta sóma þingsins. *(OTh:* Form. Sóslfl. gerir það þá þeim mun betur.) Hann hefur gert það.

Ég skal þá hverfa að ræðu minni. Í des. s. l. var í höndum stjórnarfl. uppkast eða drög að Norður-Atlantshafsbandalagssáttmáli. Þessi drög voru öll önnur en sá sáttmáli, sem við ræðum nú, og stórum óhagstæðari fyrir okkur en hinn endanlegi sáttmáli. Á því stigi málsins voru margir þeir menn í Sjálfstfl., sem vildu sporna gegn því að samningurinn yrði gerður, en flokkurinn sem heild vildi segja: Já, herra. Um þetta atriði höfum við dæmi í áramótagein Ólafs Thors, en hún var skrifuð sem eitt „Já, herra“ við uppkastinu. Samkvæmt því uppkasti átti Ísland að verða ein öflug hernaðarvél. Okkur var ekki ætlað að dæma um fyrirkomulag á þessu, heldur öðrum úti í heimi, og það stóð ekki á Ólafi Thors að segja: Já, herra. En þegar tímar líðu og fleiri þjóðir fengu að sjá uppkastið, þá höfðu þær, sem betur fór, menn, sem höfðu meiri reynslu í alþjóðaviðskiptum en Ólafur Thors, og komu þeir því til leiðar, ásamt mótmælaöldu þeirri, sem reis gegn samningnum og það einnig hér á landi, að samningnum var breytt. Ég þarf ekki að taka það fram, að það var gengið fram hjá því að ræða málið í utanrnn., en það var þeim skylda að gefa fulltrúum í nefndinni tækifæri til að ræða málið. En sú skýring var gefin síðar, að sósíalistar ættu fulltrúa í n., og mætti því ekki sýna henni slíkan trúnað. Ég vil nú spyrja hæstv. ríkisstj. og hv. form. n., hvaða dæmi þeir hafi um það, að sósíalistar hafi misnotað þann trúnað, sem þeim hefur verið sýndur í opinberum störfum. Svo gerist það næst, að snemma í marz kemur enn uppkast að bandalagssáttmála til ríkisstj. nokkurn veginn í endanlegu formi. Þetta uppkast var lesið fyrir stjórnarflokkunum og síðan flugu þrjár hæstv. ráðherrar vestur um haf. Þegar þeir voru flognir úr landi, var spurt um það hjá þeim, sem ekki flugu, hverju þetta sætti og hvort uppkast að Atlantshafsbandalagssáttmála lægi fyrir hæstv. ríkisstj. Hæstv. forsrh. (StJSt) sagði, að engin drög að slíkum samningi væru í höndum ríkisstj. Hann sagði visvandi ósatt, að ráðh. hefði flogið vestur að frumkvæði ríkisstj., en vestan frá Ameríku berast áðrar fréttir. Þar er haft eftir hæstv. utanrrh. (BBen), að þeir hafi komið vestur í boði bandarísku ríkisstj., sem gefur til kynna, að hæstv. forsrh. hafi sagt ósatt. Það styrkir og þennan grun, að í norsku blaði er skýrt frá því 11. marz, að ákveðið sé, að Bjarni Benediktsson fari vestur til víðræða. Næsta dag, 12. marz, fara svo ráðherrarnir vestur. Það var því fyrir vitað meðal blaðamanna í Noregi en þm. á Íslandi, að leppar vestur flognir úr landi, og bendir allt til þess, að það, sem ég sagði, að hæstv. forsrh. hefði sagt visvandi ósatt, hafi verið rétt. Ég sé nú, að hæstv. forseti hvesir sjónir á mig og mundar hamar sinn. *(Forseti:* Ég vil mælast til þess, að hv. þm. gæti hófs í ummælum sínum.) Mér er það mikil alvara, að

hæstv. forsrh. sagði ósatt. Og þetta orðalag er þinglegt og sannleikur, sem þarf að segja. Svo gerist það, að þjóðin fréttir um það, að Íslendingar hafi fengið 2½ millj. dollara að gjöf. Næst gerist það, að ráðherrarnir tala við Acheson, og vil ég beina þeirri spurningu til ráðherranna, hvort þeir hafi allri verið á öllum fundum, sem haldnir voru með Acheson, eða hvort Bjarni Benediktsson hafi verið einn á sumum. Eftir þetta voru ýmsar upplýsingar gefnar, m. a. að að dómi Bandaríkjamanna er Ísland ekki í árársarhættu og Bandaríkin áskilja sér Keflavíkurflugvöllinn og olíustöðina í Hvalfirði til tæk, ef til ófriðar kemur, og ýmislegt fleira, sem ég rek ekki hér. Að þessu búna halda svo ráðh. heim aftur, og ber að athuga það ferðalag vel. Það er komið á Keflavíkurflugvöllinn, sem er bandarísk herstöð, og þar er tekið á móti þeim af yfirvaldi héraðsins, Guðm. I. Guðmundssyni, og lögregluþjónum og síðan farið til bæjarins í 3 bílum og alls staðar lögregluþjónar með. Hvað er hér að ske? Hvað veldur því, að ráðh., sem eru að koma utan úr heimi, telja sig þurfa lögregluvernd þar, sem vopnaburður hefur ekki þekkt öldum saman? Eru til þeir menn í hæstv. ríkisstj., sem dettur í hug, að fyrirhugað hafi verið að gera þeim fyrirsát? Þeir eru sjálfsgagt svo viti bornir, að þeir sjái, að ef andstæðingar þeirra hefðu viljað vinna málstað sínum ógagn, þá gerðu þeir það með engu meir en veita ráðh. fyrirsát og árás. Þetta máttu ráðh. vita, en þeir fóru samt í lögregluflýgd til bæjarins. Svo er komið til Rvíkur. Afta mætti, að ekki hefði lengi verið beðið boðanna að kalla utanrnm. saman og gefa þinginu skýrslu um ferðina. En það var ekki gert. Skýring sú, sem form. n. hefur gefið á þessu, er sú, að einn sósíalisti sé í n. og hafi því ekki mátt ræða málið þar. Ég vil endurtaka spurningu þá, sem ég bar fram áðan: Hvenær hafa sósíalistar sýnt sig í því að misnota þann trúnað, sem þeim hefur verið sýndur í opinberum störfum? Hvað er á seyði? Hvi er verið að traðka á lögum og rétti? Þetta er gert þegar tilkynnt er, að verið sé að tryggja lýðræði og mannréttindi, og þá er byrjað á því að traðka á rétti þm. og hefðbundnum venjum. En svo er haldið áfram. Það gerist í gær, að form. þingfl. hittast í þinghúsinu og stjórnarliðið hafði ákveðið að útvarpsumr. yrðu um mál þetta þá um kvöldið, og var ætlað til, að stjórnarandstaðan fengi aðeins 7—8 klst. til að undirbúa sig undir stærsta málið, sem komið hefur fyrir Alþ. Hér er verið að verja frelsi og mannréttindi! Ríkisstj. Íslands traðkar á rétti þm., lögboðnum, hefðbundnum og sjálfsgögnum. Eftir langt þref var svo fallið á að hverfa frá umr. um bandalagið, en taka í þess stað til umr. vantraustið á ríkisstj., sem fyrir löngu hefði átt að vera buið að afgreiða. Svo eru umr. hafnar, en hæstv. ríkisstj. hafði ekkert að segja út af öllum þeim áðokunum, sem að henni hafa beint frá almennigum fyrir óstjórna á öllum sviðum innanlands mála, ekkert nema loferð um þennan mikla sáttmála, sem á að tryggja frið fyrir alla í heiminum. Svo er fundur í Alþ. undirbúinn að næturlagi, lögregla kölluð til að gæta þinghússins og hvíltíðar, sem skulu vera til taks, ef á þarf að halda. Og það

er gert meira, það er gengið í búðir, sem selja axir og slikt, og farið fram á, að lögreglan geymi þær, en svo er fallið frá því, ef því er lofað að selja þær ekki næstu daga. Þetta er einstök axarskaftastjórn. Stjórn, sem er að bera fram sáttmála, sem á að tryggja frið og lýðræði, byrjar á því að banna að selja axir og axarsköft og allt, sem má berja með. Eru þessir menn ekki með réttu ráði? Við höfum séð nokkra lögregluþjóna hér úti fyrir, sem ekki hafa annað að gera en fá nokkra unglinga til að safnast saman hér fyrir utan. Þetta getur ekki haft nema eitt takmark, og það er að æsa fólk til óeirða.

Ég sé, að hæstv. forseti er órólegur, hann vill ekki málfrelsi. Og þegar einn þm. ætlaði í morgun að fara inn í þingið, er honum bannað það af lögregluinni, nema hann hafi sérstakan miða, og þegar hann segist samt fara inn, því að hér eigi hann að vera, þá gera þeir sig líklega til að handtaka hann, en þá kom einn af starfsmönnum þingsins til skjalanna og leiðrétti þetta. Þegar svo hæstv. forseti biður þennan þm. afsökunar á þessu, stendur Ólafur Thors, formaður Sjálfstfl., upp og setur ofan í við forseta fyrir að biðja afsökunar á axarsköftum stj. Allt þetta er undirbúið til þess eins að koma af stað vandræðum. — Mér skilst á hæstv. forseta, að mér sé meinað að halda áfram. (Forseti: Umræðutíminn er nú orðinn það langur, að ég vil vona, að hv. þm. stytti mál sitt og brjóti ekki reglur þingsins.) Ég mun nú að vísu hlýða forseta og biðja þá heldur um orðið aftur, en mér nægja engar tvennar 15 mínútur til að tala í þessu mikla stórmáli. Það er réttur og skylda þingmanns að ræða slíkt mál mjög týrlega, en hvort tveggja er nú borið fyrir borð, og er það í samræmi við annað, sem hér fer fram.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Mér er kunnugt um, að það er heitt þvingunum við hæstv. forseta þingsins af hálfu stjórnarflokkanna til þess að skera niður umræður, af því að stj. leggur aðislegt kapp á að flýta afgreiðslu þessa máls. Ég mótmæli þessu, að þingmenn séu sviptir þannig rétti sínum og málfrelsi. Ef á að fara að skera niður umræður, er það misbeiting á forsetavaldinu.

Hannibal Valdimarsson: Herra forseti. Það var á aflíðandi sumri, að Íslendingum barst vitneskja um, að þeim mundi verða boðin þátttaka í Atlantshafsbandalaginu, en þó leyfðu menn sér ekki að hefja grunðvallarumræður um málið fyrr en í byrjun desember. Sumum þótti þó enn bezt að biða, eða létu það í veðri vaka, eftir því, að uppkast að samningnum yrði lagt fyrir. Það var gert kunnugt fyrir nokkrum dögum og lagt fyrir Alþingi í fyrradag í formi þátttill. og ákveðnar tvær umr., og eiginlega snerust útvarpsumræðurnar um vantraustið eingöngu um þetta málið hér, og þannig réddu þeir málið af hálfu stjórnarflokkanna, sem stj. valdi til þess. Nú hefur málið aðeins verið rætt hér hálfan dag, og er því mjög óviðeigandi — vægast sagt — að skera niður umræður með forsetaúrskurði. Við höfum rætt hér margar ómerkilegar tillögur dögum og jafnvel vikum saman án þess að skornar væru niður umræður, og ég

álit, að virðing þingsins setji niður við að skera þegar niður umræður í þessu stórmáli. Það er verið að tæpa á því, að kommúnistar einir séu á móti málinu, en þeir hafa sinn þingrétt, þótt kommúnistar séu, og auk þess bitna þessar að-farir á öllum þingmönnum. En þótt öllum sé ljóst, hvílikt stórmál er hér á ferðinni, hefur ríkisstj. ekki lagt á sig að vera hér viðstöðuf þennan hálfan dag, sem málið hefur verið rétt, og svo takmarkaðan tíma sem á að fá að ræða það. Mest allan tímann fyrir hádegi máttu ráðherrastólarnir heita auðir, og lengi vel sáum við aðeins afturhlutann á hæstv. utanrrh. Eg er hins vegar alveg viss um, að hann hefur ekki snúið afturhlutanum í Acheson, en þegar hann er kominn hér á Alþingi, þá sýnir hann þann hlutann. Það er óvirðulegt. Eg vænti þess nú, að allir ráðherrarnir geti verið viðstaddir og gefi þingmönnum kost á að ræða við sig þennan stutta tíma, sem hér á sýnilega að gefa til umræðu. Það má ekki minna vera.

Eg býst ekki við, að mér leyfist að tala hér lengur en 15 mínútur, og verð ég því að sleppa meginhlutanum af því, sem ég ætlaði að segja.

Segja má, að meginefni samningsins felist í 3. og 5. gr. hans, sem skylda samningsaðila til samstöðu um varðveizlu friðarins gagnvart vopnaðri árás, m. a. er þá skylda að beita vopnum til varnar. Skylda þessi er lögd á Íslandinga eins og aðra, sem að bandalaginu gerast aðilar. Það er augljóst mál, að undanþiggja þarf Íslandinga þessum ákvæðum og þessari kvöð, ef þeir eiga að rísa undir því að vera í slíku bandalagi og þátttaknari á að vera þeim að skapi. Nú hefur hæstv. utanrrh. lýst yfir, að þessi skylda verði ekki lögd á Íslandinga, sökum þess að þeir eru vopnlausir, en það er engan veginn nóg að fullröða slíkt, án þess að Ísland hafi fengið skriflega viðurkennda sérstöðu í því efni og lausn frá kvöð, og raunar væri það hæppið, þótt svo væri. Samkvæmt 5. gr. er full ástæða til að ætla, að við göngumst undir að gerast hernaðaraðili, ef svo vill verkast og við gerumst aðili að samningnum, og við vitum, að þjóðin mundi aldrei samþykkja að ganga í slíkt bandalag, ef henni væri ljóst, að það kostaði hernaðaraðili.

Ráðherrarnir hafa lagt sig alla í framkröka með að sýna fram á, að engar alvarlegar skuldbindingar fælust í samningnum, og segja, að Acheson hafi sagt þeim, að við værum ekki skuldbundnir til hernaðar með nokkurri þjóð, þar ef Íslandingur væru vopnlaus þjóð. En þetta er ekki opinberlega viðurkennt af samningsaðilum. Í annan stað segja ráðherrarnir fagnandi, að Acheson hafi lofað, að hér yrði ekki her á friðartímum. En þetta er þó ekki annað en loforð dauðlegs manns, og nauðsynlegt væri að fá það skriflegt í samningnum eða skriflegan fyrirvara, sem allir samningsaðilar væru látnir undirskrifa. Eg efast ekki um, að ráðherrarnir séu í góðri trú, en hvert geta atvikin ekki hrakið menn og þjóðir, þegar komið er út á hála braut.

1945 gjafst Íslandingum kostur á að gerast hernaðaraðili, en Alþingi lýsti yfir, að við gætum ekki sagt neinum stríði á hendur né farið með hernað gegn nokkurri þjóð af augljósum ástæðum, og þær ástæður eru enn þá augljósari nú, og það er enn fremur augljóst, að þjóðin

fylgir þeirri stefnu, sem Alþingi markaði þá. — Stóll hæstv. utanrrh. er enn þá auður og sér nú ekki einu sinni í afturhlutann á ráðherranum. En ég vil þó spyrja hann: Ef svo fer, að Ísland gengur í þetta bandalag, og þar kæmi, að allar hinar bandalagsþjóðirnar væru búnar að lýsa yfir stríði, væri það þá ekki síferðileg kvöð á Íslandingum, vegna öryggis hinna bandalagsþjóðanna a. m. k., að lýsa einnig yfir stríði með hinum þátttökuríkjunum? Það væri í orði kveðnu e. t. v. hægt að segja, að Ísland reði þessu sjálf, en væri ekki of „billegt“ að sleppa við allt? Yrði ekki a. m. k. sagt við okkur: Ef þið þykist ekki geta farið í stríð vegna vopnleysis, getið þið þó alltaf lagt fram öll ykkar fjárhagslegu efni til stuðnings okkur í stríði, það getið þið þó a. m. k.? Hefði Ísland aðstöðu til að skorast undan slíku? Úr því að ráðherrann er ekki viðstaddur, þá spur ég ráðherrastólinn, sökum þess að þetta hefur úrsultaðhrif á afstöðu mína, og svör ráðherrans við spurningu minni vil ég hafa skýlaus í þingtiðindunum. Og spurning mín er þessi: Vill hæstv. utanrrh. ábyrgjast, að við þurfum ekki að leggja fram fjárhagslegu efni okkar eftir megni til styrjaldarrekstrar, ef við göngum í bandalagið og hinar bandalagsþjóðirnar eru komnar í stríð, og vill hæstv. ráðh. leggja þar við sinn drengskap? Eg held, að það væri erfitt, því að hér er þó um nokkurs konar fóstbræðralag að ræða, þar sem árás á eina þjóð er skoðuð sem árás á allar. Ef ráðherrann játar ekki spurningu minni, en það tel ég, að hann geti naumast, þýðir það, að við yrðum óumflýjanlega hernaðaraðili og yrðum að lána land okkar og leggja fram efni öll til styrjaldarrekstrar, ef aðrar bandalagsþjóðir ættu í stríði, og að líkindum kæmumst við ekki hjá því að taka beinan þátt í slíku stríði. Eg er á móti því, og ég er viss um, að íslenzka þjóðin er einnig á móti því og þar með þátttökunni í bandalaginu, eins og allt er í pottinn búið.

Ásmundur Sigurðsson: Herra forseti. Eg fullyrði, að ef hér væri nú til umræðu frumvarp um að murka lífið úr nokkrum minnum, þá væru ekki skornar niður umræður.

Það hefur þrísvar komið fyrir í sögu Íslands, að miklar samþykktir hafa verið gerðar undir hervernð og lögregluvernd. Það var fyrst í Kópavogi, þegar Íslandingur voru kúgaðir til að afhenda síðustu réttindi sín einvaldskonungum í hendur, og þá voru það útlendingar, sem beittu ofbeldinu. Í annan stað var það 1851, þegar berja átti réttindakröfur Íslandinga niður með erlendu hervaldi, en þá mótmeltu Íslandingur. Í þriðja lagi var Keflavíkursamningurinn gerður undir lögregluvernd 1946, en það, sem verst var: Það voru Íslenzkir menn, sem stóðu fyrir afnámi landsréttindanna þá. — Og hér er enn komið að þáttaskilum undir svipuðum kringumstæðum. Og hvers vegna á að samþykkja það, að Ísland gangi í Atlantshafsbandalagið? Það er af því, að með völdin í landinu fer nú sérrettindastétt undir verndarvæng ameríska auðvaldsins. Og hverjar eru nú krauftilkurnar, sem hún veifar? Jú, það er Íslandsvínátta Bandaríkjamanna, það er Marshallán og Marshallgjafir, allt af umhyggju fyrir Íslandi. Það er líka talað um heig-

ustu mannréttindi og ævarandi frið á jörðu í sambandi við þetta bandalag. Við þekkjum þessa íslendinga vináttu að fornu og nýju. Fyrsta erlenda tilboðið um hana kom frá Ólafi helga Haraldssyni Noregskonungi, en því var raunar hafnað. Ekki tókst eins gæfusamlega til 1946, þegar Bandaríkin buðu vináttu sína og fengu í staðinn hernaðaraðstöðu á okkar landi. En hvernig fór 1262, eftir að sérrettindastéttirnar höfðu flúið á náðir hins erlenda valds til að lafa orlitið lengur við völd, og hvert stefnir nú?

Það er gott að athuga dálitið nánar þessar skrautflíkur. Persónufrelsi var t. d. nefnt hér í gær og flaggað með frelsis- og lýðræðisupphrópunum. Við könnumst t. d. við, hvers Bandaríkin og fleiri þjóðir, sem að Atlantshafsbandalaginu standa, hafa virt persónufrelsið, þegar hagsmunir auðvaldsins eru annars vegar, þæfir í nýlendum þessara þjóða og jafnvel heima fyrir. Þegar auðvaldið þarf að græða á fólkinu, þá er persónufrelsi hvers og eins ekki hátt skrifad. Þá er gasprað um, að hernaðarbandalagið færi heiminum ævarandi frið. Það á að byrja með því að ógna heiminum með þeim vopnum, sem myrt geta fólk svo hundruðum þúsunda skiptir, og 320 milljónum, gráum fyrir járnun, og þannig á að skapa ævarandi frið á jörðu. Og það á að stofna hernaðarbandalag til að standa að þeim friði, þó að hernaðarbandalög hafi alltaf og ætíð orðið til þess að koma af stað stýrjöldum. Slíks er dýrkeyptasta reynsla mannkynsins metin.

En þótt ég hafi ekki nema 15 mínútur til umráða, vil ég koma betur að því, hvernig þetta heimsauðvald hefur farið að því að tryggja völd sín undanfarna áratugi. Það er kunnugra en frá þurfi að segja, að eftir fyrri heimsstyrjöldina fengu Sovétríkin ekki frið til að byggja upp hjá sér. Þegar í stað réðust þýzkir og enskir herir inn í landið til að reyna að leggja Sovétríkin aftur undir auðvaldið. En þegar það tókst ekki, var farið að dæla ensku og amerísku fjármagnin inn í Þýskaland og þýzka heimsvalda-stefnan var endurreist, en lokatakmark hennar var nazisminn, verkfæri heimsauðvaldsins. Meðan vörð var að byggja upp nazismann, var íslenska auðvaldið með á nótunum, og rétt var opinskátt um það í blöðum Sjálfstf., að hér væru nokkrir menn með hreinar hugsanir, og fjölda þessara manna dreymdí um stjórnanform nazismans eins og blóðin frá þeim tíma eru til vitnis um. Jafnframt var sósíalísminn niðurd á alla lund og logið um hann þindarlaust, og er það alkunnugt orðið t. d., að Morgunblaðið var búið að drepa alla Rússa tvisvar út hungri. Reynt var að nota kreppuna og atvinnuleysið sem blygðunarlausast til að þjarma að alþýðu manna hér á landi, og þegar Ítalir réðust á Abyssíníu og Spánn féll í fang nazismans, var fögnuður auðvaldsins hér mikill, og þá ekki síður þegar Þjóðverjar réðust á Austurríki og hluti af Tékkóslóvakíu var seldur í hendur þýzku nazistunum 1938 og nazisminn náði hámarki sínu í Evrópu. Þegar á þetta allt er litið, er alveg furðulegt, hvernig nokkur maður getur komið fram með endurteknum fullþringum um nauðsyn á stefnu gegn úþenslu Sovétríkjanna. Eg vil benda á, er þýzku og ensku heririnn réð-

ust inn í Sovétríkin í lok heimsstyrjaldarinnar miklu, þá var það til þess að kúga alþýðubjóðir þær, er byggja Eystrasaltslöndin, en þær þjóðir hafa nú brotitz undan okinu, og ég vil benda hæstv. menntmrh. og prófessornum á það, sem Halldan Koht segir um þessi mál. Afleiðingin af öllu þessu var svo heimsstyrjöldin síðari. Það hafa verið margtuggðar blekkingarnar um gríðasáttmála milli Þýskalands og Rússlands. Sannleikurinn var sá, að auðvald Vestur-Evrópu hafði magnað upp draug, — íslenzk alþýða hefur löngum verið heppin með að eiga dæmi upp á viðbúðir lífsins, — sem það ætlaði að senda á hendur alþýðu Sovétríkjanna til þess að kúga hana til fulls, en hún sendi drauginn til baka og hann réðst á þann, sem hafði magnað hann í upphafi, og þannig snerist heimsstyrjöldin gegn þeim, sem hrundu henni af stað, og fór svo, að þeir þurftu að leggja mikið í sóltarnar, bæði fé og annað, til þess að kveða niður þann draug, og þeir sjálfir höfðu vakið upp.

Eg vil þá með óráum orðum minnast á, hvaða afleiðingar það hefur fyrir okkur, ef við göngum í þetta bandalag, — ef forseti leyfir. (Forseti: Tíminn er búinn.) Ég bið þá um orðið aftur í næstu umferð.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 506) leyfð og samþ. með 30 slj. atkv.

Áki Jakobsson: Ég vænti þess, að hæstv. forseti leyfi mér að tala nokkuð lengur en í korter, því að mér er ómögulegt að gera grein fyrir máli mínu á svo stuttum tíma, en skal hins vegar vera eins stuttur og ég get. Annars er ég hissa á, hversu mikið kapp er lagt á að skera niður umræður, sérstaklega þar sem þingið var mikið til starflaust í vikunni sem leið, þótt allt væri tilbúið til að láta þessar umræður fara fram, og það er ríkisstj. algerlega að kenna, ef hún er komin í eindaga með þetta mál. Í öllum þeim umræðum, sem hér hafa orðið um þetta mál, hefur alltaf verið gengið fram hjá því atriði, sem ég álit langþýðingarmest. Það kom sérstaklega fram í ræðu hv. 4. þm. Reykv., að hann gerir sér ekki grein fyrir því, í hverju aðalætlan er fólgin við þennan samning. Hann heldur því fram, að skyldur okkar séu ekki þjóðréttarlegs eðlis, heldur yfirborðsleg eðlis, en þetta sýnir bezt, hversu yfirborðslegur lestur hans á samningnum hefur verið. Það er einmitt ófugt. Það er stofnað til þjóðréttarlegrar skyldu, en ekki siðferðilegrar. Hins vegar skiptir það ekki svo miklu máli gagnvart okkur Íslendingum, þótt við leggjum ekki fram her, því að það er algerlega útlátalaust fyrir hvaða stórveldi sem er, þótt við leggjum engan her fram, því að hann yrði alltaf svo hverfandi litill. Við getum aðeins orðið hernaðaraðili með einu móti, og það er með því að lána land okkar um leið og stríð brýzt út. Hv. þm. sagði, að hann sjái ekkert athugasvert við þetta frá alþjóðlegu sjónarmiði, og það væri ekki undarlegt, þótt eitthvað væri gert til þess að stemma stigu fyrir úþenslu Rússa. En öll hernaðarbandalög hafa verið stofnuð sem varnarbandalög. Þýzki herinn hét t. d. Wehrmacht. Þetta bandalag er

stofnað gegn Rússum. Nú álit ég það persónulega mikinn skaða, ef Rússland yrði eyðilaggt, en það er annað mál. En ég veit, að Rússar geta slegið frá sér og ef stríð skellur á þá, verður það ægilegur hildarleikur, þar sem við Íslendingar verðum eins og þeim milli tveggja jötna. Og það er þetta, sem ætti að geta sameinað alla Íslendinga. Íslendingum er talin trú um, að með þessu sé verið að tryggja þeim öryggi, en ég get ekki séð, að í slíkum leik geti verið um neitt öryggi að ræða. Eða hvernig á að tryggja öryggi fyrir flugvélaársum eða rakettusprenjum, sem hægt væri að skjóta frá meginlandinu?

Það er alveg rétt, að hlutleysi er ekkert öryggi, en það er þó það skásta, sem við höfum, og ég er ekki frá því, að hlutleysið hafi hjálpað okkur í síðustu styrjöld eða í það minnsta ekki skemmt. En aðalatriðið er, að við ráðum ekki sjálfir, hve nær við förum í stríð, þótt svo standi að nafninu til í samningnum, því að það er svo um hnutána búið, að við höfum afsalað okkur þeim rétti. Ástæðan fyrir því, að hver ræður, hve nær hann fer í stríð, er sú, að Bandaríkin vita, að án þeirra verður ekkert stríð. Þetta ákvæði er eingöngu til góða fyrir Bandaríkin, og þau hafa sjálf áskilið sér þennan rétt. Þetta sýnir bezt, að bandalagið er hópur ríkja, sem Bandaríkin hafa safnað saman til að nota í stríði, þegar þeim sýnist. Þetta er þeim auðvitað til mikillar aðstoðar, því að það er fásinna að halda, að Bandaríkin færu í stríð án Evrópu, en nú geta þau það. Þannig liggja allir þræðir í hendur Bandaríkjanna. En öll hervarnarbandalagið eru skref í áttina til árasa og í því liggur aðalhaettan.

Nú segja sumir, að við séum í hernaðarbandalagi. Því er það til að svara, að við gengum í Sameinuðu þjóðirnar, þjóðir, sem komu sér saman um, að stefna Þjóðverja, Ítala og Japana væri glæpastarfsemi og að útrýma bæri þeirri stefnu, og við gengum í það til þess að útrýma þeirri stefnu. En þá gengur allir út frá því, að ekki væri hættá á stríði milli aðila í Sameinuðu þjóðunum. Nú er þetta aftur á móti öðruvísi. Bandaríkin draga nú í blökk þá aðila, sem þau geta, og hinir gera eins. Þannig er verið að stíga skref í áttina til stríðs. Það má kannske segja, að í augum vissra manna sé til mikils að vinna að útrýma Sovétríkjunum, en aðalatriðið er, hvort við Íslendingar verðum ekki þurraðir út í þeim átökum. Þá er og eitt atriði enn, sem er mjög athugunarvert fyrir okkur, og það er það, að ef við gerumst hernaðaraðili, þá missum við auðvitað allan rétt til skaðabóta, bæði á fjármunum og mönnum, og þótt segja megi, að aldrei sé hægt að bæta mannslífin, þá er þó alltaf nokkurs virði að fá fjárþætur.

Afstaða hv. 4. þm. Reykv. virðist mér furðuleg. Mér skilst hann vera algerlega sammála utanrrh. og form. Sjálfstfl. og er raunverulega hissa á því, að hann skuli binda atkvæði sitt nokkrum skilyrðum. Hann telur þetta vera nokkurs konar fóstbræðralag, sem stofnað sé til með síðferðilegum skuldbindingum til útrýmingar einhverri ógurlegri hættu. Hins vegar lýsir hann því yfir á fundi í miðstjórn Alþfl., að nokkrir menn vilji samþykka að ganga í bandalagið, ef nokkrum skilyrðum sé fullnægt, og 1.

skilyrðið er, að viðurkennd verði af samningsaðilum sú sérstaða Íslands, að það geti aldrei háð stríð. Ef þetta er meint í fullri alvöru, þá bara greiðir hann atkvæði móti samningnum. En ef teknið er tillit til þess rökstuðnings, sem hér hefur komið fram, þá er slíkur fyrirvari í ósamræmi við samninginn. Hér hefur verið bent á skyldleikann milli Keflavíkursamningsins, Marshallsamningsins og þessa samnings. Þessi þm. taldi Marshallsamninginn mjög góðan og tjáði sig fylgjandi honum, en sá samningur var ekkert annað en hagfræðilegur undirbúningur undir þennan samning. Þannig er framkoma hv. þm., og ég verð að segja, að hún kemur mér mjög undarlega fyrir sjónir.

Ég mun svo ekki fjölyrða meira um þetta, en ég vil aðeins benda á það, að þótt samningurinn sé fallga orðaður, þá er raunar allt í höndum Bandaríkjanna. En reynslan sýnir, að stjórnr þær, sem standa með Bandaríkjunum, eru leppstjórnr, sem hlýða Bandaríkjunum í öllu, og höfum við gleggst dæmi um það hér á Íslandi, eins og kom fram í ræðu hv. 4. þm. Reykv. í sambandi við Keflavíkursamninginn. Það er þetta, sem er hættulegast, að Bandaríkin geta skipað stj. að gera hvað sem þeim sýnist, og þótt þeir heimti hálfra eða alla stj. til Washington, þá er þeirri skipun hlýtt.

Dómsmrh. (Bjarni Benediktsson): Ég hef nú ekki blandað mér í þessar umræður síðan í morgun og ætla mér ekki að fjölyrða mikið um þetta mál. Ég gerði grein fyrir afstöðu minni í gær og svaraði fyrir fram því, sem komið hefur fram hér í dag. Það dylst engum, að ræða hv. 2. þm. Reykv. var eingöngu málþóf, og þar sem hann er snjallasti ræðumaðurinn af þeim flokksbræðrum, þá geta menn hugsað sér, hvað þeir hafa að segja, úr því að þetta var útkoman hjá þessum hv. þm. En þetta er ósköp eðlilegt. Þetta er utanaðlært. Það hefur verið gefin fyrirskipun til kommúnista allra landa um að flytja svona ræður, og það er gert, að visu með svoltið breyttu orðalagi, en allt sama efnis og allt til gæðs hinum erlendu húsbændum. Því fer svo fjarrí, að kommúnistum hafi verið sýnt nokkurt ofbeldi hér, og eftir því sem frétzt hefur frá þingum annarra þjóða, þá hafa þeir hvernig fengið að tala eins lengi og einmitt hér. Þeir hafa því ekki undan neinu að kvarta. — Hitt er augljóst, að þegar ihuguð eru ummæli hv. þm. Siglf., þegar hann sagði, að nú væru hin vestrænu ríki að reyna að mynda um sig hernaðarblokk, — þá er augljóst, af hve miklum heilindum þetta er sagt. Veit þessi hv. þm. ekki, að það er einmitt austurveidind, sem hafa byrjað þann leik, ekki aðeins með því, að þau hafa myndað með sér bandalið, heldur innlimað heil ríki og traðkað á sjálfstæði þeirra? Sú lýsing, sem þessi hv. þm. gaf á því, þegar lýðræðið er fótum troðið, nær aðeins til eins flokks í austrinu, en á ekkert skylt við frjáls samtök. Það átti ekkert skylt við frjáls samtök, þegar Rússar innlimuðu Pólland og baltisku ríkin og mörg önnur, sem of langt yrði upp að telja. Það stendur á sama, hvað þessi menn reyna að þæfa mikið. Allir fulltíða Íslendingar vita, hvað vakir fyrir þessum mönnum, sem vilja að Ísland sé

opið og óværið og hafi enga tryggingu, ef árásríki vildi gleypa landið og nota það sem rýting í bak lýðræðisþjóðanna. Þeir menn, sem svona hugsa og svona tala, eru ekki annað en verkfæri í höndum þess valds, sem allir góðir Íslendingar vilja forða Íslandi frá. Fyrir þennan áróður er þeim haldið uppi erlendis frá, og er ekki nema von, að þeir vilji nú nota tækifærið og vinna fyrir launum sínum, þegar mál sem þetta er hér til umr. Það er þess vegna, sem þeir vilja, að landið sé öryggislaust gagnvart árás herveldis. Hvaða öryggi var það, sem þessir menn höfðu í huga, þegar hv. þm. Siglf. vildi láta stækka Reykjavíkflugvöll og halda þeim eina flugvelli í starfrækslu hér sunnanlands? Hvað hafði hv. þm. þá í huga gagnvart Reykvikungum, ef til nýrrar stýrjaldar kæmi? Það er þessi sama stefna, sem þessir aftaníóssar hafa nú í þessu máli. Þá hafði þessi þm. og flokksmenn hans ekki meiri áhyggjur út af Reykvikungum en það, að þeir vildu eiga á hættu, að helmingur þjóðarinnar biði bana, ef til loftárásar hefði komið á flugvöllinn. Slík eru Lokaráð þessara manna. Að öðru leyti skal ég ekki elta ólar við þessa menn. Þeir eru hér aðeins sem fjósmenn, sem hlýða fyrirskipunum herra síns í austri.

Ég er ekki sammála hv. 3. landsk. né hv. 4. þm. Reykv. Þeir hafa lýst því yfir, að þeir hafi litla ást á mínum flokki, og það vakir að vissu leyti annað fyrir þeim í þessu máli en kommúnistunum, og er því hægt að tala við þá sem Íslendinga. Varðandi þær spurningar, sem þessir tveir þm. hafa beint til mín út af samningi þessum, þá tel ég hann vera fullnægjandi tryggingu fyrir Íslendinga, eins og hann nú liggur fyrir. Þeir héldu því einnig fram, að ef þessi samningur næði samþykki þingsins, þá yrði Keflavíkursamningurinn að gilda áfram. Þó að ég líti nú nokkuð öðrum augum á það en þeir, þá tel ég, að samningsgerð sem þessi muni greiða fyrir skipun þeirra mála í þá átt, sem fyrir þeim vakir, hv. 3. landsk. og 4. þm. Reykv. Ef það er þeim keppikefli, þá ætti það að geta leitt af sér, að hægt yrði að mynda þau samtök hér innanlands, að skipun flugvallarins í Keflavík verði svipuð því, sem þeir óska, og þeir ættu þá að keppa að því, að slíkt gæti orðið svo fljótt sem auðið er. Að öðru leyti er það út af fyrirspurn frá hv. 3. landsk. þm. Hann spurði, hvort Íslendingar þyrftu ekki að lýsa ófriði á hendur öðrum ríkjum, ef önnur ríki, sem stæðu að þessum samningi, gerðu það. Tvímælaust þyrftu Íslendingar ekki að gera það. Slíkt felst hvergi í þessu samningsuppkasti, og tók ég það fram, eins og ég hef margoft áður tekið fram, er ég ræddi samninginn í Washington ásamt tveim öðrum ráðh., er fóru sömu erinda vestur um haf. Slíkt mun enn verða tekið fram, þegar samningurinn verður undirritaður. Ísland sem herlaus þjóð getur ekki breytt afstöðu sinni hvað það snertir. Íslendingar hljóta ávallt að halda fast í þennan móralska rétt sinn, og Íslendingar munu einiskis óska fremur en halda friði við allar þjóðir. Það breytir engu, þó að Ísland geti ákveðið sjálf, hvort það vilji lýsa yfir stýrjöld við annað ríki. Íslendingar vildu heldur ekki slíkt, þegar hv. þm. Siglf. vildi knýja það í gegnum þingið á sínum tíma að

segja tveim stórvöldum stríð á hendur, eftir að þau voru knésett í síðustu heimsstyrjöld. Þetta vita allir þm., að kommúnistar hér á Alþingi fóru fram á þetta. Íslendingar hafa sama rétt og önnur ríki að segja öðrum þjóðum stríð á hendur. Íslenzka ríkið gæti strax í dag sagt Bandaríkjunum stríð á hendur, eins og þm. Siglf. vildi, að við gerðum við mündulveidni fyrir 3/4 síri ári. En Íslendingar eru ekki og munu vonandi aldrei verða hernaðarþjóð.

Þá spurði hv. þm., hvort Íslendingar mundu verða skyldaðir til að leggja fé af mörkum í hernaðarrektor, ef stýrjöld skylli á. Þessu get ég svarað þannig, að Íslendingar munu ekki þurfa að leggja meira af mörkum en þeim sjálfum þóknast. Þegar til ófriðar kemur, eru sumir menn á stríðsvöllumun, en aðrir eru heima fyrir og vinna að framleiðslunni. Í síðustu stýrjöld, þegar fiskiskip okkar sigldu með afla sinn til Englands, kom framleiðsla sú, sem við lögðum af mörkum til þeirra, í góðar þarfir. Hitt er svo matsatriði, hvað Íslendingar sjálfir mundu telja ólilegt. Það fer að sjálfsögðu eftir því, að hve miklu leyti deilan mundi snerta okkur efnahagslega eða stjórnmálega, ef upp kæmi. Ég skildi nú ekki alveg rök hv. þm., en sannginnir með hliðsjón af sérstöðu landsins mun ávallt segja til sín.

Sigfús Sigurhjártarson: Herra forseti. Síðan forseti varnaði mér síðast máls, hafa umr. leitt til þess, að nú hlýt ég að byrja á að svara hæstv. dómsmrh. Hæstv. ráðh. hóf mál sitt með því að tala um, að við sósíalistar færum hér með utanbókarlærdóm eftir skipun erlends valds, en það er alunkna, hvernig sekrir menn reyna að leiða athyglina frá sér, en hér talar sá maður, sem þessi orð ættu frekar við og er nú að framkvæma það, sem hann samdi um við mr. Acheson. Það er líka staddur hér í hliðarherberginu fulltrúi frá mr. Acheson til þess að fylgja með því, að hæstv. dómsmrh. efni heit þau, sem hann gaf í Washington á dögunum.

Þá sagði hæstv. dómsmrh., að það eitt vekti fyrir sósíalísum að reyna að halda Íslandi önu og óvörðu, svo að síðar væri hægt að nota það sem rýting í bak lýðræðisþjóðunum. Jæja, á Ísland þá að vera varið? Hingað til hafa hæstv. ráðh. sagt, að landið yrði óvarið, en nú skilst mér, að það eigi að vera varið. Það er erfitt að skilja, hvað fyrir hæstv. dómsmrh. vakir, og það er erfitt að samræma þessi orð. Kannske hann komi nú og lýsi því yfir, að sósíalistar lifi á erlendu fé. Sjálfur veit hann, að slíkt er ósatt, en hvers vegna er honum þetta svo mjög í huga? Er hann ekki alveg nýkominn af fótshókr mr. Achesons? Fékk hann ekki greitt gjafaféð, 16 millj. kr.? Hvað skyldi vera falið í þeim milljónum? Hafa menn litið á síðasta blaðið á þskj., en þar stendur í fyrsta lagi, með leyfi hæstv. forseta: „Að ef til ófriðar kæmi, mundu bandalagsþjóðirnar óska svipaðrar aðstöðu á Íslandi og var í síðasta stríði, og það mundi algerlega vera á valdi Íslands sjálf, hvenær sú aðstaða yrði látin í té.“ — Hverjum dettur nú í hug, að Bandaríkjamenn komi og spyrji: Hvenær þóknast ykkur að veita okkur hernaðaraðstöðu? Engum manni dettur slíkt í hug, þó að þessi

þrír fljúgandi leppar fullyrði slíkt eftir viðtalið við mr. Acheson. — Næsta atviki er: „Að allir aðrir samningsaðilar hefðu fullan skilning á sérstöðu Íslands.“ — Ja, mikið er það nú dýrmætt, en hvað skilja þeir? Að Íslendingar séu fámenn þjóð og einskis megandi í hernaði? Það var mikið talað um það af stjórnarljóðinu, að Ísland væri óværið land og við sósíalistar vildum hafa það opið. Hafa þeir haft stór orð um það í þessum umf. og blöð stjórnarflökkanna verið fyllt með slíkum skrifum nú undanfarið. En hvað eru þessir menn að fara, þegar þeir tala svo mjög um það, að Ísland sé opið og óværið? Hvað liggur þar á bak við? Hæstvirtir ráðh. vita, að Bandaríkjamenn ætla sér að koma hingað og efla stöðvar sínar hér og munu alls ekkert til þess spara. — Í þriðja lagi segir: „Að ekki kæmi til mála að erlendir her eða herstöðvar yrðu á Íslandi á friðartímum.“ — Eg hef heyrt þess getið í fréttatilkyningnum, að hæstv. utanrhh. hafi lýst því yfir við blaðamenn í Washington, að Bandaríkjamenn fengu ekki herstöðvar á Íslandi á friðartímum. „No bases“, hafði hæstv. ráðh. sagt. Það var bara litlið á hann stórum augum. „No bases“, sögðu blaðamennirnir, því að þeir vissu, að Bandaríkjamenn hafa stöðvar á Íslandi. Á korti Bandaríkjahers er Keflavík merkt sem herstöð. Allur heimurinn veit það. Svo koma þessir þrír leppar og lýsa því yfir, að á Íslandi verði engar herstöðvar. Hvað veldur þessum ósköpum? Hv. alþm. ættu að spyrja í alvöru. Þeir ættu sjálfir að reyna að brjóta málið til mearjar.

Það er enginn viðvæningur í þjóðmálum, formaður þingflokks Framsfl., hv. þm. S-M, hæstv. menntmrh. Hv. þm. skrifar langt mál í blað sitt alveg nýlega og minnst þar á fuglabjarg eitt, sem nefnt hefur verið heiðnaberg. Í okkar þjóðfélagi er eitt heiðnaberg, þar sem leikinn er eins konar bjargleikur. Það eru forréttindi heildsalastéttarinnar. En það er sýnt, að þessi flokkur manna er sá, sem skaðar afkomu ríkisins hvað mest og hefur svo sorfið að ríkinu, að það liggur yfir ríkisgjaldþroti. En hvers vegna? Vegna þess, að ekki má sækja björg í heiðnaberg. Vöndurinn er á ríkisstj. Nú eru henni færðar tekjur af erlendu valdi, og hún snikrir peninga og þiggur Marshallhjálp. Hæstv. ríkisstj. er nú á snikjubuxunum, en í heiðnaberg má ekki fara.

Það er vissulega rétt, að sagan endurtekur sig. Það má minnst þess, hvernig bandalagið, sem kennt var við heilaga brenningu, leið undir lok fyrir 100 árum síðan. Það bandalag stóð frá 1815–48, eftir að borgarastéttin á meginlandinu reyndi að hrinda af sér valdið klerka og aðals með frönsku byltingunni. Hvað skeður svo? Napoleon mikli kemur til skjalanna og kemst til yfirráða með ofríki. Síðan er ósigurinn við Waterloo. Auðvald veraldarinnar hefur átt í stöðugri baráttu við að knesetja borgarastéttir og alþýðu landanna, því að yfir þeim vilja þeir drottna. Nú síðast, er auðvald Evrópu var nær því knesétt, kom Adolf Hitler, sendiboði arðræningjanna, til skjalanna. Hitlervek hans átti að verða og var að berja niður verkalyðningu og gera hann að auðsveipu verkfæri í höndum aukþýfinganna, en Hitler varð helzt til völdugur.

Hann var eftirmaður Napoleons Bonaparte. Og svo rís þetta bandalag upp af þróð Bandalagsins helga, og tilgangurinn með þessu — ja, hvað segir Morgunblaðið: Það eru allar framtidarvonir mannkynsins, sem það á að bjarga. En ætli það sé ekki eitthvað svipað og hjá Bandalaginu helga. Ætli tilgangurinn sé annar en sá að bjarga því, að alþýðustéttin sæki ekki í heiðnaberg forréttindastéttarinnar. Það er því ekkert undarlegt, að það eru einmitt fluglepparnir, mennirnir, sem voru sendir vestur um haf til þess að betla, sem reyna að koma í veg fyrir það, að alþýðan sæki í heiðnaberg auðvaldsstéttarinnar, því að hvarvetna í heiminum, þar sem auðvaldsþjóðskipulag er, þá er það svo, að það er reynt að koma í veg fyrir það, að sannleiks- og réttlætisþjóðskipulag sé stofnað.

Nú verð ég að segja þa, að þegar ég lit yfir þessar umr., sem hér hafa farið fram, og heyr þá frá fleiri en einum ráðherra, að það felist í raun og veru ekkert í samningnum, sem bindi landið neinum skuldbindingum, dettur mér í hug að spyrja hæstv. utanrhh. að því, því að flestum hefur fundizt hann vel að sér í lögfærði, hvaða samningur það eiginlega sé, þar sem ekki eru neinar skuldbindingar fyrir aðila. En auðvitað eru skuldbindingar í þessum samningi eins og öðrum. En ef allt er nú svona óendanlega meinlaust, eins og hæstv. ráðh. vill nú vera láta, og ef það er svona sjálfsgagt og eðlilegt, að við gerumst aðilar að þessum samningi, og þjóðin sé með því, því í ósköpunum má þá ekki lofa henni að dæma það og segja það svart á hvítu, hvað sé hennar álit?

Það eru allir sammála um það, að hér er um að ræða stærsta mál, sem þjóðin hefur nokkru sinni átt. En finnst þm. þeir hafi umboð til þess að gera alveg út um þetta mál án þess að spyrja umþjóðanda, án þess að spyrja sjálfa þjóðina, sem þeir eru umboðsmenn fyrir, ráða? Geta þeir tekið þá ábyrgð, sem af því leiðir, yfir á sig? Ef svo er, hver eru þá rökinn? Ef málið er eins einfalt og meinlaust og þeir segja, hvers vegna leyfa þeir þá ekki þjóðinni sjálfri að dæma um það?

Nei, hér býr eitthvað annað á bak við. Ég vildi mega vænta þess, að hv. þm. hugsuðu sig fyrst um, hvort það er ekki fullmikil ábyrgð fyrir þá að taka á sig að láta íslenzku þjóðina verða undir brakinu, þegar þjóðskipulag kapitalistanna hrynur í rústur. Við þurfum ekki að verða undir brakinu. Íslenzka þjóðin þarf ekki að verða undir brakinu, þegar kapitalisminn hrynur í rústur, en ef við gerumst aðilar að þessum samningi, þá erum við þar með að kalla yfir íslenzku þjóðina að verða undir brakinu. Það verður fróðlegt að sjá hinn fljúgandi lepp, Bjarna Benediktsson, þegar brakið fellur í höfuð honum, sem ég vona, að ég þurfi ekki að sjá, því að það yrði voðalegt. Nei, það, sem við verðum að gera, það er að koma okkur undan ábyrgðinni og láta þjóðina sjálfa dæma, hvað hún vill.

Finnur Jónsson: Herra forseti. Það hefur verið kvartað um, að umr. skuli hafa verið takmarkaðar um þetta mál. Eg held, að umr. hafi farið þannig fram, að andstaðingar samnings-

ins hafi haft hér um bil allan ræðutímann, en hinir, sem með honum eru, næstum engan, áður en umr. voru takmarkaðar. Eg vildi því kvarta við hæstv. forseta yfir þessu, svo að þeir hv. þm., sem mæla með samningnum, megi segja örfað orð, á þess að þessi takmörkun komi til.

Um þennan samning hefur farið fram skefjalaus einhliða áróður, bæði í blöðum og á mánfundum. Hefur Þjóðvarnarfélagið rekið einhliða áróður um þetta á fundum sínum, bæði hér í Reykjavík og víðar á Suðurlandi. Þetta félag hefur ekki viljað láta reyna þetta mál frá báðum hliðum, heldur hefur það haldið uppi einhliða og ósæmilegum áróðri um það. Því hefur verið lýst yfir í blöðum kommúnista og þjóðvarnarmanna, að samkvæmt þessum samningi ætti að vera hérna herstöð og Ísland ætti að gerast hernaðaraðili og hér ætti að leiða herskyldu í lög. Ekkert af þessu er í samningnum. En hvað gera svo þessir menn, sem hafa haldið þessu öllu fram, þegar þeir verða fyrir vonbrigðum, þar sem ekkert af því, sem þeir hafa verið að finna samningnum til foráttu, stendur í honum? Jú, þeir eru þegar sendir af kommúnistum til þess að reyna að finna nýjar ástæður til þess að vera á móti samningnum og aðild að honum. Þeir, sem eru á móti aðild að samningnum, eru á móti honum frá því sjónarmiði, að þeir vilja vinna með austrinu, en ekki vestrinu.

Ef ríkisstj. er álösunarverð fyrir eitthvað í sambandi við þessar umr., þá er það kannske fyrir það að hafa ekki rætt meira um samninginn sjálfan en gert hefur verið, en það var nú reyndar gert dálítið í útvarpinu í sambandi við umr. í gær. En ef ríkisstj. er álösunarverð fyrir eitthvað, þá er það fyrir það eitt að hafa ekki látið heyrast meira um sannleikann um samninginn, því að það er búið að tröða nógu mikilli lygi í eyru þjóðarinnar um þetta mál.

Nú er verið að spyrja að því, hvort þm. hafi umboð til þess að feila ríkisstj. á gerast aðili að þessum samningi, og þó að mér ber ekki skylda til að svara þessari spurningu, þá skal ég þó gera það og gera það játandi. Eg tel mig ekki eingöngu hafa umboð til þess að gera það, heldur beinlínis skyldu til að gera það. Eg er kosinn á þing af lýðræðissinnuðum jafnaðarmönnum til þess að vinna með vestrænni jafnaðarstefnu á lýðræðisgrundvelli. Þessi samtök, sem hér er verið að ræða um, eru stofnuð til þess að fá frið, til þess að hægt sé að vinna að þessari stefnu. Við höfum þurft að horfa á hvert ríkið af öðru innlimað í Rússland. Þjóðir hafa verið sviptar frelsi sínu af Rússum. Það hefur verið traðkað af Rússum á öllum þeim helgustu mannréttindum, sem við Íslendingar teljum okkur lífa fyrir.

Hæstv. utanrhh. benti réttilega á það í ræðu sinni, að fyrstu hernaðarbandalögin eftir styrjöldina hafi verið gerð af Sovét-Rússlandi. Þessi bandalög hafi ekki verið gerð í samræmi við sáttmála Sameinuðu þjóðanna og hafa aldrei verið borin undir þær. Það gildir aftur öðru máli með Atlantshafsbandalögið. Um það liggur fyrir yfirlýsing frá Trygve Lie um, að sáttmálinn sé að öllu leyti í samræmi við sáttmála Sameinuðu þjóðanna. Í sama mund og Tryggvi Lie var að þessu spurður, þá var hann einnig spurð-

ur um Austurbandalagið. Hann lét í því sambandi svo um mælt, að ekkert hefði um það komið til Sameinuðu þjóðanna og hann vissi ekki til, að það væri í samræmi við sáttmála þeirra.

Nú er það mála sannast, að bandalag það, sem hér er gert ráð fyrir, að Ísland gerist aðili að, er fyrst og fremst til þess fallið að vinna að friði í heiminum. Í bandalaginu taka þátt margar þjóðir, sem hver um sig er einskis megnug, en með þessari Evrópuþjóðahreyfingu verða þær sterkar, þegar þær eru komnar allar saman. Það myndast eins konar þriðja stórveldið, þegar þjóðunum er safnað svona saman, þá myndast við það jafnvægi milli Rússlands annars vegar og Ameríku hins vegar. Frá þessu sjónarmiði séð tel ég mig hafa skyldu til þess að greiða atkvæði með till. þeirri, sem hér er á dagskrá.

Hv. síðasti ræðumaður var að finna að því áðan, að fulltrúar frá erlendum þjóðum hlustuðu hér á umr. um þetta mál. En hjá öllum erlendum lýðræðisþjóðum er það svo, að það fyrirkomulag er haft, að ef fulltrúar erlendra þjóða vilja hlusta á umr., sem fram fara á þingunum, þá er þeim það velkomið. Þetta hefur alls staðar verið, þar sem ég hef farið um, og ég hef ekki komið í neinn þingsal, þar sem erlendir menn eru ekki velkominir til að hlusta og ekkert amamt við þeim. Það vill líka svo vel til, að þessi síður er líka hafður á mannfundum hér í Reykjavík, því að ég veit ekki betur en að 5 Rússar úr sendiráðinu hafi verið á fundinum í barnaskólafortinu, og mér er ekki kunnugt um, að neitt hafi verið amamt við þeim. Það má vera, að það geti verið háttvísi að vera með þennan skæting, en sú háttvísi á þá hvernig heima nema hjá þeim mönnum, sem hv. síðasti ræðumaður er háður.

Hv. þm. Sigf. hélt því fram, að öll hernaðarbandalög væru stofnuð með styrjöld fyrir augum. Eg verð að segja það, að þá hefur Sovét-Rússland stigið mörg spor í þá átt, á þess að hljóð heyrðist úr horni frá hv. þm. Sannleikurinn er sá, að þessi hv. þm. vill láta Rússland hafa sér rétt til þess að leggja undir sig allan heiminn og kúga smáþjóðirnar og telur, að Atlantshafsbandalagið sé móðgun, sem lýðræðisþjóðirnar sjón Rússum með því að koma í veg fyrir áform þeirra.

Eg sé svo ekki ástæðu til þess að fjölyrða um þetta frekar að þessu sinni, en lýsi ánægju minni yfir, að till. þessi skuli vera hér fram komin, og tel ég mig ekki eingöngu gera rétt með því að ljá henni atkvæði, heldur einnig hafa skyldu til þess.

Jónas Jónsson: Herra forseti. Eg stend hérna upp til þess að bera af mér sakir, sem á mig hafa verið bornar.

Flestir Íslendingar vilja vera skáld. Flestir yrkja eitthvað, margir vel. Eg hef því miður ekki borið gæfu til þess að fá þessa gáfu. En einn hv. þm. Sósl. hefur nú borið upp á mig, að ég sé skáld, og tilfærir visu því til sónnunar, sem hann segir, að sé eftir mig. Mér finnst rétt að taka það fram, að ég hef ekki gert þetta, en hins vegar vil ég benda mönnum á, hvernig svona skáldskapur myndast. Þegar Þjóðviljinn

er að fjölyrða um „leppana“ í ríkisstj., þá fannst mér það vera klaufalegt og áleit, að þetta væri mjög skaðlegt fyrir þjóðina að hafa slíkt orðbragð, og mér varð það á að segja: „áður riðu heitur um hérið“, en nú segja menn: „Nú fljúga leppar af landi.“ Nú hafa menn sett þetta saman í þjóðlegt og löglegt rím um leppana. Það hefur eftir verið ályktað, hvernig íslenzku sögurnar urðu til. Fyrst hafi verið til efnislegur kjarni um eitthvert atvik, en svo þegar sagan hefur borizt mann frá manni, þá hefur spunizt við kjarnann og hann verið fagaður, ekki bara að einstaka maður hafi áhrif á, heldur kemur og til greina folkevittighed. Þannig hefur þetta orðið til.

Þá vil ég þakka hv. 2. þm. Reykv. fyrir velviljuð ummæli um mig, sem hann hefur viðhaft í samkomuhúsum bæjarins, og heldur hann þar einkum tveim skoðunum fram. Fyrst þeirri, að ég sé sannorður um það, sem ég segði um landsmálin, eins og þau eru nú, en eins og kunnugt er, þá hef ég nú aðallega verið að gagnrýna flokk hv. 2. þm. Reykv., svo að ég get talið þessi ummæli okkur báðum til sóma. Hann hélt svo áfram í sama lofsamlega tóninum og sagði, að það liti út fyrir, að ég hefði pólitískt radar-tæki, sem gerði mér mögulegt að sjá tvö ár fram í tímann. Þó að ég hafi nú ekki haft þetta tæki, þá er það öllum ljóst nú, að það er rétt og fram komið, sem ég spáði um kommúnista. Æ sér gjöf til gjalda. Milli mín og kommúnista hefur verið samvinna, ekki þjóðingarlau, því að ég hef haldið því fram, að sá flokkur, kommúnistar, gæti ekki starfað með lýðræðisflokkunum. Mikill fjöldi samflokksmanna og manna úr öðrum borgaraflokkunum héldu, að þetta væri rangt. Þarf ég ekki að fjölyrða um það, en þegar kommúnistar voru í ríkisstj., þá bar ég fram vantrauststill. á þá stjórn, en þá fékk ég engan með mér til þess að styðja vantraustið, því þó að Framsf. væri óánægður, þá var hann þó trúður á samstarf við kommúnista og vildi ekki fallast á að styðja vantraustið. Nú er þetta breytt, bæði erlendis og hér, og ganga nú harðir dómur um kommúnista hvar sem er. Ef menn taka nú Morgunblaðið eða Alþýðublaðið, sem áður töldu samvinnu við kommúnistana æskilega, þá má nú sjá þar notuð sterk orð um, að ekki séu til menn, sem sé verr við borgaralegar dyggðir en þeim, og að öll meðul helgi þeirra pólitíska tilgang. Nú hefur þá komið fram í dagsgins ljós, að þeim, sem stofnuðu Sameinuðu þjóðirnar, hefur nú skilizt það, sem þeir ekki skildu áður, að engin samleið er möguleg milli kommúnistanna og lýðræðisþjóðanna. Þess vegna er nýja þjóðabandalagið andvana fætt.

Nú vil ég segja það, að það mundi hafa verið gagnslaut fyrir mig að vera að prédika fyrir þjóðinni hættuna, sem stafaði af kommúnism- anum, ef þjóðin vildi ekki trú þá vegna bjart-sýni hennar, en það, sem hefur hjálpað mér, það er ekki mín prédíkun beinlínis, heldur verk kommúnistanna og framkoma þeirra öll, því að hún hefur sannað, að samstarf er útilokað við lýðræðisflokkana. Það, sem veldur því, að Morgunblaðið og Alþýðublaðið segja nú það sama sem ég sagði fyrir mörgum árum, það er það, að framkoma kommúnista hefur sannfært menn

Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

um það, að það er ekki hægt fyrir borgaraflokka- ana að hafa samvinnu við þá. Annaðhvort verða borgaraflokkarnir að ráða öllu og kommúnistar engu, eða kommúnistar öllu, en það getur aldrei verið um neina samvinnu að ræða. Kommúnistar geta ekki ráðið í þjóðfélagi með lýðræðisfyrirkomulagi — það er útilokað, af því að þeir eru ekki fæddir til þess. Eg lit þess vegna svo á, að það hafi verið frjósamt og ánægjulegt samstarf milli mín og hv. 2. þm. Reykv., og ég hef ástæðu til þess að segja, að vegna þessarar samvinnu hafi stefnu minni aukizt fylgi hér á landi.

Kommúnistar hafa borið hér fram ákæru út af því, að þeirra kostur hafi verið þjakaður. Þeir eru að kvarta undan smáóhappi, sem átti sér stað, er einn þm. þeirra komst ekki inn í þing- húsio. En hvað skyldi vera langt síðan tveir menn, annar æsti maður ríkisstj., forsrh., en hinn æsti maður bæjarins, borgarstjórninn þáverandi, urðu fyrir árás af líli, sem kommún- istar drógu saman á Austurvelli, þegar verið var að ræða um Keflavíkursamninginn. Þá ræðust þeir að flokkshúsi Sjalfstfl. og ætluðu þar að hleypa upp fundi, og ef leiðtogar Sjalfstfl. hefðu ekki latt sína menn, þá hefði þarna komið til átaka inni. En þegar þeir voru að fara út úr húsinu, þá var setið um líf þessara tveggja manna, ekki vegna persónanna Ólafs Thors og Bjarna Benediktssonar, heldur vegna þeirra valda, sem þeir höfðu. Eg vil benda hv. 2. þm. Reykv. á það, hvað gerðist, þegar skriflínin var að taka völdin á Austurvelli og búinn að gera þar uppbot. Þá var það sjálfsoðgi skylda lögreglu- unnar að beita táragsi, vatni eða einhverjum saklausum ráðum til þess að dreifa skriflínun. Þá kemur hv. 2. þm. Reykv. og neitar því, að það sé beitt táragsi við þessa menn, nema til komi úrskurður dómsmrh. Með þessari fram- komu gerði 2. þm. Reykv. hið íslenzka réttarríki að skripi. En það vildi svo til, að þáverandi dómsmrh. var á ferðalagi. Það var bezr fyrir þessa menn að fara heim, áður en til kæmi að dreifa þeim með táragsi. Í stuttu máli sagt, þá vona ég, að hv. 2. þm. Reykv. og hans vinir skilji, að þegar svona hlutir gerast rétt fyrir utan þinghúsið, að menn leyfa sér að æsa upp skriflín til að ráðast á þá menn, sem þá voru forráðamenn lands og bæjar, þá sýnir það, að þeir eiga ekki samleið með okkur hinum. Þeir eru uppreisnarmenn. Þeir jata það sjálfir. En samt koma þeir og kveina yfir öðru eins smáræði og því, að formgalli varð við inngöngu eins alm. inn í húsið. Það þarf að gera þessum mönnum ljóst, að þeirra stefna er í ósamræmi við vestrænt þjóðskipulag. Þess vegna er búið að sameina að nokkru leyti hina þrjá íslenzku borgaraflokka, svo að meiri hlutinn stendur saman og segir: Við viljum ekki hafa þetta byltingalið. Við viljum hafa lög og rétt í land- inu. — Það var haustið 1944, að hv. þm. G-K. myndaði stj., og þá eru hér á Alþ. hér um bil sömu menn og eru hér nú. Þá var meiri hluti þm. þeirrar skoðunar, að hægt væri að vinna með bolsévíkum. Í gærkvöld kom það í ljós, að 5 borgaralegir þm. eru enn haldnir af þeirri meinluku. Þessir 5 þm. sýna veiturnar í flokk- unum.

Svo kem ég að kjarna málsins. Nú fer að líða að því, að bæði Íslendingar og allur hinn menntaði heimur skilji, að annaðhvort verða bolsévíkarnir að ráða öllu eða engu. Þá er komið svo, að við Íslendingar segjum: Við viljum ekki láta þá ráða neinu. Við viljum ekki láta þá ráða yfir landinu. Við sameinum gegn þeim, ekki til að misþyrma þeim, en við viljum ekki þola þeim ofbeldi eða lögleysur. Þeir verða að hlýða okkar borgaralegu lögum, ef þeir vilja fá að vera í landinu með sína skoðun, en þeir geta ekki heimtað að verða teknir hátfölega.

Hannibal Valdimarsson: Herra forseti. Það gladdi mig mikið að verða þess var, að þegar ég hafði nokkrum sinnum auglýst eftir hæstv. utanrrh., þá kom hann þó í leitirnar. Mér finnst fara miklu betur á því, að hæstv. utanrrh. leggi það á sig að vera viðstaddur slíkar umr. sem þessar. Þó að hann hafi ýmsum hnöppum að hnappa, finnst mér, að þetta þurfi að sitja fyrir. Síðan auglýsingin kom út hafa hér oftast verið fjórir ráðh. inni, og þannig ætti það að vera. Reyndar er ekki hægt að segja, að þetta sé vel við unandi, nema þeir séu allir hér inni, og helzt að þeir snúi að okkur framhljóðinni.

Hæstv. utanrrh. var líka svo litillátur, þegar hann kom, að svára þeirri fyrirspurn, sem ég hafði borið fram við auðan ráðherrarstólinn. Svar hans var á þá lund, að ef krafa kæmi um fjárhagslegt framlag af okkar hendi og allar aðrar bandalagsþjóðirnar hefðu farið í stríð, þá gætum við treyst því, að við yrðum ekki skyldaðir til að leggja fram meira en okkur þóknaðist. Sjálfðæmi líka þar! Skyldur okkar verða ekki ríkari en sanngjarnar er í hvert sinn, segir hæstv. ráðh. Eg þykist vita það, að hæstv. utanrrh. gangi út frá því, að þetta verði svona, en ekkert hef ég heyrt um það í þeim lauslegu frásögunum, sem ráðh. mins flokks gaf þm. Alþfl., að hæstv. Dean Acheson utanrrh. hafi gefið svör við þessu, að efnislega og fjárhagslega yrði ekkert af Íslendingum heimtað nema það, sem sanngjarnt væri hverju sinni. Mér finnst því þetta svar nokkuð laust og loðið hjá hæstv. ráðh., og ég get ekki séð, að af því komi í ljós, undir þeim krugumstæðum, sem ég lýsti áðan, að það yrði tryggt, að af Íslandi yrði ekki heimtað sem hernaðaraðila, að það legði fram „öll efnis sín, hernaðarlega og fjárhagslega“. Og mér þykir það undarlegt, ef það þætti ekki vel sloppið hjá þeirri þjóð, þegar sagt væri: Það er staðið við allar skuldbindingar, sem ráðh. hefur gefið; þið þurfið ekki að stofna her, ekki að senda her úr landinu, ekki að lögleiða herskyldu og ekki að segja neinni þjóð stríð á hendur, nema með því að leggja fram öll efnis krafa, hernaðarleg og fjárhagsleg. Mér þykir það furðulegt, að hæstv. utanrrh. skyldi ekki spyrja utanrrh. Bandaríkjanna beint um það, hvort hernaðaraðstoðar okkar yrði ekki krafizt í sama formi og gert var 1945. En það var, eins og ég las upp, að Íslandi skyldi skilyt að skuldbinda sig til að leggja fram öll efnis sín, hernaðarleg og fjárhagsleg. Það, sem ég spurði um, var það, hvort Íslendingar byrftu að leggja fram öll efnis sín, hernaðarlega og fjárhagslega, en því var ekki svarað. Mér virtist túlkun hæstv. ráðh. á samningnum og

svör þeirra benda til þess, að þeir segi: Það er bókstaflega einskis krafizt. Þið getið bæði fyrst og síðast ákveðið sjálfir, hvað þið viljið gera. En þá er þessi samningur litilsvert plagg. Eg verð að segja það, að ég trúi því ekki, að samningurinn sé svona auðvirðilegt plagg eins og af er látið. Mér er kunnugt um það, að þegar Dean Acheson lagði samninginn fram í Bandaríkjunum, þótti hann í því formi, sem hann þá var í, leggja allt of ákveðnar skuldbindingar á Bandaríkin, og senatorarnir, hver á fætur öðrum, mótmeltu því, að samningurinn mætti vera í svo ákveðnu og föstu formi. Eg hef hér úrklippur úr New York Times. Þar segir, að ekki megi hafa svo ákveðnar skuldbindingar í samningnum, að hægt sé að hanka Bandaríkin með automatskri skyldu til að fara í stríð, ef einhverjar af bandalagsþjóðunum yrðu fyrir áráð. Þeir sögðu: Það verður að vera óljóst og á valdi Bandaríkjanna, hvernig þau veita aðstoðina. — Nú er búið að umbreyta formi samningsins, svo að ekki sé hægt að skylda Bandaríkin til neins. Nú geta þau sagt til um það sjálf í hvert skipti, hvernig þau taka þátt í slíkum aðgerðum, og þess vegna er nú hægt að segja við okkur: Það er engin skuldbinding á hendur Íslandi í samningnum. Hann er orðinn eins mjúkur og fjóturinn „læðingur“, sem getið er um í fornislenskum bókmenntum. En sá fjótur var þess eðlis, að hann var óslitandi. Þessi sáttmáli getur verið sama eðlis, og það óttast ég. Ef það væri rétt, að á Ísland falli engar skuldbindingar nema það, sem Ísland óskar og kys, þá vildi ég spyrja: Er samningurinn svo mjúkur og svo laus við skuldbindingar, að landið geti haldið hlutleysi sínu þrátt fyrir aðild að samningnum? Ísland hefur lagt mikið upp úr hlutleysisfyrirlyngingu sinni frá 1. des. 1918. Alltaf þegar slíkt mál hafa komið til umr. á Alþ., hafa þm. lagt mikið upp úr því, að ekki væri víkið frá hlutleysisfyrirlyngingu Íslands. Þegar hververndarsamningurinn var gerður 1941, var rætt um það hér á Alþ., hvort ekki væri horfið frá hlutleysisfestunni með aðild að samningnum. Hver þm. af öðrum vildi láta það varða úrslitum um fylgi sitt við samninginn, en hanna kostaði afnám hlutleysisins. Þáverandi þm. V-Sk., núverandi sendiherra Íslendinga í Ósló, talaði mjög rækilega um þetta. Hann sagði m. a., með leyfi hæstv. forseta: „Okkar staða, Íslendinga, er hlutleysisafstaðan, og æskilegasta vörnin fyrir Íslendinga er sú að hafa engar varnir, og það er trú sumra, að varnarleysið hafi hjálpað okkur lengst og best.“ „Þingmenn allir, ríkisstjórnin og íslenska þjóðin vilja halda í efnis hlutleysisins,“ segir hann einnig, og enn fremur: „Eg gat þess, að afstaðan er mörkuð hjá Íslandi, og hún er hlutleysisafstaða. Þeim skilningi verðum við að halda til streitu, að við séum ekki hornfir af grundvelli hlutleysisins.“ Og enn segir hann: „Eg býst við því, að hæstv. ríkisstj. geti fallizt á þessa röksemdaleiðslu, sem ég hef gefið hér til kynna, og að það sé hennar ætlan, að við séum hlutlausir framvegis, tókum ekki afstöðu með eða móti neinum.“

Ólafur Thors var þá utanrrh. Íslands. Hann sagði í ræðu sinni, og svaraði þá þeim, sem töldu, að við yrðum að fóna hlutleysinu: „Eg

neita því, að með þessu hafi Ísland brotið í bága við yfirlýsta stefnu um ævarandi hlutleysi.“ Þetta sagði hv. þm. G-K. þá, en nú hefur þessi hv. þm. hvað eftir annað talað um, að við værum fyrir löngu gengnir frá hlutleysisstefnunni. Þegar verið var að taka ákvörðun um það sumarið 1946, að við skyldum ganga í Sameinuðu þjóðirnar, var sagt: Við tökum ekki á okkur neinar hernaðarlegar skuldbindingar með því að ganga í Sameinuðu þjóðirnar. — Nú er sagt, að það sé rangnefni að kalla Atlantshafsbandalagið hernaðarbandalag, og það er ekki nóg að kalla það varnarbandalag, því að eiginlega sé það friðarbandalag. Og eins og þá var vitnað um frið og friðarvilja, er nú vitnað í ákaflega mjúkt orðalag um frið og friðarviðleitni. Það var vitnað í sáttmála hinna Sameinuðu þjóða, en þar stendur, með leyfi hæstv. forseta:

„Vér, hinar sameinuðu þjóðir, staðráðnir í að bjarga komandi kynslóðum undan hörnungum ófriðar, sem tvisvar á því vorri hefur leitt ósegjanlegar þjáningar yfir mannkynið Og ætlum í þessu skyni að sýna umburðarlyndi og lífa saman, svo sem góðum nágrönnum semir Að tryggja það, að vopnavaldi skuli eigi beita, nema í bágu sameiginlegra hagsmuna.“ Og enn fremur segir þar: „Að allir meðlimir skuli leysa milliríkjadællir sínar á friðsamlegan hátt, þannig að heimsfriði, öryggi og réttvísi sé ekki í hættu stofnað.“ Ef þess vegna engar þjóðir nema þær, sem friðsamar eru, verða í Bandalagi hinna sameinuðu þjóða, þá ættum við að vera í góðum félagsskap. Þá ætti ekki að vera mikil hernaðarhætta og okkur ætti ekki að vera betur borgið, þó að við göngum í annað bandalag.

Hvað heyrðum við í gær? Hæstv. ráðh. sagði, að Bandalag sameinuðu þjóðanna væri ekki friðarbandalag, en að það væri Atlantshafsbandalagið, sem væri friðarbandalag, og að við hefðum verið í hernaðarbandalagi frá 1946. Sumarið 1946 hömrðu hv. þm. á því, að Bandalag sameinuðu þjóðanna væri friðarbandalag, en nú segja þeir, að það sé hernaðarbandalag, en nú eigum við aftur að ganga í friðarbandalag. Í þessu er ákaflega mikið ósamræmi. Hvort var skrókvað að þjóðinni 1946 eða nú? Eg furða mig á þessu ósamræmi og harma, að það skuli koma fram hjá okkar ábyrgu forustumönnum í stjórnámálum.

Hv. þm. G-K. taldi, að við hefðum allt að vinna með því að gerast aðilar að hvernardar- samningnum 1941. Hann taldi, að Íslendingar tryggðu með því sjálfstæði sitt, atvinnulíf og fjárhagsafkomu sína og að þeir tryggðu sér öryggi. Þegar hv. þáverandi þm. V-Sk. heyrði þetta, vitti hann það, að nokkur þm. skyldi láta eins og við hefðum himin höndum tekið með því að gerast aðilar að hernaðarbandalagi. Hvað heyrðum við í útvarpinu í gærkvöld? Sama lofsöng hv. þm. G-K. um, að við hefðum nú himin höndum tekið, ef við gerumst aðilar þessa bandalags. Hv. þm. taldi upp sjö attriði, sem hann taldi því til gildis, og mér skildist, að við mundum komast upp í sjúndu himininn, ef við gengjum í þetta bandalag. Vafalaust heitir þetta bandalag hernaðarbandalag eftir 4–5 ár, eins og bandalag sameinuðu þjóðanna heitir það nú.

Ég spyr nú hæstv. ráðh. um það, hvort þeir telji, að Ísland þurfi að víkja algerlega út af hlutleysisafstöðu sinni, ef það gerist aðili að þessum sáttmála. Ég get ekki að því gert, að ég óttast, að þetta bandalag leiði ekki til friðar. Það er að vísu til gómul rómversk kenning, sem er á þá lund, að þeir, sem vilji frið, skuli framleiða vopn. Reynslan hefur þó orðið sú, að sá, sem framleiðir vopn, hyggur á stríð og fer í stríð. Vígbúnaðarkapphlaup leiðir til styrjalda, en ekki til friðar. Það er hervæðzt, eins og aldrei fyrr í veröldinni, að tveimur stórveldum, sem bókstaflega búa sig undir að eigast við. Við höfum heyrð það, að flestar þær þjóðir, sem hafa átt best kost að gerast aðilar Atlantshafsbandalagsins og eru hernaðarþjóðir, þær hafa spurt: Hve mikið fáum við af vopnum frá Bandaríkjunum? Danir og Norðmenn hafa spurt um þetta, og aðalskiyrðið af þeirra hendi viðvikjandi þátttöku í bandalagi er um það, hvort þeir fái nógu mikið af vopnum eða ekki. Ég hef það fyrir satt, að fyrsta vopnasending Bandaríkjanna til Evrópu muni vera upp á 2 þús. millj. dollara. Mér finnst þetta því miður ekki benda til friðar. Ef til vill verður því svarað til, að þegar annar aðillinn vopnast, verði hinn að gera það líka. En þegar báðir eru búnir að vopnast nægilega, og þegar eitthvert tilefni gefst, sem hvorugur kannske getur að gert, verður vopnunum beitt. Það er því afskaplega órlagaríkt skref hjá öllum þjóðum, sem gerast aðilar að þessu bandalagi, en það er sérstaklega órlagaríkt skref fyrir þjóð, sem engin vopn á og engin vopnin vill og æskir ekki eftir að hafa her né að fara í stríð eða taka á sig nokkrar hernaðarlegar skuldbindingar og óskar hvorki að leggja fram fjárhagsleg né hernaðarleg efni sín. Það er engin þjóð í veröldinni, sem á eins mikið í húfi og hin vopnlaus, fáemma íslenska þjóð með því að gerast aðili að hernaðarsamtökum stórveldanna. Ég segi því, eins og þm. V-Sk. sagði 1941. Ég held, að ef þess er nokkur kostur, þá sé best fyrir Ísland að halda hlutleysi sínu og að fá að vera í friði fyrir stórveldunum, þegar þau eru að búa sig undir stríð, og þó allra helst, þegar þau eru farin út í stríð.

Áki Jakobsson: Herra forseti. Það hefur verið löng mikil áherzla á að hraða þessum umr., og þm. hefur ekki gefzt tækifæri til þess að ræða neitt við hæstv. ríkisstj. um þetta mál. Það vita allir, að það gefst ekki tækifæri til þess að ræða málið þannig í útvarpsumræðum. Það eru áróð- ursumræður, fluttar eftir vissum reglum um tíma o. s. frv. Hæstv. ráðh. hafa yfirleitt ekki verið hér tiltækir til þess að svara þm., fyrr en hæstv. utanrrh. var dreginn hingað inn í salinn til þess að svara fyrirspurn, sem fyrir hann hafði verið lögð. Ég vil taka það fram, að af hálfu okkar sósíalista hefur oftar en einu sinni verið gerð tilraun til þess að fá þetta mál rétt hér á Alp. til þess að glöggari og skýrari upplýsingar fengjust fyrir almenning. En því hefur nú verið haldið fram, að við höfum ekki viljað, að skýrari upplýsingar kæmu fyrir almenning. Daginn eftir að lepparnir þrjú flugu til Ameríku, var gerð fyrirspurn til hæstv. forsrh. af hálfu Sósíalistaf. um það, hvort ríkisstj. hefði

ekki fengið slíkan sáttmála eða drög að slíkum sáttmála, þannig að hún gæti skýrt Alp. frá þessu máli. Hæstv. forsrh. var ekki lengi á sér að standa upp, og hann sagði Alp., að ríkisstj. hefði engan sáttmála fengið og þar af leiðandi væri ekkert frekar um málið að ræða á því stigi. Síðar sagði hann svo, þegar hv. 2. þm. Reykv. í sömu umr. spurði hann um, hvort ríkisstj. hefði ekki fengið uppkast að sáttmála í sínar hendur, að hún hefði ekki fengið slíkt uppkast í hendur. Þetta voru orð hæstv. forsrh. 14. marz s. l. Svo kemur utanrrh. í útværþi í gær og heldur ræðu, sem birt var í Morgunblaðinu í dag, og þar segir hann: „Það var ekki fyrir en 9. marz, að komið var til ríkisstj. með ákveðna frásögn um það, hvað þessari samningsgerð líði.“ — Þann 9. marz berast í hendur stj. ákveðnar upplýsingar viðvíkjandi þessum samkomulagsumleitunum, en þann 14. marz stendur hæstv. forsrh. upp og gefur þær upplýsingar, sem ég drap á áðan. Eg er viss um, að önnur eins fyrirlitning eins og hæstv. forsrh. hefur sýnt Alp. með framkomu sinni í þessu máli mundi ekki koma fyrir á þingum annarra þjóða. Það er fyrir neðan allar hellur að koma með visvítandi lygar inn á löggjafarsamkomu þjóðarinnar, þegar spurt er um svo þýðingarmikið mál, enda er þessi forsrh. methafi á fleiri sviðum en að fara rangt með staðreyndir. Á þessu sést, að ríkisstj. beitir hreinum lygum til þess að komast hjá því að þurfa að ræða málið. Já, það er full ástæða fyrir hæstv. forseta að hringja, sérstaklega, ef forsrh. væri viðstaddur. Ríkisstj. knýr svo hæstv. forseta til þess að bregðast trúnaði við þm. og beita bolabroögðum til þess að draga úr umr. Eg veit, að hæstv. forseti gerir þetta nauðugur, því að hann á það yfir höfði sér að vera kallaður kommúnisti eða skepna, ef hann ekki hlýðir þessu boði, ef ég þekki hans flokk rétt.

Annað atriði í ræðu hæstv. forsrh. í umr. um þetta atriði 14. marz er algerlega ósatt, en það var þar sem hann lýsti því yfir, að íslenska stj. hefði átt frumkvæði að því, að ráðh. fóru vestur. Utanrrh. sagði í ræðu sinni í gær: „En í þeirri orðsendingu, sem mér barst 9. marz, var sagt, að æskilegt væri, að viðtöl gætu átt sér stað milli fulltrúa Bandaríkjanna og íslensku ríkisstj.“ — Svo geta menn byggt ályktanir sínar á þessu. Þjóst íslenska stj. við því, að Dean Acheson kæmi til Reykjavíkur til þess að ræða við utanrrh. okkar, eða var þetta áskorun um, að þeir kæmu vestur? Forsrh. sagði Alp., að utanfór ráðh. hefði verið ákveðin af ríkisstj., en hafi ekki verið farin eftir ósk annarra, allra sít skipun. Þannig er framkoma ríkisstj. í þessu máli á allan hátt blygðunarlaus, sem sýnir bezt, hve illa hún er haldin. Það hefur verið komið hér á einræði, svo að hægt sé að hespa málið af á sem skemmstum tíma. Þeir hafa ekki komið sér saman um, hvernig þeir eiga að túlka samninginn. Þeir segja ýmist, að hann sé gerður til að vernda Ísland fyrir árás Rússa, sem mundu nota Ísland fyrir skambyssu aftan að Englandingum og Bandaríkjunum, eða þeir segja, að samningurinn feli ekki í sér neinar hernaðarlegar aðgerðir af hendi Íslendinga og við munum verða lausir við allt slíkt, við munum ekki

koma til með að hafa neinar varnir og samningurinn breyti engu um aðstöðu okkar. Þessu hvoru tveggja er haldið fram jöfnum höndum. Svona málfærsla getur gengið meðan verð er að knýja samninginn í gegn á öðrum ömsömum tíma, en svo fara menn að átta sig á ósamræminu. Eg vil undirstrika það, að ráðh. og fylgismenn þeirra hafa ekki þorað að koma nokkurs staðar opinberlega fram til að ræða samninginn. Ríkisstj. hefur haft það fyrir reglu að flyja, þegar stærstur málin hafa verið rædd. Hún hefur látið sér nægja að mæta á flokksfundum, en í þingsölu þorir hún ekki að standa fyrir máli sínu. Hvað skoður svo, þegar utanrrh. kemur hér og talar nokkur orð? Hann hefur ekkert að segja annað en að endurtaka gamla upptegu, sem blöð Sjálfstf. eru búin að margleppja, að Sósl. fái fé erlendis frá og við séum leppar erlends ríkis. Við verðum ekki dæmdir eftir orðum þessara manna, heldur athöfnum okkar, og þessir menn verða líka dæmdir eftir sínum athöfnum. Þeir eru að gera samning, sem dregur Ísland inn í hernaðarátök, miklu meiri en átt hafa sér stað áður. Þó að við höfum mismunandi skoðanir á þeim stríðandi aðilum, þá verðum við að forðast þann voða að steypa okkar þjóð út í stórfelldar hernaðaraðgerðir. Það ættu allir að geta verið sammála um. Og þó að svo illa hafi til tekið, að hlutleysi okkar í sífustu styrjöld hafi ekki dugað til að vernda okkur frá að verða hernumdir, þá má segja, að við kæmumst gegnum stríðið nokkuð slýsaliði, þó að við misstum 500 menn. Ef við eigum að sleppa eins vel gegnum næsta stríð, þá er nauðsynlegt að gera ekkert til að skapa okkur ábyrgð og sýna okkur ekki fjandsamlega við neinn. Það er líka alveg fráleitt frá sjónarmiði þeirra, sem telja Vesturveldin þá bezta, sem til sé í þessum heimi, að ganga í þetta bandalag, því að ef svo færi, að stríð skylli á, sem ég hygg tæplega, að nokkur okkar vilji, þá geta þeir sætt sig við það, að það verða Bandaríkin, sem hernema okkur. En þessi fámenna klika vill ekki heyra annað en við séum dregnir inn í þetta, inn í þá mestu ábyrgð, sem nokkur Íslendingur hefur bakað sér. Og það er ómurlegt hlutskipti okkar Íslendinga að eiga svo auvirklega og lítilsiglda forustumenn á svo mikilli hættuðund sem hér er um að ræða. Ef væri sagt eitt stutt nei við tilmaelum Bandaríkjanna, þá mundi það kveða niður, a. m. k. í bili, allt tal þeirra, sem nú eru að reyna hér að breiða út, að stríðshætta sé á ferðinni eins og sakir standa. Hins vegar bendir allt til, að þær tiltektir, sem nú á að stofna til, geti rekið heiminn út í stríð fyrir en nokkurn varir.

Hæstv. utanrrh. var spurður um það, hvort Íslendingar þyrftu ekki að leggja fram öil sín veraldleg efni til þessa stríðsrekstrar, sem þeir yrðu aðilar að, ef til stríðs kæmi. Hann svaraði, eins og fyrirsýrjandi, hv. 3. landsk., tók fram, mjög loðið. Þeir hafa kannske ekki spurt utanrrh. Bandaríkjanna um það og þurfa kannske að fljúga vestur aftur til að spyrja. Það mál stendur þannig, að það getur engin þjóð verið í stríði og sagt við bandamenn sína: Þið eigið að borga rekstrarkostnaðinn. Þó að Íslendingar þurfi ekki að leggja fram vopn eða her, þá er kostnaður

við stríð margvíslegur og margvíslegur fjárhagslegur kostnaður innanlands, og að svara þessu með því, að þetta fari alveg eftir því, hvað við ákveðum á hverjum tíma, það er að svara út í hött. Það er visvitandi ósatt svar. Hæstv. utanrrh. veit vel, að þegar við erum stríðsaðili, þá er hægt að taka út í okkar reikning. Sú úttekt verður m. a. skemmdir og tjón, sem verður á Íslandi af völdum stríðs, enn fremur hvers konar truflanir á atvinnulífi okkar og siglingum til landsins o. s. frv., sem við getum ekki krafizt, að bandamenn okkar bæti eða leggi fram. (Forseti: Ræðutíminn er búinn.) Eg er líka að verða búinn. Það er ástæða til, að þjóðin geri sér ljós undirstöðuatriðin í þessum samningi, og þá fyrst og fremst það, að það, sem Bandaríkin óska eftir hvað Íslandi viðvikur, er að gera Ísland að stríðsaðila, svo að þeir geti notað landið eins og þeim sýnist, þegar til stríðs kemur, svo að þeir þurfi ekki að taka tillit til neinna sjónarmiða Íslendinga. En það er ein klausa, sem hæstv. utanrrh. og vottar hans eiga að fela og þegja yfir, sem Acheson sagði, að mætti ekki vera skrifleg. Þessi samningur verður ekki annað en pappírslag, sem okkur er sýnt, meðan verið er að blekkja samninginn upp á okkur, því að sá samningur er á bak við. Hæstv. fyrrv. utanrrh. gerði þannig baksamning í sambandi við Keflavíkursamninginn, að Íslendingar skyldu ekki framfylgja sínum rétti, ekki einu sinni þeim rétti, sem þeir hafa samkvæmt samningnum. Sama skeði hjá hæstv. núverandi utanrrh., þegar hann og fylgifiskar hans voru að ræða við Acheson. Þeir ætla sér ekki að framfylgja samningnum. Hann er gerður í blekkingarskyni og verður ekki haldinn.

Dómsmrh. (Bjarni Benediktsson): Hv. þm. Siglf. hefur talað mikið um það, hvað vaki fyrir Bandaríkjamönnum með þessum samningi, en hann hefur ekki talað um, hvað vaki fyrir honum sjálfum. Það, sem fyrir honum vakir, er að haga þannig málum, að einræðis- og árásarríki geti hellt sér yfir Ísland, geti gert það við landsfólkið, sem einræðisherrum er lítt að gera við lýðræðisþjóðir, og nota landið síðan sem rýting í bak öðrum lýðræðisþjóðum. Þetta vakir fyrir honum. Það er þessi þokkalegi tilgangur, sem hann og hans flokkur hefur átt að vinna að og haldið uppi til þess árum saman af erlendu ríki með ærnum tilkostnaði. Um þennan tilgang má segja það sama og þessi hv. þm. sagði, að hann verður dæmdur eftir verkunum. Honum tjáir ekki fjas og orðaflaumur, það eru verkin, sem sýna, hvað fyrir honum vakir. Þá stoðar mægli hans ekki neitt. Verkin sýna, hvers verkfæri hann er.

Hv. þm. Siglf. sagði, að hæstv. forsrh. hefði sagt ósatt um aðdraganda þess, að við fórum vestur. Sannleikurinn er sá, að af Íslands hálfu var stungið upp á því 12. jan., og það var 9. marz, sem Bandaríkjastjórn sagði, að nú væru þeir reiðubúnir til þessara umr., og þá yfirlýsingu tókum við til greina og ákváðum að fara vestur, vegna þess að þó að það væri rétt, að ólíklegt væri, að Acheson kæmi til Íslands, þá var auðvitað hægt að fá einhvern annan fulltrúa Bandaríkjastjórnar hingað. Við töldum því rétt

að fara vestur og tala við þá sömu aðila og fulltrúar frá frændþjóðum okkar höfðu talað við um þetta mál. Allt, sem hæstv. forsrh. sagði um þetta atriði, er rétt, eins og það er einnig rétt, sem hann sagði, að 14. marz s. l. hafði íslenzka ríkisstj. ekki í höndum og vissi ekki nákvæmlega um orðalag og efni þessa samnings. Það vissum við ekki, og þess vegna gat hæstv. forsrh. ekki á þeim tíma skýrt þingheimi frá því, sem hann hafði ekki vitneskju um. Eg veit, að hv. þm. Siglf. hefði tekið sig til og sagt reiðinnar ósköp, eins og þegar hann sagði, að hefði verið búið að selja uppiskipunarmanninum allar afurðir Íslendinga. Hann er ekki af sama saubáhusi og venjulegir menn, að binda sig við staðreyndir og sannleika, heldur eigi hugaflug og hvað best hentar í þann og þann svipinn þeim erlendu hagsmunum, sem hann fær kaup sitt fyrir að vinna að. Að öðru leyti nenni ég ekki að eltast við skvaldur þessa hv. þm. Það var augljóst, af hverju hann talaði eins og hann talaði.

Út af orðum hv. 3. landsk. vil ég taka fram, að hann ásaakaði okkur fyrir, að við hefðum ekki spurt um það berum orðum, hvert fjárhagslegt framlag Ísland yrði að inna af höndum samkvæmt þessum samningi og hvaða skyldur það þyrfti að inna af hendi. Það er óþarfi að spyrja frekar um það, því að við höfum fengið við því ótvíræð svör, að við yrðum ekki skyldaðir til að gera meira en við sjálfir telðum sanngjarnt í góðri trú að gera á þeim tíma, þegar á reyndi, þannig að við erum ekki með nokkru móti skyldaðir til að inna fjárgreiðslur af hendi eða annað slíkt frekar en við sjálfir samþ. á þeim tíma, þannig að engin skuldbinding er lögð á okkur í þessu efni.

Hv. þm. sagði, að ef ekki einu sinni þetta fælist í samningnum, fyndist sér hann lítils virði. Það hefur verið skýrt tekið fram, um hvað samningurinn fjallar, hvað varðar Ísland fyrst og fremst. Við höfum ekki dregið dul á það. Við höfum sagt, að þau ríki, sem standa að þessu bandalagi, muni fara fram á svipaða aðstöðu á Íslandi, ef svo hörmulega tækist til, að ný styrjöld brytist út, eins og vesturveldin höfðu í síðasta stríði. Það er þetta, sem er líklegt, að verði okkar framlag, að veita svipaða aðstöðu eins og síðast var gert. Frá þessu hefur verið skýrt ótvírætt. Og þegar það er viðurkennt af öllum, jafnvel kommúnistum, að það sé áreiðanlegt og ófengjanlegt, að Ísland muni dragast inn í styrjöldina, ef hún bryzt út, þá teljum við frá Íslands sjónarmiði, að það sé augljóst, að hagræmama sé að gera þennan samning við lýðræðisríkin fyrir fram heldur en að hafa allt í óvissu og vita, að það verður kapphlaup um landið og halda þannig á málinu, eins og hv. þm. Siglf. og félagsbræður hans vilja, að möguleikar eða líkur skapast til þess, að árásar- og einræðisríki geti hremmt landið. Við teljum, að samningsgerðin skapi beinar og óbeinar mjög miklar líkur til þess að koma í veg fyrir þetta. Fulla vissu er ekki hægt að skapa í þessu frekar en öðrum manlægum efnum, en það er enginn vafi, að miklar líkur skapast í þessu efni.

Þessi hv. þm. spurði mig síðan, hvort þetta væri þá svo, að hlutleysi okkar gæti haldizt þrátt

fyrir það að þessi samningur verður gerður. Ég tel, að ef til ófriðar kemur, þá mundum við ekki geta haldið okkar hlutleysi, ef við stöndum við okkar framlag samkvæmt samningnum. Þetta er ótvírett mín skoðun, eins og það er ótvírett mín skoðun, að eftir að Bandaríkin lentu í stríðinu 1944, þá höfum við, af því að við sögðum ekki upp hververndarsamningnum, afsalað okkur hlutleysi í þeirri styrjöld. Það er eitt meginatriðið í þessu efni, að hlutleysið hefur reynzt okkur alveg gagnslaust, og því tjáir ekki á nokkurn hátt að byggja okkar pólitík á því.

Hv. þm. vitnaði í fögur ummæli þáverandi þm., Gísla Sveinssonar, um þetta efni. Ég hélt, að sá göla heiðursmaður og ýmsir aðrir hafi lært af þeim atburðum, sem síðan hafa gerzt, að hlutleysið er gagnslaust. Það er áreiðanlegt, ef orð þessa heiðursmanns eru sú biblía, sem hv. 3. landsk. vill fara eftir, þá mundi hann verða mér sammála nú, ef hann mætti þekkja núverandi skoðun þessa heiðursmanns, sem hann vitnar svo mikið í. Það er kannske vegna þess, að reynsla þessa manns er meiri en hv. 3. landsk. í þessu efni, að það skuli þurfa nýjar skelfingar til þess að hv. 3. landsk. læri það, sem þáverandi þm., Gísli Sveinsson og ég og ýmsir aðrir, erum þegar búnir að læra. En ég efast ekki um, að hv. 3. landsk. út af fyrir sig geti lært af því, sem við vitum. Hann litur á málið frá íslensku sjónarmiði, þó að ég telji hann ekki hafa rétt fyrir sér. Hv. þm. Siglf. og hv. 2. þm. Reykv. líta aftur á móti á málið eingöngu frá erlendu sjónarmiði. Mig flókrar við því, þegar hv. þm. Siglf. og hans félagar eru að tala um ágæti hlutleysisins, þegar þessi hv. þm. lagði beina fæð á mig fyrir það, að ég hefði komið í veg fyrir, að Ísland segði Þýskalandi og Japan stríð á hendur árið 1945. Þetta man hann, ef hann vill. En ég efast ekki um, að hann neitar því, hann getur ekki sagt orð talað, því að hann hefur andstyggð á sannleikanum í opinberu lífi. Og svo er þessi þm., sem hefur barizt ólmur og gengið fram af sér og heimtað, að við færum í stríð við þjóðir, sem að vísu voru komnar að fótum fram, að ásaka okkur, að við séum að bregðast hlutleysinu. Ef nokkur stríðsásingamaður er til í landinu, þá er það hv. þm. Siglf. og hv. 2. þm. Reykv. og hv. landsk. þm., Brynjólfur Bjarnason. Þeir gerðu allt, sem þeir gátu, til að knýja Ísland út í stríð, og það munaði litlu, að sú stjórnaðarvinna, sem þá var, slánaði, af því að menn létu ekki undan ofsa þeirra í þessu máli. Og eitt er víst, að þeir hafa aldrei fyrirgefið mér, að ég stóð á móti þeirra áformum, enda undrar mig það ekki, því að það, sem vakti fyrir þeim með þeirri stríðsýfirlýsingu, var að geta komið því áformi sínu í framkvæmd að láta einræðisríki fá herstöðvar á Íslandi.

Ásmundur Sigurðsson: Þessi síðasta ræða hæstv. utanrhr. var nauðalk flestu öðru, sem hann hefur haldið fram í sambandi við þetta mál. Svörin eru alltaf þessi: Kommúnistar eru leigubýr úr austri, sem vilja láta erlent stórveldi taka Ísland. Þetta eru svörin við hverju sem er, alveg eins þó að fundið sé að, að landinu sé stjórnað án fjárl. þriðjung ársins, þá er svarið alltaf það sama.

Það var svolítið fleira, sem ég vildi minnst á í sambandi við þessa ræðu hæstv. ráðh. og í sambandi við það, sem hann hefur sagt hér áður.

Hæstv. utanrhr. sagði, að það eina, sem krafizt væri af okkur, væri að láta svipaða aðstöðu og í síðasta stríði, og endurtók það, að hlutleysi okkar hefði verið úr sögunni 1940. Ég vil vitna aftur til yfirlýsingar hv. þm. G.-K., sem hann gaf í umr. um það, að Bandaríkin væru bein um hververnd 1941. Þá sagði hann: „Ég víðurkenni, að hér er um veigamikinn mun að ræða, en ég neita því, að Ísland hafi með þessu brotið í bága við yfirlýsta stefnu um svarandi hlutleysi.“

Annars er ástæða til að benda frekar á, hvað þetta getur þýtt fyrir okkur, ef friðslit verða. Við höfum dæmin frá fyrra stríði um það. Það fóru ýmsi ríki í stríðið með nazistum á þeim tíma, sem þau héldu, að þeir mundu sigra. En svo biðu þeir ósigur. Og hvað ætli það hafi kostað þau að hafa farið í stríðið með þeim? Eg býst við, að þessi ríki hefðu kosið, að þau hefðu aldrei farið í stríð með nazistum í þeirri von, að þeir mundu sigra allir saman.

Það þýðir ekki að segja, að hlutleysi sé einskis virði í styrjöld. Það getur verið mikils virði að vera hlutlaus gagnvart báðum hernaðaraðilum. Við skulum taka dæmi frá síðasta stríði. Hvers virði var það fyrir Frakkland í síðasta stríði að lýsa París óviggirta borg, þegar Þjóðverjar tóku Frakkland? Það tókast talsvert í stríði að auglýsa borgir óviggirtar, því að þegar það er gert, er það síðferðileg skylda fyrir þann, sem er að gera árás, að hlifa þeim verðmætum, sem eru óviggirt. Þannig verður það með íslensku þjóðina. Ef hún er hlutlaus, þá er það síðferðileg skylda fyrir þá aðila, sem eiga í höggi við Bandaríkin, sem hefðu hér hernaðarlega aðstöðu, að hlifa íslensku þjóðinni, en samkvæmt víðurkendum reglum hernaðar hefðu þeir enga slíka skyldu við íslensku þjóðina, ef hún væri beinn þátttakandi. Þetta er það, sem almenningur skilur vel, og þess vegna heimtar hann svo stíft þjóðaratkvæðagreiðslu um málið.

Annars er furðulegt, hvað mikil áherzla er lögð á að fá Íslendinga inn í þetta bandalag. Hæstv. forsrh. lýsti yfir, að á 4. hundruð millj. manna væru komnar inn í þetta bandalag. Er það þá svo mikið höfubatriði, að Íslendingar, 130 þús. að tölu, bætist við? Við erum mikilsverður hluti af mannkyninu, ef það er ómögulegt fyrir þessar 320 millj. að tryggja öryggi sitt, nema Íslendingar séu með. Nei, almenningur sér vel gegnum svona blekkingar og þm. líka og stj. kannske allra bezt.

Hvað þýðir það, ef við erum komnir inn í hernaðarblokk sem styrjaldaraðili og sá aðili, sem við höfum hallað okkur að, biður ósigur, eins og nazistar í síðasta stríði og þar með allar þær þjóðir, sem höfðu tekið þátt í stríðinu með nazistum, svo að við verðum sigruð þjóð? Hvað þýddi þetta fyrir þær? Það, að þær urðu skaðabótaskyldar og urðu að biða óbætt allt það tjón, sem þær höfðu beðið í styrjöldinni. Þetta er það, sem íslenskur almenningur skilur vel og vill ekki, að íslenska þjóðin geri. Og þeim mun meiri ástæða er fyrir þá, sem halda, að hætta stafi frá Sovétríkjunum, að hugsa út í, hvað það getur þýtt, ef við í lok þeirrar væntanlegu

stýrjaldar, sem þeir búast við, verðum sem sigruð þjóð fyrir Sovétríkjunum og undir þá gefnir, ef við tökum þátt í stýrjöld á móti þeim og verðum að taka þeim afleiðingum, sem slíku fylgja. Eg veit, að það eru margir menn, sem hugsa ekki svo djúpt, að þeir haldi, að þetta komi fyrir. Eg talaði við greindan mann utan af landi, framsóknarmann, sem lýsti skoðun sinni á þessu og hélt því fram, að best væri fyrir okkur að ganga í bandalagið. Þegar við fórum að ræða þetta fram og aftur, spurði ég hann, hvernig hann liti á það, ef svo færi, að Bandaríkin, sem við gengjum í bandalag við, yrðu undir og við sigraðir af Sovétríkjunum. Hann svaraði: „Við hugsum bara ekki málið á þann hátt.“ Ef fólkvið hugsar ekki málið á þann hátt, gæti það að vissu leyti virzt eðlileg afstaða að ganga í þetta bandalag með Bandaríkjunum. En það er mjög athugandi fyrir þá, sem ekki hugsa málið svona einhliða, að athuga, hvort ekki eru mjög miklar líkur til þess, að svo kynni að fara, að Bandaríkin töpuðu slíki stýrjöld. Við vitum, að síðustu 24 ár er búin að standa borgarastýrjöld í Kína og Bandaríkjamenn hafa veitt þeim alla þá aðstoð, sem þeir hafa getað, bæði sérfræðinga, vopn og peninga, en þrátt fyrir það eru þau kommúnistar, sem eru að leggja landið undir sig. Hvað þýðir þetta fyrir þann möguleika, að Bandaríkin geti unnið í næstu stýrjöld? Það, að möguleikar auðvaldsins í næstu stýrjöld verða hverfandi litlir til þess að vinna. Kapitalisminn fer með sjálfan sig, en spurningin er sú, hve mikið hann dregur með sér í fallinu. Þetta ættu þeir að athuga, sem vilja, að við verðum þátttakendur í þessu bandalagi.

Nei, það, sem hér liggur til grundvallar, þegar verið er að gera kröfu til þess, að þessir 130 þjó. Íslendingar gangi í þetta bandalag vegna þess, að það sé nauðsynlegt fyrir öryggi hinna 220—230 milljóna manna, sem eru stofnendur þess, þá er greinilegt, að allt annað liggur til grundvallar, þegar þess er gætt, að þetta bandalag mundi hafa hina sömu aðstöðu á Íslandi, hvort sem íslenska þjóðin gerist þátttakandi eða ekki. Utanrrh. Bandaríkjanna segir, að enginn möguleiki sé fyrir Sovétríkkin að verða á undan Bandaríkjunum að taka landið, þar sem það yrði að gerast á sjó, en ekki væri hægt að taka landið með flugher. Það er þess vegna þýðingarlaust að segja íslenzkum alþm., að nauðsynlegt sé, að íslenska þjóðin gerist þátttakandi í þessu bandalagi til þess, að þær göðu hugsjónir, þessi göðu áform, sem það stefni að, eigi nú ekki að ónýtast. Nei, það, sem hér kemur til greina, er vennt: Í fyrsta lagi hagsmunir sérreittindastéttanna á Íslandi, sem til að halda sérreittindum sínum þykjast til þess neyddar að halda sér að sterkum aðila, leita sér aðstoðar erlendis frá. Og það eru í öðru lagi hagsmunir Bandaríkjanna, sem krefjast þess, að þau skuli skilyrðislaust fá þá aðstöðu strax, þótt á friðartímum sé, til þess að geta ógnað þaðan heiminum í kjarnorkustýrjöld. En þeim finnst það mundi vera álítnhekkir fyrir sig að taka þessar herstöðvar á friðartímum, nema íslenska þjóðin samþykki það. Þess vegna var íslenzkum ráðh. stefnt utan, þess vegna flugu íslenzkir ráðh. til Washington, til þess að taka við fyrirskipunum

frá utanrrh. þar, þótt fjárl. væru óafgr. og ástandið eins og landbrh. tók fram í ræðu sinni í gær. Þetta er önnur ástæða. Þó að þessi plögg, sem hér liggja fyrir prentuð á hvítan pappír, gefi til kynna, að hér sé um að ræða till. frá ríkisstjórn Íslands, mætti bæta því við, þó að það sé ekki nefnt, að flm. þessa plaggs er í raun og veru utanrrh. Bandaríkjanna.

Lúðvík Jósefsson: Herra forseti. Eg hefði einleiga búzt við því, að hér yrði a. m. k. matarhlé í kvöld og mönnum gæfist tórn til að ræða þetta mikla mál. Eg hafði ekki búzt við að taka hér til máls strax, en bykir sýnt, að halda eigi áfram eins og til er efnt í upphafi. Það á sem sé að svelta menn inni við þessa umr. Svo er hverjum þm. boðið upp á 15 mínútur til þess að ræða þetta mikla mál, og er sýnilegt, að ekki er hægt að ræða efni þess mikið á svo skömmum tíma, og það sízt þegar allur aðdragandi þessa máls er eins og hann er hér. Það hefur komið fram í þessum umr., að undanfarið hafa hæstv. ráðh. forðazt eins og þeir hafa getað að gefa þm. kost á því að fá upplýsingar um gang þessa máls. Þeir hafa hér á Alp. gefið um það algerlega rangar og villandi upplýsingar, hvernig málinu væri komið, og þannig hefur þessu verið haldið leyndu fyrir þm. í langan tíma. Svo loks þegar ríkisstj. er búin að kokka málið í leynd langan tíma, bregður hún skyndilega við og gerir það, sem er algert einsdæmi. Hún gefur sem sé tilkynningu um það með 6 eða 7 klukkutíma fyrirvara, að hún vilji hafa útværsumræður um þetta mál, — mál, sem þm. hafa ekki getað fengið neinar upplýsingar um hjá ríkisstj. og hún á undanförmum dögum hefur ekkert vilji að segja um né gefa upplýsingar um á Alp. En á sama tíma hefur ríkisstj. skotið sér undan því að láta fara fram eðlilegar umr. um vantrauststill. sem legið hefur lengi fyrir þinginu. Nú, það tókst svo að forminu til að láta þær útværsumr. verða að nafninu til um vantrauststill. En ríkisstj. öll brást þannig í málinu, að hún tók þann kost að ræða ekki vantrauststill., þó að hún væri til umr., heldur ræddi hún þetta mál, sem þannig hafði verið undirbúið og kastað svona fyrir þingið.

Nú er því haldið af Alp. og allri þjóðinni, að hér sé um að ræða hið ágætasta mál, hér sé um það að ræða að bjóða íslenzku þjóðinni að gerast aðili að viðtækum friðarsamningi, friðarbandalagi, og það tilkæð á þá lund, að þetta sé í framtíðinni íslenzku þjóðinni alveg ómissandi. Ef nú svo væri sem látið er, hvernig stendur þá á því, að þukrast þarf með málið og leynd þjóðina því, sem á að gera í málinu, og hvers vegna má þá ekki hafa eðlilegan fyrirvara um umr. um málið, sem venja hefur verið til um önnur mál? Og þegar svo málið er tekið fyrir á Alþingi, eru umr. mjög fljótlega skornar niður í 15 mínútur á hvern þm., og má ekki gefa matarhlé kaffihlé, heldur eru hér á allan hátt gerðar tilraunir til þess að komast hjá umr. Og hvernig stendur þá á því, að ríkisstj., ef hún tryði því, að hér væri um svona gott mál að ræða, hefur ekki kjark til þess að mæta á mannámötum viðs vegar um landið, þar sem menn hafa verið að ræða þessi mál og séð hætt-

una, sem Íslandi mundi stafa af því að ganga í slíkt bandalag? Hvernig stendur á því, að ríkisstj. hefur ekki komið þar neitt nærri? Nei, það vita vitanlega allir menn, að þegar svona vinnubrögð eru höfð í frammí, er óhreint mjöl í poka-horninu. Það vita allir Íslendingar, að svipað var farið að með Keflavíkursamninginn forðum. Þá var því haldið að íslenzku þjóðinni, að þetta væri dándís plagg, bráðnaudsýnlegur samningur, ekki fyrir Bandaríkin, heldur eingöngu fyrir Ísland. Þá var sagt, að þarna ættu Íslendingar öllu að ráða, þarna ættu að vera aðeins örfáir Bandaríkjamenn, en þeir yrðu að hlíta íslenzkri lögsögu og íslenzkum lögum í hvívetna. Vitanlega vissi íslenzka þjóðin, að það var ekki hún, sem hafði óskað eftir þessum Keflavíkursamningi. Það voru Bandaríkjamenn, sem óskuðu eftir herstöðvum í landi okkar, og var þá farin sú leið að reyna að lokka þjóðina með fögurum yfirlýsingum og loforðum, sem allir vita, hvernig hafa orðið í framkvæmd. Og nú á enn að fara svipað að og áður. Hér eru gefnar yfirlýsingar um það, að þetta sé hið ágætasta mál fyrir Íslendinga og að eina leiðin til þess að tryggja frið á næstu árum sé, að Íslendingar gangi í þetta bandalag, þetta friðarbandalag, þetta fóst-bræðralag, eins og menn hafa verið að nefna það hér.

Það er líka fróðlegt að gera sér grein fyrir, hvers konar fát og pat hefur yfirleitt verið á ríkisstj. landsins í sambandi við þetta mál. Hún hefur vitanlega ekki mátt vera að því að sinna innanlandsmálum. Þó að allt atvinnulíf landsmanna sé að fara í rúst og togarnir hafi verið bundnir við hafnargarðinn í 1½ mánuði, hefur ríkisstj. ekki mátt vera að því að sinna því neitt. Hún hefur haft öðrum verkum að sinna, hún hefur staðið í sínum stórræðum og verið að vinna að hinum stóru málum, sem hún þurfti að leynd þjóðina og neita að gefa upplýsingar um á Alþingi, og nú á að afgreiða þetta stórmál í skyndi á övenjulegan hátt á Alþingi, umræðulaust og með fólkskum yfirlýsingum eins og áður, þegar slík mál hafa legið hér fyrir.

Því er neitað af forsvarsmönnum þessa máls, að Bandaríkin séu að leita hér eftir aðstöðu til þess að geta rekið þá styrjöld, sem margir halda fram, að Bandaríkin hafi í huga gegn ákveðnu stórveldi. Þessu er neitað, en neitunin er nú ekki rökstudd mikið, heldur aðeins slegið fram, að Bandaríkin séu friðelskandi lýðræðisþjóð, sem bara vilji verja sig. Dettur nokkrum manni í hug, að Bandaríkjamenn séu með stórkostlega hernaðaraðstöðu í Tyrklandi, á landamærum Rússlands, til þess að verja Bandaríkin fyrir árás frá Sovét-Rússlandi? Heldur nokkur lifandi maður, að sú aðstaða, sem Bandaríkjamenn skapa sér á Balkanskaga og í Grikklandi, sé til þess gerð, að Bandaríkin fái betri aðstöðu til þess að verja land sitt fyrir árás frá Sovétríkjunum? Nei, svona dæmi eru aðeins dæmi um það, sem menn vita fyrir löngu, að Bandaríkin hafa verið að reyna að undirbúa víða um heim þannig aðstöðu fyrir sig, að þau gætu háð sína árásarstyrjöld á Austur-Evrópu með árangri fyrir sig, og einn liðurinn í þessari áætlun Bandaríkjanna er einmitt sá að krefjast herstöðva á Íslandi. Þess vegna fóru þau fram á

að fá herstöðvar á Keflavíkurlugvelli og í Hvalfirði til 99 ára. Þegar það tókst ekki, knúðu þau í gegn Keflavíkursamninginn, og nú á að fullkomna það með þeim samningi, sem nú á að gera af ríkisstj. Það er eðlilegt, þegar málið liggur svona fyrir, að þukrazt sé með það og neitað að gefa íslenzku þjóðinni kost á að segja sitt álit um málið með almennri atkvæðagreiðslu. Nú er það ekki talið viðeigandi að láta fara fram atkvæðagreiðslu í landinu. Auðvitað eigum við Íslendingar að gera það upp við okkur, hvernig framtíðarhag okkar er best borgið, hvort við eigum að sogast inn í deilur stórveldanna, hvort við eigum að leigja land okkar sem herstöð fyrir eitt af herveldum heimsins og taka á okkur þá áætlun, sem slíku jafnan fylgir. Það er líka fyrrisjáanlegt, að íslenzka þjóðin er að miklum meiri hluta andvíg þátttöku í því bandalagi, sem hér um ræðir. Og ein ástæðan til þess, að svona vinnubrögð eru viðhöfð, er sú, að það á að koma þessu gegnum þingið á þennan hátt og neita þjóðinni um tækifæri til þess að segja sitt álit á málinu.

Ég vildi nú að lokum spyrja forseta um það, hvort það sé virkilega tilfellið, að nú í kvöld eigi þetta mál að fara til 2. umr., og hvort ekki á að gefa okkur þm. kost á að ræða það við 2. umr. á eðlilegan hátt, eða hvort hér á að beita sömu foralbrögðum áfram og neita að láta þetta mál fara til þeirrar n. til athugunar, sem á að fjalla um svona mál, og hvort hér á að setja á annan fund og síðari umr. í skyndi og reyna að koma þessu hér fram í nótt, framkvæma þetta næturverk, eða hvort forseti vill lýsa yfir því, að málið skuli fara til n., fá þar eðlilega afgreiðslu og fara síðan til 2. umr. á morgun. Ég vil gjarna fá skýr svör við þessu, því að eftir því hlýtur vitanlega ræðutími manna að fara við þessa umr.

Áki Jakobsson: Herra forseti. Það er aðeins stutt ath. út af ummælum hæstv. utarrh. Hjá honum er alltaf sama viðkvæðis, þegar hann deilir við einstaka menn: Þessi og þessi hatar mig. Þessum og þessum flokki er illa við mig. — En það er svo langt frá því, að ég hafi Bjarna Ben. Ég vorkenni honum, maðurinn er sjúklingur. Þessi sýki er þekkt fyrirbæri í Íslenzkum stjórnmálum, og þeir, sem eru haldnir af henni, deyta sínum pólitíska dauða tiltölulega fljótt. Þeir halda, að allir séu að ofsækja sig, en sá er annar fylgiglöstur-þessarar sýki, að í stað þess að geta rökrætt mál með eðlilegum hætti, er hverjum rökum og fyrirspurnum svar að með skætingi og útrúsnúningi eða beinlínis með lygum, og gerði hann það allt í þeirri ræðu, sem hann hélt hér áðan, og á ég þar fyrst og fremst við þau orð hans, sem eru marghrakin, að við sósíalistar hefðum krafist þess, að Íslendingar segðu möndulveldunum stríð á hendur, þegar um það var að ræða að ganga í Bandalag hinna sameinuðu þjóða. Þetta eru tilhæfulaus ósannandi, eins og margoft hefur verið tekið fram. En ég vil undirstrika það, að utarrh. gætti þess vandlega að fara ekki inn á þá spurningun, sem ég beindi til hans og var á þá leið, hvort Íslendingar yrðu ekki algerlega sjálfir að bera þau útgjöld, sem þeir óhjákvæmi-

lega yrðu fyrir og leiddi af stríðsaðild þeirra, eftir að stríð hefði skolið á, og væru fólgin í skemmdum á mannvirkjum og vannslátum og marghátuðum erfiðleikum við að reka atvinnulífið með eðlilegum hætti. Hæstv. ráðh. vék sér undan að svara þessu og kom aftur með sömu skýringuna: „Við þurfum ekkert að leggja fram, nema eftir því, sem við ákveðum sjálfir á sama tíma.“ Hann víðurkenndi þó, að við værum óafturkallanlega orðnir stríðsaðilar, ef ráðizt yrði á einhvern þeirra aðila, sem standa að þessum samningi, og sér þá hver maður í hendi sér, hvað af því leiðir, sem sé það, að við yrðum að taka á okkur öll þau útlát og allar þær kvaðir, sem styrjaldrábjóðir verða að gera Þetta var því hrein utanstefna eftir sams konar orðsendingu og Norðmenn og Danir fengu og allir skildu þannig, að ráðherrarnir væru kvaddir vestur. Hæstv. forsrh. hagði, að sendiförin hefði verið farin að frumkvæði ríkisstj., en ekki eftir ósk neins annars. Hann er því staðinn að vísitandi lýgum, enda ekki við öðru að búast af manni, sem kosinn var forseti launþegasamtakanna í landinu og skildi svo við þau, að hann seldi sjálfum sér eignir þeirra og er síðan auðugur maður. Það er engin furða, þótt slíkur maður láti sér sæma að fara með vísitandi lygar. En ósannindi hæstv. forsrh. og annarra hæstv. ráðh. eru jafnarðan afhjúpuð og hið sanna leitt í ljós. Það vita hæstv. ráðh., og þess vegna þora þeir ekki að gefa þm. kost á að ræða málið. Þess vegna er reynt, eins og komið hefur greinilega í ljós, að pressa málið í gegn á hinn óeðlilegasta og ósæmleigasta hátt.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Ég hef aldrei frá því fyrst er ég kom á þing upplifað það, sem ég hef upplifað í dag. Hversu litlifórlægt mál sem um hefur verið að ræða, þá hefur það ekki þekkt, að um. væru skornar niður þegar á fyrsta degi. Ég hef setið á þingi í 12 ár, og það hefur aldrei komið fyrir á þeim tíma. Hvað er hér um að vera? Hér er um það að ræða að beita því í stærsta máli, sem fyrir Alþingi hefur komið, að taka málfrelsi af þm., eftir að búið er að gefa fyrirheit um, að Alþingi geti verið öruggt um að hafa nægan tíma til að ræða málið, þegar það komi fyrir. Blað hæstv. forsrh. segir 1. febr. — með leyfi hæstv. forseta: „Alþýðublaðið telur þá hugsun fráleita, og alveg ástæðulaust að óttast, að ákvörðun í slíku stór-máli verði tekin, fyrr en þjóðinni hafi verið kynntir vel allir málavextir og þeir verið ræddir gaumgæfilega frá öllum sjónarmiðum.“ Svona voru loforð blaðs hæstv. forsrh., meðan reynt var að þagga niður í þjóðinni. Þegar hæstv. utanrrh. var í Ameríku ásamt hæstv. menntmrh. og hæstv. viðskmrh., þá tilkynntu þeir heiminn, um, að þeir segðu ekkert um, hvað Íslendingar mundu gera. Við leggjum samninginn fyrir Alþingi, sögðu þeir, og það ræður. Hvað skeður svo? Það er byrjað að ræða samninginn kl. 10 í morgun, og þá er þegar bundið fyrir munninn á þm. Þá er ræðutíminn styttr með þeim aðferðum, sem aldrei hafa tíðkazit. Þetta minnir mig á mynd eftir franska málarrann Daumier. Myndin var af manni, sem bundið var fyrir munninn á og hét „Hinn ákærði hefur orðið“.

Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

Í dag hefur Alþingi Íslendinga orðið gegn Bandaríkjunum, og þá er bundið fyrir munn þingmanna. Þetta byrjaði í gær með því, að stjórnariðvið svipti þm. málfrelsi, og það mun verða munað. Ég vil því láta það koma greinilega fram, að Alþingi er beitt ofbeldi. Svona eru aðferðirnar, þegar heim kemur, þótt hæstv. utanrrh. segi í Washington, að hann ætli að leggja málið fyrir þingið og það eigi að ráða. En nú vill hæstv. utanrrh. alls ekki, að málið sé rætt. Hann segir: Ég hef ekki blandað mér inn í umr. og elti ekki ólar við —, ég stend ekki í málþófi o. s. frv., o. s. frv. Hann hefur aðeins tekið tvisvar til máls, nú áðan og þegar hann flutti framsöguræðuna, og hún var stytta framsöguræða, sem heyrzt hefur á Alþingi. Það hefði áreiðanlega verið haldin lengri framsöguræða, þótt um hrossageldingar hefði verið að ræða. Hvað er ríkisstj. að sanna með þessu framferði sínu? Hún er að sanna það, að hún hefur málað, sem hún þorir ekki að verja, og svo segir hæstv. utanrrh., að hann vilji ekki hlusta á leiða menn. Heyr á endemi! Hver flaug til Ameríku, eftir að slett hafði verið í hann 2½ milljón dollara? Svo dirfist þessi hæstv. ráðh. að tala um leiða menn, maður, sem sjálfur er leiðurur frammi fyrir öllum heimi fyrir 2½ milljón dollara, sem slett var í hann, svo að hann gæti enn svolitla stund haldið ríkisbúskapnum gangandi, þegar allt fé þjóðarinnar var að ganga til þurrðar, eytt og stolið, fyrir aðgerðir hæstv. ríkisstj. Og nú á að taka málfrelsið af þm., áður en aðildin að Atlantshafsbandalaginu er samþ., og ef það er gert, hvað verður þá síðar, þegar við erum komnir í bandalagið? Við þekkjum fyrirheitin, og við þekkjum efnirnar. Það var sagt í umr. um Keflavíkursamninginn, að við ættum þar að ráða einu og öllu, það væri ekki hætt á öðru, og meira að segja: Gvendur í. væri lögreglustjóri þarna suður frá. Hverju höfum við svo ráðið? Engu. Enda þorir hæstv. utanrrh. ekki að láta ástandið á Keflavíkurlflugvelli vitnast almenningi. Ákærður fyrir að sviklast um að innheimta tolla af Ameríkönun og hafa þannig milljónir króna af ríkissjóði og ákærður fyrir að láta viðgangast þar hin herfilegustu lögbrot, þá þorði hann ekki að láta málið ganga til nefndar hér í þinginu, svo að embættismenn ríkisins mætti kveðja til sem vitni. Síðan þetta var er svo ástandið á Keflavíkurlflugvelli ekki aðeins orðið stórkostlegt hneyksli hér innanlands, heldur er það orðið alþjóðlegt hneyksli og smánarmál, og í hálfan mánuð hafa hæstv. ráðh. svikizt um þá lagaskyldu að svara fyrirspurnum mínum um ástandið á velliun og afskipti ríkisstj. af því. Þeir ætla að hespa þetta mál í gegn, áður en almenningur fær að vita, hvornig öll lög og allar reglur eru brotnar þarna suður frá.

Hv. þm. Ísaf. talaði um það, að þjóðvarnarmenn og aðrir andstæðingar Atlantshafsbandalagsins hefðu haldið uppi einhlíða áróðri, en þyrðu ekki að ræða málið frá báðum hliðum. Af hverju gangast ekki stuðningsmenn bandalagsins fyrir fundi og bjóða andstæðingum þess að mæta? Ég skal nú skora á hv. þm. Ísaf. að mæta mér á útfundi hér í Reykjavík, þar sem

Þetta mál væri á dagskrá. Hér er um að ræða valdatöku Bandaríkjanna á Íslandi. Hér er um að ræða þá stærstu stjórnskipunarþrengingun, sem orðið hefur, þegar breyta á friðarríki í hernaðarríki, og þetta á að gera án þess, að þjóðin viti af því, heldt á einni nóttu, en þeir þora ekki að tala við fólkíð, og ég endurtek áskorun mína til hv. þm. Ísaf. um að mæta mér á útfundum um þessi mál. Hv. þm. Ísaf. siteraði í stefnuskrá Alþf. Hann virðist alveg búinn að gleyma fortíð Alþf. og hinum fyrri hugsjónamálum hans. Hann virðist búinn að gleyma öllum bókunum, sem hann þýddi, eins og t. d. Jimmie Higgins o. fl. og hann virðist búinn að gleyma því, hvað Alþf. á Ísafirði var sérstaklega duglegur að útbreidda sannleikann um auðvaldið í Bandaríkjunum. Annars býst ég ekki við, að hv. þm. vilji, að ég fari nánar út í þetta, því að fortíð hans gæti valdið því, að Ameríkumenn teldu hann grunsamlegan, og það félli honum vafalaust mjög illa. Þessi hv. þm. taldi samtök Austur-Evrópuþjóðanna, sem stofnuð hafa verið eftir lok síðustu heimsstyrjaldar, brot á sáttmála Sameinuðu þjóðanna, en því fer fjarrí, því að í 53. gr. sáttmálanna eru slík samtök leyfð gegn Þýskalandi og bandamönnum þess, og það er alltaf tekið fram í samningnum milli þessara ríkja, að samtökin séu mynduð gegn þeim ríkjum. Hins vegar er þetta Atlantshafsbandalag brot á 52.—53. gr. sáttmálans, því að sú bandalagsstofnun, sem þar er gert ráð fyrir, á eingöngu að vera til þess, að bandalagsríkin leysi sameiginlegar deilur, sem þau kunna að lenda í. Það er freistandi að fara út í lagaskýringar í sambandi við þetta mál, og ég hef sýnt fram á, að Ísland brýtur sáttmála Sameinuðu þjóðanna, ef það gengur í Atlantshafsbandalagið. Hins vegar er auðséð, að þessi mál fást ekki rádd við hæstv. ríkisstj.

Hvað er eiginlega að gerast á Íslandi þessa dagana? Það er byrjað á því að koma hér upp harðstjórn í skjóli amerískis hervalds. Það er nú farið að framkvæma það, sem foringja íhaldsins hefur hingað til aðeins getað látið sig dreyma um. Íslendingar eiga engu að fá að ráða. Ríkisstj. beitir ofbeldi við Alþingi, og flokkshandjárn eru sett á hæstv. forseta Sp. til þess að hann brjóti á þm. þann rétt, sem þeim hefur verið lögheglaður í stjórnarskránni. Ég skal ekki neita því, að þessar aðfarir séu í samræmi við það innihald, sem hér liggur fyrir. Það er kannske ekki óviðkunnalegt, að samningurinn, sem á að fórna íslenzku þjóðinni fyrir auðvald Bandaríkjanna og leppriku þess, sé kúskaður í gegn með ofbeldi. Það, sem nú er að gerast, er það, að auðmannastétt Íslands hefur kall- að á erlent vald inn í landið til þeirra afskipta, sem byrjuðu hér í dag. Og afskipti Bandaríkjauðvaldsins leiða ekki til annars en svívirðis og spillingar. Það hendir peningum í ríkisstj., eins og kaninn hendir tyggigúmmi í kvenfólkúð suður á Keðlavíkurflugvelli. Við skulum bara bíða og sjá, til hvaða spillingar og ofbeldis afskipti Bandaríkjauðvaldsins leiða, og þegar við höfum séð það, sem gerzt hefur nú, áður en Atlantshafsbandalagið er samþ., hvað mun þá síðar? Ég vil mótmæla því, að Íslandi sé þannig fórnáð fyrir auðvald Bandaríkjanna, án þess að þjóðin

fái að vita og Alþingi fái að ræða, hvað í húfi er. Ég mótmæli því, að ráðh., sem liggja undir ákæru Alþingis fyrir afbrot, eins og hæstv. utanrhh., og ráðh., sem liggja undir ákæru fyrir að hafa stolið húsum af samtökum alþjóðunnar, eins og hæstv. forsrh., — ég mótmæli því, að þessir ráðh., sem raunverulega ætti að draga fyrir landsdóm, beiti Alþingi ofbeldi til þess að láta það afgreiða mál eins og þetta með þeim aðferðum að brjóta allt í senn: lög, reglur og stjórnarskrá.

Lúðvík Jósefsson: Herra forseti. Ég gerði áðan fyrirspurn, sem ég óska eftir, að hæstv. forseti svari, en hún var um það, hvenær ráðgert væri að halda áfram með þetta mál, hvort það fengi eðlilega afgreiðslu í n. og hvort það yrði tekið til 2. umr. á morgun, eða hvort hún ætti að fara fram í kvöld eða nótt. Ég ég fengi skýr svör um, að venjuleg þingleg aðferð verði viðhöfð, þá mundi ég sennilega geta fallið frá orðinu.

Forseti (JörB): Þar sem ég gegni hér störfum sem varaforseti, þá veit ég ekki, hvað hæstv. aðalforseti hyggst fyrir, en ég get gert það fyrir hv. þm. að kveðja hæstv. forseta hingað, svo að hann geti svarað þessu.

Forseti (JPálm): Út af fyrirspurn frá hv. 2. þm. S-M. skal ég taka það fram, að að sjálfisöðgu verður 1. umr. lokið nú, en hvenær 2. umr. verður, er ekki ákveðið, en ég vænti, að það verði ekki fyrr en á morgun.

Lúðvík Jósefsson: Herra forseti. Ég verð að taka þetta svo, að úr því að hæstv. forseta er ekki kunnugt um þetta, þá verði málinu vísað til n. og 2. umr. á morgun, og í trausti þess ræði ég það ekki frekar við þessa umr.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Við nánari áthugun taldi ég réttara að leggja fram rökstudda dagskrá við þessa umr. en þá síðari. Ég tel, að eina leið íslendinga til að reyna að tryggja öryggi sitt væri að leita yfirlýsinga Breta, Bandaríkjamanna og Rússa um, að þessi ríki vildu viðurkenna friðhelgi Íslands, og álit rétt að prófa, hvort ekki megí fást samkomulag um að vísa þessu máli frá og leita slíkrar yfirlýsingar. Af þessum ástæðum ber ég fram till. til rökstuddrar dagskrár, svo hljóðandi:

„Um leið og Alþ. felur ríkisstj. að snúa sér til stjórna Bandaríkjanna, Bretlands og Sovétríkjanna og óska yfirlýsinga þeirra um, að þessi ríki muni virða að fullu friðhelgi Íslands í stríði sem friði, svo fremi það ljái engu ríki herstöðvar í landinu, tekur það fyrir næsta mál á dagskrá.“

Forseti (JörB): Hv. þm. hafa heyrt þá rökst. dagskrá, sem hv. 2. þm. Reykv. hefur lesið upp, og liggur hún því hér einnig fyrir. Ég sé ekki ástæðu til að endurtaka lestur hennar.

ATKVG.R.

Rökst. dagskrá frá 2. þm. Reykv. á þskj. 507 fellð með 38:10 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

jd: HermG, KTH, LJós, SigfS, SG, StgrA, ÁkJ,
 ÁS, BrB, EOL.
 necl: HÁ, HB, HelgJ, HermJ, IngJ, JóhH, JJós,
 JG, JS, JJ, JörB, LJóh, ÓTh, PÞ, PO, SE,
 SEH, SK, SÁÓ, SkG, StJSt, StSt, StgrSt,
 PÞ, ÁÁ, BG, BSt, BÁ, BBen, BK, BÓ, EE,
 EmJ, EystJ, FJ, GJ, GIG, JPálm.
 GPG, HV, PZ greiddu ekki atkv.
 1 þm. (GTh) fjarstaddur.
 2 þm. gerðu grein fyrir atkv., svo láttandi:

Hermann Jónasson: Herra forseti. Ég er með-
 fim. að till., sem kemur til atkv. við 2. umr. Ég
 tel réttara að samþ. hana og segi þess vegna
 nei.

Jónas Jónsson: Þar sem það er orðið ljóst, sem
 fim. var víst ekki kunnugt, að Rússland gerði
 samninga við fimm þjóðir í vestri, en tók þær
 allar herskildi, tel ég það bera vott um vöntun
 á sögulegum skilningi að samþ. þessa dagskrá
 og segi því nei.

Brtt. 506 tekin aftur til síðari umr.
 Tillgr. samþ. með 33:10 atkv.
 Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
 Till. vísað til síðari umr. með 37:9 atkv. og til
 utanrnm. með 43 slj. atkv.

Að lokinni atkvgr., áður en fundi var slitið,
 mælti

forseti (JPálm): Þess er óskað, að hv. þm.
 verði í húsinu fyrst um sinn. Gert er ráð fyrir
 veitingum rétt fyrir klukkan tíu.

Einar Olgeirsson: Ég vil leyfa mér að biðja
 hæstv. forseta að segja til um það nú, hvenær
 næsti fundur verður í Sp., þar sem málið verður
 rætt og afgr. samkvæmt venjulegum þingskóp-
 um. Þó að þingskóp hafi verið rofin í dag, hef
 ég ekki gengið út frá því, að menn fengju ekki
 tíma til að semja nál., láta prenta þau og leggja
 þau fyrir með venjulegum hætti. Ef á að klára
 málið á morgun, vildi ég mælast til þess, að
 hæstv. forseti ákveði fund á morgun klukkan
 hálf tvö. Ég geng út frá því, að utanrnm. verði
 ekki sammála, heldur klofni í tvo eða fleiri
 þarla, og er þá rétt að leyfa mönnum að semja
 nál. og láta prenta þau. Ég mundi reyna að slýta
 mínu nál. eins og ég gæti, svo að það verði til
 á morgun, en ég vil vita nú, hvenær fundur
 verður. Eg vil því bera fram þá ósk, að hæstv.
 forseti ákveði fund á morgun klukkan hálf tvö
 og mun ég þá reyna að hafa til nál., þó að ég
 samkvæmt þingskópum hafi rétt til eins og hálf
 sólarhrings. Ég óska því svars um það, hvort
 fundur verði ekki klukkan hálf tvö á morgun.

Forseti (JPálm): Út af ósk hv. 2. þm. Reykv.
 vil ég segja það, að eins og ræður af líkum,
 mun ég flýta málinu eins og hægt er, en ég
 ákveð ekki fund fyrir en ég veit, hvernig starf
 n. gengur. Ég vænti þess, að það bagi ekki hv.
 þm., þó að þeir verði í húsinu nokkra stund.

Ládvík Jósefsson: Það eru aðeins tuttugu mín-
 útur síðan ég spurðist fyrir um næsta fund, og

þá sagði hæstv. forseti, að ekki væri kunnugt,
 hvenær hann yrði. Nú kemur fram beiðni um
 að þm. verði kyrrir í húsinu í kvöld, en það
 bendir til þess, að meiningin sé, að 2. umr. verði
 í nótt. Ég lauk máli mínu síðast með því að
 segja, að ég notaði ekki minn ræðutíma í trausti
 þess, að 2. umr. færi fram á morgun. Ég vil því
 leyfa mér að spyrja, hvort ætlunin er að 2. umr-
 fari fram í nótt eða hvort fundur verður á
 morgun með venjulegum hætti. Þm. eiga fulla
 kröfu á því að fá að vita þetta.

Forseti (JPálm): Það er ekki rétt, að ég hafi
 gefið nein loforð í þessu efni. Ég sagði, að það
 væri óákveðið, hvenær næsti fundur yrði. —
 [Hlé.]

Einar Olgeirsson: Forseti sagði áðan, að hann
 mundi ákveða fundartíma eftir því, hvernig
 nefndarstörfin kynnu að ganga. Ég get upplýst
 hann um það nú þegar og fyrir fram. Eg mun
 verða þar í minni hluta, og það verður því undir
 mér komið, hvernig nefndarstörfin ganga. Eg
 mun hraða svo mínu nál., að það verði tilbúið
 kl. 1.30 á morgun, ef hæstv. forseti vill ákveða
 fundartímann þá. Það verður ekki afgreitt á
 skemmi tíma. Og ég veit ekki til, að nokkurn
 tíma í þingsögunni hafi nál. verið hraðað svo,
 þótt um smámál hafi verið að ræða, hvað þá
 slíkt stórmál, sem hér liggur fyrir. Ég held því,
 að hæstv. forseti geti sparað sér að láta þm.
 biða hér fram á nótt í húsinu eftir því, að fréttir
 berist um störf n., og ákveðið nú fundartímann.
 Eg get sem sagt alveg sagt forseta, hvernig
 nefndarstörfin mun ganga. Formaður utanrnm.,
 hv. þm. G-K., mun setja fund með makt og miklu
 veldi. Hann mun ekki láta rannsaka málið
 mikið og skjóta sér með öllu undan því að láta
 nokkra lærða menn í landinu, sem reynslu hafa
 haft af milliríkjasamningum síðustu 20—30 árin,
 koma hér nokkuð við sögu. N. mun því klofna
 í meiri hluta og einn til tvo minni hluta, sem
 þurfa að semja hver sitt nál. (ÓTh: Komdu nú
 á nefndarfund!) — Það verður nú ekki fyrir
 en þessum fundi slítur. Og ég get sagt hæstv. for-
 seta, að það er óhugsandi, að nál. verði til í
 nótt. Og ef forseta finnst, að ég hafi staðið mig
 slælega sem þingmaður í dag, get ég minnt hann
 á, að hann setti fund í morgun kl. 10 f. h. Hæstv.
 utanrnh. upplýsti, að ræða skyldi málið mjög
 vandlega, talaði nú að vísu sjálfur skamma
 stund, — en hæstv. ríkisstj. fór svo fram á það
 við hæstv. forseta að láta mig ekki fá matarhlé.
 Þó gaf nú forseti eftir, að ég fengi að borða há-
 degismatinn. En svo lét hann undan þeirri kröfu
 ríkisstj. að taka engan kaffítíma og loks undan
 þeirri kröfu hennar að gefa engan tíma til
 kvöldverðar. Ég held því, að hæstv. forseti geti
 ekki ætlat til meira starfs á einum degi en
 þetta er orðið, — eða er það herra forseti? Ég
 trúi því ekki, að forseti vilji nú ekki lýsa því
 yfir, að þessum upplýsingum gefnum, og þar
 sem líða tekur að miðnætti, að næsti fundur
 verði ekki boðaður fyrir en á venjulegum fund-
 artíma á morgun, kl. 1.30.

Forseti (JPálm): Eins og ég hef áður sagt,
 þá verður beiði með að ákveða fundartímann,

þar til séð er, hvernig störf utanrnm. muni ganga. Næsti fundur verður boðaður með dag-skrá. (EOL: Þetta er ofbeldi, forseti, og minnir meira á aðfarir Trampe greifa en Jóns Pálmasonar.) Fundi er slitið.

Á 59. fundi í Sp., 30. marz, var till. tekin til síðari umr. (A. 499, n. 509, 510 og 511, 506, 508, 512).

Of skammt var liðið frá útþýtingu þskj. — Aförigði leyfð og samp. með 28:7 atkv.

Forseti (JPálm): Ég vil, áður en þessi umr. hefst, leggja til, að hún verði eins stutt og þingskóp frekast leyfa og standi eigi lengur en 3 klst. alls, og mun ég bera það undir hv. þm. (EOL: Ég mótmæli þessari aðferð, herra forseti, og ég mótmæli þessu ofbeldi. Þetta er siðferðilega fordæmandi.) Hv. þm. skera úr um þetta. (EOL: Þm. geta ekki skorið úr um þvilika hluti sem hér er verið að fremja. Þetta er ekki í samræmi við þingskóp.) Jú. (EOL: Hæstv. forseti er ekki að beita þingskópum. — Sigf/S: Hvar er þessi gr. í þingskópunum? Hæstv. forseti er að beita hv. þm. ofbeldi. Það er ekki Alp., sem er að samþykkja þetta.) Í 37. gr. þingskapa segir svo: „Ef umræður dragast úr hófi fram, getur forseti úrskurðað, að ræðutími hvers þingmanns skuli ekki fara fram úr ákveðinni tímallengd, og einnig getur forseti stungið upp á, að umræðum sé hætt. Svo getur og forseti lagt til, hvort heldur í byrjun umræðu eða síðar, að umræðum um mál skuli lokið að lönnum ákveðnum tíma. Eigi má þó, meðan nokkur þingmaður kveður sér hljóðs, takmarka ræðutíma við nokkra umræðu svo, að hún standi skemur en 3 klukkustundir alls. Tillögur forseta skulu umræðulaust bornar undir atkvæði í þingdeild þeirri, sem hlut á að máli, eða sameinuðu þingi, og ræður afl atkvæða úrslitum.“ (EOL: Ég heimta að ræða hér þingskóp. Þann rétt getur hæstv. forseti ekki tekið af mér. Þetta eru ólög og ofbeldi. Það er það, sem hér er verið að gera. Ég mótmæli þessu.) Ég ber þetta þá upp. (Sigf/S: Við krefjumst forsetaúrskurðar. Ég neita, að þessum aðgerðum sé beitt, og krefst úrskurðar forseta. — EOL: Þetta er enginn fundur. — Sigf/S: Þetta er lögleysa og vitleysa. — EOL: Ég mun greiða atkv. á móti þessu. — Sigf/S: Þetta er harðstjórnum með amerísku ofbeldi, ólög og vitleysa. — EOL: Hafa menn þá rétt til að greiða atkv.?)

ATKVGK.

Till. forseta um að takmarka umr. við 3 klst. samp. með 29:13 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: GTh, HB, IngJ, JóhH, JJós, JG, JS, JJ, JörB, ÓTh, PO, SB, SEH, SK, SÁÓ, StJSt, StSt, ÞP, ÁÁ, BA, BBen, BO, EE, EmJ, EystJ, FJ, GJ, GIG, JPálm.

nei: GPG, HV, HermG, KTh, LJós, PZ, ÞP, Sigf/S, SG, StgrA, ÁkJ, ÁS, EOL.
HÁ, HelgJ, HermJ, SkG, StgrSt, BSt, BK greiddu ekki atkv.

3 þm. (LJóh, BG, BrB) fjarstaddir.

11 þm. gerðu grein fyrir atkv.:

Gylfi P. Gíslason: Herra forseti. Ég tel mjög hæfið að segja, að umræðurnar hafi dregið úr hófi fram. Þær stóðu reyndar frá kl. 10 árd. til kl. 10 í gærkvöld, en hér er um að ræða eitt hið mikilverðasta mál er þetta þing hefur haft til meðferðar. Ég tel það ósanngirni, að þessar umræður geti ekki farið fram á sama hátt og í gær. Ég segi því nei.

Hannibal Valdimarsson: Það er ekki vegna 37. gr., heldur sökum álitsgerðar hæstv. forseta, að ég tel þetta ofbeldislegt. Ég legg mest upp úr þessum orðum: „Eigi má þó, meðan nokkur þingmaður kveður sér hljóðs, takmarka ræðutíma við nokkra umræðu svo, að hún standi skemur en 3 klukkustundir alls.“ Þetta virðist benda á, að beita megi ákveði þessu, þegar liðið er á umræðurnar, og segi ég því nei og mótmæli hinum ofbeldiskenndu aðferðum.

Katrín Thoroddsen: Ég segi nei og mótmæli þessum aðförum.

Sigfús Sigurhjártarson: Herra forseti. 37. gr. þingskapa hefst á orðunum: „Ef umræður dragast úr hófi fram, getur forseti úrskurðað, að ræðutími hvers þingmanns skuli ekki fara fram úr ákveðinni tímallengd“ o. s. frv. Nefnilega, að eins undir þessum kringumstæðum er forseta rétt að skera umræður niður, — að umræður dragist úr hófi fram. Þetta hefur hann ekki gert. Í gær var málið tekið fyrir kl. 10 árd. og rætt til kl. 9—10 síð. Nú eiga umræðurnar að hefjast á 11. tímanum og standa í 3 klst. En þetta mál verðskuldar sérstaklega að vera rétt dögum saman rækilega. Þetta eru brot á þingskópum. Ég mótmæli, — mótmæli öllum þessum aðförum sem lögleysum og ofbeldi. Þær eru markleysa og umræðurnar ólöglegar, og segi ég því nei.

Áki Jakobsson: Herra forseti. Mikið hefur nú verið rætt um þetta mál í blöðum og mikil há-reysti gerð um það, að mótmælendur þessa samnings færu með fleipur eitt. Því var lofað af ráðamönnum okkar og blöðum, að þegar málið kæmi til þingsins, fengi það þinglega meðferð. Ég býst við því, að hver maður hafi lagt þann skilning í þau orð, að því mundi fylgja ýtarleg grg. og skýrsla og þá sérstaklega af hendi þeirra, sem fóru til Ameríku. En framkvæmdin er sú, að höfðupáurrin í samsærinu, hæstv. utanrrh., talaði í 10 mín., en hinir gæta þess að koma ekki inn í þingsalinn — eða þá að þeim er haldið utan hans — nema hæstv. utanrrh. Þetta er aðferðin. En hin þinglega meðferð er sú, að þegar þetta mál hefur verið rætt um hrið, er ræðutími hvers þm. takmarkaður niður í stundarfjórðung. 1. umr. er lokið eftir 9. klst. og ekkert matarhlé gefið. En auk þess ákvað hæstv. ríkisstj., þegar umr. var lokið um kl. 10 í gærkvöld, að settur skyldi fundur að nýju á miðnætti, og ætlaði að halda áfram í myrkrinu. Þessu var beinlínis lýst yfir. Þetta var nú hin þinglega meðferðin. (Forseti: Þetta er orðin nokkuð löng grg.) Þetta er ofvaxið skilningi þm. En nauðsynlegt er að lýsa forsögu hennar. Svo þegar búið er að ræða málið á fyrsta degi, þá er staðið upp, og hæstv. forseti lýsir því yfir.

að hann ætli að beita ákvæðinu um 3 klst. takmörkun í 37. gr. þingskapa. Hver maður, sem horfir á þetta mál án hræðslu, sér agnúana. En hér eru hræddir menn að verki, sem vita, að þeir verða forðæmdir. Þess vegna vilja þeir hraða málinu. (*Forseti:* Þetta er orðin allt of löng ræða.) Þingið hefur enga heimild til þess að svipta minni hl. málfrelsi. Þegar meiri hl. ætla að svipta hann málfrelsi, þá á minni hl. rétt til þess, að forseti skerji úr um það. (*Forseti hringir.*) Eg heyrir, að hæstv. forseti er ekki frjáls maður. Form. flokks hans situr framan við hann og hefur í hótunum við hann. Þetta áhrifavald hans á hæstv. forseta er miklu meira en vera ætti. (*Forseti:* Eg mótmæli.) Það er hart til þess að vita, að þvílíkt getur gerzt á þingi. Hv. þm. G-K. kemur ekki inn í þingsalinn til annars en að handjárnna þm. Sjálfstfl. Þegar alls þessa er gætt, segi ég nei.

Ásmundur Sigurðsson: Eins og allir hv. þm. vita, er öll þessi málsmeðferð ákvæðin í innstu klíku stjórnarflokkanna, þeirri frá Washington, og segi ég nei.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Ég er kosinn af þinginu í utanrnm. og á að skila álit þaðan sem minni hl. í 18. gr. þingskapa segir svo: „Nefndin lætur uppi álit sitt, og skal prenta það og útbýta því meðal þingmanna á fundi. Eigi má taka málið að nýju til umræðu fyrr en að minnsta kosti 2 nóttum síðan en nefndarálitinu var útbýtt, ef um lagafrumvarp er að ræða, en 1 nóttu síðar, ef um er að ræða þingsályktunartillögur.“ Nú var kallaður saman fundur kl. 10 árd. í dag. En ekki er enn búið að útbýta mál. (*Einhver:* Jú.) Ekki öllum. Eftir er nál. frá mér. Eg skilaði því í prentsmiðjuna kl. 8 í morgun. Hér er því ekki einvörðungu verið að brjóta þingsköp, heldur og allar þingræðisvenjur. Þessu er ekki beitt að ráði hæstv. forseta Sp. Hann er ekki sjálfráður gerða sinna. Hann er undir ánaubaroki frá hæstv. ríkisstj., sem þiggur mútur frá erlendu stórveldi til að keyra í gegnum þingið mál, sem þjóðin mundi ekki samþykkja, ef hún réði. Þessar aðferðir hafa aldrei tíðkast í þingsögunni. (*SK:* Við mótmælum þessum málalengingum.) Eg ræð sjálfur minni grg. (*Forsrh.* grípur fram í.) Þegi þú, hirnstjóri. (*Forsrh.:* Þú ætlað ekki að gera stofnuninni sæmd.) Fyrir 5 árum kom þjóðin saman á lögbergi til að endurreisa lýðveldið, og þá fagnaði þjóðin, því að þá var verið að vinna gott verk og vinsælt. En hvað er að gerast í dag hér á Alþingi? Jú, með ofbeldi er ríkisstj. að hefja niðurlægingartímabil, og hún vinnur sín illu verk í skjóli vopnaðrar lögreglu, því að hún er hrædd. Og af hverju er hún hrædd? Jú, hún er hrædd við fólk, hún er hrædd við samþykktir, sem fólkíð hefur gert, og hún er hrædd vegna þess, að hún veit, að hún er ekki að vinna gott verk. Það er hafið nýtt niðurlægingartímabil í sögu Íslands í sama anda og þegar erindrekar erlendrar ríkja beittu valdi forðum til þess að kúga þjóðina. (*Forseti:* Atkvæði. — *Forsrh.:* Vill ekki forseti láta þm. greiða atkv.) Þegi þú, þú hefur ekki orðið. (*Forseti:* Atkvæði.) Já, það er byrjað nýtt niðurlægingartímabil, þar sem

forseta Alþingis er þröngvað til að brjóta þingsköp og þingvenjur. (*Forsrh.:* Það ert þú, sem alltaf brýtur þingsköp. — *Forseti:* Atkvæði.) Ég vil biðja forseta að vera rólegan og láta forsrh. þegja, svo að ég geti lokið minni greinargerð. (*Forseti:* Þetta er allt of löng greinargerð.) Ég ræð minni greinargerð sjálfur. Hér er Alþingi Íslendinga, en ekki stofnun Bandaríkjaleppa. (*Forsrh.:* Þú ætlað ekki að gera það að sæmdarstofnun.) Þegi þú, þú hefur ekki orðið. Ég er alþingismaður Íslendinga, kosinn af 7000 Reykvíkingum og tala hér í umboði þeirra, en þú ert uppboðarþingmannsrefill, sem sveikst þig inn á þing. (*Samgrh.:* Þm. hlýðir ekki þingsköpum. Það á að láta hann út.) Hver beitir hér ofbeldi? Ég er ljúka minni greinargerð, en fæ það ekki fyrir ráðh., sem eru orðnir vitlausir menn, sem hafa tekið við mútum frá Bandaríkjunum og krafzt þess, að ég yrði settur hér út. Ég vil biðja skrifara alveg sérstaklega að bóka það. (*Forsrh.:* Þetta eru ósannindi. — *GJ:* Vill ekki forseti halda áfram með atkvgr.? Þm. ætla sýnilega ekki að greiða atkv. — *StgrSt:* Eg legg til, að þm. sé bara látnu út, ef hann hlýðir ekki fundarsköpum. — *Forsrh.:* Út með hann.) Eg óska enn eftir, að ráðh. þegi á meðan ég lýk máli mínu. En með tilliti til þess, sem ég hef sagt, vil ég endurtaka enn einu sinni, að ég mótmæli því ofbeldi, sem hér er haft í frammi, og segi nei.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Það er fjarstæða, að umr. hafi ekki verið ýtarlegar um þetta mál, þar sem fyrst hefur farið fram um það útvarpsm. og síðan rétt hér í allan gær dag, auk þess sem andstæðingar málsins hafa haft mest allan tímann og eru því sannarlega búnir að segja allt, sem þeir hafa fram að færa gegn málinu. Þess vegna segi ég já. (*ÁKJ:* Það er langt frá því, að öll rök séu komin fram, sem til eru gegn málinu.)

Finnur Jónsson: Ég mótmæli þeirri svívirðu, sem hér er höfð í frammi af kommúnistum, og ég mótmæli einnig, að meiri hluti þingsins geti ekki tekið sínar ákvarðanir, og segi því já.

Gtsli Jónsson: Þar sem öll andstaða í þessu máli af hálfu kommúnista hefur verið svívirðingur og blekkingur um utanrrh. og ríkisstjórnina og þeir alls ekki hlýtt þingsköpum, þá tel ég sannarlega tíma til kominn að skera niður umr. og segi því já.

Jónas Jónsson: Ég vil benda á, að öll framkoma kommúnista í þessum umr. og hótanir þeirra er ósamboðið Alþingi, sömuleiðis er orðbragð þeirra skrílháttur. Af þessum ástæðum tel ég rétt að takmarka þessar umr. og segi því já.

Forseti (JPálm): Samkv. þessari atkvgr. er hámark umr. ákvæðið 3 klst. Fyrst tala frsm. utanrnm., og hefur hver frsm. ½ klst. til umræða.

Frsm. meiri hl. (Ólafur Thors): Herra forseti. Utanrnm. kom saman til fundar um þetta

mál strax að aflokinni fyrri umr. málsins. Fundurinn tók stuttan tíma — eins og hv. 2. þm. Reykv. var alveg sannspár um. Aldrei þessu vant stóð allt heima, sem hann sagði, — og það tók stuttan tíma að afgreiða málið frá n. Við í meiri hl. n. bárum fram till. um, að málið yrði samþ. óbreytt. Hv. þm. Str. og hv. 1. þm. N.-M. töldu sig ekki vilja samþ. það óbreytt og spurðust fyrir um það, hvort við í meiri hl. n. mundum fallast á breyt. Við töldum það ekki geta orðið, ef þær væru í verulegum efnum. Svo var ekki um það rétt meira. Og hv. 2. þm. Reykv. kvað sig hins vegar algerlega andvigan málinu, sem engum kom á óvart. Þessum nefndarstjórnur var lokið á hálfri klukkustund, og fóru þau mjög friðsamlega fram, eins og alltaf er, þegar við höfum enga til að horfa á okkur eða hlusta á okkur aðra en fundarmennina sjálfa. Eg verð því að lýsa undrun minni á óstyrkleik kommúnista, þegar forseti ákvað að takmarka umr. við 3 klst. Eins og menn muna, þá var sami háttur á hafoðr 1946, þegar Alþingi hafði flugvallarsamninginn til meðferðar, þ. e. a. s., að ákveðið var að hafa um málið 3 klst. útvarpsumr. Nú hafa raunverulega verið útvarpsumr. um þetta mál og það eftir samkomulagi við 2. þm. Reykv., sem þrátt fyrir það hefur sýnt einna mest sjúkdóms-einkenni við þessa ákvörðun forseta. En auk þessarar útvarpsumr. var málið svo rétt hér í allan gærðag, og höfðu andstæðingar málsins þá nær allan ræðutímann, svo að þeirra hlutur virðist ekki hafa verið fyrir borð borinn í umr. um þetta mál.

Hæstv. forseti hefur ákveðið, að við frsm. utanrnm. skulum hafa ¼ klst. til umræða hver. Ef ég mætti ráða, væri mér sönn ánægja að láta þessa taugaóstyrku menn hafa minn tíma, en nota sjálfur aðeins fáar mínútur. Frá mínu sjónarmiði liggur þetta mál glöggst fyrir, þó að 2. þm. Reykv. og aðrir andstæðingar þessa máls séu nú á annarri skoðun. En sannleikurinn er sá um afstöðu þessara manna, að á meðan ekkert lá fyrir í þessu máli, þóttust þeir vita allt um það, en nú, þegar málið liggur ljóst fyrir, þá þykjast þeir ekkert vita og ætla alveg að sleppa sér, þegar umræðutími þeirra er takmarkaður við 3 klst. Slíkan skripaleik tekur enginn alvarlega. Nei, þetta mál liggur ljóst fyrir, og þarf ekki annað en vísa til ræðu utanrnm. í útvarpsumr. í fyrrakvöld til að sanna það. Eg veit ekki, hvort það hefur nokkra þýðingu, að ég fari að endurtaka þau rök. Meginkjarni þeirra kemur fram á nál. meiri hl. á þskj. 510, en þar segir meðal annars, að sáttmálin sé gerður „í algeru samræmi við sáttmála Sameinuðu þjóðanna, þar sem einungis sé um það að ræða, að aðilarnir bindist þeim sáttökum, sem ráð er fyrir gert í 51. gr. þess sáttmála til þess að verjast árásum meðan öryggisráðið getur ekki gert nauðsynlegar ráðstafanir til þess að hnekkja yfirgangi árásaríkis. Telur nefndin, að Íslandi beri tvímælalaut að skipa sér í flokk með þeim ríkjum, er hefta vilja slíkar árásir, ef ekki fylgja því óeðlilegar skuldbindingar fyrir landið“.

Þegar sáttmáli Sameinuðu þjóðanna var gerður, var tilgangur hans sá, að friðelskandi þjóðir myndu samþykka til þess að koma í veg fyrir

stríð og skapa nýja veröld, og þetta skyldi gert með vopnvaldi, ef annað dygði ekki. Nú hafa þessar frelissunandi þjóðir orðið fyrir vonbrigðu. um með samtök sín og fyrst og fremst vegna þess, að Rússar hafa brugðizt í samstarfi Sameinuðu þjóðanna. Afleiðing af því er sá samningur, sem hér um ræðir, og hann er eingöngu gerður til að hnekkja yfirgangi árásaríkis, og því er hann aðeins varnarsamningur. Eða hver vill trúna því, að Norðmenn eða Danir hafi í hyggju að ráðast á Sovétríkun eða nokkurt annað ríki, ætli þessar þjóðir séu ekki búnar að fá nóg af hörmungum styrjaldarinnar? Og eins er ég sannfærður um, að það hvarflar ekki að nokkrum Íslendingi að ráðast á Rússa. Eg gat því miður ekki hlustað á erindi þm. Str. um Sameinuðu þjóðirnar, sem hann flutti í útvarpið nú fyrir skömmu, en mér er sagt, að það hafi verið gott. Hann hafði getið þess, að hugsjónir Sameinuðu þjóðanna lifðu enn, þó að vonir manna í sambandi við stofnunina hafi brugðizt. En einmitt vegna þess, að hugsjónin lifir þrátt fyrir vonbrigðin, hafa þær þjóðir, sem unna frelsi og lýðræði og beinlínis vegna friðarþarfar þeirra ákveðið að gera með sér þann samning, sem hér um ræðir. — Eg ætlaði ekki að nota langan ræðutíma, en ég finn, að það er gaman að tala um þetta og tíminn er ekki lengi að líða, enda skil ég nú betur, að sósíalistarinn séu margorðir.

Þegar svo okkur Íslendingum, sem gottum af því, að við unnum frelsi og lýðræði, er boðin þátttaka í slíku friðarbandalagi lýðræðisþjóðanna, þá væri skömm fyrir okkur að hafa þvi boði, þar sem ekki fylgja þátttökunni neinar óeðlilegar skuldbindingar fyrir þjóðina. Það er allt annað mál, þó að við neitum, að bera vopn, slíkt kæmi að sjálfsgöngu aldre til greina vegna sérstöðu okkar, og það má ekki á nokkurn hátt leggja út sem bleyðuskap, því að vopnaburð getum við ekki hugsað okkur og alls ekki vegið mann. Þetta er svo rötrgröð í meðvitund þjóðarinnar eftir margra alda frið og verður að teljast nægileg afsökun fyrir þeirri sérstöðu okkar að neita algerlega hvers konar herskyldu. Það er líka gott til þess að vita, að þær lýðræðis- og menningarþjóðir skilja þetta og segja, að það sé eðlilegt, að Íslendingar segi: Við höfum ekki her og við viljum ekki hafa her og við ætlum okkur aldre að hafa her og aldre að segja nokkurri þjóð stríð á hendur. — Við hefðum farið okkar fram í þessum efnum, hvað sem aðrar þjóðir hefðu sagt. En það er ánægjulegt, að þær skilja afstöðu okkar í þessu efni. Við Íslendingar getum ekki hugsað okkur að gera hundi mein. Við getum því síður hugsað okkur mann að veða. En við kunnum því miður flestum þjóðum betur bolabrögð með þenna og munni hverjir gagnvart öðrum. Þessi réttur okkar Íslendinga og þetta hugarfar hefur lýst sér í því, að okkar ríkisstj. hefur skýrt og greinilega tekið það fram, að undir þau skilyrði að hafa her viljum við ekki gangast, og fengið um það örug svör, að aðrar þjóðir litu svo á, að við þurfum ekki að gera það. M. ö. o., við öðlustum þann öruggleika og þau réttindi, sem sáttmálan fylgja, án þess að þurfa nokkuð að leggja af mörkum annað en það, sem við sjálfir viljum,

þegar þar að kemur, um leið og það er undirskilið af okkar hendi, að við höfum aldrei hersstöðvar eða hersetu á friðartímum eða hermenn á friðartímum og að við segjum aldrei nokkurri þjóð stríð á hendur. Að öðru leyti er ætlað til þess, að við leggjum til, ef til stríðs skyldi koma, það, sem við í góðri trú teljum eðlilegt. Undir öðrum betri skilyrðum geta Íslendingar ekki búist við að geta orðið þátttakendur í samstarfi frjálsra þjóða. Og ég veit ekki betur en að á stúdéntfundinum, sem var fyrsti fundurinn til þess að mótmæla þessu bandalagi, þá hafi verið lýst yfir því, að við Íslendingar ættum að vera í vinsamlegri samvinnu við vestræn veldi, og að því hafi verið þar lýst yfir líka af kommúnistum. Mér er sagt, að hv. 2. þm. Reykv. (EOI) hafi greitt atkv. með því.

Ég sé svo ekki ástæðu til að segja hér fleira. Ég vona, að þáttill. þessi verði samþ., og þykist þess viss, að svo muni verða, og vísa að öðru leyti til þeirrar útvarpsræðu, sem ég flutti hér í sambandi við vantrauststill. á dögnum.

Frsm. 1. minni hl. (Hermann Jónasson): Herra forseti. Ég mun tóka þennan hálf tíma til þess að gera grein fyrir minni afstöðu til þessa máls. Það var af hv. þm. G-K. beint til mín orðum viðkomandi Þjóðabandalaginu, út af því að hann áleit, að ég hefði tekið fram í fyrir sér, sem var reyndar ekki. En þetta rífaði upp fyrir mér þann óslitna þráð, sem hefur alltaf verið í afstöðu Íslands og afstöðu alþm. hér á Alp. að meira eða minna leyti viðkomandi alls konar bandalögum af því tagi, sem nú er verið að ræða hér um. Það var þá sett fram af mér og ýmsum öðrum, en fékk ekki þær undirtektir, sem við óskuðum, þó að það fengi nokkrar undirtektir, að við ættum að setja einmitt sams konar skilyrði fyrir því að ganga í þjóðabandalagið eins og við viljum nú hafa ljóst fram tekið, er við göngum inn í Norður-Atlantshafsbandalagið. Og mér koma þessi skilyrði nú ekki á óvart, og þau koma sjálfsgagt engum á óvart, því að það litur út fyrir, að það sé útbreidd skoðun í sambandi við inngöngu okkar í þjóðabandalög. Og ég lét í ljós þá skoðun, er við gengum í Bandalag sameinuðu þjóðanna, að ég byggist frekast við, að það þjóðabandalag mundi mistakast, en mér þótti rétt, að við tækjum þátt í því fyrir því. Og ég gerði þá ráð fyrir, að við mundum áður en langt liði þurfa að taka þátt í umr. á Alp. um að taka þátt í nýjum þjóðasamtökum. Ég tók þetta fram þá. Og þetta mun hafa verið allmennur kvíði, sem ég lýsti í þessum orðum mínum þá. Við vildum þá einnig gera fyrirvara við inngöngu okkar í Bandalag sameinuðu þjóðanna. Og þessi bráður er alveg óslitinn, ekki aðeins í þessu máli, heldur hefur hann verið það um aldir, að við viljum ekki segja neinni þjóð stríð á hendur. Og þegar talað var um það sem skilyrði fyrir inngöngu í Bandalag hinna sameinuðu þjóða, þá gáfum við þá yfirlýsingu, að við vildum ekki segja neinni þjóð stríð á hendur, og vöktum athygli á því jafnframt, að við hefðum tekið allan þann þátt í styrjöldinni, sem við gætum nokkurn tíma tekið, og að öllu öðru leyti heldur en því að beita vopnavaldi. Þannig liggur það fyrir, að þegar okkur var boðið að gerast

stofnaðilar að Bandalagi sameinuðu þjóðanna, þá komum við með þessa yfirlýsingu, að við neituðum að segja nokkurri þjóð stríð á hendur. Og þegar við tókum þátt í þessu bandalagi, höfðum við þennan fyrirvara, þó að honum væri ekki komið lengra á veg en raun bar vitni um.

Ég geri ráð fyrir, að viðhorf þjóðarinnar viðkomandi Norður-Atlantshafsbandalagi sé talstvert mismunandi. Það eru sumir, sem enga samninga vilja gera í þessu efni, sem er fyrst og fremst Sósl. svo og ýmsir aðrir. Aðrir eru þannig sinnaðir, að þeir vilja gera þessa samninga, svo að segja hvernig sem þeir væru. En þriðji hópurinn meðal þjóðarinnar er þannig, og í þeim hópi er ég, að þeir munu vilja gera þessa samninga, ef þeir telja, að þannig sé frá þeim gengið, að þeir séu algerlega öruggir, annars enga samninga. Og í því sambandi ætla ég að gera grein fyrir því, hvernig ég álit, að ætti að ganga frá þessum samningum, til þess að þeir séu öruggir. Það er ekki hægt að lá neinum Íslendingi það, þó að hann vilji fara varlega í utanríkissamningum. Þetta er þjóðinni í raun og veru í blóð borið, þjóð, sem hefur í margar aldir barizt til þess að ná sjálfstæði sínu, eftir að hún hafði glatað því vegna þess, að hún hafði gert samning, sem gamli sáttmáli kallast, þó að ýmsir álitu, að hann hafi verið mjög samilega gerður, en að það hafi verið samningsfór, sem öllu því, hvernig fór. Það er því ekki óeðlilegt, að þessi þjóð vilji ekki gera aðra samninga en örugga samninga, eftir alda kúgun. Við gerðum hververndarsamninginn við Bandaríkinn 1941. Niðurstaða þess er sú, að við, eftir því sem fyrrv. hæstv. ríkisstj. segir, urðum að kaupa okkur frá þeim samningi vegna þess, hvernig hann var túlkaður, með samningnum um Keflavíkurflugvöllinn. Ég er að vísu þeirrar skoðunar — án þess að ég ætli að ræða það sérstaklega hér —, að Bandaríkjamenn mundu aldrei hafa haldið svo fast við þá túlkun á samningnum, sem þeir kunna að hafa orðað, að það hefði þurft að kaupa sig frá hververndarsamningnum frá 1941. En svo mikið er vist — án þess að rétt sé um túlkun þessa samnings nánar —, að það orðalag á samningnum frá 1941, sem hangið var í, var svo undarlega veikt fyrir þá, sem í því héngu, að fátum mundi hafa komið til hugar, að reynt yrði að túlka samninginn á þann veg, sem gert var, því að það voru í raun og veru kurteisiskveðjur í endi þess símskeytis, sem við fengum frá stjórn Bandaríkjanna, sem var hangið í. Það var rétt um það, að herinn ætlaði að fara héðan strax að stríðinu loknu. Þau skilyrði voru samþykkt í svari Bandaríkjaforsetans, en síðan var tekið fram í svarbréfinu, að herinn mundi fara héðan, þegar núverandi hættuástandi væri lokið. Og í því var hangið, að því er fyrrv. hæstv. ríkisstj. heldur fram. Og þá var gerður svokallaður Keflavíkursamningur. Og án þess að ég ætli að ræða þann samning nú, þá er a. m. k. fullvist, að þær skýringar, sem gefnar voru á þessum samningi, og þau loforð, sem gefin voru um framkvæmd hans, þessar skýringar hafi ekki staðizt og þessi loforð hafi ekki verið haldin. Það er þess vegna ekki undarlegt, þó að þjóðin muni þetta. Þetta eru staðreyndir, sem eru til í okkar þingsögu, og þetta er skráð í okkar þingtíðind-

um. Þess vegna er það svo að mínu áliti, að sú raun, sem á þessum málum er orðin, gerir það að verkum, að þjóðin vill ekki gera aðra samninga en þá samninga, sem öruggir eru. Og við þurfum ekki að undrast yfir því, eftir þá reynslu, sem á undan er farin, gamla og nýja, þó að þjóðin geri þessa kröfu til okkar. Og ég segi það fyrir mitt leyti, að ég get ekki vikið frá því. Ég er heldur ekki að efast um það, að aðrir hv. þm. vilji fylgja sömu reglu, að þessa samninga eins og aðra mundu þeir telja, að við verðum að gera í samræmi við það, sem við mundum gera, ef við værum að gera samninga milli einstaklinga, fyrir sjálfa okkur eða í umboði annarra, og ganga svo tryggilega frá öllum atriðum samninganna, að ekki verði um villt.

Okkur er nú sagt — eins og kemur fram í grg. fyrir þessari þáttill., að ef til ófriðar kæmi, mundu bandalagsþjóðir okkar óska eftir svipaðri aðstöðu á Íslandi eins og þessi ríki höfðu í síðasta stríði, og það mundi algerlega verða á valdi Íslendinga sjálfra, hvenær þessa aðstoð ætti að láta í té, að allir aðrir samningsaðilar hefðu fullan skilning á sérstöðu Íslands, og að ekki kæmi til mála að erlendir her eða herstöðvar yrðu á Íslandi á friðartímum. Þetta er okkur sagt af hestv. ráðherrum, að sé efni samningsins, eins og hann beri að skilja og skýra. Nú skal ég taka þá fram, að ég ætla, að það sé mikill hópur Íslendinga — ég ætla meiri hluti þjóðarinnar — sem mundi vilja gera samninga sem þessa, þar sem tryggð væru þessi atriði. En ég hygg, að sá meiri hluti sé naumast til staðar, nema við getum sannfært hann um, og það með eðlilegum og réttum rökum, að sú trygging sé til staðar. Þegar talað er um það í 2. og 3. lið þessarar yfirlýsingar, samkv. orðalagi 2. og 3. liðar á bls. 8 í grg., að aðrar þjóðir hafi fullan skilning á sérstöðu Íslands, að víðurkennt sé, að Ísland hafi engan her og ætli ekki að stofna her, og að ekki komi til mála, að erlendir her eða herstöðvar verði á Íslandi á friðartímum — fyrst allar bandalagsþjóðirnar víðurkenna, að þetta sé einstök sérstaða Íslands, þá fáum við ekki skilið, hvers vegna ekki má taka þetta fram í samningnum við Ísland sem samningsatriði. Sannleikurinn er sá, að þessi samningur er síðferðilegar skuldbindingar. Þegar því er haldið fram, að bandalagsþjóðirnar muni koma Íslandi til varnar, ef á það verði ráðizt, þá er vitanlega ekki hægt að halda fram í sömu andránni, að engar skuldbindingar séu af okkar hendi gerðar með samningi. Sannleikurinn er því sá, að ef þarna er skuldbinding fyrir bandalagsþjóðirnar um að koma Íslandi til aðstoðar, ef á það yrði ráðizt, þá er Ísland vitanlega í sama mæli skuldbundið til þess að láta í té allt það, sem með sama móti verður af því krafizt, til þess að gera varnir sjálfs þess og annarra bandalagsþjóða framkvæmanlegar. Og síðferðilegar skuldbindingar geta vitanlega verið engu síður skuldbindingandi en lagalegar skuldbindingar. Og til þess að gera þessa sérstöðu okkar skýlause, að við ætlum aldrei að segja nokkurri þjóð stríð á hendur né taka þátt í hernaði gegn nokkurri þjóð, sem meginreglu okkar um aldir, þá álitum við ýmsir, að sú sérstaða okkar eigi að vera víðurkennd. Ef við fengjum víðurkennd-

an þennan fyrirvara, þá erum við ekki í neinu hernaðarbandalagi. Það er alveg skýlause. Því að þá ætlum við ekki að taka þátt í hernaði gegn nokkurri þjóð, en við víðurkennum hins vegar — eða a. m. k. geri ég það —, að afstaða okkar í styrjöld hlýtur að verða, eins og við höfum áður víðurkennt, svipuð því, sem var í síðustu styrjöld. En ég vil líka hafa það tryggð, að svo verði, en að við göngum ekki með samningnum feti fram, þannig að við gerum aðstöðu okkar allt aðra en í síðustu styrjöld. Ég veit, að því er haldið fram, að þetta sé síðferðisskýlda og þess vegna sé yfirlýsing þessi sem skuldbinding af Íslands hálfu nægileg við undirskrift samningsins. Ég vildi óska þess, að svo væri. En það verður að afsakast, að ég get ekki fallizt á þau rök. Þau eru vonandi rétt, en ég get ekki fallizt á þau. Og ég veit ekki, hvernig það ætti að vera, að þjóðir, sem gangast undir gagnkvæmar skuldbindingar, geti síðan við undirskrift samnings lýst yfir í æðu, að þær séu ekki bundnar við ákvæði samningsins.

Það er áreiðanlega mjög ríkt í Íslendingum að taka ekki þátt í neinum beinum hernaðaraðgerðum gegn neinni þjóð. Það er einn sterkasti þátturinn í okkar sögu og okkar menningu. Og við þurfum ekkert að bygðast okkar fyrir það að fara fram á það að halda okkur við þetta, vegna þess að við getum sýnt og sannað, að í hvert skipti, sem styrjöld hefur geislað hér á hafinu nálægt okkur, þá höfum við tekið þátt í baráttunni þannig, að við höfum í viðskiptunum við þá hernaðaraðila, sem hafa viljað varna siglingum frá og að landinu, misst tiltölulega meira af mönnum en þær þjóðir, sem þátt hafa tekið í hernaðaraðgerðum. Og okkar fólk hefur sízt sýnt minna þor í þeirri víðureign en menn þeirra þjóða, sem tekið hafa þátt í beinum hernaðaraðgerðum. Það er því okkur svo stórt atriði að mínu áliti, sem ég nú hef tekið fram viðkomandi þessari samningsgerð, að þú skiptir um afstöðu mína meginmáli, að einmitt þetta sé tekið sérstaklega fram í samningnum, að við Íslendingar tökum ekki þátt í beinum hernaðaraðgerðum, því að þá væri ljóst, ef þetta væri þar fram tekið, að við mundum aldrei vera með í beinum hernaðaraðgerðum gegn neinni þjóð.

Annað atriði, sem ég tel, að verulegu máli skipti, er í sambandi við samninginn um flugvöllinn við Keflavík. Það kemur greinilega í ljós, að aðrar þjóðir leggja eðlilega á það megináherzlu, að þær ráði því sjálfar, hvenær þær láta í té þá hernaðaraðstöðu, sem gert er ráð fyrir, að látin verði í té, eftir samningnum. Samkvæmt niðurlagi 1. liðar yfirlýsingar Bandaríkjamanna og enn fremur síðari liðum þessarar yfirlýsingar ráða Íslendingar því, að ekki séu neins konar hernaðarstöðvar í landi þeirra á friðartímum. Nú er vitað mál, að Keflavíkurflugvöllurinn er sá staður á Íslandi, þar sem fyrst og fremst yrði her, ef til styrjaldar kæmi hér á Atlantshafi eða nálægt okkur. Það er í samræmi við það, sem hér hefur verið yfir lýst, að aðstaða bandalagsþjóðanna yrði svipuð á Íslandi eins og hún var í síðustu styrjöld. En nú stendur svo á, að við höfum einmitt sérstaka samninga við eina bandalagsþjóðina um þennan flugvöll, og við ráðum ekki alls kostar yfir hon-

um, Íslendingar sjálfir, eins og ljóst liggur fyrir og þarf ekki að ræða hér á Alp. Þess vegna er það, að við höfum einnig að því leyti aðra aðstöðu en nokkur önnur bandalagsþjóð, þannig að við höfum ekki tryggingu fyrir því, að við ráðum því, sem samkvæmt niðurlagi 1. liðar yfirlýsingar Bandaríkjamanna er tekið fram. Og það er þess vegna ekki á valdi Íslendinga sjálfra að ákveða, hvenær aðstoð er látin í té hér á landi í styrjöld. Og það er þess vegna heldur ekki á okkar valdi alls kostar, hvenær hér eru herstöðvar í landinu. Þetta er það, sem aðrar þjóðir þó leggja megináherzlu á að ráða og hafa alveg tryggingu fyrir að geta ráðið samkvæmt þessum samningi.

Nú hef ég ekki eða við, sem höldum þessu fram, gengið svo langt að krefjast þess, sem ýmsum kynni að hafa þótt eðlilegt, að Íslendingar segi sem svo: Fyrst losnum við við Keflavíkursamninginn og næst yfirráðum yfir þessu svæði þar, áður en byrjað verður af okkar hálfu að semja á okkar leyti um Atlantshafsbandalag. En samkvæmt þessari stefnu hefur þó komið fram till, um viljayfirlýsingu hér á Alp-um, að við losum okkur við Keflavíkursamninginn svo fljótt sem verða má. Og þetta finnst mér lágmark þeirra krafna, sem við hljótum að gera, til þess að við getum samþ. hér að undirskrifta þessa samningsgerð. En það kemur mjög greinilega í ljós við umr. þessa máls, — og það þykir mér mjög stór galli á þessari málsmeðferð, — að það er auðséð, að það er engu hægt að hnika til, ekki nokkrum sköpuðum hlut hægt að hnika til, ekki einum stafkrók um fyrirvara eða breytingar viðkomandi þessu, sem ég hef hér rétt um, frá því sem ákveðið hefur verið og óbreytanlegt verður að standa. Og ég er ákaflega hræddur um það, að svo kunní að fara, — þó að ég vilji vona það gagnstæða, — að það endurtaki sig viðkomandi þessum samningi, sem því miður hefur endurtekið sig nú viðkomandi utanríkisamningum okkar undanfarið, og á ég þar við Keflavíkursamninginn. Nú segja menn: Það er sjálfsgöð nauðsyn að breyta samningnum um Keflavíkurlflugvöllinn, hann er ekki góður. Undir þetta taka margir, sem ekki vildu taka undir þetta áður. Og um skýringarnar, sem gefnar voru á honum, eru menn sammála, að þær hafi ekki staðigt, og að loforð um hann hafi heldur ekki verið haldin. En nú á að gera að nýju samning, og þá eru gefin út ný loforð og nýjar skýringar. Og ég er ákaflega hræddur um, að sumar af þeim skýringum fái álíka staðigt eins og skýringarnar, sem gefnar voru út viðkomandi Keflavíkursamningnum á sínum tíma, þegar hann var gerður. Og ég held, að það hefði verið miklu betra fyrir þetta mál og fyrir þennan málaástand allan, fyrir sambúðina við þær bandalagsþjóðir, sem við ætlum að hafa nánasta sambúð við, fyrst þessi atriði fjögur, sem hér eru talin upp, eru víðurkennd, að það væri aðaluppi- staðan í samningnum frá okkar hendi, að það væri svo skýlaust fram tekið í samningnum, að ekki væri þar hægt um að villast og að ekki væri hægt að halda því fram af hálfu þeirra manna, sem eiga að vera tortrygnir á alla utanríkisamninga, að hér væri neitt um að villast viðkomandi sérstöðu okkar. Ég held, að

Alpt. 1948. D. (68. lögjafarþing).

þetta væri miklu betra fyrir sambúð þessara þjóða, því að ég ætla, að ekkert sé verra fyrir sambúð þjóða, sem gera samninga sín á milli, heldur en það að hafa samningana þannig, að það sé stöðugt verið að hártoga þá og stöðugt verið að ræða um, að þeir séu rofnir. Og ég er ekki í vafa um það, að þegar Bandaríkjamenn fóru héðan af landi burt, fóru þeir ekki síður vinsamlega heldur en Bretar. Og það hefur ekkert reynt meira á vináttu Bandaríkjamanna á Íslandi heldur en Keflavíkursamningurinn og ekkert unnið þeirri vináttu meira ógagn. Og ég er ekki í efa um það, að með því að gera samninga, sem hægt er að teygja og tortryggja, þá er verið að höggva enn í þennan sama knérinn.

Um leið og ég lýk máli mínu, þá vil ég aðeins segja þetta: Öll meðferð þessa máls virðist einkennast talsvert mikið af því, að þeir tveir hópar, sem annars vegar enga samninga vilja gera, og hinir, sem kynnu að vilja gera samninga, sem gengju enn þá lengra en þessir samningar, þeir séu atkvæðamestir í þessum leik öllum hér, en hinum, sem vilja taka þetta mál með varúð og gætni, sé ætlað lítið rúm í þessum umr. Það er auðséð og vitað, að það er lítið hlustað á högvævar rökræður um þetta mál hér á Alp. og annars staðar. Og það var einnig þannig, þegar Keflavíkursamningurinn var gerður. En reynslan verður svo að skera úr því, hverjir hafa raunverulega talað máli þjóðarinnar í þessu máli.

Ég ætla ekki að hafa þessi orð fleiri. En ég vil þó lýsa vanþóknun minni á meðferð þessa máls, því að það á ekki að ræða það með þeim sérstaka hætti eins og gert hefur verið nú hér á Alp. Það á að ræða það rólega og með yfirvegun. Og við eigum að reyna sameiginlega að finna í málinu þá eðlilegu lausn, að samningar þessir verði gerðir af Íslendinga hálfu nú í þetta sinn þannig, að það verði öruggir samningar. Og það ætti að vera skaðlaust, fyrst árið samningsaðilar víðurkenna þetta sérstaka sjónarmið okkar Íslendinga. Annars er ég einn af þeim, sem telja, að nóg sé komið af þessum samningum, og vil þá heldur enga samninga heldur en þá, sem eru ekki öruggir fyrir okkar þjóð.

Frsm. 2. minni hl. (Einar Ólgeirsson): Herra forseti. Ég hef áður mótmælt þeim aðferðum, sem hér eru hafðar í frammi um að svipta hv. þm. málfrelsi. Það hefur aldrei verið gert, og sít af núverandi hæstv. forseta, í neinum mál- um, sem legið hafa fyrir þessu þingi. Og mér þykir sárt, að það skuli vera gert í þessu máli, þar sem meiningin er hjá meiri hluta þingsins að binda þjóðina með samningi til 20 ára, með hinum þýðingarmesta samningi, sem hún hefur nokkurn tíma gert. Það hefði mátt ætla, að það minnsta, sem maður þó hefði fengið að gera, væri að utanrinn, sem þetta mál var sent til. hefði verið gefinn kostur á að fá að kalla til ráðuneytis helztu alþjóðaréttarfræðinga okkar lands, til þess að fá þeirra álit í þessu máli, fá að ræða við nokkra prófessora við háskólann og þá, sem hafa verið það og hafa áður verið helztu sérfræðingar ríkisstj. á undanförunum áratugum í alþjóðamálum. Nú liggur það í augum uppi, að

hver einasta þingnefnd, sem hefið ætlað að taka sitt starf samvirkusamlega, hún hefið gert þetta, kallað sérfræðinga til ráðuneytis um þýðingarmikil mál. Og ef meiri hl. n. af einhverjum ástæðum ekki álit þörf á að gera það, þá hefið minni hlutinn haft sinn rétt til þess að leita til slíkra sérfræðinga og til þess að fá álit þeirra í þessu máli. En það var enginn kostur á neinni slíki meðferð á þessu máli í utanrnm., sem þetta mál var sent til. Meðan fundur var haldinn í utanrnm., þá meira að segja vofði það yfir, að þá strax um nóttina yrði haldið áfram þingfundum. Það var sem sé vitanlegt, að það mátti ekki af hálfu neins aðila í utanrnm. aflla þeirra upplýsinga, sem hver einasta þingnefnd álitur sér sjálfsgagt að aflla frá starfsmönnum ríkisins eða sérfræðingum, næstum því um hvaða mál sem er í þinginu til umr. Þetta eru svo ósemilegar aðferðir, að ég þarf ekki að eyða orðum að þeim. Þær dæma sig sjálfar. Þetta eru aðferðir, sem sýna, að það er með svona samningi verið að rífa niður þessa stofnun, rífa niður hennar rétt og réttarvenjur, rétt íslenzku þjóðarinnar til þess að fá að athuga sín mál. Það er verið að svipta íslenzku þjóðina því að sitja í dómarsessi í sinum eigin málum. E. t. v. er þetta það, sem hv. form. utanrnm., þm. G-K., hefur meint, þegar hann skrifaði í sinni áramótagein um þetta mál þessa setningu: „Sjálfsgagt er Íslendingum hentast að setjast ekki í dómarsess í þessum málum.“ E. t. v. er það nú meining meiri hl. utanrnm., að það sé ekki lengur okkar Íslendinga að dæma í hinum þýðingarmestu málum okkar eigin lands, að reyna að skapa okkur, eftir því sem þeir beztu menn, sem við getum leitað til um þessi mál, vita réttast, niðurstöðu og athuga málin frá öllum hliðum, til þess að hafa það, sem sannast reyntist. Eg verð að segja, að öðruvísi var svarað af höfðingjum Íslands fyrir á tímum, þegar skilaboð bárust til þeirra, eins og nú hafa borizt ríkisstj. frá erlendum valdhöfum. Þá var svarað: „Heyra má ég boðskap erkebiskups, en ráðinn er ég í að hafa hann að engu.“ Nú er hins vegar sagt, að Íslendingum sé hentast að setjast ekki í dómarsess um mál, sem varðar þjóðina mjög miklu, með því að nefnd okkar þings fái ekki að starfa með eðlilegum hætti og með því að alþm. fái ekki að tala að eðlilegum hætti í málinu. Það á að knýja málið fram með offorsi og ofbeldi, á sama tíma og verið er að lýsa yfir, að allt sé þetta gert til þess að vernda lýðræðið. E. t. v. vita þeir, sem þessu ráða, ekki, hvað þeir eru að gera. Og þó höfum við sérstaklega óskað þess í þessum umr. að fá að ræða með fullu frelsi við okkar samþm. um þetta mál, til þess að reyna að koma þeim í skilning um, hvaða mál þeir eru að afgreiða, ef svo væri, að einhverjum þeirra væri það ekki ljóst.

Hæstv. forsrh. sagði fyrir tveimur og hálfu ári síðan í ræðu hér í þinginu um Keflavíkursamninginn, sem er prentuð í alþt. á bls. 163: „Ég fyrir mitt leyti vil ekki, að Íslendingar vinni að því vitandi vits að gerast þátttakandi í ákveðinni „blokk.“ — E. t. v. er hæstv. forsrh. og þeir menn aðrir, sem nú eru að taka þessa ákvörðun, ekki lengur „vitandi vits“, eftir þeirra eigin dómi. En þjóðin og þingið getur þó ekki

litið þannig á. Þjóðin hlýtur að líta svo á, að þessi megn viti, hvað þeir eru að gera. Hér er það meira að segja svo, að eins einföld málsatriði eins og það, hvort við séum að brjóta eldri lög, sem við höfum undir gengizt hjá Sameinuðu þjóðunum, fást ekki rædd. Eg vitnaði til þeirrar gr. í lögum Sameinuðu þjóðanna, sem nokkrum sinnum hefur verið vitnað hér í og hv. þm. G-K. var að vitna í áðan, um, að þessi samningur væri í samræmi við þau, þ. e. 52. og 53. gr. Eg hefði viljað slá þessum greinum upp, ef það hefði ekki tekið of langan tíma. En þar er tekið fram, að það eina, sem leyflegt sé að gera í sambandi við svæðasamtök, þ. e. samtök þjóða innan hinna Sameinuðu þjóða, sé það, sem sé í fullu samræmi við markmið og reglur hinna Sameinuðu þjóða. Við höfum ekki tíma til þess að ræða hér í sambandi við það, sem liggur fyrir í lögum, sem við höfum undir gengizt með fullu frelsi, um það, hvort við séum nú að stefna að því að brjóta þessi lög. Við erum sviptir leyfi til þess að ræða þetta. Sameinuðu þjóðirnar hafa rétt til þess að segja upp samningum sínum með eins árs fyrirvara. Keflavíkursamningnum má segja upp eftir fimm ár, frá því hann var gerður. En þessi samningur á að vera til 20 ára, og þá er farið svona að við að setja hann í gegn. — Vegna þeirrar meðferðar, sem hér hefur verið höfð í þinginu á þessu máli, hef ég ekki fengið tíma til þess að skila slíku nál. um þetta mál sem ég hefði kosið að gera. Eg hefði kosið að ræða þetta mál ýtarlega og færa fram rök með og móti og gagnrýna það. Eg hef verið reiðubúinn til þess að ræða þetta mál frá öllum hliðum. En það er hæstv. ríkisstj. og meiri hl. Alþ., sem hefur bannað, að það sé gert, og tekið á sig ábyrgðina á því. — Eg flyt brtt. við þessa þáttill., þess efnis, að fara skuli fram þjóðaratkvæðagreiðsla um þetta mál, áður en það væri afgreitt. Það liggur fyrir fjóldinn allur af samþykktum frá öllum mögulegum samtökum þessa lands, sem krefjast slíkrar þjóðaratkvæðagreiðslu. Það liggja fyrir í okkar stjórnarskrá alveg sérstök ákvæði, þau aðal-ákvæði, sem breytt var frá stjórnarskrá konungsríkisins Íslands til stjórnarskrár lýðveldisins Íslands í lýðræðisátt, að möguleikar voru skapaðir til þess að visa málum til þjóðaratkvæðagreiðslu, þannig að þjóðin hefði endanlegt vald til þess að ákveða um sum mál afgreiðslu þeirra. Þessar till. um þjóðaratkvgr. í þessu máli eru studdar af víðtækustu samtökum þessa lands og nokkrum fjöldafundum, sem hér hafa verið haldnir. Eg hef lagt þessa brtt. fram, og ég vil enn leggja áherzlu á það, að ef svipta á þjóðina þeim rétti að fá að segja sitt orð um þennan samning, þá er verið að fremja ofbeldi af hálfu meiri hlutans á Alþ., ofbeldi, sem þjóðin getur ekki viðurkennt. Það getur enginn þingmeirihluti með þeim aðferðum, sem hér eru við hafnar, með þeim þverbrotum á öllum þingræðisvenjum með réttu gert svona samning — og aldrei í frjálsu þjóðfélagi —, sem bindur þjóðina, og sitz til 20 ára, eins og hér á að gera.

Hv. þm. G-K. talaði hér áðan um taugaóstyrk í sambandi við afgreiðslu þessa máls. Hvar er sá taugaóstyrkur? Sá taugaóstyrkur er hjá hæstv. ríkisstj. og hjá þeim meiri hluta á Alþ.,

sem er að knýja þetta mál í gegn með ofbeldi. Það er taugaóstyrkur í meðvitund manna, sem hafa einhverja hugmynd, eitthvert hugboð a. m. k. um, að þeir séu að gera rangt, og óttast þann dóm, sem þeir fá. Hv. þm. G-K. talaði meira að segja með fjálgleik á þessa leið: Hver trúir því, að nokkurt af þessum ríkjum, sem við með þessum samningi ætlum að ganga í bandalag við, vilji stríð? — Það eru aðrar þjóðir, sem er verið að vigbúast gegn með þessum samningum, þjóðir, sem hafa orðið að þola margfalt ægilegri þjáningar en þær þjóðir í Vestur-Evrópu, sem meiningin er hér að ganga í bandalag við. Og þjóðirnar í Vestur-Evrópu hafa sýnt, að þær eru í árásarstríði. Og sjálfar Sameinuðu þjóðirnar hafa fordæmt árásarstríð einnar þeirra þjóða, Hollendinga, sem við með þessum samningi, ef við gerumst aðilar að honum, erum að ganga í bandalag við. Ég flutti allar þessar staðreyndir fram í minni fyrstu ræðu. Ekki ein einasta af þeim hefur verið rædd. Hins vegar hefur mátt heyra skammir, nið og aðdróttanir um andmælendur þessa máls. En ekki hefur verið snert við því að ræða þessi málstríði með rökum. Svo er bara talað um mannhelgi og manngöfgi og öll möguleg fallgæ orð höfð í sambandi við þessa samninga, meðan við horfum upp á — og fleiri hv. þm. heldur en sósíalistar taka undir það — meðan við horfum upp á það, hvernig efnidinnar eru á Keflavíkursamningnum, og svo mannhelgina og manngöfgina þarna suður frá. — Ég hef áður gert ýtarlega grein fyrir því, hvernig ég álit sjálfstæði og öryggi okkar þjóðar stofnað í hættu með þessum samningi, hvernig ég álit, að sú eina veika von væri, sem við gætum haft til þess að halda okkar frelsi og halda okkar þjóð utan við, ef ný stýrjaldarátök yrðu háð í veröldinni — sem hamingjan forði okkur frá —, hvernig við erum að glata þeim möguleika með því að draga okkar ríki inn í þetta hernaðarbandalag. Ég ætla ekki nú, í þeim stutta tíma, sem mér er ætlaður hér, að reyna að bæta neinu við það. En hitt vil ég segja: Mér finnst ekki aðeins, að meiri hl. Alp. sé að gera ráðstafanir, sem stofna frelsi okkar þjóðar í hættu, stofna sjálfu lífi og tilveru hennar í voða. Mér finnst líka, að með samþykkt svona samnings værum við Íslendingar að svíkja það göfugasta í okkar þjóð. Við höfum verið eina þjóðin í þessum heimi, sem hefur byggt sína tilveru á því, að allir aðrir menn virtu frelsi og rétt okkar til þess að lifa sem frjálssir menn. Við erum eina þjóðin í þessum heimi, sem hefur byggt á því, að við getum lifað í friði, án þess að aðrar þjóðir hefðu átyllu til þess að skerast hér í leik og líta á okkur sem ofbeldisþjóð. Við höfum komið fram gagnvart öðrum þjóðum heims sem eina friðarríkið, sem til er á hnettinum. Við höfum byggt grundvöll okkar þjóðfélags á því, að við værum fyrst og fremst andans þjóð, þjóð, sem byggir sína tilveru ekki á vopnum og herstyrk, heldur á bókmenntum og andlegum afrekum. Ef við getum ekki byggt okkar tilveru á þessum grundvelli, þá er viðbúið, — a. m. k. ef við vinnum að því sjálfir, — að þá geti komið að því, að okkar þjóð verði ekki lengur til. Ég álit, að í veröld, sem er gráfyrir járnnum og þar sem vigbúzt er af öðru eins

kappi og nú er gert, þá hefði það verið heiður fyrir okkar þjóð að þora ein allra að halda upp merki friðarins, þora að segja frammi fyrir öllu mannkyni, að við treystum á þrá mannkynsins eftir friði og virðingu manna á frelsi hvers annars og að við séum að halda upp þessu merki smælinganna, við, smæsta þjóðin, sem til er í heiminum, við, sem getum sem þjóð talað í nafni allra þeirra smáu í þessum heimi, túlkað þeirra óskir og þeirra þrá eftir friði og sýnt það í verkinu, að við viljum treysta á þennan sterka vilja, sem hjá öllu mannkyni er til þess að geta haldið friði. En ef þessi þáttill, sem hér liggur fyrir, verður samþ., þá erum við Íslendingar að yfirgefa allt þetta, erum að traðka á öllu því, sem hefur gert okkar þjóð siðferðilega stóra, og samtímis að láta falla það merki, sem við af öllum þjóðum höfum verið færastir og sjálfkjörnastir til að bera. Við erum þá að bregðast því hlutverki, sem hefði getað gert Ísland a. m. k. að bezta ríki í veröldinni, e. t. v. líka eitthvert hið sterkasta, með því að þora að skirskota til þeirrar sterku þrár hjá mönnum að fá að lifa í friði. Ég álit, að það sé ákaflega illa farið, að Alp. Íslendinga, með þeirri virðingu, sem það nýtur hjá öðrum þjóðum fyrir sögu sína, skuli nú með því ofbeldi, sem hér er beitt, vera að leggja þetta allt í rústir. Ég álit það ákaflega sárt. Og ég sé á þeim aðferðum, sem hér eru hafðar í frammi, að það er ekki aðeins verið að flytja Ísland inn í samtök ofbeldisríkja heimsins gagnvart þeim öflum, sem vilja frið í heiminum, og nýlendubjóðum þeim, sem vilja þjóðfrelsi, — það er líka verið að fremja hér innanlands ofbeldi. Það er verið að sniðganga okkar þjóð, þegar henni reið meira á en nokkru sinni fyrr að skapa sér einingu um vandamáli, hvernig sem skoðanir manna annars væru í ýmsum málum. Það er bókstaflega verið að hrinda okkar þjóð sem sjálfstærðri þjóð út í þann háska, sem við allir erum sammála um, að yfir henni vofir, ef erlendir menn hópast til landsins. Þess vegna hef ég gert það, sem ég hef getað, til þess að hindra, að þessi mál yrðu sett í gegnum Alp. Íslendinga á þennan hátt. Alp. er að leiða varanlega ógæfu yfir þjóðina og gera sjálfu sér smán með því, sem hér á nú að knýja fram, án þess að gefa þinginu né þjóðinni möguleika til þess að átta sig á, hvað hér er verið að gera. Það er þung ábyrgð, sem þeir menn taka á sig, sem knýja þetta fram.

Ég vil þess vegna leggja áherzlu á það, að áður en þessu máli sé nú lengra haldið, þá hverfi hv. meiri hl. Alp. frá þeim aðgerðum, sem nú eru fyrirhugaðar hér. Og ég vil nú spyrja að því: Hvað er það, sem getur valdið því, að Íslandi sé það óhjákvæmlegt, að þetta mál sé afgreitt nú þegar í dag? Hvað er það, sem getur valdið því, að það sé jafnvel endilega nauðsynlegt, að við undirskrifum þennan samning 4. apríl n. k.? Hæstv. ríkisstj. og hv. meiri hluti Alp. hefur engin rök fært fram, sem gætu sannfært þingið um, að slík aðkallandi nauðsyn sé fyrir hendi. Það hefur einu sinni áður verið beitt svipaðri aðferð, það var 21. júní 1941. Þá var það sameiginlegt hervald Breta og Bandaríkjanna, sem setti Íslendingum úrslitakosti, hvort þeir vildu innan 24 tíma biðja Bandaríkin

um hververnd eða ekki. Bandaríkin, erlent herverldi, beittu þá nauðing við Íslendinga. Ríkisstj. gekk inn á það til neydd, og Alp. var kvatt saman 9. júlí, daginn eftir að bandarískur her gekk hér á land. Mér vitanlega vofir nú ekki slíkt yfir. Yfirlýsing frá utanrrh. Bandaríkjanna, Dean Acheson, segir, að jafnvel þótt Sovétríkin hefðu áráð í huga, væri útilokað, að Bandaríkin undirbyggju töku Íslands, á meðan Vestur-Evrópa og Norðurlönd væru frjáls. Þetta er ekkert svipað og 1941. Samt er okkur skipað fyrir. Samt á Alp. að afgreiða þetta mál á einum sólarhring, eins og þegar engilsaxneska herverndin var úti, og þrátt fyrir það, að ekki á að undirrita samninginn fyrr en 4. apríl, svo að enn er vika til stefnu, og þó á Alp. geti, ef það vill, gengið í bandalagið í maí eða júní, og þá væri hægt að viðhafa þær lýðræðisáðferðir, sem gert er ráð fyrir í stjórnskránni. — Þá er viðhaft hér ofbeldi. Hvi er þetta þá gert? Aðeins það, að erlent herveldi skipar Íslendingum að skrifa undir strax, erlent vald, sem hefur fjárhagsleg tök á Íslendingum. Og vegna þessara taka og vegna þeirrar aðstöðu, sem Bandaríkin hafa þegar tryggt sér hér, þá geta þau knúð fram með ofbeldi, ofríki og lagaleysu mál, sem ekki yrði samþ. ef þjóðin fengi rétt til að dæma. Og hvi skjóta þeir ekki málinu til dóms þjóðarinnar, ef þeir eru öruggir um dóm hennar?

Það er nú komin hér fram brtt., sem ég flet á þskj. 514, þó að hæstv. forseti hafi ekki enn leitað afbrigða um hana, og vil ég nú ræða hana nokkuð, þó að ekki hafi enn verið leitað afbrigða. Till. þessi fjallar um, að aftan við tillgr. komi svo hljóðandi málsgr.: „Þó er ráðh. aðeins heimilt að undirskrifa samning þennan með þeim fyrirvara af Íslands hálfu, er sé jafngildur sáttmála þessum, að Íslendingar muni aldrei hafa nokkurs konar herbúnað og að engin bandalagsríki muni fá hér herstöðvar eða önnur ýtök, er hafa hernaðarlega þýðingu.“ Ég legg þessa till. fram, svo að úr því fáiast skorið, hvort yfirlýsingar þær, sem gefnar hafa verið, hafi við nokkuð að styðjast. En það, sem felst í brtt. minni, er í samræmi við það, sem lýst hefur verið yfir af hæstv. ríkisstj. og ef þeir meina það, sem þeir hafa sagt, þá geta þeir fallist á till. mína, ef það er þá ekki meiningin að brjóta þennan samning eins og Keflavíkursamninginn.

Þá legg ég fram aðra brtt. um Keflavíkursamninginn, og er hún á þá leið að tilkynna Bandaríkjunum, um leið og við undirritum samninginn, að það sé vilji Íslendinga að segja upp Keflavíkursamningnum. En þar sem ekki er enn búið að útbýta þeirri till., vil ég leyfa mér að lesa hana — með leyfi hæstv. forseta: „Aftan við tillgr. komi nú málsgr., svo hljóðandi: Jafnframt felur Alþingi ríkisstj. að tilkynna stjórn Bandaríkjanna, að það sé vilji Alp. að segja upp samningnum um Keflavíkurlugvöll, strax og ákvæði hans leyfa, og taka að öllu leyti í hendur Íslendinga starfrækslu hans og fá engum erlendum ríkjum né neinu hernaðarbandalagi yfirráð hans né afnot, nema einvörðungu venjuleg samgönguafnot með eðlilegum hætti samkvæmt samningnum.“ Þessi brtt. er lögð fram, svo að fram komi, ef hún verður samþ., að Bandaríkjunum sé tilkynnt, að það sé vilji Alp. að segja

upp Keflavíkursamningnum, og einnig, að Íslendingar vilji engu erlendu ríki ljá yfirráð eða afnot af vellinum fram yfir það, sem eðlileg samgönguafnot krefjast, að það komi fram, að Íslendingar vilji ekki, að Keflavík sé notuð sem dulbúin herstöð. Ég vil, að þetta komi fram, ef það er þá meining hv. meiri hl. Alp. og hæstv. ríkisstj., og að Bandaríkin viti afstöðu okkar í þessu máli. En verði hún felld, þýðir það, að verði er að gefa Bandaríkjunum vissu um það, að þau geti notað Keflavík sem herstöð, og þar sem búið er að leggja 60 millj. í að stækka flugvöllinn, svo að hann verði reidubúinn fyrir stærstu hernaðarflugvélar, þá er það ljóst, að við verðum að fá svo gengið frá samningnum, að augljóst sé, að við berjumst gegn því, að hér séu herstöðvar. Ef við fellum till., þá gefum við Bandaríkjunum til kynna, að hér eigi að vera herstöð á friðartímum.

Ég vil taka það fram, að þessi meðferð málsins er algerlega óvirkvæmleig og blettur á þingi okkar og byrjun af hálfu erlends valds að rífa niður vald og rétt Alp. Ég vil mótmæla því, að málið verði afgreitt eins og nú er undirbúið. Ég vil taka fram, eins og ég gerði áður í greinargerðinni, að ég tel, að hæstv. forseti sé ekki sjálfráður gerða sinna, þegar hann beitir aðferðum sem þessum. Ég held, að ég þekki hann það vel, að mér sé óhætt að fullyrða, að hann mundi ekki beita svona aðferðum, ef hann væri sjálfráður, en það á þessari aðferð er beitt og hæstv. forseti lætur beygja sig, sýnir, hve þrýst er á Alp. og brotið niður vald þingsins. Og eftir 5 ára sjálfstæði hefst aftur nýtt niðurlægingatímabil. Ég vil nota síðustu mínúturnar til að vara hv. þm. við, hvaða skref þeir eru nú að stiga. Það er mesta ógæfuskref, sem Alp. hefur stigið, að 1262 ekki undanskildu.

ATKVGUR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 513 og 514) leyfð og samþ. með 36 slj. atkv.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Herra forseti. Ég tók ekki til máls við fyrri umr., þar sem ég hafði lýst afstöðu minni í útvarpsumr. um vantartrúð á ríkisstj., og lýsti ég þar hinum almennu rökum fyrir málinu. Það var því aðeins úr af brtt., að ég vildi segja nokkrar setningar. Miðstjórn og þingflokkur Framsfl. töldu rétt að gerast stofnaðili að Atlantshafsbandalaginu.

Ég tel þjóðaratkvæðiságreiðslu óþægilega og óþarfa og skora á hv. þm. að fella þá till. í sambandi við till. um fyrirvara við undirskrift sáttmálsins eða viðaukan um, að við séum vopnlausir og viljum engan her, þá tel ég það óþarfa, þar sem engin slík ákvæði eru í samningnum og því algerlega á valdi Íslendinga sjálfrá. Því hefur einnig verið lýst yfir í viðræðum, að slíkt kæmi ekki til greina, og í nál. meiri hl. utanrrn. er gerð grein fyrir sérstöðu Íslands. Til viðbótar við þetta hefur hæstv. utanrrh. lýst því yfir, að ef við gerumst þátttakendur í bandalaginu, muni hann geta þessarar sérstöðu Íslendinga í ræðu í sambandi við undirskrift sáttmálsins —, og er þá þessi fyrirvari fullnægjandi og þetta því óþarft. — Í sambandi við till. um Keflavíkurlugvöllinn vil ég aðeins segja

eins og áður, að um það, hvernig eigi að fara með hann, eru alveg ákveðnar skoðanir og óþarfi að setja hann í samband við þetta mál og aðeins sett þarna í því skyni að hindra, að við gerumst stofnaðilar, og vil ég því, að hún sé felld. Eg er því á móti till. hv. 2. þm. Reykv., en mun greiða atkv. þáttliti, sem fram er komin um að gerast stofnaðili að Atlantshafsbandalaginu, og vil endurtaka áskorun mína frá útvarpsumr., að till. verði samþ. óbreytt eins og hún kom frá ríkisstj.

Forsrh. (Stefján Jóh. Stefánsson): Herra forseti. Út af framkomnum brtt. vil ég gera hið sama og hæstv. menntmrh., að vísa til samþykktar miðstjórnar og þingfl. Alþfl. og til úmmæla minna í útvarpsumr. í fyrirakvöld. En ég skal geta þess út af till. um þjóðaratkv., að ég tel slíkt hvorki eðlilegt né heppilegt, enda hvergi viðhæft. Auk þess hefur aldrei komið fram till. um slíkt í miðstjórn eða þingflokki Alþfl. Eg tel því, að Alþfl. telji það óheppilegt. — Eg vil þá minnast á till. á þskj. 506. Hv. 4. þm. Reykv. gerði í langri og ýtarlegri ræðu grein fyrir henni. Meginatriði brtt. sagði hann að væri í samræmi við yfirlystingur Alþfl. um samvinnu við hinar vestrænu lýðræðisþjóðir. Hins vegar tel ég bæði óeðlilegt og óþarft að samþ. þessar brtt. og vil geta þess, að þegar sams konar till. voru fluttar í miðstjórn og þingfl. Alþfl., var þeim vísað frá með miklum meiri hluta, eins og hv. 4. þm. Reykv. tók fram. Till. eru því ekki fluttar eftir markaðri stefnu flokksins, heidur einkaskoðun hv. þm. Hins vegar vil ég geta þess — og vitna til hæstv. utanrrh. og hæstv. menntmrh., að Alþfl. er þeirrar skoðunar, eftir þær upplýsingar, sem fyrir lágu og komu fram hjá hæstv. viðskmrh., að lýst verði fyrir stofnaðilum Atlantshafsbandalagsins þeirri sérstöðu, sem Ísland hefur sem óhervædd þjóð, og hún viðurkenn. Sá liður till. er því óþarfur að mínu áliti, þar sem þátttaka leiðir ekki til þess, að Ísland þurfi að fara í styrkjöld, þó að aðrar bandalagsþjóðir geri það. Þá vil ég taka þá fram, að við undirritun sáttmálans mun því verða lýst yfir, að Ísland sé vopnlaust og mun það tvímæla-laust leiða til þess, að Íslandi mun hvorki verða lögð á herðar lagaleg né síðferðileg skylda til stríðsýfirlysingar. Eg vona því, að þm. sjái, að slíkar brtt. eru þarflausar og tryggt verður á annan hátt það, sem þeir vilja láta koma fram. — Ut af till. í sambandi við Keflavíkurflugvöllinn vil ég benda á, að þátttaka Íslands í bandalaginu er líkleg til að greiða fyrir auðfenginni endurskoðun á Keflavíkursamningnum fyrir en ella. Eg tel till. þessar óheppilegar og óþarfar vil við mælast til, að þær verði felldar. Eg mun ekki fjölýrða frekar um málið og læt nægja að vísa til umr. í fyrirakvöld.

Sigfús Sigurhjártarson: Herra forseti. Hæstv. ríkisstj., hæstv. forseti og meiri hluti Alp. hefur framíð geipileg glöp í meðferð þessa máls. Það eru órlagarak mistök, að þetta mál skuli vera knúði í gegnum þingið með ósemilegum hætti. Það er á þennan hátt, sem þingræði og lýðræði er torúmt. Alp. bar að sýna í rauninni, að þessu máli vildi það sýna sóma og láta málfrelsi njóta

sín og atþuga það sem bezt. Ef það hefði verið gert, hefði ríkt ró og stílling í þingsöllum og hjá almenningi, en vegna þess, að það var ekki gert, skortir mikið á, að sú ró hafi verið, sem hæfir slíku máli og svo virðulegri stofnun. En hér hafa verið framin órlagarík glöp. Íslandingar höfðu ástæðu til að ætla, að þjóðfélagið væri svo þroskað, að lög og réttur giltu í samræmi við vilja þjóðarinnar, og það kynni að mæta rödd þjóðarinnar. En aðferðir þær, sem hér hefur verið beitt, benda til þess, að nokkuð skorti á þennan þroska, sem með þarf. En þeir, sem kosið hafa ofbeldið, verða síðar dregnir til ábyrgðar. En Alp. á því miður eftir að fremja enn meiri glöp í dag, því að einsætt er, að Ísland verður gert að aðila í Atlantshafsbandalaginu, og verða því hv. þm. að gera sér ljóst, inn í hvað þeir eru að leiða þjóðina. Eg byggi á þeirri staðreynd, að Bandaríkin hafa fyrir löngu fest þá skoðun með sér í ræðu og riti, að Ísland sé æskileg og jafnvel nauðsynleg herstöð í hernaðarkerfi þeirra. Það er ákveðið af þessum aðila að halda hér herstöð, með göðu eða illu, og er ekkert til sparað, og má þar til nefna Keflavíkursamninginn, Marshallaðstoðina svokölluðu, og loks er það krafan um þátttöku Íslands í Atlantshafsbandalaginu. Bandaríkin hafa ákveðið að hafa hér herstöð, og hún er hér nú þegar, það er auðsætt. Hér ráða þau einum stærsta flugvelli heims, sem merktur er á öllum kortum þeirra sem stórkostlegasta árársstöðin og herstöðin, sem Bandaríkin ráða yfir, því að það eru ekki Íslendingar, sem ráða Keflavíkurflugvöllinn. Það er Bandaríkjamenn. Það er rétt hjá hv. þm. Str., að þau lofordu og skuldbindingar, sem Bandaríkjamenn gáfu okkur með Keflavíkursamningnum, hafa ekki staðist. Ólústöðin í Hvalfirði er betur dulbúin herstöð, og hæstv. utanrrh., eða sá helmingur ríkisstj., sem vestur flauga, varð að heita því, að þar yrði allt til taks undir herstöð, ef til stríðs kæmi hér. Ísland hlýtur að verða stríðsaðili samkvæmt samningnum, ef til stríðs kemur, ella væri hann meiningarleysa, og það er hann auðvitað ekki. Við réðum engu, er við vorum hernuminn 1940, og ekki réðum við neinu um hververndarsamninginn 1941 nema að forminu til, og hverjum dettur í hug í fullri alvöru, ef Bandaríkin þykjast þurfa að fara í stríð, að við verðum spurðir, hvort við viljum vera með? Hvert verður svo framlag Íslendinga? Þeir leggja fram land sitt sem herstöð fyrir erlendan her, sem e. t. v. á árársstríði, við verðum að láta vinna í þjónustu hernaðar og e. t. v. nokkra menn í herinn, og fjármunir okkar verða látnir ganga til hernaðarrestrar, og svo getur farið, að helmingur þjóðarinnar týni lífinu og eignir þjóðarinnar verði að engu.

Það hefur verið upplýst fyrir Íslenzku ráðherrunum í Bandaríkjunum, að Ísland verði ekki notað sem árársstöð í fyrstu stríðslootu, en tapist stöðvar fjer Bandaríkjunum, þá verði Ísland árársstöð. Þetta er staðreynd, sem ráðherrarnir hafa ekki dirft að mótmæla. Eg hef aldrei hér á Alp. heyrt lágkúrulegri ræðu en hæstv. menntmrh. hefur nú flutt hér. Það var eyndin, sem einkennandi ræðu og ræðumann. Hann er litill maður á stórti stundu. Hann sagði, að við fengjum fyrrvara, að aðrir samningsaðilar lofuðu að virða

sérstöðu okkar sem vopnlausrar þjóðar. Og þetta segir hann, eftir að hafa heyrð formann síns eigin flokks lýsa því hér yfir, að engin loforð hafi verið haldin, sem okkur voru gefin í Keflavíkursamningnum. Hvers virði eru þá loforð þessara manna, sem enn á að fara að semja við? Hver gerir nokkuð með slík rök? Og hann sagði, að við ættum að gerast stofnaðili að bandalaginu. En hverjum liggur á? Okkur eða heiminum? Það getur engum legið á, og það er sjálfstags- og skyldugt í máli, þar sem um er að ræða líf eða dauða gjóðarinnar, að spyrja hana sjálfa. Engum hér fígur á. Við þurfum ekki að gerast stofnaðili, það liggur ekkert á. Þess vegna á að spyrja þjóðina fyrst. Það getur ekki verið bindandi fyrir þjóðina að binda hana þannig með ofbeldi eins og hér á sýnilega að gera.

Jónas Jónsson: Herra forseti. Hv. 6. þm. Reykv. spurði að því í lok ræðu sinnar, hvort heiminum lægi nokkuð á þessu bandalagi. Því er fljótsvarð, að heiminum liggur á.

Það var sagt frá því í útvarpinu í gærkvöld, að allt norska þingið, að kommúnistum einum undanskildum, hefði samþykkt aðild Noregs að Atlantshafsbandalaginu. Málinu var vísað til utanríkismálanefndar norska þingsins, og hefur verið séð svo um, að kommúnistar ættu engan fulltrúa í þeirri nefnd. Norðmenn eru einhver mesta lýðræðisþjóð heimsins, en þeir líta bara svo á, að kommúnistar séu ekki þjóðin, heldur deild, sem lætur stjórnast í blindni af Rússum, og þeir láta þá ekki vera í utanríkismálanefnd, af því að þeir vita, að kommúnistar eru ekki af söli þjóðarinnar.

Sama reynslan er hér, kommúnistar eru alls staðar óhæfir til að vera með í félagsmálum, af því að þeir brúka ofbeldi. Nú vill svo til, að kommúnistar hafa hér alveg nýlega ætlað að springa af vandlætingu af því að Lúðvík Jósefsson, hv. 2. þm. S-M., er særður, af því að hann sagði ekki til nafns, þekktist ekki og varð að bíða eina mínútu eftir því að komast hér inn í alþingishúsið. En að hugsa sér, að kommúnistar skuli hafa brjóst í sér til að hrópa upp um ranglæti og ofbeldi, þó að einn þeirra þurfi að bíða eina mínútu við dyr, að þeir skuli dirfast, þessir skósvælnar Rússa og ofbeldisins. Hve lengi hafa Pólverjar, Finnar og Eystrasaltsþjóðirnar orðið að bíða réttlætisins við dyr Rússa? Það var niðingslegt, að þegar Hitler var búinn að svikjasta að Pólverjum, þá kom Stalin að austan og beið aðeins eftir því, að Þjóðverjar þjórnuðu fyrst að Pólverjum í Varsjá. Það er ekki til meiri glæpssemi, meiri svivirðing en þessar 5 þjóðir hafa orðið að þola, það er skilyrðislaus glæpur, og því verri, sem hann er framin í skjóli gríðarsáttmála. Alþ. vill ekki neina hálfvelgju lengur, heldur ganga með þjóðum, sem eru á móti slíkum aðförum.

Það, sem okkur ber því skylda til að gera, fá um og vopnlausum, og fytr en nú, var að tryggja landinu varnir. Það var skylda okkar, ef hyggindin hefðu ráðið, að sjá um, að hér væru varnir eins og með öðrum þjóðum, a. m. k. 100 flugvélar til varnar og taks í Keflavík. Að varnarleysi okkar og sofandahætti er brosað um allan heim og lítið á varnarleysið sem tákun um vanmátt

okkar. Við erum nú algerlega varnarlauisr. Hvaða dag sem Rússum þóknast geta þeir komið hingað og sett hér 30 þúsund manna lið og vopn, eða það sem þeim þóknast, á tvo flugvelli, þannig að það er ósköp skiljanlegt, að aðrar þjóðir segi, að úr því að Íslendingar vilji vera óvarðir, þá sé ekki rétt að neyða varnir upp á þá. En það, sem hér yrði að gerast, ef Rússar kæmu hingað, er hins vegar það, að aðrar þjóðir yrðu að hafa fyrir því að hreinsa Rússa aftur af Reykjanesinu, eins og eyjarnar í Kyrrahafi voru hreinsaðar af Japönum, og e. t. v. neyddust þessar þjóðir til að hreinsa okkur með, og hefðum við þá lagt okkur það til með því að bjóða Rússum heim. Gæti þá svo farið, að helmingur þjóðarinnar tapaðist, eins og séra Sigurbjörn sagði, og væri þá allt kommúnistum að kenna.

Danir þykja frísamir menn og leggja lítt stund á vopnaburð. Þó sækja þeir nú fast að fá vopn frá Bandaríkjunum, vopn gegn Rússum, ekki til að ráðast á Rússa, heldur til að vera viðbúin til varnar, ef Rússar ráðast á Danmörk. Þeir hafa lært af reynslunni og vita sem er, að Rússar hafa innlimað fimm lönd þegjandi og hljóðalaust, af því að þau gátu ekki veitt neina mótspyrnu.

Kommúnistum þarf að verða ljóst, að ofbeldis-tilraunir þeirra 1946, skríslætlin hér fyrir utan í gærkvöld, hótanir Brynjólfs Bjarnasonar með 800 milljónum og allt slíkt er þjánalegt og viðbjóðslegt í augum allra góðra Íslendinga og allra heiðarlegra manna. Allt þetta ber þess glöggan vott, að þeir eigi ekki að ráða, og þeir geta ekki og mega ekki ráða, af því að það er skaðlegt þjóðinni. Við verðum að láta þeim skiljast, að ef Lúðvík Jósefsson var særður í metnaði sínum vegna þess, að hann þurfti að bíða hér eina mínútu við dyr þinghússins, þá erum við Íslendingar særðir, ef okkur hlutskipti yrði hið sama og Eystrasaltsþjóðanna. Af því að við kjósum umfram allt ekki það hlutskipti, þá gerum við þennan samning og gerum ráðstafanir til þess, að kommúnistar hafi ekki aðstöðu til að misþjóða Alþingi eins og þeir hafa gert í dag.

Skúli Guðmundsson: Á þskj. 508 eigum við hv. þm. Str. brtt. við þessa till., er hér liggur fyrir, og er efni brtt. okkar á þá leið, að þetta mál sé lagt undir þjóðaratkvæði strax í næsta mánuði. Er nánar fram tekið í brtt., hvernig atkvæðagreiðslu þeirri skuli haga, þ. e. a. s. að því leyti, að kjörmiðjar utan kaupstaða og kaupþúna skuli afgreiddir til heimila eftir settum reglum.

Með þessari tilhögun teljum við að komið verði í veg fyrir, að málið verði langvarandi deilumál.

Það hefur nokkuð verið rætt um þjóðaratkvæðagreiðslu um þetta mál að undanfögnu, og virðast þeir yfirleitt andvígir Atlantshafsbandalaginu, sem vilja þjóðaratkv. En þar gegnir öðru máli með mig. Ég tel rétt, að við stöndum að bandalaginu, ef svo tryggilega er um hnúтана bíði, að sérstaða Íslands sem vopnlausrar þjóðar sé víðurkennd. Eger ekki að draga í efa fullan rétt Alþingis til að ráða málinu til lykta, og vitanlega hefur þjóðaratkvgr. fyrirhöfn nokkra í för með sér. En málið er þannig

vaxið, að ég tel eðlilegt, að þjóðaratkvgr. fari fram um það, og má m. a. benda á, að með því móti er unnt að koma í vega fyrir, að það verði gert að æsinga- og áróðursmáli, eins og þegar hefur verið gert á Alþingi og utan þess.

Af brtt. okkar þm. Str. leiðir, ef hún verður samþykkt, að Ísland getur ekki gerzt stofnað-illi að bandalaginu eins og gert er ráð fyrir í till. ríkisstj., og að því leyti er brtt. okkar ekki í samræmi við fyrri ályktun miðstjórnar flokks okkar og þingflokks. En nú er yfirlýst, að þjóð-inni standi til boða að gerast síðar aðili að bandalagi þessu, og sé ég þá ekki, að neinn skaði sé skeður, þó að þátttökunni verði frestað um mánaðartíma, því að mér þykir líklegt, að við þjóðaratkvgr. verði meiri hlutinn með þessari samningsgerð og Ísland gerist þá aðili að bandalaginu án þess, að Alþingi þurfi frekar um málið að fjalla. Vegna þess, hvern fundartíminn er stuttur, læt ég máli mínu svo lokið.

Gylfi Þ. Gíslason: Herra forseti. Ég ætlaði að beina fyrirspurn til hv. þm. G-K., en hann er ekki viðstaddur, og vil ég leyfa mér að beina því til hæstv. forseta, að þingmanninum sé gert aðvart.

Hæstv. forsrh. og hæstv. menntmrh. lögðu á-herzlu á það ákvæði samningsins, að stríðsaðild-ari yrði aldrei krafizt af neinum aðila. Þetta töldu þeir alveg ótvírætt. En mér fannst ekki fullur sannfæringskraftur fylgja orðum þess-ara hæstv. ráðherra, því að það fylgdi með, að tilaetlunin væri að hæstv. utanrrh. gerði síðar munnlega grein fyrir því, að Ísland gerðist aldrei hernaðaraðili. En væru ótvíræð ákvæði um það í samningnum, að stríðsþátttaka eða stríðsaðild væri hverjum aðila í sjálfsvald sett, þá væri líka allur munnlegur fyrirvari í þessu efni óþarfur. Samt ætlar ríkisstj. að láta þann fyrirvara fylgja. Ég tel, að gera verði ugglaus-ana fyrirvara um það, að Ísland gerist aldrei stríðsaðili, annað er óverjandi, og sá fyrirvari þarf að vera skriflegur. Hæstv. menntmrh. lýsti því hins vegar yfir, að munnlegur fyrirvari væri jafngóður skriflegur, en það eru skiptar skoð-anim um það. Ég bendi á, að glöggur lögfærð-ingur og gagnkunnugur utanríkismálum hefur tjáð mér, að hann sé einnig þeirrar skoðunar, að slíkur munnlegur fyrirvari nægi ekki. Um þetta mál hefur ekki verið rætt við aðra af Ís-lands hálfu en utanríkisráðherra Bandaríkjanna, það hefur ekki verið rætt við ráðherra hinna þátttökuríkjanna. Nú má vera, að hin ríkin láti gott heita það, sem sagt hefur verið við utanríkisráðherra Bandaríkjanna, en hér má ekkert á milli fara, sérstaða okkar þarf að vera glögg og ótvírætt mörkuð og koma skýrt fram og óumdeilanlega. Íslendingar hafa fyllost á-stæðu til að gæta mestu varúðar við slíka samn-ingagerð, ekki sízt með hliðsjón af reynslunni af tveimur loðnum samningum, sem einmitt hafa verið gerðir við Bandaríkin, hververndar-samningnum og Keflavíkursamningnum. En reynslan af báðum þessum samningum er slík, að við höfum fyllost ástæðu til að gæta mestu varúðar. Ég veit að visu, að utanríkisráðherra Bandaríkjanna óskaði þess, að engin þjóð gerði skriflegan fyrirvara, en ég hygg þó, að ósk um

það yrði ekki neitað, og ég skil satt að segja ekki, hvi ekki má hafa hann skriflegan, úr því að það er skoðun ráðamanna, að slíkan fyrir-vara þurfi að hafa. Ég vil leyfa mér að bera fram þá fyrirspurn til utanrrh., hvort hann vilji lofa Alþingi að heyrna þennan munnlega fyrir-vara. Ég æski þess eindregið.

Þá vil ég víkja svoltið að yfirlýsingu mennt-mrh. í sambandi við Keflavíkurlflugvöllinn. Ég tel það mjög mikilvægt, að þessi flokkur er reiðubúinn til að beita sér fyrir endurskoðun Keflavíkursamningsins. En í beinu framhaldi af þessu vil ég beina þeirri fyrirspurn til hv. þm. G-K. og formanns utanrrm., hvort hann og flokkur hans vilji einnig beita sér fyrir endur-skoðun Keflavíkursamningsins. Utanrrh. sagði, að vissulega væri æskilegt, að flugvöllurinn kæmist algerlega undir íslenzk yfirráð, en ég vil benda á, að þm. áttu þess kost að láta í ljós þá skoðun sína með því að samþykkja þá tillögu, sem við þá bárum fram en náði ekki fram að ganga, m. a. vegna andstöðu Ólafs Thors. Ef það nú kæmi í ljós, að það væri vilji Sjálfstf., að endurskoða skuli Keflavíkursamninginn, þá sé ég ekki annað en það sé orðinn vilji allra flokka þingsins og skil þá ekki, hvað er því til fyrirstöðu að samþykkja nú tillögu okkar á þskj. 506. Menntmrh. sagði, að tillaga okkar væri ósamrýmanleg sáttmála Sameinuðu þjóð-anna. Það er alger misskilningur. Fyrri liðurinn er varðandi skriflegan fyrirvara, en síðari liðurinn er viljayfirlýsing frá Alþingi um, að óskað sé eftir samkomulagi við Bandaríkin um endurskoðun á Keflavíkurlflugvallarsamningnum.

Dómsmrh. (Bjarni Benediktsson): Síðasti ræðumaður beindi til mín þeirri fyrirspurn, hvort ég vildi lesa upp hinn munnlega fyrir-vara. Hann er að efni til eins og ég lýsti hér í gær og eins og kemur fram í nál. meiri hl. ut-anrrm. Varðandi Keflavíkursamninginn er það að segja, að ég tel mun meiri líkur til, að hægt sé að komast að samkomulagi um það efni, þegar þessi samningur hefur verið gerður. En raunar þarf til þess samning milli ríkjanna, eins og kom fram hjá hv. þm., og við erum því ekki einir um það mál.

Frsm. meiri hl. (Ólafur Thors): Hv. 4. þm. Reykv. beindi til mín fyrirspurn, sem hæstv. utanrrh. svaraði, og ég vil aðeins bæta því við, að þetta mál hefur ekki enn þá verið tekið fyrir innan flokksins til endanlegrar ákvörðun-ar.

Hv. þm. Str. sagði strax, að það væri auð-séð, að ekki væri hægt að koma með neina brtt. Þó gerir hann sjálfur brtt. Hann spyr, hvers vegna við viljum ekki gera skriflegan fyrir-vara, en það er óþarfi, því að samkv. samn-ingnum tókum við ekki á okkur aðrar skuld-bindingar en við sjálfir viljum og aðrir viður-kenna réttmætt.

Hv. 2. þm. Reykv. vék að því, að sér þættu umræðurnar stuttar, en þær hafa raunar stað-ið yfir í 3 daga, fyrir utan allt, sem talað hefur verið um þetta og skrifað að undanfögnu. Hann sagði, að ég hefði sagt í áramótagein mínu,

að við ættum ekki að setjast í dómarasetið í þessu máli. Þetta er fullkominn útúrásningur. Eg sagði, að þeir leiðtogar í Evrópu, hverra þjóðir urðu fyrir barðinu á stríðinu, mundu dæma þetta sjálfir, en ekki við.

Þá hefur verið rætt hér um þjóðaratkv., og skal ég viðurkenna, að það var mikil freisting fyrir mig að fallast á það, bæði til þess að sýna andstæðingunum, hversu mikill meiri hluti þjóðarinnar er samningnum fylgjandi, en svo til þess að þjappa stjórnarlíðinu saman, en svo til ág, að það var svo óvenjuleg málsmeðferð, að ég taldi mér ekki fært að fylgja því.

Hv. 2. þm. Reykv. talaði skynsamlega að mörgu leyti og mjög hjartnæmt. Kvað okkur vilja neita öllu vopnavaldi og vilja treysta á hlutleysi og forna frægð sem bókmenntaþjóð og því um líkt. Hver vildi ekki afneita vopnavaldi? Eins og allir vita hef ég verið einn hinna einföldustu í þessum efnun, en eftir að hafa setið á þingi Sameinuðu þjóðanna leyfi ég mér ekki lengur að halda í slíka von. Þess er heldur engin von, þegar það getur ef til vill ráðið úrslitum, hvorum megin við erum. Slíku væri hreinn barnaskapur að trúá.

Menn eru að spyrja, af hverju þessu sé hraðað svona, en er ekki alltaf verið að tala um, að ekkert gangi og mörg mál biði, og auk þess er ekki lengur tími til stefnu og þjóðin græðir ekkert á frekari umræðum, þar sem stefnurar hafa þegar verið skýrt mótaðar.

Áki Jakobsson: Í umræðunum í gær kom fram ýmislegt varðandi stríðsaðilið. Utanrrh. talaði þrisvar, en vék sér frá því að minnast á það, en staglaðist á því, að Íslingar réðu öllu slíku sjálfir. Nú viðurkenna allir, að Ísland verður stríðsaðili, og það er einmitt þetta, sem leggja verður áherzlu á. Tilgangurinn með þessum samningi er að fá Ísland, því að það vita allir, að ekki geta Íslingar komið með her. Ráðherrunum hefur verið stefnt utan, og eftir þeim skýrslum, sem komið hafa frá þeim, þá er hvergi minnt á, að Íslingar gerist ekki stríðsaðilar. Haldið þið, að þeir hefðu ekki talið það fram, ef þeir hefðu getað? Af hverju er þessu þá sleppt? Það er af því, að Bandaríkin vilja fá okkur sem stríðsaðila, og þá tók- um við á okkur allar skyldir stríðsaðila um leið. Nú hefur það lið, sem að samsærni stendur, tekið upp nýja tóntegund, sem kemur fram í nál. meiri hl., þar sem segir, að sérstaða Íslands sé samkv. samningnum á þá leið, að Íslingar séu vopnlaus þjóð og muni eigi stofna her og því ekki segja nokkurri þjóð stríð á hendur og vilji engan her í landinu. Það var talað um að verja Ísland gegn Rússum og sagt, að við sósíalistar berðumst fyrir varnarleysi landsins, en svo er breytt um tóntegund, og nú er sagt, að hér eigi enginn her að vera, engin hergögn og ekki neitt. Þannig er breytt um eftir því, sem passar í kramið. Aðra stundina er sagt, að vitanlega gerumst við stríðsaðilar, enda sé hlutleysi engin vörn, en eftir svolitla stund er svo sagt, að engin hættu sé á ferðum. Þannig er öll rökfærsla þessara manna. „Enda tel ég, að hlutleysi sé okkur engin vernd.“ sagði

Ólafur Thors, en nú er aftur stagast á því, að við gerumst ekki stríðsaðilar.

Það var dálítið kostulegt að hlusta á þá menntarmh. og forsrh., er þeir stóðu upp til þess að lýsa yfir, hvað utanrrh. sagði. Eg var hér á öllum fundum og veit því, að þeir voru ekki hér í salnum, þegar hann talaði, og hann sagði aldrei, að Ísland yrði aldrei stríðsaðili. Það hefur þreyzt í nótt. Þannig er samspillið milli þessara manna, sem eru að reyna að draga Ísland út í stríð. Þeim er sagt erlendis, hvað þeir skuli gera, og svo er hent í þá nokkrum dorum. Þetta er nákvæmlega sama sagan og um Keflavíkurflugvöllinn. Það er ekki verið að sjálla, heldur er verið að hlýða fyrirskipunum. Öll ákveðin miðast við það eitt að blekja þjóðina, og allar röksemdir þessara manna eru hjóm eitt. Eins var þetta með Keflavíkursamningnum. Þar miðaðist allt við Bandaríkin, og í samræmi við það fara Bandaríkin með völlum eins og þeim sýnist og brjóta öll íslenzk lög. Og eins yrði það með þennan samning.

Eg vil biðja þá menn, sem eru fylgjandi þessum samningi, að hugsa sig vel um, áður en þeir stíga þessi aðfrifaríku spor, sem geta leitt til dauða þúsunda Íslendinga. Eg vil biðja þá að hugsa fram í tímann, því að það skulu þeir vita, að þeir verða kallaðir til ábyrgðar, ef til stríðs kemur og við lendum í þeim hildarleik.

Sigurður Guðnason: Eg hef ekki tekið mikinn þátt í þessum umræðum og ætla mér ekki að halda langa ræðu. Eg hef setið hér á Alþingi undanfarin ár, og þetta er þriðji samningurinn, sem gerður er með stuttu millibili, og alltaf eru sömu rökin, nefnilega hættan frá kommúnistum, sem ekki séu sjálfráðir gerða sinna. Eitt er þó alltaf þungamiðjan, og það er, að við fáum allt, en þurfum ekkert að láta á móti. Þetta hefur verið sameiginlegt með öllum þessum samningum, fyrst Keflavíkursamningnum, svo Marshallsamningnum og nú síðast þessum samningi. Það væri því hugsanlegt eftir þessu, að afkoma þjóðarinnar væri góð, en það er nú eitthvað annað, því að þar er allt í eins miklu öngþveiti og hugsast getur. En þó er sagt, að allt sé gert fyrir okkur og við látum ekkert í staðinn og þessi samningur verndi okkur. En hvað er það, sem þeir vilja fá í staðinn? Á því er enginn vafi, að þeir vilja fá stöð fyrir stærstu morðtöl heimsins.

Og þetta er verið að veita þeim. Fyrir þetta hafa þessir háu herrar, sem hér sitja, fengið peningana. Það er verið að gera Ísland hluta af þessari morðfél. Morðfél. Hitlers var fódruð með gyðingum, en þessi á að vera fódruð með kommúnistum. Og það get ég sagt ykkur, að síðastl. 30 ár hefur öll tækni og allir peningar verið notaðir í þessa morðfél. En samt eru þeir menn, sem þessu stjórna, skjálfaðir af hræðslu nú í dag, því að þeir vita, að þótt alþýðan hafi ekki annað en berar hendurnar, þá mun hún samt sigra að lokum. Með leyfi hæstv. forseta les ég ályktun þessa upp:

„Almennur útfundur, haldinn í Reykjavík miðvikudaginn 30. marz 1949 að tilhlutan fulltrúaráðs verkafélagsfélaganna, mótmælir harðlega þátttöku Íslands í Atlantshafsbandalaginu og vill á úrslita-

stundu málsins enn einu sinni undirstrika mótmæli og kröfur 70—80 félagssamtaka þjóðarinnar um, að þessu órlagarika stórmáli verði ekki ráðið til lykta án þess, að leitað sé állts þjóðarinnar sjálfar. Fundurinn skorar því mjög alvarlega á Alþingi að taka ekki lokaákvörðun um málið án þess að leitað sé állts þjóðarinnar, og krefst þess því, að afgreiðslu málsins sé skotið undir almenna þjóðaratkvæðagreiðslu. Fundurinn samþykkir að fela fundarboðendum að færa Alþingi og þingflokkinum þessa kröfu og óskar skýrra svara formanna þingflokkananna um afstöðu þeirra til þessarar kröfu fundarins."

Ég vil svo skora á formenn þingflokkananna að gefa skýr svör við þessari ályktun fundarins.

Frsn. 2. minni hl. (Einar Olgeirsson): Herra forseti. Það er nú heldur lítið samræmi í því að fara hér að ræða þetta mál sem frsm., eins viðtækt og það er, og fá aðeins einar 5 mínútur til þess. Hv. þm. G-K. lét hér falla orð, sem ég býst við, að eigi eftir að verða söguleg, og eru satt að segja mjög táknræn um það, sem hér er að gerast í dag. Við hvað ætl þessi hv. þm. eigi, þegar hann segir, að umr. um málið hafi enga þýðingu? Þessi yfirlýsing um skerðingu málfrelsis þm. er annars óþýf, því að þeir menn, sem ráða málu hér í dag, vita, hver vilji auðmanna-stéttarinnar er. Sú stétt veit mæta vel, hvað hún vill. Þess vegna notar hún meiri hl. Alþingis til þess að koma ár sinni fyrir borð, en vitað er, að meiri hl. þjóðarinnar er á móti þessu máli. Hvað er að gerast? Hér eru sömu atburðir að endurtaka sig og á 13. öldinni, þegar höfingjastéttin glataði frelsi landsins. Það er hún, sem nú ætlar að leggja landið okkar af mörkum, til þess að auðvaldið komi áfornum sínum í framkvæmd. Allt frá upphafi sögu vorrar hefur þjóðin verið vörud við bölvun þeirri, sem gull-ið veldur, auðurinn, sem safnast saman á fáar hendur, allt frá sögu Völsungasögu um Fáfnis-auðinn hefur þessi viðvörn gengið sem rauður þráður gegnum bókmenntir þjóðar vorrar. Nú ætlar þessi bölvun gullins að verða yfirsterkari. Það er sú bölvun, þegar auðurinn, gull-ið, safnast á fárra manna hendur. Ef menn eru fátækir, þá hugsa þeir óðruvísi. Þá hafa menn djörfung og heiðarleik og einur-ið til þess að hugsa hátt, en mikil fjáreign og verðmæta breytir þeim hugsunarháetti svo, að menn veigra sér ekki við að gera slíka hluti sem hér á að framkvæma í dag. Það er auðmannastétt lands vors, sem leggur þetta mál hér fram, en vissulega eru það hryggileg órlög fyrir þjóð vora, hvað hér er að gerast. Ég hef reynt að afstýra þessum órlögum. Ég hef áður reynt að skapa samstarf á milli alþýðunnar og hinna framseknari afía auðmannastéttarinnar, til að koma í veg fyrir ógæfuna. Það hefur eitt sinn áður tekizt, er mikið lík við. Ég harma, að þjóðareining gegn þessu verki skuli ei hafa skapazt nú. Það eru mér vonbrigði, að alþm. skuli ekki vera gefin kostur á að ræða þetta mál rækleiga frá öllum hlífum, að ég tali nú ekki um meðferð málsins í utanrnm. Það hefði verið hægt að finna einhver önnur ráð en að afgr. þetta mál eins og sýnilega á að gera. Ég ætla ekki að þrjúk-ast við, en ég hef reynt að skýra sem bezt þann Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

voða, sem felst í þessari till. til þál. Ég mótmæli enn þá einu sinni. Mér hefur oft verið álasað fyrir bjartsýni, en ég er nú svartsýnn er ég horfi til þess, sem hér er verið að framkvæma með ofbeldi. Af hálfu hæstv. ríkisstj. er hér úti launað hervald. Hæstv. ríkisstj. liggur undir þessari ákæru. Sú ríkisstj. sem rekur mál sín áfram með ofbeldi, mun sundrast. Hún mun sundrast strax eftir að hún hefur framkvæmt ofbeldisaðgerðir sínar.

Ég mótmæli enn á ný þessum aðferðum, herra forseti.

Lúðvík Jósefsson: Herra forseti. Ég hef ekki margar mínútur til umræða, þar sem hæstv. forseti hefur eftir skipun ríkisstj. skammtað tímann.

Ég þykist þess fullviss, hvernig þessu máli muni lykta hér í dag. Það er búið að járna stjórnarlífið svo, að um framgang málsins þýðir ekki að ræða. Það hefur verið mönnum nokkuð lengi kunnugt, að hv. þm. S-P. hefur nú um nokkurt skeið sagt hluti upphátt og ódulbúið, sem aðrir þm. hafa ekki þorað að segja umbúðalaust. Ég skal ekki vera að draga þennan hv. þm. inn í umr., en hann vill, að stríð þrjúst út og það helzt sem allra fyrst. Fyrir hans augum er þetta hernaðarsamningur, en ekki friðarsamningur. Hann þorir að segja þetta hispurslaust og án nokkurra umbúða, þó að hv. þm. G-K. segi annað. Hv. þm. G-K. virðist vera svo á móti Rússum, að honum finnst ekki nema sjálf-sagt að svipta þm. sósíalista öllum rétti þeirra sem þm. og helzt mannréttindum. Honum finnst ekki nema eðlilegt, að þverbrotnar séu allar þingvenjur og þingskóp, bara ef það er stundahagnaður fyrir einhverja sérstaka flokka. Að öðru leyti talar þessi hv. þm. á allt annan veg en þm. S-P. Hann reynir að dulbúa sig og dulbúa málið. „Engar herstöðvar á friðartímum.“ Slíkar eru yfirlýsingar stjórnarlíðsins. Menn minnst þess, að Ameríkumenn lofuðu að hverfa héðan að ófriðnum loknum, en hvernig fór? Þeir töldu, að ófriðnum væri ekki lok-ið, eins lengi og frekast var unnt. Ætli það verði ekki svipað, þegar þeir fara að úrskurða, hvenær séu friðartímur í heiminum eða ekki? Það mun víst ekki standa á mönnum í stjórn-arflokkinum að réttlæta þann úrskurð.

Forseti (JPálm): Umræðutímanum er nú lok-ið, en enn eru 6 menn á mælendaskrá. Enn þá mun ég samt leyfa þessum mönnum að tala og takmarka ræðutíma hvers við 3 mínútur. Að þeim ræðum loknum er umr. um málið lokið.

Hannibál Valdimarsson: Herra forseti. Það hefur komið skýrt fram í þessum umr., að ef Bandaríkin fari í styrjöld, þá verði hinir aðilar þessa samnings að fara í stríð líka. Með öðrum orðum: Eitt skal yfir alla ganga í friði og þó sérstaklega stríði. Ef þessi tálkun hæstv. dóms-mrhr. er rétt, þá er hlutleysisyfirlýsing Íslendinga kvöð fyrir fullt og allt á þeirri stund, sem þessi samningur verður samþ. Mjög vafasamt er, hvort íslenzka þjóðin mundi fallast á slíkt, ef hún væri að því spurð. Hún mundi varla samþ. þessa yfirlýsingu hæstv. ráðh., ef hún

yrði um það spurð. Eg hefði talið það mikils virði, ef hægt hefði verið að finna leiðir til úrbóta og lausnar á þessum vanda. Eg hef áður bent á, að eðlilegt hefði verið að semja um niðurfellingu Keflavíkursamningsins í sambandi við þetta mál, enda tæki ríkisstj. þá við rekstri hans, en þetta fæst ekki lagfært nú. Það ætti að vera þjóðinni keppikefli að koma öruggara fyrirkomulagi á utanríkisráðuneytið, t. d. með endurskoðun Keflavíkursamningsins, sem ég og hv. 4. þm. Reykv. höfum lagt til í till. okkar. Að lokum vil ég skjöta því að hæstv. ríkisstj., hvort ekki hafi eitthvað mistekizt í þýðingu á fyrirsögn till. Fyrirsögnin hljóðar svo: „Till. til þál. um þátttöku Íslands í Norður-Atlantshafssamningi.“ Væri ekki betra: Till. til þál. um aðild Íslands að Norður-Atlantshafssamningi, eða Norður-Atlantshafsbandalagi. Eg bendi á þetta með tilliti til lögmála íslenzks máls.

Þær till., sem við hv. 4. þm. Reykv. berum fram, miða að því að skýra skjallega sérstöðu Íslendinga við undirritun samningsins. Ef þær ná ekki samþykki, mun ég ekki treysta mér til að taka ábyrgð á afleiðingum þessa máls, ef samþ. verður, og mun segja nei við þessari till.

Katrín Thoroddsen: Herra forseti. Í fram-söguræðu minni hélt ég því fram, að Alþingi hefði ekki nokkurn rétt til að ráða til lykta máll sem þessu. Öll meðferð málsins hér í þinginu hefur enn á ný sannfært mig um það, að ég hafi haft á réttu að standa. Það vald, sem meiri hl. þingsins er hér að beita, er ofbeldið eitt. Eg mótmæli enn á ný þessum samningi og lýsi samþykkt hans ölog og markleysu eina, og ég lýsi um leið sök á hendur þeim, sem hann samþykkja.

Sigfús Sigurhjártarson: Herra forseti. Það eru 3 mínútur. Mér hafa komið í hug 3 atburðir. Árið 1262 er sjálfstæði landsins glatað. Árið 1662 er einræðið viðurkennt. Árið 1949 er hlutleysi landsins glatað. Þá er þjóð vor gerð að stríðsaðilla. Þjóð vor glatar sjálfstæði sínu á hörmulegri hátt en nokkurn tíma áður. Eg mótmæli. Eg undirstrika, að hér er í dag framin lögleysa. Því er öll sú gerð, sem nú er gerð, markleysa. Þetta er lögleysa. Eg mótmæli enn.

Gylfi Þ. Gíslason: Herra forseti. Eg spurði áðan hv. þm. G-K., hvort hann vildi gefa yfirlýsingu fyrir hönd flokksmanna sinna um, að þeir mundu vilja stuðla að því, að fram færi endurskoðun á samningnum um Keflavíkurlflugvöll. Eg stend nú upp til þess að óska beins svars. Flokksformaðurinn hefur ekki, né neinn af þm. flokks hans, gefið neinar upplýsingar varðandi þetta, og verð ég að skoða þessa afstöðu sem neitandi svar, þangað til ég heyrir spurningunni tvímælalaust játað. Afstaða hv. þm. G-K. er ekki í samræmi við yfirlýsingar hinna flokkanna, og ég tel því, að ekkert hafi hér fram komið, sem bendi til þess, að meiri hl. sé í þinginu fyrir þeim till., sem felast í till. okkar 3. landsk. á þskj. 506. Mun ég því segja nei við þessari till. til þál.

Áki Jakobsson: Herra forseti. Það hefur verið reynt að hraða afgreiðslu þessa máls eins og frekast hefur verið unnt. Nú eru hér fram komnar till. um, að látin verði fara fram þjóðaratkvæðagreiðsla um málið og þjóðin látin skera úr þessum vanda. Nú segir hv. þm. V-Húnv., að gildi þessa samnings fari ekki eftir því, hvort hann sé borinn undir þjóðina eða ekki. Eg vil benda á, að hér er ekki um venjulega lagasetningu að ræða, heldur er verið að draga þjóðina inn í hernaðarblökk til 20 ára. Þetta er meiri skuldbinding en Íslendingar hafa gert í áratugi. Því var einu sinni lýst yfir af hæstv. ríkisstj., að þetta mál yrði þulrætt, þegar það kæmi fyrir þingið, en nú er það afgreitt á rökum sólarhring. Eg tel þetta vera lögleysu og þjóðinni stafa mikil hættu af þessum samningi. Hér er um að ræða óttaslegna menn, en þjóðin ætti að verða sammála um það að gera þennan samning að markleysu. Sá hópur, sem samþ. þessa þál., ber alla sök á þeim skaða, sem Íslendingar kunna að verða fyrir af afleiðingum þeim, sem aðild Íslands að þessu hernaðarbandalagi kann að leiða af sér. Þeir menn verða síðar kallaðir svikarar, þrettarar og ósannindamenn.

Sigurður Guðnason: Eg lagði hér fram áðan ályktun frá útfundi, sem haldinn var í dag, og ég óskaði þess að fá skýr svör frá formönnum flokkanna við henni. Það svar vil ég fá nú úr forsetastöð eða beint frá formönnum flokkanna. Eg hef fullan rétt til þess að krefjast þess. Þessi ályktun var frá afar fjölmönnum fundi. Eg óska þess að fá skýr og greið svör. Vilja ekki hv. formenn flokkanna svara forseta. Eg krefst þess að fá svör þeirra.

Forseti (JPálm): Út af þeirri fyrirspurn, sem fram er komin frá hv. 8. þm. Reykv., vil ég taka það fram, að ég hef sýnt öllum formönnum þingflokka þeirra, er að ríkisstj. standa, þessa fyrirspurn, og segja þær, að þeir hafi þegar svarað og svarið sé neitandi.

Umr. þessari er nú lokið, og fer nú fram atkvgr.

ATKVGR.

Brtt. 508 felld með 36:16 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÞGÞ, HV, HermG, HermJ, KTH, LJós, PZ, Þp, SigfS, SG, SkG, StgrA, ÁkJ, ÁS, BrB, EOI.

nei: FJ, GJ, GIG, GTh, HÁ, HB, HelgJ, IngJ, JóhH, Jjós, JG, JS, JJ, JörB, LJóh, ÓTh, PO, SB, SEH, SK, SÁÓ, StJSt, StSt, StgrSt, ÞP, ÁÁ, BG, BST, BÁ, BBen, BK, BÓ, EE, EmJ, EystJ, JPálm.

Brtt. 506, fyrri málsgr., felld með 36:16 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÞGÞ, HV, HermG, HermJ, KTH, LJós, PZ, Þp, SigfS, SG, SkG, StgrA, ÁkJ, ÁS, BrB, EOI.

nei: FJ, GJ, GIG, GTh, HÁ, HB, HelgJ, IngJ, JóhH, Jjós, JG, JS, JJ, JörB, LJóh, ÓTh, PO, SB, SEH, SK, SÁÓ, StJSt, StSt, StgrSt, ÞP, ÁÁ, BG, BST, BÁ, BBen, BK, BÓ, EE, EmJ, EystJ, JPálm.

2 þm. gerðu grein fyrir atkv.:

Áki Jakobsson: Enda þótt ég sé andvígur samningnum, þá tel ég þó, að ef illt á að ske, þá sé tryggara fyrir Ísland, að þessi breyt. sé gerð, og segi því já.

Einar Olgeirsson: Ég tel, að ef þessi viðbótartill. yrði samþ., þá mundi það koma í ljós, hvort skýringin hefur við rök að styðjast, og þó að ég sé samningnum andvígur, þá segi ég já.

Brtt. 506, síðari málsgr., felld með 36:16 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: KTh, Ljós, PZ, Pp, SigfS, SG, SkG, StgrA, ÁkJ, ÁS, BrB, EOl, GPG, HV, HermG, HermJ.

nei: JJós, JG, JS, JJ, JörB, LJóh, ÓTh, PO, SB, SEH, SK, SÁÓ, StJSt, StSt, StgrSt, Pp, ÁÁ, BG, BSt, BÁ, BBen, BK, BÓ, EE, EmJ, EystJ, FJ, GJ, GIG, GTh, HÁ, HB, HelgJ, IngJ, JóhH, JPálm.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkv.:

Jón Gíslason: Fyrir þinginu liggur önnur till. sams konar, og geri ég ráð fyrir, að ég verði henni fylgjandi. Sé ég því ekki ástæðu til að greiða atkv. með þessari till. og segi nei.

Bernharð Stefánsson: Með tilvisun til grg. hv. þm. V-Sk. segi ég nei.

Brtt. 512 felld með 37:15 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: KTh, LJós, PZ, Pp, SigfS, SG, StgrA, ÁkJ, ÁS, BrB, EOl, GPG, HV, HermG, HermJ.

nei: IngJ, JóhH, JJós, JG, JS, JJ, JörB, LJóh, ÓTh, PO, SB, SEH, SK, SÁÓ, SkG, StJSt, StSt, StgrSt, Pp, ÁÁ, BG, BSt, BÁ, BBen, BK, BÓ, EE, EmJ, EystJ, FJ, GJ, GIG, GTh, HÁ, HB, HelgJ, JPálm.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkv.:

Skúli Guðmundsson: Herra forseti. Ég fæ ekki séð, að till. geti staðizt, því að í fyrstu línu þáttill. er gert ráð fyrir því, að Ísland gerist stofnaðili bandalagsins, en nú er ekki lagt til að breyta þessu, heldur er farið fram á, að þjóðaratkvgr. fari fram um það, hvort við eigum að gerast aðilar. Þar sem stofndagur bandalagsins er 4. apríl n. k., þá er það sýnt, að ekki er hægt að fá þjóðaratkvæði fyrir þann tíma. Þess vegna er ég till. andvígur og segi nei.

Brtt. 514 felld með 38:11 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: HermG, KTh, LJós, PZ, SigfS, SG, StgrA, ÁkJ, ÁS, BrB, EOl.

nei: HB, HelgJ, IngJ, JóhH, JJós, JG, JS, JJ, JörB, LJóh, ÓTh, Pp, PO, SB, SEH, SK, SÁÓ, SkG, StJSt, StSt, StgrSt, Pp, ÁÁ, BG, BSt, BÁ, BBen, BK, BÓ, EE, EmJ, EystJ, FJ, GJ, GIG, GTh, HÁ, JPálm.

HV, HermJ, GPG greiddu ekki atkv.

1 þm. gerði grein fyrir atkv.:

Páll Zóphóníasson: Enda þótt áður sé búið að fella till. um sama efni, þá segi ég samt já.

Brtt. 513 felld með 33:12 atkv.

Till. samþ. með 37:13 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: JJ, JörB, LJóh, ÓTh, Pp, PO, SB, SEH, SK, SÁÓ, StJSt, StSt, StgrSt, Pp, ÁÁ, BG, BSt, BÁ, BBen, BK, BÓ, EE, EmJ, EystJ, FJ, GJ, GIG, GTh, HÁ, HB, HelgJ, IngJ, JóhH, JJós, JG, JS, JPálm.

nei: KTh, LJós, PZ, SigfS, SG, StgrA, ÁkJ, ÁS, BrB, EOl, GPG, HV, HermG.

SkG, HermJ greiddu ekki atkv.

4 þm. gerðu grein fyrir atkv., svólátandi:

Páll Zóphóníasson: Herra forseti. Með því að búið er að fella till. á þskj. 508 og þar með neita að lofa þjóðinni að segja álit sitt á samningi þessum, svo og að neita að gera við hann viðauka, er tryggt rétt okkur Íslendinga, þá get ég ekki verið með samþykkt þessarar till.

Það er margt, sem veldur því, að ég er á móti samningnum, en þó sérstaklega það, að ég óttast, að þjóðin verði ekki spurð, hvað leyft verði eftir honum. — Það er sagt, að einn einvaldur sögunnar hafi sagt: „Þjóðin, það er ég.“ Við höfum hér á landi átt tvær ríkisstjórnir, þá, er nú situr, og þá, er sat næst áður, er hafa sýnt það, að þær hafa hvorki spurt utanrnm., Alþingi né þjóðina um, hvað þær skyldu gera, og ég óttast, að næsta aldarfimmtung getum við átt marg- ar stjórnir, sem segi: „Þjóðin, það er ég“, og spyrji þjóðina því ekki um, við hvaða óskum og kröfum frá þjóðasamsteypu þeirri, er að samningnum stendur, hún verður. Hún segir: „Þjóðin, það er ég“, og spyr þjóðina ekki. — Því segi ég nei.

Gylfi Þ. Gíslason: Ég greiði atkv. um þessa till. með tilvisun til þeirrar ræðufn, sem ég flutti við fyrri umr. málsins.

Ég tel þá bandalagsstofnun, sem hér er um að ræða, eðllega frá sjónarmiði þeirra hervelda, sem liggja við norðanvert Atlantshaf, eins og nú háttar í alþjóðamálum. En sökum allgerar sérstöðu Íslands meðal Atlantshafsjóða sem vopnlausrar smáþjóðar í stóru og hernaðarlega mikilvægu landi tel ég Íslendingum nauðsynlegt að geta fyllstu varúðar í sambandi við aðild að slíku bandalagi. Þess vegna hef ég viljað gera tvennt að skilyrði fyrir fylgi mínu við aðild Íslendinga að Norður-Atlantshafsbandalaginu:

1. Að það verði algerlega ótvírætt, að sú sérstaða Íslands sé víðurkennnd, að Íslendingar geti aldrei sagt öðrum þjóðum stríð á hendur og aldrei háð styrjöld gegn nokkurri þjóð.
 2. Að Keflavíkursamningurinn verði endurskoðaður, þannig að Íslendingar taki rekstur flugvallarins við Keflavík algerlega í eigin hendur, svo að þeir öðlist óskurðu yfirráð yfir öllu íslenzku landi, en ella geta Íslendingar ekki tálit jafnréttiháir öðrum samningsaðilum.
- Þar eð tillögur um þessi atriði hafa verið felldar, segi ég nei.

Hannibal Valdimarsson: Þar sem hæstv. Alþingi hefur synjað um þjóðaratkvæði og felld

hefur verið till. um að reyna að tryggja öryggi Íslands með skjállegri greinargerð, víðurkenndri af öllum samningsaðilum, um sérstöðu Íslands, segi ég nei við samningnum.

Hermann Jónsson: Vegna þeirrar afstöðu, sem flokkur minn hefur tekið, — og vegna þess jafnframt, að það væri til þess fallið að túlka ranglega afstöðu mína til þess máls fyrr og nú, ef ég greiddi atkv. gegn þessum samningi — eða á sama hátt og þeir, sem engan samning vilja gera, hvernig sem hann væri, mun atkvæði mitt ekki falla á þann veg.

En með því að neita að taka þátt í atkvæðagreiðslu get ég neitað og neita að taka ábyrgð á samningi þessum, eins og frá honum verður gengið, og í annan stað mótmæli ég á þennan hátt meðferð þessa máls, þar sem auðsætt var frá upphafi, að engu yrði þokað og neitað með öllu að þoka nokkrum um til þess að nálgast það sjónarmið okkar, sem óánægðir erum með samninginn eins og hann er og teljum rasað í málinu.

Till. afgr. sem ályktun Alþingis (A. 518).

Forseti (JPálm): Vegna þeirrar ókyrrðar og ærsla, sem eru hér úti fyrir, vil ég óska eftir því, að allir, sem hér eru-staddir í húsinu, geri það í samræði við lögreglustjóra, að þeir verði kyrrir í húsinu, þangað til hann leyfir. — Fundi er slitið.

Á 60. fundi í Sp., 31. marz, utan dagskrár, mælti

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Eg vil hér á þingi lýsa sök á hendur ríkisstjórninni og formönnum þriggja stjórnmalaflokka, sem kvóddu í gær borgara Reykjavíkur til að koma niður á Austurvöll og létu síðan vopnaða lögreglu og einn vopnaðan stjórnmalaflokk hér í bænum ráðast á þetta fólk. Eg vil hér á þingi alvarlega átelja þetta framferð, sem ég ált táknrænt af hálfu ríkisstj. og í samræmi við þá athöfn, sem verið var að gera hér innan veggja í gær. Eg vil jafnframt beina þeirri fyrirspurn til hæstv. forseta, hvort honum sé kunnugt um, að hæstv. forsrh. hafi látið fangelsa unga stúlku fyrir að gefa honum löðrung og haldið henni í fangelsi í nótt og haldi henni enn. Eg vil spyrja á því, hvort sá lögreglustjóri, sem hefur svona aðferðir í frammi gagnvart friðsömum borgurum, eigi að sæta ábyrgð og rannsókn fyrir. Eg vil láta þetta nægja að sinni, til þess að það komi fram, hver á sökina á því, hvernig farið var að af hálfu valdhafanna hér í Reykjavík í gær.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Það er ekki nema í samræmi við aðra ósvínin kommúnista, að þessi þm. skuli leyfa sér að rísa úr sæti til að ræða þá atburði, sem gerðust hér í gær. En það má þá ekki minna vera en vakin sé athygli á ósvínin þeirra hér á þingi. Það er von, að þessi hv. þm. sé hér sár yfir, að sá skrifl. sem hann safnaði hér saman til að ráðast á þingið, fékk ekki að vera einn fyrir framan þinghúsið, heldur skyldu friðsamir borgarar koma og vera áhorfendur að þeim þokkalega leik, sem hann og hans

menn stofnuðu hér til. Allir, sem fylgdust með, vita, að vegna þess að margir friðsamir borgarar komu niður að þinghúsi í gær, gat skrifillinn ekki notið sín eins og til var ætlað, vegna þess að ýmsir útsendarar kommúnista hikuðu við að taka steinana upp úr vösum sínum, þegar þeir voru umkringdir af svo mörgum friðsömum mönnum. Þess vegna varð minna úr árásinni en til var stofnað af þessum hv. þm. og hans félagsbræðrum.

Enn fremur vil ég vekja athygli á, að það sker alveg úr, hvernig þetta uppot allt er til komið, að þm. Sósfl. sendu út til að ljúga því upp, að þeir væru fangar í þinghúsinu, til að æsa skrifillinn upp til árása á þinghúsið og koma í veg fyrir, að þingið gæti starfað í friði.

Ég tel rétt, að þetta komi fram, fyrst hv. 2. þm. Reykv. var svo smekkláus að minnast á þessa atburði. Honum hefði verið sæmst að láta það ógert.

Forseti (JPálm): Eg vil mjög óska eftir, að menn fari ekki að ræða þessa leiðinlegu atburði í gær. Það er nóg að orðið, þó að menn fari ekki að rifast um það til lengdar. Eigi að síður mun ég veita orðið nokkrum mönnum, sem óska að taka til máls.

Aki Jakobsson: Herra forseti. Eg skal ekki fara að rifast um þetta mál, það gætu orðið um það nokkrar umr. En ég vil fyrst spyrja hæstv. forseta, hver gegni dómsmálaráðherrastörfum í vesturför hæstv. dómsmrh. (*Forseti:* Mér er ekki kunnugt um það.) Er engum ráðh. kunnugt um, hver gegni dómsmálaráðherrastörfum á Íslandi? (*SB:* Ætlar hv. þm. að sækja um vernd?) Nei, en er enginn dómsmrh. á Íslandi sem stendur? (*Fjmrh.:* Eg vil beina því til hæstv. forseta, að hann fari fram á það við þennan hv. þm., að hann beini fyrirspurn sinni til hæstv. forsrh. Það er eðlilegast.) Er hæstv. forsrh. kominn í þingið? (*Forseti:* Sem stendur er hann ekki hér í þingsalnum.) Eg ætla að bera fram fyrirspurnir til þess, sem gegni dómsmálaráðherrastörfum. (*Forseti:* Það mætti láta athuga, hvort hann er kominn í húsið.) Meðan það er athugað, vil ég út af því, sem hæstv. menntmrh. sagði, spyrja hann um það, af því að hann var að tala um, að skrifl. hefði verið æstur upp, hvort hann kannist ekki við flugmiða, sem dreift var út um bæinn og hljóðar svo, með leyfi hæstv. forseta:

„Reykvikingar!

Kommúnistar hafa, án þess að leita leyfis, boðað til útífundar í dag og skorað á menn að taka sér fri frá störfum.

Við viljum því hér með skora á friðsama borgara að koma á Austurvöll milli kl. 12 og 1 og síðar til þess með því að sýna, að þeir vilji, að Alþingi hafi starfsfrið.

Ólafur Thors

form. þingflokks Sjálfstæðisflokksins,

Eysteinn Jónsson

form. þingflokks Framsóknarflokksins,

Stefán Jóh. Stefánsson

form. þingflokks Alþýðuflokksins.“

Maður verður að gera ráð fyrir, að þeir hafi að einhverju leyti verið teknir alvarlega og menn hlýtt þessu kalli. En þessir hæstv. ráðh. vita

kannse ekki, að þetta fólk allt var frísmat nema eitthvað af smádrengjum, sem stóðu innarlega á vellinum og voru að henda grjóti, og lögreglan gerði enga tilraun til að hindra það eða stöfva. Að þessu kvað þó alls ekki mikið, fyrr en lögreglan gerði árás á mannfjöldann, en ávarp- aði hann aldrei til að koma í veg fyrir þetta. Það var sýnilega alls ekki í þökk þeirra mörgu, sem stóðu fyrir framan húsið. Þetta fólk, sem kom niður að þinghúsi samkvæmt orðsendingu Ólafs Thors, Eysteins Jónssonar og Stefáns Jóhanns Stefánssonar, var svo andvaralaust, að því datt ekki árás í hug. Þangað komu unglingar og gamalmenni og jafnvel konur með börn. Þetta fólk heyrði ekki orð frá þessum mönnum, sem höfðu hvatt það til að koma. Það fékk ekkert að fréttu, hvað var að gerast inni í húsinu. Það fékk ekkert að vita, fyrr en sleppt var þar út óargadýrum, unglingsstrákum, sem höfðu verið fengnar kyflur í hendur og hjálmur á höfðu. Þessi lýður óð út úr húsinu og lamdi allt, sem fyrir varð. Þetta voru kveðjurnar, sem þetta fólk fékk, sem hlýddi kalli þessara formanna þingflokkananna. Eg vil mælast til þess við hæstv. menntmrh., að hann gefi yfirlýsingu um, í hvaða skyni þetta fólk var kallað hingað niður eftir og hvort það var með hans vitund og vilja, að fyrirskipuð var kyfluárás á þetta fólk, þegar þar hafði hlýtt kalli hans og formanna hinna stjórnmalaflokkananna að koma hingað niður eftir. Það er rétt fyrir hann að svara þessu, af því að ég veit, að það eru margir menn úr hans flokki, sem eru undrandi yfir þeim kveðjum, sem þeir fengu frá formönnum sinna flokka, þegar þeir komu samkvæmt þeirra kalli.

Ég sé, að hæstv. forsrh. er mættur hér, og þá vil ég bera fram spurningu, sem hæstv. fjmrh. taldi sig ekki geta svarað: Hver gegnir dómsmálaráðgjafarstörfum á Íslandi, eins og sakir standa? Eg ætla að bera fram fyrirsögn til þess, sem nú gegnir því starfi.

Forsrh. (Stefán Jóh. Stefánsson): Herra forseti. Eg heyrði því miður ekki þessar umr., sem orðið hafa hér í upphafi þessa fundar, en þó vil ég svara því, sem hv. þm. Siglf. var að spyrja um, hver gegndi störfum dómsmrh., að það er hæstv. fjmrh. Um leið vil ég taka fram, að mér finnst það storkun og hámark ósvífinnar, þegar þm. kommúnista hér á þingi, eftir það, sem skeð hefur, og þau vegsummerki, sem hér sjást, rísa upp með vandlætningu, þessir menn, sem hafa æst fólkið til að gera árás á löggjafarþingið. Mér finnst það slíkur yfirdrepskapur, ósvífinn, sem engu tali taki, þegar þessir menn, sem dögum saman hafa æst fólk til að gera árásir á Alþingi til að hindra löglegar gerðir þess, — að þessir menn skuli á Alþingi vilja krefja menn reikningsskapar fyrir það, að reynt er að halda uppi réttarvörzlu í landinu. Eg verð að segja það, eftir því sem ég fylgdist með í gær, að það var síður en svo, að lögreglan að fyrra bragði gerði nokkuð það, sem ómaklegt gæti talizt. Við sjá- um hér á alþingishúsinu þöglun, en skýran vitnisburð um gerðir og framferði þeirra manna, sem kommúnistarnir íslensku bera ábyrgð á. Ef nokkuð er til, sem heitir ósvífini, þá er það þetta, að þeir menn, sem staðið hafa fyrir skipulögðum

árásum á Alþingi, skuli dirfast að standa hér upp og heimta, að menn svari til sakar fyrir að halda uppi löglegri réttarvörzlu í landinu. Það er svívirða.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Það eru nokkur orð út af því, sem hv. þm. Siglf. bætti við það, sem hv. 2. þm. Reykv. sagði hér.

Það er ákaflega ódilegt, að kommúnistum sé mjög illa við það, að talsvert kom af fríðsömu fólki niður á Austurvöll í gær til að sjá, hvernig þeir höguðu sér. Það er ekki furða, þó að þeir séu lágkúrulegir og reyni að hrista af sér smánina. Það er ekki nema mannlégt.

Það veit hvert mannsbarn, að þegar þeir boðuðu til útfundar síns eftir hádegisíð og gær, þá var það til að koma af stað óeirðum og gera árás á þinghúsið. Það er í fullu samræmi við það, sem þeir höfðu áður sagt. Þá var það, sem við formenn þingflokkananna bentum fríðsömu fólki á, að ef það vildi sýna, að Alþingi ætti að hafa starfsfríð, þá væri rétt fyrir það að koma niður að alþingishúsi. Og menn komu þúsundum saman. Þetta stendur eins og eiturfleinn í kommúnistum, að fríðsömu menn skyldu koma, að þar skyldi ekki eingöngu vera árásarlýður þeirra. Hvers vegna? Vegna þess, að þegar fríðsömu fólkið var komið, þá gátu þeir ekki eins vel komið strákapörum sínum við. Þetta var ekki nema litill hluti mannfjöldans, sem stóð fyrir óspektunum, og þeim var illa við að hafa fríðsömu borgara allt í kringum sig og komu sér ekki eins að því allir að taka upp grjótið, sem þeir höfðu með sér til árásarinnar. Það varð því til hins mesta gagns, að hinir fríðsömu borgarar komu samkvæmt tilmælum formanna þingflokkananna. En það sýnir ósvífini kommúnista, að þeir skuli leyfa sér að standa upp hér á Alþingi og lýsa sök á hendur öðrum eftir þær þokkalegu tiltektr, sem þeir hafa staðið fyrir sjálfir.

Þá er annað, sem rétt er að taka fram, þó að það sé öllum vitanlegt. Það sýnir bezt, að þessir menn kunna ekki að skammast sín, að þeir voru sífellt að senda út sendiboða til að æsa lýðinn til að kasta grjóti. Það voru sendir menn með hátalara til að ljúga því upp, að þm. kommúnista væru fangar. Þetta var gert til að æsa skrilinn. Svo segir hv. þm. Siglf., að það hafi bara verið nokkrir smádrengir, sem voru að kasta grjóti. Heldur hann, að það þjóði að bjóða nokkrum óvitlausum manni, sem hér var í gær, slíkar fullryðingar? Heldur hann, að nokkur maður taki það tal alvarlega, að það hafi verið þessir smádrengir, sem áttu að fá skilaboðin um, að þm. kommúnista væru fangar? Var það vegna þessara smádrengja, að þeir lugu því upp, að þeir væru fangar? Eða var það til að stilla til fríðar, eða til hvers var það? Ætli það hafi ekki verið til að panta fleiri steina inn í þinghúsið? Það er ekki þeim að þakka, að ekki varð meira slys af því, sem þeir stofnuðu í. (Þ.B: Landráðamaðurinn og fösurlandssvikarinn er hræddur við þjóðina.) Heldur þm., að það sé þjóðin, þessi æsingaskríll, sem var að kasta grjóti? Það ber að harma, að fólksa þessa skríls og þessara grjótkastara skyldi ganga svo langt, að ýms-

ir af því friðsama fólki, sem kom þarna og gerði afar mikið gagn, skyldi verða fyrir óþægindum af tärugasí. En ég hygg, að þeir telji það ekki eftir sér, þegar þeir vita, hvert gagn þeir gerðu með því að koma.

Forsætí (JPálm): Ég vil mjög mælast til þess, að menn rifist ekki mikið um þetta. Ég mun ekki leyfa langar umr. um þetta, en órstuttar aths. mun ég þó leyfa þeim, sem þegar hafa kvatt sér hljóðs.

Einar Olgeirsson: Það var auðheyrð á hæstv. forsrh., að hann var eitthvað taugaóstyrkur, þegar hann talaði hér áðan. Það er von, eftir þá árás, sem þessir menn hafa gert á löggjafarsamkomuna og frelsi þjóðarinnar. Það er leitt, þegar rúður eru brotnar, en rúða má setja aftur í glugga. En þegar Alþingi er brotið á bak aftur, eins og stj. hefur nú gert í umboði erlends valds, þá er erfitt að bæta fyrir brotin. Og það er hámark ósvífinnar, að þeir menn, sem fyrir þessu hafa staðið, skuli standa hér upp og gera sér upp vandlætingu. Hæstv. forsrh. hefur fengið hirtingu þjóðarinnar, og er hún ef til vill farin að sviða á honum nú-þegar.

Pá vil ég víkja að því, sem hæstv. menntmrh. sagði. Ég vil aðeins vísa til þaka öllu, sem hann minnst á um árás, sem hefði verið undirbúin á þinghúsið. Ég þykist vita, að hæstv. menntmrh., sem stóð að þeim flugmáða, sem sendur var út í gær, og vopnaðri lögreglu og Heimdallarskríll, hafi ætlat til, að fólkið yrði æst upp. Fólkið var frásamt, og þá sáu þeir, að eitthvað varð að gera til að æsa það upp. Við þekkjum það hér, að stj., sem hagar sér eins og þessi, vill skapa eitthvað svipað ríkisþingsbrennuni. Það er það, sem hana vantaði inn í sína pólitík. Það fólk, sem hingað kom í gær, sá greinilega, hvað það var, sem þessir menn ætluðu sér, hvernig lögreglan þverbraut allar þær reglur, sem henni eru settar um aðvaranir til mannfjöldans. (*Forsrh.* (réttir ræðumanni stein): Sér hv. þm., hvað þetta er?) Já, þetta er hraungrjót af Austurvelli. Af því að það er búið að álása mér nokkrum sinnum fyrir, að ég hef hindrað lögregluna í að berjja á mannfjöldi 1946, þó að ég fái ekki skilið, hvernig það mátti ske, að ég hafi getað það, þá þykir mér hlýða að benda á, hvort það hefði ekki verið eins gott, að það hefðu verið einhverjir menn, sem hefðu komið í veg fyrir þann óvitaskap, sem hæstv. ríkisstj. og hennar líð hafði í frammi með þeim afleiðingum, sem sýndu sig í gær.

Víðvíkjandi því, sem hæstv. menntmrh. sagði, að því hefði verið logið upp, að þm. hefði verið haldið sem fóngum í þinghúsinu, þá vil ég spyrja: Hvað gerðist í gær? Það gerðist það, að eftir fund var öllum þm. haldið inni í húsinu með lögregluþóði. Þeim var haldið sem fóngum upp undir klukkutíma. Hvers konar tiltektir eru þetta? Og hvers konar tilgangur? Okkur er bannað að fara út, öllum haldið sem fóngum. Var það gert af hálfu ríkisstj. til að æsa fólkið? Hvers konar ráðstafanir eru þetta? Hafa þeir ekki hugmynd um, hvaða afleiðingar þeirra verk hafa? Þetta eru svo rangar ráðstafanir sem hægt

er að hugga sér. Það er engu líkara en stj. hafi verið vitandi vits að egna fólkið upp.

Forsrh. (Stefán Jóh. Stefánsson): Herra forsætí, það eru aðeins örfá orð. — Ég geri ráð fyrir, að hv. þm. hafi blöskrað, þegar hv. 2. þm. Reykv. var að tala um taugaveiklun þm. Ég veit, að hv. þm. hafa veitt því athygli undanfarna daga, að hafi nokkur þm. verið taugaveiklaður á Alþingi Íslendinga, þá er það hv. 2. þm. Reykv., eins og hann hefur verið undanfarna daga, með því orðbragði og látbragði, sem hann hefur viðhaft hér á þingi. Það er gamla aðferðin, sem þekkt er frá Rússlandi og þekkt frá Göbbels, að tala um, að það sé verið að gera árásir á íslenska löggjafarþingið og þess rétt, að hann skuli tala um slíkt, sem er einmitt forustumaður þeirra árása, sem hafa verið gerðar á íslenska löggjafarþingið undanfarna daga, að hann skuli vera að taka sér þessi orð í munn. Það er nákvæmlega það sama og þegar þessi flokkur er að tala um það lýðræði, sem þeir dá sama. Við þekkjum þá mynd og þá framkvæmd lýðræðisins. Og að þeir skuli vera að tala um föðurlandsást, þessir menn, sem fyrst og fremst eiga sitt föðurland utan síns eigin lands. Það eru furðuleg brjóstheilindi.

Það er verið að tala um það af hv. 2. þm. Reykv. og, mér skilt, einnig af félögum hans hér á þingi, að það hafi verið undirbúin árás á alþingishúsið af lýðræðisflokkunum og formönnum þeirra, þegar þeir óskuðu þess, að frísamir borgarar söfnuást saman við alþingishúsið til að tryggja, að Alþingi hefði vinnufríð til að afgr. þetta mál, samtímis því sem upp æstur kommúní-istalýður kemur vaðandi að þinghúsinu, útbúinu til þeirra verka, sem nú sjást í framkvæmd. Það þarf annaðhvort mikið blygðunarleysi eða mikla ofsatrú eða fávizku til að halda fram þessari kenningu hér eftir það, sem skeð hefur undanfarna daga.

Ég vil að lokum beina því til hæstv. forsætí, að gjarna vil ég, að þm. kommúnísta mættu segja hér nokkur orð á eftir mér. Það er ekki mín ósk að hefta þeirra málfrelsi. En ég bið þingheim að athuga, hvað þeir nú eru að segja og hvað þeir áður hafa sagt, og einnig verk þeirra, sem tala hér á alþingishúsinu.

Áki Jakobsson: Herra forsætí. Ég skal verða víð tilmælum hæstv. forsætí og flytja ekki langa ræðu, enda virðist hæstv. ríkisstj. vera svo taugaóstyrk, að hún sé ekki reiðubúin að þreyta umræður um málið. En ég hef ekki fengið svar við því, hver væri dómshrh. nú, þegar hæstv. dómshrh. er floginn til Ameríku. (*Forsrh.:* Ég lýsti því yfir áðan, að hæstv. fjmrh. gegndi störfum dómshrh.) Ég bið forsrh. afsökunar, að ég skuli ekki hafa heyrt þá yfirlýsingu. Ég sá hann áðan vera að tala við hæstv. fjmrh., og þá hefur hann sennilega verið að fela honum þetta, svo að landið hefur þá verið dómsmálaráðherralaust, þegar þingið kom saman. Ég vil svo beina þeirri fyrirspurn til hæstv. forsrh., hvort það sé rétt, sem sagt er, að hann hafi látið fangelsa skólatelpu fyrir að gefa sér löðring og hafi þessi stúlka verið í fangelsi í alla nótt og sé þar enn. Þá vil ég og beina því til hæstv. núver-

andi dómsmrh., hvort ríkisstj. og hann ætli ekki að rannsaka atburðina í gær og þá sérstaklega framkomu lögreglustjóra, hvort hann ætli ekki að víkja honum úr embætti og rannsaka lögbrot hans, því að mér skilst, að hann hafi brotið réttargælu, sem hér segir:

1. Hann bannaði þingmönnum útgöngu úr alþingishúsinu. Gerði hann það af sjálfssáðum eða að tilhlutun hæstv. ríkisstj. og þá með leyfi hæstv. forseta þingsins?

2. Hann vopnaði pólitískan félagsskap, Heimdall, félag ungra sjálfstæðismanna, með kylfum og hjálum, og þegar þeim var sleppt út úr húsinu, kom á daginn, að þessum piltum virtist heimilt að berja fólk reglulaust, en lögregluþjónum er uppálagt að forðast að berja fólk í höfuðið, en þessir piltar brutu þar allar reglur og leitust við að berja menn í höfuðið, enda ganga nú margir Reykvikingar, þar á meðal margir stuðningsmenn hæstv. ríkisstj., með slæmar skráveifur og húðrifur á höfði eftir þessa piltunga.

3. Lögreglustjóri skipaði kylfuárás á mannfjöldann og síðar gasárás án undanfandi viðvörðunar og án þess að gefa fólkinu tækifæri til þess að hverfa frá. Þetta er algengt brot á lögreglusamþykktinni.

4. Lögreglustjóri hefur gefið skýrslu, þar sem hann skrókvar því vísitandi, að hann hafi gefið viðvörðun um þetta.

Allt þetta, sem ég nú hef talið, er svo veigamikilið, að ég tel það skyldu hæstv. ríkisstj. að víkja lögreglustjóra úr embætti og láta rannsaka aðgerðir hans í gær, ef hún sjálf hefur þá ekki verið með í ráðum.

Fjmrh. (Jóhann Jósefsson): Herra forseti. Það hefur verið sagt, að það væri nokkurt þjóðareinkenni á Íslendingum, að þeir væru seinþeyttir til vandræða, og er sjálf sagt mikið til af þessu einkenni meðal þjóðarinnar enn. Það hlýtur a. m. k. að vera trú þeirra þm. kommúnista, sem nú hafa dirft, eftir það, sem þeir hafa heim reitt með æsingum og hótunum í garð Alþingis, og eftir þær gerningar, sem hér urðu í gær, — að þeir skuli nú dirfast að ganga fram sem ákær-endur. Þeir treysta vissulega á, að Íslendingar séu seinþeyttir til vandræða. Ef einhverjir hv. þm. hafa verið í vafa um það hlyðþpi óskammfeilinnar í huga þessara manna, þá hefur nú opnazt innstýng þangað, og enginn efast lengur um það forað spillingarinnar, sem þar inni býr. Svo koma þessir menn og ráðast á lögreglustjóra, sem fékk það vandaverk að stilla til, þar sem þeir höfðu stofnað til æsinga með lygum og blekkingum. Það hlýtur hver sannur Íslendingur að bera kinnroða fyrir þá tilteki, sem þessir menn komu á stað. Þinghúsið ber þeirra merki, og saganda geymir skýrsluna um þeirra tiltekta. Maður skyldi nú ætla, að það, sem skeði undanfarna daga, hefði verið nægilegt efni í allmorgjað skeyti til húsbænda þeirra í Moskva, því að þangað þurfa þeir vissulega að gefa skýrslu um afrek sín. En nú á að bæta því við að koma með ákærur á ríkisstj. og lögreglustjóra og slá nýrri móðgun í andlit hv. þingmanna. Svo ætla þeir menn, sem létu ljúga því, að Einar Olgeirsson, Brynjólfur Bjarnason & Co. væru fangar hér í

húsinu, að dirfast að bera þetta fram í áheyrn allra hv. þm. Þeir voru ekki fangar fremur en við hinir. Lögreglustjóri óskaði þess, að engir færu út úr húsinu, hvorki þm. né starfsmenn, fyrr en hann hefði gert sínar ráðstafanir. En kommúnistar vildu nota þetta til þess að æsa upp lýðinn, því að annars hefðu þeir ekki látið hrópa, að þm. þeirra væru fangar hér í húsinu. — Það var góð ráðstöfun, að fríosamir menn skyldu vera hér viðstaddir í gær, því að þeir voru sjónarvottar að aðförum kommúnista. Þeir sáu suma stúdenta og aðra kommúnista ýta fram unglungum til árásar á Alþingi, en þegar lögreglan kom á vettvang, stukku þeir burt og földu sig bak við þús kvennanna, sem þarna voru. Þannig voru hetjur kommúnista. Að þeim hlær allur þerinn í dag.

Út af fyrirspurnum hv. þm. Siglf., þá getur hann gert um þetta fyrirspurn á þinglegan hátt, og kemur þá til kasta Alþingis að ákveða, hvaða fyrirspurn hans skuli svarað. En hafi einhver ástæðu til að bera sig upp undan aðferðum lögreglunnar, þá er þeim sama opin leið til þess að láta fram fara á því rannsókna á réttum og viðeigandi stöðum, en þessi hv. lagajúristi frá Siglufirði hefur ekki heimild til að krefjast þar um neinna aðgerða af hálfu dómsmálaráðherra á þessari stundu. Hafi lögreglan gert á hluta einhvers, getur hann fengið það leiðfært á réttum stöðum, ef hann hefur lög að mæla. Hirði ég svo ekki um að ræða þetta frekar og teija þar með þingskapumráður. En mér blóskrar svo, að ég á fá orð til að lýsa þeirri andstygð, sem hver heilvita maður hefur á framferði útsendara hins austræna valds.

Brynjólfur Bjarnason: Herra forseti. Eg vil fyrst itreka þá fyrirspurn hv. þm. Siglf., hvort það sé rétt, að 17 ára telpa hafi verið sett í fangelsi fyrir að löðruna hæstv. forsrh. Einhvern veginn hefur hæstv. forsrh. enn þá láðst að svara þessu.

Ég er sammála því, að það sé óþarfi að hafa þessar umr. miklu lengri. Það má segja, að nú séu hér sólarlitir dagar í sólskininu, og er það raunar táknrænt eftir þau mestu landráð í sögu Íslands, sem framin voru hér í gær. Það sagði einhver áðan, — ég held það hafi verið hæstv. núv. menntmrh., — að þjóðin væri seinþeytt til vandræða, og er það rétt, og að það, að afhenda sjálfstæði landsins erlendu stórveldi, skuli ekki hafa vakið enn þá meiri andstygð og viðþjóð, sýnir einmitt, að þjóðin er seinþeytt til vandræða. Það, sem hæstv. menntmrh. sagði, var táknrænt og eftir hinri amerísku kokkabók. Hann talaði um, að undirbúinn hefði verið árást á Alþingi. Þetta er nákvæmlega sama aðferðin og nazistar beittu, t. d. í sambandi við ríkisþingsbrunann, og Bandaríkjamenn hafa nú tekið upp. enda má búast við því, að hæstv. ríkisstj. telji sig þurfa á líkum próvakasjónum að halda til þess að fá átyllu til ofsókna gegn Sósíalísta-flokknum og verakalýðshreyfingunni.

Hæstv. ráðh. hafa talað um það, að stofnað hafi verið til æsinga með því að segja fólkinu frá því, sem gerðist hér í húsinu, að okkur þm. sósíalísta var bannað að fara út. Þetta var það, sem gerðist, að þegar við vildum fara út, fengum við það ekki. Við þurftum ekkert að óttast, við

höfðum ekkert fyrir okkur gert, en hæstv. ráðh. voru hræddir og lokuðu sig inni, og þess vegna létu þeir einnig loka okkur inni til að fela skómm sína, og það sýnir best taugaæsingu þeirra, að þegar hv. 8. þm. Reykv. skýrir fólkinu frá því, að stjórnarflokkarnir hafi hundsáð kröfu þess um þjóðararkvæði, þá rýkur hæstv. utanrrh. upp og segir, að honum skuli vera munað þetta og hann fundinn í fjöru síðar. — Annars er rétt að rekja gang málanna í heild. Byrjunin er, að formenn stjórnarflokkanna skora á fólk að mæta á Austurvöll. Svo kemur fólkið, og safnast mikill mannfjöldi hér fyrir utan. Þegar líður að atkvgr., gengur hv. þm. G-K. út að glugga, gefur fyrst forseta merki um að hinkra við með atkvgr., en gefur svo annað merki, og skiptir það engum togum, að þá ræðst lögreglan og Heimdallarskrillinn á fólk, og þegar skrifill þessi hafði gert árásina, byrjaði grjótkastið. Það var eftir signal þetta frá hv. þm. G-K., að árásin byrjaði. Þetta sá fólkið, og að þessu eru tugir vitna. Þar næst gerist það, að þilltur nokkur hlær að einum lögregluþjóni, sem þá missir alla stjórn á sér, ræðst á þiltinn og leggur hann niður og ætlar að misþyrma honum, og er talið, að hann hafi þá verið í slíkum ham, að hætta hafi verið á, að hann dræpi þiltinn. Þeir, sem nærstaddir voru, komu til hjálpar og björguðu þiltinum, og á þessu byrjar slagurinn við lögregluna. Þannig höfust óeirðirnar í gær. Trylltur skrifill nazista og Heimdellinga var látinn misþyrma fólkinu, enda var afleiðingin sú, að milli 10 og 20 voru lagðir á spítala, og enn er ekki upplýst, hve mikil meiðslin voru, en sum voru mjög alvarleg. Svo er tóragassprengjum hent á fólk, án þess að vara það við. Næg vitni eru til að staðfesta það, sem ég hef nú sagt, og ef réttarrannsókn verður látin fram fara, þá mun þetta koma í ljós. Fyrir þessa atburði lýsi ég sök á hendur lögreglustjóra og hæstv. ríkisstj.

Forsrh. (Stefán Jóh. Stefánsson): Herra forseti. Það er aðeins til að svara fyrirspurn hv. þm. Siglf., sem endurtekin var af hv. 4. landsk. þm.. um það, hvort ég hafi látið fangelsa skólastúlku, og ér því skjótt til að svara, að ég hef engan látið fangelsa. Hitt er annað mál, að mér er sagt, að skólastúlka hafi verið tekin til yfirheyrslu fyrir vissa árás á mig, en sú unga stúlka mun ekki sjálfráð gerða sinna, enda æst upp af sér verri mönnum, sem kannað — því miður — sæta ekki þeirri ábyrgð, sem þeim bær, en seinna munu þeir þó fá þá refsingu, sem þeim hentar. — Eg vil svo aðeins benda hv. þm. á sagnaritun hv. 4. landsk. þm., þegar hann skýrir frá aðdraganda atburðanna í gær, og biðja þá að athuga, hversu mikið hún er sannleikanum samkvæm, en hún er í fullu samræmi við þann málstað, sem þessi hv. þm. berst árangurslaust fyrir hjá íslenzku þjóðinni.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Herra forseti. Eg skil vel, að kommúnistum líði ekki vel út af atburðunum í gær. Það er alltaf óskemmtilegt að verða staðinn að því að hafa ætíð að þeim að ofbeldi, en ekki komið fram vilja sínum, Ræða hv. 4. landsk. þm. er alveg einkennandi fyrir sálarástand þeirra manna, sem hafa það hlutverk

að stjórna ofbeldisflokkum. Það þarf meira en litinn sálarstyrk til þess að standa frammi fyrir fólki, sem sá atburðina í gær, og ljúga svona upp í opið geðid á því, og það er ástæða til að vekja athygli á þessu fyrirbrigði, því að engum dylst, hvað um er að vera, þegar slíkur málflutningur er við hafður. Saga atburðanna í gær byrjar alls ekki á því, að formenn þriggja þingflokka skoruðu á fríðsama borgara að koma á Austurvöll. Sagan byrjar á því, að kommúnistar hóta því í blaði sínu að hindra, að Alþingi samþykkti aðild að Atlantshafsbandalaginu, þó að nægur þingmeirihluti væri fyrir því. Þar segir svo: „Þegar Bandaríkjaþingmenn leggja hinn nýja landráðasamning fyrir Alþingi, munu Reyk. víkingar tugþúsundum saman koma og mótmæla, til að hindra, að hann verði gerður af þingmönnum.“ Þetta er aðeins eitt sýnishorn af því, hvernig kommúnistar undirbyggja atburðina í gær, og svo standa þeir upp og dirfast að mótmæla því, að þeir hafi staðið fyrir árásinni á Alþingi. Halda þeir, að við séum skyni skroppnir aumgíngjar, og treysta þeir því, að þjóðin sjái ekki, hvað þeir hafa skrifað? Halda þeir kannað, að enginn lesi Þjóðviljann lengur? En þetta var upphafið, og ofan á þetta létu kommúnistar svo safna saman skrifnum herna fyrir framan húsið, þegar lokaafgreiðslan átti að fara fram. Þá fyrst stungum við upp á því við Reykvíkinga að koma á Austurvöll til þess að sýna áhuga sinn fyrir því, að Alþ. fengi að afgreiða málið í friði. En enginn veit, hvað þessi óði skrifill hefði gert, ef fríðsamir borgarar og lögreglan hefðu ekki firrt frekari vandræðum. En þm. kommúnista finnst það ægilegt, að skrifillinn fékk ekki að lemja milliðalaust. Þeim finnst það slæmt, að skrifillinn þurfti að henda grjótnu inn um gluggana, og hefðu helzt kosið, að lögreglan sæti heima. (BrB: Þá hefði allt verið í lagi.) Já, þá hefði allt verið í lagi, segir hv. 4. landsk. (BrB: Þá hefði hæstv. ráðh. ekki þurft að vera hræddur.) Við skulum sem minnst tala um það, hver hafi verið hræddur. Þessi hv. þm. er ætíð hræddur. (Forsrh.: Honum er annað betur gefið.) Lögreglunni var það að þakka, að komið var í veg fyrir óhöpp. Það var hennar skylda, og ráðstafanir hennar voru eins og hver önnur umferðarstjórn. Hvaða vit var í því að láta þetta afskiptalaust, eins og ástátt var? Hv. þm. sagði, að það hefði mátt hleypa út þm. kommúnista, og það má vera, og útsendarar þeirra hefðu ekki fleygt grjóti í þá. En þótt svo væri, var sjálfssagt að hafa um þetta almenna reglu og ekki gera upp á milli þingmanna. Hv. 2. þm. Reykv. var að tala um, að hann hefði oft stillt til friðar, og gaf í skyn, að hann hefði einnig verið tilbúinn til þess í gær. En það dylst engum, að þegar þm. kommúnista grenja það út um glugga, að þeir séu fangar í húsinu, þá er það til þess gert, að skrifillinn herði á grjótkastinu. Ef ætlunin var að stilla til friðar, þá hefðu þeir beðið sína menn um að víkja frá húsinu. En það gerðu þeir ekki, heldur sendu út dáta sína til þess að æsa upp. Ég þarf ekki að ræða þetta frekar, en þessar umræður hafa að minnsta kosti gefið mönnum innsýn inn í sálarlíf hv. 4. landsk. — Hann var líka að tala um það, að hæstv. dómsmrh. hefði sagt við hv. 8.

þm. Reykv., að hann mundi muna honum eitt-hvað. Já, að hugsa sér, að dómsmrh. skuli leyfa sér slíkt! (BrB: Hvað var það?) Það var eitthvað alveg meinlaust, en það skiptir ekki miklu máli. Þetta átti að vera ægileg hótun! En hvað hefur hv. 4. landsk. sjálfur gert? Hann hefur hótað því hér frammi fyrir mikrófóninum, að þeir, sem fylgdu Atlantshafssamningnum, mundu fá sömu útreið og kvíslingarnir í öllum löndum. Menn vita, við hvað er átt. Ég skal svo ekki orlengja þetta frekar. Ég tel ekkert að því, að þessar umræður hafi farið fram, og skil vel, að kommúnistum finnst sitt hlutskipti hart, en þeir bæta sig lítið á því, sem þeir hafa sagt hér.

Aki Jakobsson: Ég vil þakka hæstv. forsrh. fyrir svörin. Hann hefur ekki átt framkvæðið að fangelsun þessarar ungu stúlku, eftir því sem hann sagði, en það er leitt, að hún skuli hafa setið í fangelsi í alla nótt. (Ljóh: Átti hún það ekki skilið?) Ég skil ekki, að hún geti fengið aðra refsingu en sekt, og þá er ekki heimilt að setja hana í fangelsi. (BrB: Hún hefði átt að fá verðlaun. — ÓTh: Ekki var Hermann verðlaun-ður, þegar hann gaf þér á kjaftinn.) Ég hefði talið hæstv. forsrh. meiri mann, ef hann hefði hlutast til um það, að stúlkun væri ekki fangelsuð, en hver og einn hagar sér eftir sínu innræti, og það hefur hæstv. forsrh. gert nú. Svör hæstv. dómsmrh. við spurningum mínum voru ekki ljós, en mér skilst, að það sé í athugun hjá honum að víkja lögreglustjóranum úr embætti. Hæstv. forsrh. treysti sér ekki heldur til þess að andmæla því, sem ég sagði.

Hæstv. ráðh. hafa talað um kommúnistíska skrif með vasana fulla af grjóti. Það er eðlilegt, að þeir séu taugaóstyrkir. Þeir pukruðust með málið fram á mánuðag og ætluðu að afgreiða það á einni nóttu. En það þýðir ekkert að full-yrða, að einn eða annar hafi verið með grjóti. Ég veit að lögreglurannsókn mun sanna, að það var lögreglustjórnin, sem stofnaði til óspektanna. Án hans aðgerða hefði ekki komið til neinna óspekta. Enginn gerði sig líklegan til þess að ráðast á þm., en þeir voru svo hræddir, ef þeir heyrðu hljóð, að þeir héldu að árás væri yfirvofandi. Hjá hæstv. menntmrh. kom fram mynd-aður ótti, sem á rætur sínar í sektarfíningu út af því máli, sem verið var að afgreiða. Lög- reglurannsókn mun leiða það í ljós, að engar árásir voru skipulagðar. Enginn hafði hvatt fólk- ið til að safnast saman á Austurvelli nema form. stjórnarflokkanna, og þeir heilsuðu því með kylf- um og táragsá. Fyrir það verður þeim áreiðan- lega þakkað, hverjum einum í sínum flokki.

Sigurður Bjarnason: Herra forseti. Ég skal ekki lengja þessar umr. mikið, en mér finnst þær sýna merkléga hlut, sem maður að visu hafði þata af áður, en hann er sá, að kommún- istar hugsa á annan hátt en venjulegt fólk. Þeir hugsa svo mikið öðruvísi en annað fólk, sérstak- lega hv. 4. landsk., að það væri ekki eðlilegt, að þeir væru geymdir á safni sem sérkennileg náttúruyfyrirbrigði og varðveittir þar sem undur fyrir framtíðina. (HV: Engum mundi detta í hug að geyma hv. þm. N-Ísf. á safni.) Ég vil

Alþt. 1948. D. (68. löggjafarþing).

benda á það, á hverju þessi sérkenni byggjast. Þessir þm. hafa hvatt til glæpa. Þeir hafa hvatt til þess, að löggjafarsamkoman væri hindruð að vinna að ákveðnu máli, og þeir hafa sagt, að meiri hl. yrði ekki þolað að taka ákvörðun um það. Svo þegar hótanirnar rætast og það kemur í ljós, að þær hafa verið teknar alvarlega, hvað segja kommúnistar þá? Jú, daginn eftir áttókin, þegar flestir gluggar hér í salnum eru lokaðir með tréhlurum, þá stendur hv. 4. landsk. upp og segir, að hv. þm. G-K. hafi gefið fólkun merki um að hefja grjóthriðina. Það verður merklegt fyrir framtíðina að geta virt svona geirfugla fyrir sér, í sjálfa sér eru þeir enn merklegrir en geirfuglinn. (BrB: Þetta var í Morgunblaðinu í dag.) Það er ekki verra fyrir það. (Forseti: Ég óska ekki eftir slíkum umr. og tel, að þeir eigi betur heima annars staðar.) Ég vil undanþíða mér það, að hæstv. forseti standi meðan ég tala. Ég vil sitja, er forseti stendur. — Þessir aumingjar og bjálfar urðu hræddir, þegar fólkíð mætti með manndómi og þeir sáu, að þeir gátu ekki brotið vilja Alþ. Þá var gerð tilraun til mann- drápa á löggæzluönnunum. Og nú ljúga þessir aumingjar, bleýður og ragmennir upp nýjum sög- um. En fólkíð fylgdist með því, sem gerðist, og hefur á því eina og sömu skoðun. Kommúnistar eru ekki svo heppnir í þetta sinn, að þessir at- burðir hafi skeið í Rúmeníu, þeir skeið í hjarta Reykjavíkur. Þeir eru svo óheppnir, að nú eru ekki bara Morgunblaðið og Reuter til frásagna, og atburðirnar hafa hvorki skeið í Búlgaríu né Tékkóslóvakíu. Kommúnistar geta sagt Íslen- ingum, að öll þau óhæfuverk, sem flokksbræður þeirra fremja í þessum fjarlægum löndum, séu uppspani, en þeim þýðir ekki að beita slíkum að- ferðum, þegar um er að ræða atburði, sem þús- undir Reykvíkinga hafa horft á. — Svo var það eitt atriði, sem ég vil ekki láta ómótmælt. Kommúnistar hafa svívirt nokkur hundruð ungra manna, er skipuðu sér kringum þinghú- sið í gær til þess að verja það, þeir hafa kallað þá hvítliða og sagt, að þeir hafi staðið fyrir mann- drápum. Allir dáðust að því, hve rólegt þetta unga fólk var, þegar grjóthriðin dundi á vegg- na og í höfuð þess. Það vakti aðdáun Reykvík- ings, hvernig það reyndi að hindra aðsókn skrif- lins. Ég dáist að stilling þess og vil ekki láta ómótmælt rögi kommúnista um það. Kommún- istar segja, að þetta hafi verið eintómur Heim- dellingar. Meginhlutinn mun hafa verið úr því félagi, og ég segi: Það er heiður fyrir Heimdall. En raunar voru þarna ungir menn úr félögum annarra lýðræðisflokka. Einnig þeim ber heiður. — Loks vil ég minnst á eitt atriði. Komm- únistar neita nú þátttöku sinni í þessum árás- um, en hvað stendur í blaði þessara (ÓTh: Skepna) já, skepna. Þeir hafa unnið til þess að verða teknir hördum tókum og skulu vita það, að næst verða slíkir dólgar teknir enn harðari tókum. Jú, Þjóðviljinn jafnar ungrri stúlku, sem reyndi að slá forsrh. landsins, við einn mesta kvenskörung, sem Íslenzk saga geymir, Auði Vé- steinsdóttur. Kommúnistablaðið segir, að þessi unga, og ég vil segja ógæfusama stúlka, sem gekk að forsrh. og klóraði hann eða gaf honum utan undir, hafi framið þennan verknáð fyrir hönd Íslenzkra kvenna og að minning hennar

muni geymast um allar aldir í Íslandssöggunni. Þetta er mat kommúnista á hetjudáðum. (Forseti: Þetta á betur heima í blöðunum.) Hæstvetseti hefur ekki refsað þm. kommúnista sem skyldi fyrir framferði þeirra hér. Eg er hér að þera sakir af mönnum og álit, að það séu ekki forréttindi kommúnista að tala. — Já, Þjóðviljinn segir: „Kinnhestur sá mun geymast í hugum Íslendinga.“ Eg veit ekki um hug hvaða Íslendinga er að ræða, nema það væri kommúnista, en hugur þeirra er sú versta rustakista, sem til er.

Ólafur Thors: Herra forseti. Mér er sagt, að hv. 4. landsk. — ég veit ekki, hvort ég má kalla hann uppbotarþm., því að hv. 2. þm. hafði þau orð um hæstv. forsrh., að hann væri ekki annað en heilvitis uppbotarþm., — en mér er sagt, að þessi hv. þm. hafi sagt, að ég hafi gengið út að glugganum til þess að skipa fyrir um árás. Eg lýsi þetta vísitandi ósannindi. Mér varð það oft á að líta út um glugga þinghússins og varð sérstaklega starsýnt á um 200 manna hóp, alveg óvenjulega ljótan. Í þessum hópi tók ég sérstaklega eftir ungum manni, er afskræmði sig og stakk út úr sér tungunni. Það er einhver sú óttulegasta manndruga, sem ég hef séð. Þessi piltur var með stúdentahúfu, og ég benti með fingrinum á enni mér, en það varð til þess, að unglingur þessi áttaði sig á, að hann bar á höfði sér einkenni þeirra, sem þjóðfélagið ver árléga milljónum króna til að mennta og manna. Hann bætti að skæla sig, eftir var aðeins sneypulegt ófritt gelgusmetti, og ég sá ekki til hans eftir þetta. Þetta gerðist klukkan tæplega eitt, og var ég staddur í vestasta herbergi þinghússins. Hitt er svo rétt, að lýður sá, sem hv. 4. landsk. hafði fylkt að þinghúsinu, kastaði tvívegis grjóti í glugga, sem ég stóð við. Eg gerði mér ekki hættuna ljósa og hélt, að ég hefði leyfi til að ganga um þinghúsið eins og aðrir. Eg endurtek það, að ummæli hv. 4. landsk. eru vísitandi ósannindi. Eg hef ætíð viljað afstýra vandræðum og álit, að þjóðinni stafi voði af slíkum aðferðum. En ef skriflæði kommúnista er látið afskiptalaust, þá er ekki lengur til frelsi í þessu þjóðfélagi. Það hefði verið öllum til skammar.

Eg mismælti mig áðan, er ég blandaði hv. 8. þm. Reykv. saman við hv. 4. þm. Reykv. Þessi hv. þm. á margt annað skilið, en ekki að maður hlendi honum saman við Gylfa. Það var víst um tvöleytið í gær, að hv. 8. þm. Reykv. og hv. 4. landsk. ruku upp eins og nöður. Eg veitti þeim eftirfór. Þeir fóru á fund Stefáns Ógmundssonar og Björns Bjarnasonar. Eg heyrði ekki á tal þeirra og fullyrði því ekki, að þeir hafi gefið fyriræmi um árás á þingið, en strax á eftir hófst nær látaust aur- og grjótkast á þinghúsið.

Í marga mánuði hefur þjóðin verið æst upp og henni sagt, að verið væri að svikja föðurlandið. Og ég segi fyrir mig, að ef ég væri ungur maður og trýði því, að einhverjir væru að svikja föðurlandið, þá mundi blöð mitt hitna. Og menn eins og Sigurbjörn dósent Einarsson, Pálmi Hannesson rektor, Klemenz Tryggvason, Einar Ólafur Sveinsson og Gylfi Þ. Gíslason — þessir menn hafa æst bálið, og á þeim hvílur þung ábyrgð um þá atburði, sem hér urðu í gær. Það

kann að vera, að þeir hafi ekki ætlað til, að við værum drepnir. En þeir ætluðu að halda fund til þess að hindra ákvarðanir löglegs meiri hluta á Alþingi, en þeir gugguðu á því, og kommúnistarnir komu svo sjálfir til fundar. Og til hvers? Það átti að vera til þess að æsa lýðinn og stefna honum til alþingishússins; þeir höfðu 200 manna tákór, sem þeir höfðu æft og létu standa fyrir höpnum. En við sömum við þessu herbragði og sendum okkar áskorun og sögðu: „Komið þið, sem viljið, að Alþingi hafi frið.“ Og fólkioð kom, og gagnvart þem fjölda reyndust æsingamennirnir fáir og máttvana. Og ef ekki hefði verið viðhafður viðbúnaður til öryggis, hefði leikurinn orðið allur annar, því að það þýðir ekki að neita því, að vikum saman höfðu æsingaburnar verið barðar. Það var sèpt að forsrh., þegar hann kom frá útlöndum, þessari „mannndruslu.“ eins og hann var kallaður, og það kvað við sama tón, þegar ráðherrarnir þrir komu frá Ameríku; það var sagt, að Alþingi skyldi verða hindrað í að samþykkja aðild Íslands að Atlantshafsbandalagi. Og hvernig átti að hindra þingmeirihluta frá að taka sínar ákvarðanir nema með ofbeldi? Vilja kommúnistar svara því hér í áheyrn Alþingis? Hvernig ætluðu þeir sér að hindra þetta án ofbeldis?

Eg get auðvitað ekki fullyrft, hvaða hættu hefði verið hér á ferðum, ef ekki hefðu verið varnir við hafðar. En óspektirnir á þriðjudaginn voru barnaleikur á móts við það, sem hér gerðist í gær. En þá gengum við hæstv. dómsmrh. ásamt Jóhanni Hafstein heðan út í Sjálfstæðisshúsið, og lögreglan vildi veita okkur fylgd, en við bæðum henni frá okkur. En á leiðinni safnaðist að okkur kommalýður og kastaði að okkur skit.

En út af því, sem nú hefur gerzt, eru kommúnistar sneyptrir og leiðir, og þeir harma það. Og vegna hvers? Vegna þess að þeir skilja, að þeir hafa af þessu skömm og fylgistap svo miklið, að það munu hrynja af þeim þúsundir atkvæða og þeir munu ekki einungis verða að heyja baráttu til þess að skafa af sér skömmuna næstu vikur og mánuði, heldur miklu lengur, og mun þó aldrei takast það. Um þá ungu menn, sem settu vörð um friðinn hér fyrir utan þinghúsið, er það að segja, að þeirra framkoma var svo aðdánleg, að hún mun aldrei gleymast. Með stillingu stóðu þeir af sér grjótið og skit, sem að þeim var kastað að klukkutímum saman, og hrundu árasunum með þvílku þreki og stillingu, að þeir ættu skilið, að nöfn þeirra væru skráð og geymd í minni.

Árásir á lögregluna út af þessum atburðum eru hinar ómaklegustu og rakalausar með öllu. Hún sýndi einmitt festu og stillingu, og stjórna lögreglustjórn var honum til hins mesta sóma og einkennidist af öryggi og ró.

Eg harma þessa atburði, og það er vissulega mikil alvara á ferðum, ef skilri viðburðir ættu að fara að verða tíðir á Íslandi. En ef kommúnistar halda, að þeir geti kúgað okkur, þá skjátlást þeim. Öllu má ofbjóða. Og sérhvörn þann hlut, sem þeir gera okkur, munum við og þeim gera.

Forseti (JPálm): Úr því að þessar leiðinlegu umræður eru hér hafnar, mun ég verða að lofa mönnum að tala á meðan fundartíminn endist; en ég verð þó hédan í frá að binda ræðutíma manna við 5 mínútur.

Fjmrh. (Jóhann Jósefsson): Herra forseti. Ég vil aðeins lýsa yfir því, að þau svör, sem ég gaf áðan hv. þm. Siglf., voru gersamlega rangfærð aftur af honum, sjálfsagt í þeim tilgangi einum, að svo skyldi standa í þingtöðum, og vil ég ekki láta ómótmælt útrúningum hans. Lögreglstjóri á sizt skilið það ámæli, sem hann hefur hér fengið. Hann gerði allt, sem í hans valdi stóð til að varðveita þinghelgina, og sömuleiðis þeir menn, sem stóðu hér sem skotmark óaldarljófs, sem kastaði hér að þinghúsinu grjóti og fúlegjum úr Kron. Þeir eiga ekki útskið skilið, heldur heiður og þökk.

Sigurður Guðnason: Herra forseti. Það, sem kom mér til að biðja um orðið, voru ummæli hæstv. menntmrh., sem hann víðhafði hér áðan. Hann sagði, að skrifl hefði boðað til fundar við Lækjargötu. Og hverjir boðuðu til þessa fundar? Það var fulltrúaráð verkalýðsfélaganna í Rvík. Og hvað gerði fundurinn? Hann samþykkti og sendi mótmæli til Alþingis gegn því, sem hér var verið að fremja. Og menntmrh. leyfir sér að kalla þetta fólk skrifl. En það er raunar ekkert nýtt. Menn, sem vinna hér á landi, hafa alltaf verið taldir skrifl af þeim, sem lifa á arðinum af vinnu þeirra, og sá „skrifl“ á ekki að hafa neinn rétt til þess að koma saman undir berum himni og senda Alþingi skrifleg mótmæli. Hæstv. menntmrh. tekur upp hanzkann fyrir mennina, sem dvelja á veitingahúsunum og lifa á vinnu verkamanna; það er þjóðhollu mennirnir, sem þinghelgina verja. En þá, sem strita og halda þjóðfélaginu uppi, þeim velur hæstv. menntmrh. nafnið „skrifl.“ Þessa kveðju hans skal ég líka flytja verkamönnum í Dagsbrún, og þeir munu þakka honum að maktegleikum ummælin, svo sorgleg sem þau eru, því að það verður ekki lengi vernduð sú þjóð, þar sem valdhafarnir fyrirflita svo hið vinnandi fólk eins og fram kemur í þessum umræðum ráðh.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Herra forseti. Hv. þm. G-K. talaði hér áðan um málf lutning nokkurra manna, er hann nafngreiddi, og þar á meðal Pálma Hannessonar rektors. Hér verður að gera mikinn greinarmun á framkomu manna. Og það er svo um Pálma Hannesson, að þótt hann hafi gagnrýnt hugmyndina um þátttöku okkar í Atlantshafsbandalaginu, þá hefur hann aldrei lagt neitt það til þessara mála, er leggja mætti út á þann veg, að hann væri samþykkr þeim vinnubrögðum, sem hér voru við höfð í gær.

Kommúnistarnir hér eru nú mjög taugaóstyrkir. En öll þeirra vonzka stafar af ámatlegri minnimáttarkennd út af því, að þeir komu hér engu fram í gær. Þeir eru sturlaðir af því, að fríðsami borgarar skyldu koma á Austurvöll, því að þá kom í ljós undir þúsundir votta hið þokkalega athæfi þeirra, og með því

var dregið úr þreki árársarljóðsins. Þetta var ámatlegur ósigur fyrir kommúnista og ekki að furða, þótt þeir séu reiðir. Og það verður aldrei af mikil áherzla á það lögð, hvilik háðung þessir atburðir voru fyrir þá.

Ég vil láta í ljós aðdán mína á framkomu lögreglunnar, sem stóð undir grjótkasti klukkutímum saman fyrir framan alþingishúsið aðgerðalaus til þess að forðast stórvandræði. Og það er óhætt að fullyrða, að lýðræði hefði ekki verið framkvæmt stórslysalaus hér á Íslandi í gær án þess, að hennar hefði notið við.

Hv. 8. þm. Reykv. sagði hér áðan, að ég hefði sagt, að æsingafundurinn í gær hefði verið kallaður saman af skrifl. Ég sagði, að það hefði verið kallaður saman skrifl. Og hann þarf ekki að halda, að þeir, sem fundinn sóttu, hafi allir verið vinnandi fólk. Hann er að reyna að koma skriflheitinu á verkamenn, því að ekki er hægt að gera vinnandi fólk á Íslandi meiri svíröngu en þá að dröta að því, að það hafi staðið hér grenjandi og grýtt þinghúsið. Það voru útsendarar kommúnista, sem þá gerðu, og ekki fyrst og fremst Dagsbrúnamenn.

Brynjólfur Bjarnason: Herra forseti. Hv. þm. G-K. mælti sumt ekki óskynsamlega áðan og tiltölulega rölega, a. m. k. ef miðað er við málf lutning hv. þm. N-Isf. og hæstv. menntmrh., sem sýnilega höfðu ekkert vald á sér, en töluðu eins og flfl, eins og þeirra var raunar von og vísa. Hv. þm. G-K. endurtók það, að kommúnistar hafi viljað kúga meiri hluta Alþingis með því að beita ofbeldi. Þetta er nú anzi trúleg saga, að sósíalistar hafi ætlað sér að kúga hina bandarísku flokka með hið bandaríska hervald að baki sér. Étli þeir hafi ekki þótt þess um komnir að taka á móti? Og ætli þeir hafi ekki þorað að vinna verk sitt í krafti vopnvalds fyrst og fremst? A. m. k. ber það ekki vott um góða samvözku, að þeir kalla það glæp, að kallaður er saman stuttur fundur, þar sem borin er upp og samþykkt tillaga um áskorun til Alp. um að láta fara fram þjóðaratkvæðagreiðslu. — En aðrar sakir er þessar verða ekki á okkur bornar. (Ródd af þingbekkjum: Fér fundurinn fríðsamlega fram?) Já, mjög fríðsamlega, og þar gerðist ekki annað en ég hef þegar sagt, og fundurinn var haldinn við Miðbæjarbarnaskólann, en ekki við alþingishúsið. — En nú koma vandlætararnir með heilmikið af gömlum tilvitnunum í Þjóðviljann og spyrja, hvaða ráð séu til að knýja meiri hluta Alþingis til að láta að vilja þjóðarinnar, nema að beita ofbeldi. (Óth: Ég sagði, hindra meiri hluta Alp.) — Já, hindra! Það hefur marginnis verið gert. Kjósendur hafa látið vilja sinn í ljós og Alp. tekið tillit til hans og látið að vilja þeirra. En það kann að vera til of mikils ætíazt, að þeir hv. þm., sem stóðu að landráðasamþykktinni í gær, láti að vilja kjósenda.

Hv. þm. G-K. vildi vefengja það, sem ég sagði áðan, en staðfesti það þó í aðalatriðum með því að víðurkenna í fyrsta lagi, að hann hefði gengið hér út að glugganum, og í öðru lagi, að hann hefði gefið merki. En það brá nú einmitt svo við, er hann hafði gefið þetta merki, að þá réðst jafnskjótt öður og kylfubúinn skrifl

á mannfjöldann með þeim afleiðingum, að fjöldi manna stórsíðast. Nú get ég ekki fullrytt um það, hvort þarna hefur verið orsakasamband á milli. En svo mikið er víst, að fólkið úti leit á þetta sem merki, enda hófst þá grjótkastið fyrir alvöru.

Hv. þm. G-K. sagði, að ekki væri nema eðlilegt, að blóð manna hitnaði, ef þeir héldu, að verið væri að svíkja land sitt. Það var góð viðurkenning, og þetta vissi mannfjöldinn í gær, að verið var að vinna á Alpíngi. Viðvíkjandi hv. þm. N-Ísf. vil ég segja það, að mér þóttu honum vel hæfa þau orð hv. 3. landsk., að það dytti sjálfsgagt engum í hug að geyma hann á safni. Hann er aðeins venjulegt litilmennti, sem langaði til að vera Íslendingur, en hafði ekki þrek til þess.

Hannibal Valdimarsson: Herra forseti. Mér líkar yfirleitt vel við samþingsmenn mína og hef ekki undan þeim að kvarta. En þó þykir mér oftt miður, er ádeilur harðna og beinast að ákveðnum flokki, að þá þykja engar svívirðingar nógu stórar til þess að brigzla honum um. — Það segir svo í vísunni gömlu:

„Þau eru verst hin þöglu svik,
að þegja við öllu röngu.“

Mér fer svo hér, að þegar ég heyrir, að engir þykjast nú geta borið kommúnista of þungum brigzlu vegna þessa máls og ýmsir mætir menn eins og Pálmi Hannesson og Klemenz Tryggvason og fleiri hér fjarstaddir verða fyrir ósæmilegu aðkasti, þótt þá sé ekki um annað að saka en að vera á annarri skoðun en hv. þm. G-K., þá finnst mér ódregilegt að þegja við því. Við Íslendingar stöndum í þeirri meiningu, að það sé frjálst að láta skoðanir í ljós í ræðu og riti, hver sem hlut á að máli.

Það þýðir litlið að sakast um orðinn hlut, þó margt væri betur óorðið, sem hér gerðist í gær. En þeir atburðir munu lengi í minnum hafðir. Ég vil halda því fram, að fleiri en kommúnistar eigi sök á þeim atburðum, sem urðu hér utan þinghússins og nú er rætt um hér. Ég harma það, að þeir skyldu gerast, og ég harma það, ef nokkur þm. hefur gefið merki til að æsa upp fólkið, úr hvaða flokki sem hann hefur verið. Ég veit það, að það mál, sem hér var farið allvarlega með, hafði nóg líkvekjuefni í sjálfu sér, þótt ekki kæmi meira til. Ég held því fram, að hæstv. ríkisstj. hafi hagað sér ógátlega. Það var óhyggilegt að hafa lögregluvernd. Það var æsandi og eggjandi. Og það var ekki heldur hyggilega gert af þeim, sem réðu því, að þann 29. marz var lögregluhöfði stefnt á vettvang að morgni dags. Það var misráðið. Það var eggjandi og ógrandi og æsti upp fólkið. Það var einnig óhyggilegt að reyna ekki að haga 1. umr. um málið á þann veg að gefa orðið frjálst, til að lofa hv. þm. að ryðja úr sér. Það var hreint óvit að beita því að afnema matmálstíma og kaffítíma og gera allt óvenjulegt. Það var og misráðið að útbýta miðum til hv. þm. Með því var fríosómum borgurum bægt frá póllunum. Borgurinnom fannst brotina á sér réttur. Pallarnir voru líka stundum tómir og ekki eingöngu þeir, heldur og ráðherrastólarinnir. Og það var ósæmilegt og einnig hitt, að forráðamenn flokkanna

skyldu ekki reyna að sefa fólkið. Var talað til þess? (*FJ:* Brynjólfur Bjarnason talaði til þess.) Hvorki hæstv. ríkisstj. né formenn flokkanna beittu sér fyrir því. Það var og eigi athugað að undirbúa málið af gerhygli. Já, ég vil biðja hæstv. forseta að hafa biðlund, því að ég er ekki alveg búinn. Hvers vegna var fólkinu safnað saman? Hvernig átti það að tryggja starfsfrið Alp.? Vildi fólkið ekki veita hann, eða gat það ekki gert það? Ef forráðamenn flokkanna hefðu beðið fólkið um að fara burt, þá hefði verið sök sér. Nei, það var ekki gert. En heitursgestirnir, — hvaða „trakteringar“ fengu þeir? Fólkið var barið. (*Forsrh.:* Þetta er Þjóðviljafleipur.) Það var ógátlega talað af hæstv. menntmrh., þegar hann sagði, að boðið hefði verið að kalla skriflínun saman. — Ég vil beiðast þess, að hæstv. forseti athugi það, að ræðutíma minum er spilt. Ég skal geta þess, að ég gekk út með þeim hv. 5. þm. Reykv. og 3. þm. Reykv. í gær. Rýmmt var til fyrir okkur, og varð vel fært. Enginn vék orði að okkur, og fengum við allir að fara í friði. Skriflínun óð ekki að okkur. En örfáum mínútum síðar var byrjað að beita tárugasinu. Þá höfðu engar beinar aðgerðir orðið, engin ólæti. Allt var rólegt, þegar við gengum út. Ég held, góðir samþingsmenn mínir, að þeir hv. þm. G-K., hv. 4. landsk. og hæstv. forsrh. hefðu getað sefað fólkið. Það var ein af yfirsjónunum, að það var ekki gert.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Herra forseti. Ég vil segja örfá orð út af þessari ræðu hv. 3. landsk. Hér stendur hv. þm. upp úr öðrum flokki en kommúnistaflokk. Hvert er erindi hans? Hvert er markmiðið? Að koma þeirri skoðun inn, að ríkisstj. eigi sök á óeirðunum. Hann hneykslast ekki á árásinni og grjótkasti á þingmenn, heldur kennir lögregluinni um, sem lét grýta sig aðgerðalaus og stórmeiða, þangað til koma þurfti þingmönnum heim. Öll ræða hv. þm. beindist að því að afsaka kommúnista, og ræðan var hv. þm. ekki samboðin.

Gylfi Þ. Gíslason: Herra forseti. Ég stend upp til að bera af mér þungar, já, mjög þungar sakir. Hv. þm. G-K. sagði í ræðu sinni, að ég hefði verið að æsa til ofbeldis. Hann nefndi og Einar Ól. Sveinsson prófessor, Pálma Hannesson rektor, Klemenz Tryggvason hagfræðing o. fl., sem allir hefðu staðið að slíku athæfi. Ég skal taka það fram, að ég hef mestu viðurstyggð á atburðum þeim, sem gerðust hér fyrir utan þinghúsið í gær, en einnig atburðunum innan veggja þess, þ. e. umræðunum, sérstaklega þó í gærmorgun. En ég andmæli því eindregið, að ég, eða aðrir menn ásamt mér, hafi átt hinn minnsta þátt í óeirðunum. Ég veit eigi til þess, að orð mín hafi getað gefið tilefni til ólátanna utan eða innan þinghússins. En hv. þm. G-K. notar tækifærið nú til að láta dólglega. Hann er þó illa að sér í þingsíðum. Hann veit ekki einu sinni um rétt þingheiti á hv. alþingismönnum og ávarpar hv. 8. þm. Reykv. í stað mín, sem er 4. þm. Reykv., og telur það móðugan við hann að blanda honum saman við mig. Þessi hv. þm. er hortugur hér í þingsól-

unum. Ég hygg, að alþingistiðindinn geti borið þess vitni, að ég sé eigi stórörður. Þau sýna, að ég hef ekki talið ómaksins vert að svara í sömu mynt, þótt ráðiðt væri að mér með fruntaskap. En þó verð ég að segja, að mér ofþýður að verða að hlusta á, að ég hafi æst til óeirða með ókvæðisorðum, og slíku aðdróttunum mótmæli ég mjög eindregið.

Einar Olgeirsson: Herra forseti. Ég heyrir það, að hæstv. menntmrh. er búinn að ákveða hlutverk sitt, þegar ómildari tölum á að taka á verkalyðshreyfingunni, sbr. Göbbels hinn þýzka. Tilgangur þeirra er svipaður. — Hæstv. fjmrh. vék sér að mér sérstaklega. En hann ætti í staðinn að reyna að uppræta spillinguna hjá hinum ráðherrunum. — Hv. þm. N-Isf. minnst á, að litla stúlkun, sem löðrungaði hæstv. forsrh., muni eigi verða munuð. Ja, mikið má vera, ef Stefán hinn digri verður ekki munaður. Má vera, að hún gleymist, ef hinir, sem dýpst eru sokknir, verða ekki munaðir. Það er áreiðanlega ný söguöld í aðsigi á Íslandi. Við skulum vona, að það verði eigi mannvíg úr þessu. — Þá talaði hv. þm. G-K. Heldur hann, sem talar um harðari hendur, að við séum búnir að gleyma? Þekkir hann hv. 3. landsk., — hvað var gert við hann í Bolungavík forðum daga? Man hann, þegar handtaka átti foringja verkalyðsins í Keflavík? En verkalyðshreyfingin á Íslandi er orðin of sterk, og það er hið eina, sem hindrar ofbeldi við hana. Hv. þm. G-K. talaði um, að kallað hefði verið á þjóðina, og hann talaði um fylgistap. — Hv. þm. N-Isf. talaði um bleyður, niðinga og ragmenn. Ég vil gefa þessum mönnum tækifæri til að sanna þessi ummæli. Ég skal gjarna með öðrum stofna til þess, að fjöldinn verði kallaður saman. Ég vil stuðla að því, að lýðræðið verði framkvæmt á Íslandi. Stjksr. vor kenningar tvær aðferðir til þess að ná lýðræði: þjóðaratkvgr. og kosningar til Alp. Hv. alm. hafa svipt kjósendur sína síðferðilegum rétti til atkvgr. Annar rétturinn er eftir, sem íslenzkir kjósendur geta fengið, en hann er almennar kosningar. Ef stjórnarflokkarnir trúa því, að með baráttu sinni á móti landráðunum hafi Sósfl. tapað fylgi hjá þjóðinni, þá er hægstur vandinn að ganga úr skugga um það. Ég skora á hæstv. ríkisstj. að rjúfa þing þegar í stað, til þess að lofa fólkinu að láta skoðun sína í ljós. Ef hún þorir það ekki, þá eru stuðningmenn hæstv. ríkisstj. jafnhreðdir við það og stjksr.

Ólafur Thors: Herra forseti. Hv. þm. hafa séð, að annað hafði hv. 4. landsk. þm. við í sinni ræðu en ég gaf tilfæni til. Ég viðurkenndi, að ég hefði gefið merki. Ég bent á, að barna hefði verið hálfvitlaus stúdent og hann hefði skammtast sín, þegar ég gaf honum merkið. Þetta var nú um kl. 1, en kl. 2 hófust ólátin. En hvaða tilfæni gafst til þess að kalla saman fund kl. 1 annað en að stofna til óspekta? Verkalyðsfélög- in héldu fjölmennan fund, og þar fékk aldan útrás. Þetta mistókst þó allt. Ætlunin var að efna til vandræða vegna miða þess, sem stjórnarflokkarnir sendu út. En sú ætlun fór út um

þúfur vegna hinna öflugra varna og öruggrar forustu lögreglunnar. — Ég segi hv. 4. þm. Reykv. það, að fleiri eru til frásagnar um það, hverjir voru í skrilnum, en hann einn. Annars veit ég ekki, hvernig ég á að koma orðum að þessu. Hann kvaðst hafa víðurstyggð á atburðinum hér í gær. Ég efast ekkert um það. En nú vill hann bera af sér. Ég spyr, hvort hann sé ekki í ritnefnd Þjóðvarnar. Hann er a. m. k. einn af frumkvöðlum þjóðvarnarhreyfingarinnar. Hann er því meðábyrgur. Hv. 2. þm. Reykv. var að brýna mig á því, að ég hafi látið taka verkamannaforingjana með ofbeldi hér áður. Þetta er rangt, og það veit þessi hv. þm. vel, því að einu skipti mín af slíku málum voru þau að krefjast, að þessi sami þm. og nánustu vinir hans væru látnir lausir, þegar þeir höfðu verið fangaðir hér og fluttir ír landi af erlendum aðilum. Það er nú komið fram, sem raunar er aðalatriðið, að kommúnistarnir eru leiðir yfir atburðinum í gær, af því að þeir mistókust. En þó að tilraunin mistækist, þá kom innræti þeirra í ljós, svo að ekki verður um villt.

Forsrh. (Stefán Jóh. Stefánsson): Herra forseti. Ég get gjarna látið kommúnistum eftir að kalla stúlkuna, sem vék sér að mér í gær, þjóðhetju. Slík framkoma er hetjudáð eftir þeirra boðorðum. Ég hef hins vegar meðauknum með stúlkunni, því að ég veit, að hún hefur verið æst upp af sér verri mönnum og geldur þeirra verka. — Ég er undrandi yfir ásköpunum, sem hér hafa komið fram á ríkisstjórnina og lögreglustjóra, og vil í því sambandi taka undir orð hæstv. menntmrh. og hv. þm. G-K., að lögreglustjóri hafi sýnt sérstakt umburðarlyndi, en þó festu, þegar ekki var annars úrkoستا. Annars kemur okkur, sem þekkjum hugsanagang kommúnista, framkoma þeirra ekki á övart, því að einn liðurinn í starfi þeirra er að æsa og egna lýðinn til óeirða, ef svo ber undir. Ég man eftir, þegar 4. landsk. ritaði í Rétt, að hvers konar afneitun af verkalyðsins hálfu væri sama og að beygja sig undir ok aðvaldsins. Og 4. landsk. neitar aldrei hinum austræna boðorðum, það vita allir, sem til þekjja, og þess vegna þýðir ekki að bera fyrir sig, að nú hafi ekki verið unnið á sama hátt. Þegar þetta er athugað, þá finnst mér það bleyðuháttur af kommúnistum að kannast ekki við sín verk og sínar starfsaðferðir. — En því miður get ég ekki sýknað alla aðra en kommúnista af því að vera valdir að því, sem gerzt hefur. Þjóðvarnarliðið á þar sinn hlut að máli. Blað þeirra manna, Þjóðvörn, hefur róið undir, og allir, sem að þeim áróðri standa, bera sína ábyrgð. Mér finnst það undur og stórmerki, að 3. landsk. skuli á-saka ríkisstj. fyrir þá atburði, sem hér gerðust í gær, og vænti ég þess ekki af honum, að hann færi að endurtaka ósanninda upptalningu Þjóðviljans í dag og bera sakir á ríkisstj. án þess svo mikið sem blaka við kommúnistum. Amt finnst mér hlutskipti þeirra þm., sem eru að reyna að klina því á íslenzka verkamenn, að þeir hafi staðið fyrir grjótkasti á Alþingi, og er hart fyrir verkamenn, að formaður Dagsbrúnar skuli standa fyrir slíku málfutningi.

En það er ofrausn hjá kommúnistum við Dagsbrúnarverkamenn, slíkum framburði trúir enginn, því enda þótt það séu kommúnistar í Dagsbrún, þá vill allur þorri verkamanna ekki sýna ofbeldi.

Ásmundur Sigurðsson: Herra forseti. Þm. N-Ísf. gleymdi að minnast á vopnun Heimdallar í sinni ræðu, og ef til vill hefur það verið með ráðnum hug. Hins vegar væri fróðlegt að heyrna, hvort það hafi verið með samþykki Alþf. og Framsfl., að stjórnmalafélagið Heimdallar var vopnað, og sömuleiðis væri æskilegt að vita, hvort meiningin sé, að þetta líð verði varalið lögreglunnar í framtíðinni. Það er að vísu auðvelt að skilja, að Framsfl. hefur átt erfiðt með að leggja til unga menn í varalið lögreglunnar í gær, því að ungr framsoðnarmenn voru nefnilega á annarri línu, og þess vegna hefur þótt tryggara að vopna Heimdall. Ef til vill á þessi hópur að bera vopn áfram og framfylgja boði dagblaðsins Vísis, en þar segir í dag — með feyfi forseta: „Ríkisvaldið og borgarar verða að láta starfsemi kommúnista skipta sig meira máli hér eftir en hingað til. Nær það ekki einvörðungu til flokksstarfseminnar, heldur og til hvers einstaklings, sem ánetjatz hefur flokknum. Borgararnir verða jafnframt að koma upp sterku varaliði til aðstoðar lögreglunni, þegar á þarf að halda.“ Þetta var boðskapurinn í Vísif, þar er ekki verið að fara í felur með stefnunna. Það eru einkum þrjú atriði í þessum boðskap, sem ég vil sérstaklega vekja athygli á. Það er í fyrsta lagi, að ef til ágreinings kemur um einhver málefni, þá eigi ríkisvaldið alltaf að heita ofbeldi. Í öðru lagi: það á ekki eingöngu að hefja ofsóknir gegn Sósfl. í heild, heldur líka sérhverjum einstaklingi, sem aðhyllist sósíalísma. Og í þriðja lagi vil ég benda á, hversu þessi boðskapur líkast bæði beint og óbeint nazistahreyfingunni í Þýzkalandi, og vil í því sambandi minna sérstaklega á heimavarnarliðið þýzka, því að það var einmitt upphaflega fast styrktarlið eins og Vísir vill nú stofna. Ég vil beina því til form. Alþf. og Framsfl., hvort þeir ætli að styðja þessa stefnu Vísis og hvort þeir ætli ef til vill að gera Heimdall að heimavarnarliði. Menntmrh. hefur haldið hér margar ræður og reynt að verja aðgerðir ríkisstj. og lögreglunnar í sambandi við atburðina í gær. Í þessu sambandi vil ég leyfa mér að spyrja hann um eftirfarandi: Hvers vegna var ekki kallað til friðsömu borgaranna og þeir beðnir um að fara af Austurvelli, áður en skotið var gasbombum á mannfjöldann? Og í hvaða tilgangi var eiginlega kallað á fólkið niður að alþingishúsi? Hvers vegna var lögreglan látin berjja á mannfjöldanum með kylfum að tilefnislausu og án nokkurra aðvarana? Og hver var tilgangurinn með því að stilla einu stjórnmalafélagi upp fyrir utan alþingishúsið og vopna síðan nokkurn hluta þess sama félags og láta berjja á friðsömu borgurinum? Ég get ekki séð betur en þetta hafi allt saman verið mistök, bæði hjá ríkisstj. og lögreglustjóranum, og það voru einmitt þessi mistök, sem ollu þeim óspektum, sem urðu.

Sigurður Guðnason: Herra forseti. Ég ætla aðallega að svara hæstv. menntmrh. Mér finnst það einkennilegt af manni eins og honum að leyfa sér að kalla alla þá, sem komu saman á fundinum í Lækjargötu í gær, skril, og það án nokkurra undantekninga, þó að það sé hins vegar ekki alveg nýtt, að verkamenn og launþegar séu kallaðir skril af þessum mönnum. En það er staðreynd, að það var fulltrúaráð verkalyðsfélaganna, sem boðaði til þessa fundar, og það voru eins og venjulega Dagsbrúnarmenn, sem mættu á þessum fundi sem öðrum, er fulltrúaráðið boðar til. Og forsendan til þessa fundar var það, að við vildum fá þjóðar- atkvæði um það stórmál, sem fyrir Alþingi lá. En hvaða svar fá svo verkamenn við þessu? Jú, þeir eru stimplaðir sem skril af ráðherrum landsins. Það eru þakkirnar, sem hinir vinnandi menn fá frá valdhöfvanum. En auðvitað reynir ráðh. að hörfa í land, þegar hann er búinn að tala af sér, en þetta voru hans orð, að fólkið, sem fulltrúaráð verkalyðsfélaganna stefndi til fundar á Lækjargötu í gær, væri undantekningarlaust skril. Verkamenn hafa fyrr fengið kaldar kveður frá þessum ráðh., en þó fáar jafnsvívirðilegar, enda verður eftir þeim munað.

Hannibal Valdimarsson: Herra forseti. Það er sjaldgæf sæmd að standa hér og verja sig fyrir tveimur ráðh. — Ég gerði þá fyrirspurn hér áðan, hvers vegna fólkið hefði ekki verið aðvarnað, svo að það gæti komið sér undan, áður en það yrði fyrir kylfum lögreglunnar eða gasbombum. Annars á ég nú erfiðt með að skilja, hvernig stj. hugsaði sér að láta fólkið á Austurvelli tryggja vinnufrítt á Alþingi, því að öllum er ljóst, að slíkur fjöldi gerir lögreglunni erfiðara fyrir að halda uppi reglu, og því óhætt að segja, að þetta útbót formanna þingflokka hafi verið vafasöm ráðstöfun. Ég bent á, að það hefði átt að vera auðvelt fyrir foringjana að biðja þetta fólk að fara, áður en kylfurnar og gasið var notað, og það verður að teljast grunsamlegt, að það skyldi ekki vera gert, einkum ef þess er gætt, að hér voru heiðursgestir ríkisstj. á ferðinni. — Nei, það er margt ógætilegt í þessu máli, og mun hér eiga við máltækni, „að sjaldan veldur einn, þegar tveir deila“. En það er líka ýmislegt ógætilegt í þessum umræðum, — eða hvað meinti þm. G-K. með sinni síðustu ræðu annað en að æsa? Og hvað er þessi þm. í íslenzkri pólitík? Er hann ekki einmitt ærsladraugurinn í íslenzkri pólitík? Hann reynir að þvo af sér ókurteisina, þegar hann er búinn að svívirða utanþingsmann í skjóli þinghelginnar, og það voru engar smávægilegar svívirðingar, því að hann sagði, að Klemenz Tryggvason hagfröðingur væri viðbjóðslega leiðinlegur og að hann hefði aldrei brugðizt röngum málstað. Þannig leyfir þessi þm. sér að tala um fjarverandi menn, og það ófullur að ég held.

Hæstv. menntmrh. komst að þeirri niðurstöðu, að fjöldinn hefði verið þarna ómissandi, eftir því sem mér skilst af orðum hans. Hins vegar er ég á þeirri skoðun, að bæði hefði mátt spara að meidda fólk og eyða gasi, ef fólkið hefði

verið beðið um að fara og gætilega að öllu farið.

Þm. N-Isf. talaði hér áðan og komst að þeirri niðurstöðu, að framkoma kommúnista væri með þeim endemum, að þeir ættu að geymast á safni, en ég vil benda þm. á, að nazistar þurfa að hafa kommúnista til að deila við. Þegar þm. N-Isf. var að tala um, að kommúnistar ættu að geymast á safni, þá sagði ég, að Sigurður Bjarnason mundi aldrei verða geymdur á safni. Það getur þó verið, að eftir að músarindillinn er útdauður, verði Sigurður Bjarnason stoppaður upp og geymdur til minningar um músarindil í íslenzkum stjórnálmum.

Sannleikurinn er sá, að það er verið að fylkja íslenzku þjóðinni í tvær andstæðar fylkingar, annars vegar hálföða kommúnista og hins vegar hálföða nazista, en slíkt getur aldrei leitt til farsældar. Eina lausnin úr öfgunum er að skapa sterkan miðflokk, sem bægt getur hættunum frá.

Menntmrh. (Eysteinn Jónsson): Út af orðum 8. þm. Reykv. vil ég taka það fram, að ég hef aldrei kallað þá, sem koma saman til fundar á Lækjargötunni, skríl, og því síður að ég velji verkamönnum slíkt heiti, enda stóðu verkamenn ekki fyrir grjótkasti að alþingishúsinu í gær. Hitt sagði ég, að kommúnistar hefðu boðað til fundar til að ná saman sínum skríl til að láta hann standa fyrir rúðubrotum og óspéktum.

3. landsk. vil ég segja það, að það var gefin aðvörðun áður en gasinu var varpað. Hitt er rétt, að það höfðu ekki allir komið sér undan, þegar gasinu var varpað, og þar af leiðandi lenti það í kringum fleiri en æskilegt hefði verið. Annars er ég undrandi yfir, að 3. landsk. skuli hér vera að draga fram aukaafríði til að breiða yfir aðalatriði og gera með því tilraun til að draga úr þeirri svivirðingu, sem kommúnistar hafa sýnt Alþingi. Það er hlutskipti, sem ég hef ekki ætlað honum eða óskað.

8. Hressingarhæli í Reykjanesi.

Á deildafundum 11. febr. var útbýtt frá Sp.:
Till. til þál. um undirbúning að stofnun hressingarhælis í Reykjanesi við Ísafjarðardjúp [129. mál] (A. 337).

Á 45. fundi í Sp., 2. marz, var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 47. fundi í Sp., 9. marz, var till. aftur tekin til fyrri umr.

Flm. (Sigurður Bjarnason): Herra forseti. Ég skal ekki fara mörgum orðum um þessa till. Það er kunnara en frá þurfi að segja, að hér á landi er mikill skortur á heilbrigðisstofnunum flestra tegunda, t. d. sjúkrahúsum, hressingarhælum o. s. frv., og ber brýna nauðsyn til þess,

að úr þessum skorti verði bætt. Þessi till., sem ég flyt ásamt hv. 3. landsk., fer fram á, að athuguð verði skilyrði á einum hinna heitari staða á Vesturlandi til þess að reka þar hressingarhæli og þar leitað till. landlæknis. Svo virðist sem á Reykjanesi séu mjög góð skilyrði til að reka slíka heilbrigðisstofnun. Þar er mikili af heitu vatni úr iðrum jarðar, tilvalinn sjóbaðstaður með heitum sjó og líklegt, að þar megi koma við böðum og fleiri læknisráðum, og enn fremur ákjósanleg skilyrði til hvers konar íþróttaiðkana. Tel ég æskilegt, að fram fari sú athugun, sem þessi till. fer fram á, og legg þvi til, að Alþingi samþ. hana.

Ég sé svo ekki ástæðu til að fara um þetta fleiri orðum, en óska, að till. verði vísað til allshn. Ég hygg, að hún eigi frekar þar helma en í fjvn., þar sem eingöngu er til ætlað, að framkvæmd verði athugun á skilyrðum til þess að koma slíki stofnun á fót.

ATKVG.R.

Till. vísað til allshn. með 26 shlj. atkv. og umr. frestað.

Á 69. fundi í Sp., 27. apríl, var fram haldið fyrir umr. um till. (A. 337, n. 490).

Frsm. (Sigurður Bjarnason): Herra forseti. Þessi till., sem hér liggur fyrir, fjallar um það, að fram verði látn fara rannsókn skilyrða til stofnunar hressingarhælis fyrir heilsuvelit fólk í Reykjanesi við Ísafjarðardjúp og að í sambandi við það verði leitað álits og tillagna landlæknis um fyrirkomulag og starfsemi slíkrar stofnunar. Allshn. fjallaði um till., og hún mælir með því, að sú athugun, sem lagt er til í till., að fari fram, verði framkvæmd. N. telur ekki aðeins eðlilegt og æskilegt, að athuguð verði skilyrði til stofnunar hressingarhælis í Reykjanesi, heldur beiti heilbrigðisvirkvöldin sér fyrir því, að rannsókuð verði skilyrði til að hagnýta jarðhita í þágu heilbrigðismálanna víðar á landinu. N. leggur samkv. þessu til, að þessi till. verði samþ. og sé ég ekki ástæðu til að fara um þetta fleiri orðum, en mæli með samþykkt till. fyrir hönd n.

ATKVG.R.

Tillgr. samþ. með 28 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 30 shlj. atkv.

Á 70. fundi í Sp., 4. maí, var till. tekin til síðari umr.

Enginn tók til máls.

ATKVG.R.

Till. samþ. með 27 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 633).